

36^e GROENLINKS-CONGRES

CONGRESKRANT

17 DECEMBER 2016

**DE WERKSPOORKATHEDRAAL
UTRECHT**

GROENLINKS

INHOUDSOPGAVE

PRAKTISCHE INFORMATIE	5
AGENDA VAN HET CONGRES	7
ORDE VAN HET CONGRES	9
VOORDRACHT BENOEMINGEN CONGRESPRESIDIUM	12
VOORSTEL GOEDKEURING JAARREKENING GROENLINKS 2015	14
VOORDRACHT BENOEMING REFERENDUMCOMMISSIE	15
VOORDRACHT BENOEMING COMMISSIE VOOR GESCHIL EN BEROEP	16
VOORDRACHT BENOEMING KANDIDATENCOMMISSIE INTERN	17
VERANTWOORDING KANDIDATENCOMMISSIE TWEDE KAMERVERKIEZINGEN	18
WIJZIGINGSVOORSTELLEN HUISHOUDELIJK REGLEMENT	20
VOORDRACHT BENOEMING KANDIDATEN TOEZICHTRAAD	27
VOORSTEL ROOSTER VAN AFTREDEN TOEZICHTRAAD	32
VERANTWOORDINGEN	33
A. TOEZICHTRAAD	33
B. PARTIJBESTUUR	34
C. GROENLINKS AFVAARDIGING NAAR DE EUROPESE GROENE PARTIJ	36
D. FRACTIE EUROPEES PARLEMENT	37
E. FRACTIE EERSTE KAMER	43
F. FRACTIE TWEDE KAMER	49
AMENDEMENTEN VERKIEZINGSPROGRAMMA TWEDE KAMERVERKIEZINGEN 2017	54
LEES VERDER IN DE DAGKRANT	118

PRAKTISCHE INFORMATIE

36e GroenLinks Congres

17 december 2016

deuren open: 9.00 – 18.00 uur,

duur congres: 10.00 – 16.30 uur

De Werkspoorkathedraal

Tractieweg 41

3534 AP Utrecht

ORGANISATIE CONGRES

Het Congres is georganiseerd door en staat onder leiding van het Congrespresidium van GroenLinks. De leden van het presidium zijn: Jaap van der Heijden, Belinda van Meerkerk, Gijs van der Kroef, Niels Smit, Mickie van de Loo, Dilek Odabasi-Seker en Max Tollenaar. De dagvoorzitter en het presidium zijn te benaderen via de organisatietafel voorin de zaal. Naast deze mensen lopen er vandaag tientallen medewerkers en vrijwilligers van GroenLinks rond. Zij maken deze dag mogelijk en proberen de bezoekers zo goed mogelijk te woord te staan.

OPENBAAR VERVOER

De Werkspoorkathedraal bevindt zich op 10 minuten lopen van station Utrecht Zuilen. Vanaf Utrecht Centraal rijdt bus 5 in de richting Oog in Al naar de dichtstbijzijnde bushalte, de Walserijstraat. Tussen 8.45 en 9.45 uur zet GroenLinks ook speciale pendelbussen in. Onze vrijwilligers op het station kunnen je vertellen waar deze staan. De locatie is ook goed bereikbaar met een (OV)fiets.

AUTO

Met de auto is deze evenementenlocatie uitstekend bereikbaar. Er zijn voldoende parkeerplaatsen bij De Werkspoorkathedraal.

AANMELDBALIE

Vanaf 9.00 uur is De Werkspoorkathedraal open. Bij aankomst meld je je bij de aanmeldbalie waar er een envelop voor je klaar ligt met alle benodigheden voor het congres. Ook krijg je bij deze balie de dagkrant. Hierin vind je de laatste informatie en eventuele wijzigingen met betrekking tot het Congres. Je kunt de dagkrant ook downloaden via groenlinks.nl/congres.

LUNCH

Heb je je aangemeld voor de lunch, dan tref je in de envelop die je bij aanmelding hebt gekregen een lunchbon aan. Tegen inlevering van deze bon kan je bij de catering-eilandjes een lunch ophalen. Heb je dieetwensen doorgegeven, dan vind je in je envelop een briefje met aanvullende aanwijzingen. Je kunt ook nog ter plekke een lunch bestellen (beperkte beschikbaarheid).

KOFFIE, THEE, DRANKEN

In de envelop die je krijgt bij de aanmeldbalie zit ook een bon voor een kop koffie, thee of een drankje tijdens de borrel. Aanvullende consumptiebonnen zijn te koop op de locatie. Je kunt contant of met pin betalen.

VOOR AANVANG VAN HET CONGRES: INTRODUCTIE NIEUWE CONGRESBEZOEKERS

Voor aanvang van het Congres vindt er van 9.20 – 9.50 uur een introductie voor nieuwe congresbezoekers plaats in de plenaire zaal.

BORREL

Na afloop van het Congres kun je nog even napraten met een drankje. Dit is op eigen kosten. De borrel duurt tot 18.00 uur.

WIFI

Wil je tijdens het Congres je blog bijhouden, twitteren of congresstukken raadplegen? Er is draadloos netwerk beschikbaar.

STEMKASTJES

Als je stemrecht hebt, vind je in je aanmeldvelop een stemkastjesbon. Tegen inlevering van deze bon ontvang je een stemkastje. Controleer aan het eind van het congres goed of je het stemkastje hebt ingeleverd! Elk verloren stemkastje moet door ons vergoed worden.

TIJDENS DE LUNCHPAUZE

VERANTWOORDINGEN

In de Wasruimte van de Werkspoorkathedraal vinden tijdens de pauze de verantwoordingen plaats, van 13.15 tot 13.45 uur. Tijdens de verantwoordingen lichten vertegenwoordigers van de verschillende politieke gremia het beleid van de afgelopen maanden toe. Dit

zijn: de Eerste- en Tweede Kamerfracties, het Partijbestuur en de Toezichtraad, de Europese fractie en de delegatie naar de Europese Groene Partij. Heb je een vraag of opmerking, kom langs en ga in gesprek!

DE POP-UP STORE

Neem tijdens de pauze vooral een kijkje bij onze Pop-Up store. Hier verkopen we allerlei GroenLinks items en boeken. Je kan betalen met contant geld en pinnen.

BUREAU DE HELLING, WETENSCHAPPELIJK BUREAU GROENLINKS EN HELLINGPROEF (JONG WETENSCHAPPELIJK BUREAU)

Ontmoet Bureau de Helling en Hellingproef. Als denktank ontwikkelt en versterkt Bureau de Helling het groene gedachtegoed. Het Bureau is actief op het raakvlak van publiek debat, groene politiek en wetenschap. Hellingproef organiseert interactie en inhoudelijke activiteiten en bieden verdieping aan studenten en starters die geïnteresseerd zijn in wetenschap, politiek en debat. Interesse? Kom dan vooral langs tijdens het Congres!

DWARS

Uiteraard is onze jongerenpartij ook aanwezig op ons Congres!

WIL JIJ OOK ACTIEF WORDEN?

➔ Meld je dan aan als vrijwilliger via

www.groenlinks.nl/doemee.

Voor de komende verkiezingen zijn we overal aanwezig: in de wijken, langs de deuren, maar ook online. Op Facebook, Twitter, Instagram én voor het eerst ook op Whatsapp. Vind jij het leuk om wat minder inhoudelijke, grappige, unieke achter-de-schermen content te krijgen? WhatsApp dan 'verandering aan' naar 06-13232050. Let op: je krijgt geen bevestiging, maar ongetwijfeld heel snel een eerste bericht.

AGENDA VAN HET CONGRES

9.20 – 9.50 uur introductie voor nieuwe congresbezoekers (plenaire zaal)

- 10.00 uur**   **opening Congres**
welkom en mededelingen
vaststelling orde en agenda van het Congres
- 10.05 uur**   **benoemingen Congrespresidium**
- 10.10 uur**   **goedkeuring Jaarrekening 2015**
- 10.12 uur**   **benoeming Referendumcommissie**
- 10.14 uur**   **benoeming Commissie voor Geschil en Beroep**
- 10.16 uur**   **benoeming Kandidatencommissie Intern**
- 10.18 uur**   **verantwoording Kandidatencommissie Tweede Kamerverkiezingen**
- 10.23 uur**   **stemming m.b.t. de staartlijst Tweede Kamerverkiezingen**
- 10.25 uur**   **voorstellen voor wijzigingen Huishoudelijk Reglement**
                            introductie door het Partijbestuur
                            stemming over de voorstellen
- 10.35 uur**   **speech voorzitter DWARS**
- 10.40 uur**   **behandeling ingediende moties**
- 10.50 uur**   **behandeling verkiezingsprogramma Tweede Kamer 2017, hoofdstukken 1 t/m 6**
                            introductie door het Partijbestuur
                            bespreking van de amendementen
                            stemming over de amendementen
                            stemming over de behandelde hoofdstukken
- 12.35 uur**   **speech Marjolein Meijer, Partijvoorzitter**
- 12.45 uur**   **schorsing congres**
- 12.45 uur   pauze
- *lunch*
  - *13.15 uur – 13.45 uur stel je vragen n.a.v. de verantwoordingen in de “Wasruimte”*
  - *bezoek aan stands/kramen*

- 14.05 uur**   **hervatting congres, mededelingen**
- 14.06 uur**   **verkiezingen Toezichtraad**
Verantwoording Kandidatencommissie
stemming over voorstel voor het rooster van aftreden
introductie kandidaten
stemming over de voordracht
- 14.15 uur**   **behandeling eventuele actuele moties**
- 14.20 uur**   **vaststelling verantwoordingen**
betreft de verantwoordingen van Partijbestuur, Toezichtraad, Eerste Kamer fractie, Tweede Kamerfractie, fractie in het Europees Parlement en delegatie naar de Europese Groene Partij
- 14.25 uur**   **behandeling verkiezingsprogramma Tweede Kamer 2017, hoofdstukken 7 en 8**
bespreking van de amendementen
stemming over de amendementen
stemming over de behandelde hoofdstukken
stemming over gehele programma
- 15.15 uur**   **Meetup XL**
Afsluiting van het congres met een extra grote Meetup. We vieren dat we een ambitieus verkiezingsprogramma en een sterke kandidatenlijst hebben vastgesteld. Met een programma met verrassende gasten en een grote campagnespeech van onze lijsttrekker Jesse Klaver.
- 16.30 uur**   **sluiting congres**
- 16.30 uur**   **borrel**
met informatie over de campagne en hoe je mee kunt doen. Napraten met sympathisanten, GroenLinksleden, kandidaten, campagneteam en fractie.
- 18.00 uur**   **einde**

➡ *Wil je weten hoe de behandeling van de diverse onderwerpen op de agenda zal zijn en hoe je zelf mee kunt spreken en stemmen? Alle informatie daarover vind je in “de orde van het Congres” in deze congreskrant.*

ORDE VAN HET CONGRES

Het Congrespresidium heet je hartelijk welkom als deelnemer aan het 36e GroenLinkscongres op 17 december 2016. Hieronder vind je de spelregels die tijdens het Congres gelden. Deze vloeien voort uit bepalingen in de Statuten en het Huishoudelijk Reglement van GroenLinks. Lees deze regels goed door, vooral als dit je eerste congresbezoek is. Zo begrijp je beter wat er op 17 december allemaal gebeurt.

A. LEIDING VAN HET CONGRES

De leiding van het Congres is in handen van de Congresvoorzitter. Deze loodst ons door de agenda, en spreekt uit welke besluiten het Congres neemt.

Het Congrespresidium is verantwoordelijk voor een ordelijk verloop van het Congres. Als je bij een agendapunt wilt spreken, moet je je altijd eerst bij ons melden. Ook kun je bij het Congrespresidium terecht met vragen, opmerkingen of klachten over de gang van zaken in de zaal. Je vindt het Congrespresidium aan de organisatietafel. Als er voorafgaande aan het Congres al vragen en/of opmerkingen zijn kun je contact opnemen met congrespresidium@groenlinks.nl

B. ORDEVOORSTELLEN

Als congresdeelnemer kun je ordevoorstellen doen als je een wijziging wilt aanbrengen in de voorgestelde vergaderorde. Doe dit bij voorkeur per e-mail, ruim voor aanvang van het Congres. Je kunt voorstellen mailen naar congrespresidium@groenlinks.nl. Ook tijdens het Congres kun je nog een ordevoorstel indienen; wend je daarvoor tot de organisatietafel.

Het Congrespresidium beslist of een ordevoorstel wel of niet in stemming wordt gebracht. Voorstellen die in strijd zijn met de wet, de statuten en/of het huishoudelijk reglement, voorstellen die beogen een eerdere stemming over te doen of die agendapunten willen afvoeren wegens vermeend onvoldoende voorbereidingsmogelijkheden, worden niet toegelaten.

Over toelaatbare ordevoorstellen stemt het Congres onmiddellijk, tenzij op dat moment al een stemming gaande is.

C. SPREKEN OP HET CONGRES

Bij de meeste agendapunten hebben congresdeelnemers spreekrecht. Voor uitoefening van het spreekrecht gelden de volgende regels.

Tijdig aanmelden

Uiterlijk een half uur voordat het agendapunt wordt behandeld, moet je je als spreker aanmelden door inschrijving op de sprekerslijst. Ga hiervoor naar de organisatietafel. Kort voordat een inschrijftermijn sluit, wordt dit ook op het scherm in de zaal geprojecteerd.

Wie zich te laat meldt, kan niet spreken.

➔ *De inschrijving voor de eerste agendapunten sluit dus al vóór de opening van het Congres! De zaal is vanaf 9.30 uur open.*

Spreektijd

Het Congrespresidium beslist hoeveel spreektijd elke spreker krijgt. Hierbij houden we rekening met de totaal beschikbare tijd per agendapunt en het aantal sprekers.

Stellen van vragen over verantwoordingen

Tot de congresstukken behoren verantwoordingen van de fracties van de Tweede Kamer, Eerste Kamer en de EU-delegatie alsmede van het Partijbestuur, de Toezichtraad en de EGP-delegatie. Elke congresdeelnemer mag hierover vragen stellen. Dit kan in de (extra lange) pauze. Je hoeft je hier niet van tevoren voor aan te melden. Na de pauze worden de verantwoordingen slechts vastgesteld. De verantwoording van de kandidatencommissies (Tweede Kamer en Toezichtraad) worden plenair behandeld. Sprekers voor deze agendapunten kunnen zich uiterlijk een half uur van tevoren melden bij de organisatietafel of vooraf via congrespresidium@groenlinks.nl.

Dan is er alleen gelegenheid tot het stellen van vragen als je er écht niet bent uitgekomen met het desbetreffende gremium. Je moet je in dat geval melden bij de organisatietafel en het Congrespresidium bepaalt of je je vraag kunt stellen. Nogmaals: dit kan alleen in uitzonderlijke situaties.

Spreekbonnen

Voor de behandeling van het conceptverkiezingsprogramma verwachten wij veel sprekers. Daarom werken we voor dit agendapunt met spreekbonnen. De totaal beschikbare spreektijd voor dit agendapunt

verdeelt het Congrespresidium over de sprekers, naar rato van het aantal spreekbonnen dat zij inleveren. Hierbij geldt een minimum van 10 spreekbonnen.

In de aanmeldvelop zit een reserve-spreekbon. Deze wordt alleen gebruikt als daar aanleiding toe is. De Congresvoorzitter zal aangeven wanneer dat het geval is.

Spreken

Als je spreekt, zorg dan dat je op tijd bij de organisatietafel bent (uiterlijk een half uur van tevoren)! Vooraf hoor je van het Congrespresidium hoeveel spreektijd je hebt. Als je aan de beurt bent, roept de Congresvoorzitter je op. De voorzitter herhaalt ook je spreektijd; je resterende spreektijd wordt tijdens het spreken geprojecteerd.

- ➔ *Door de volle agenda zal de spreektijd bij elk onderwerp heel kort (vaak minder dan een minuut) zijn. Bereid dus geen toespraak voor, maar beperk je tot de allerbelangrijkste punten.*

D. STEMMEN

Stemrecht is voorbehouden aan congresdeelnemers die zich uiterlijk 19 november 2016 hebben opgegeven, die op 17 december 2016 minstens 3 maanden lid zijn van GroenLinks en die hun contributie hebben betaald.

Stemmen met stemkaart

Stemmingen over zaken zoals moties en amendementen vinden plaats door middel van het opsteken van een stemkaart. Ook bij zogenaamde sluitende voordrachten gebruiken we de stemkaart. Dit zijn voordrachten voor commissies waarbij er evenveel kandidaten zijn als plekken. Het Congres stemt over de voordracht als geheel en niet per individuele kandidaat. Besluiten worden genomen bij gewone meerderheid van de uitgebrachte stemmen. Onthoudingen tellen niet mee in de uitslag. Als het opsteken van de stemkaarten geen duidelijk beeld geeft, of als het Congres de telling betwist (roep direct en duidelijk 'stemkastjes!'), gebruiken we de elektronische stemkastjes.

Stemmen met stemkastjes (hoofdelijke stemming)

Hoofdelijke stemmingen en stemmingen over personen vinden plaats met behulp van stemkastjes.

Tijdens het Congres wordt uitgelegd hoe de stemkastjes precies werken.

- ➔ *Iedere stemgerechtigde congresdeelnemer ontvangt bij registratie op 17 december een stemkastjeskaart. In de foyer kun je die omwisselen voor een stemkastje dat je de hele dag bij je mag houden. Denk eraan bij het weggaan het stemkastje weer in te leveren!*

Vaststelling van uitslagen en herstemming

Het Congrespresidium stelt de uitslagen van stemmingen vast en de Congresvoorzitter deelt deze mee aan het Congres. De door de Congresvoorzitter uitgesproken uitslag is beslissend, tenzij de juistheid van dat oordeel onmiddellijk wordt betwist en een congresdeelnemer om herstemming vraagt door te roepen: "herstemming alsjeblieft". De herstemming vindt eventueel plaats met behulp van stemkastjes.

E. MOTIES

Tot uiterlijk 7 december 2016 9.59 uur konden moties worden ingediend. De indieners van de moties kunnen hun motie toelichten en hebben hiervoor een halve minuut spreektijd. Extra spreektijd is mogelijk als je minimaal 10 spreekbonnen inlevert.

ACTUELE MOTIES

Tot 12.00 uur kunnen actuele moties schriftelijk en voldoende ondertekend (minimaal door 15 leden) bij het Congrespresidium (organisatietafel) worden ingediend of voorafgaand aan het Congres via congrespresidium@groenlinks.nl. Actuele moties worden alleen in behandeling genomen als zij gaan over onderwerpen die pas ná 7 december 2016, 9.59 uur bekend zijn geworden. Bovendien moet het spoedeisend zijn. Het Congrespresidium bepaalt of de actuele motie in stemming wordt gebracht.

F. WIJZIGING STATUTEN EN HUISHOUDELIJK REGLEMENT

Het Partijbestuur heeft een aantal voorstellen gedaan voor het wijzigen van het Huishoudelijk Reglement. Deze voorstellen staan in de Congreskrant. Op deze voorstellen konden geen amendementen worden ingediend. De zes voorstellen worden achtereenvolgens in stemming gebracht. Bij deze stemming gebruiken we de stemkaart.

G. BEHANDELING VAN HET CONCEPT VERKIEZINGS-PROGRAMMA

De Programmacommissie heeft een conceptverkiezingsprogramma geschreven. Dit programma is op 6 september gepresenteerd. Op het conceptprogramma zijn amendementen ingediend. Het Partijbestuur heeft elk amendement van een schriftelijk advies voorzien. Het Congrespresidium heeft de amendementen in categorieën ingedeeld conform artikel 4 van het Huishoudelijk Reglement.

Categorie 1: amendementen die van ondergeschikte betekenis zijn, slechts kleine veranderingen voorstellen of zuiver redactioneel van aard zijn. Deze amendementen worden afgehandeld in overeenstemming met het advies van het Partijbestuur en komen niet in stemming op het Congres.

Categorie 2: amendementen die wel op verschillen duiden, maar niet leiden tot herziening op hoofdpunten van het voorliggende congresstuk. Als het Partijbestuur het amendement niet overneemt, kunnen de indieners en het Partijbestuur een toelichting geven. Er vindt geen verdere discussie plaats. De basisspreektijd is een halve minuut. Deze spreektijd kan langer worden als je minimaal 10 spreekbonnen inlevert. Amendementen in deze categorie met het advies 'overnemen' worden dus niet op het podium mondeling toegelicht!

Categorie 3: deze amendementen beogen wezenlijke veranderingen in het voorstel. Deze amendementen kunnen wel onderwerp zijn van discussie. De indiener kan het amendement toelichten. Zij krijgt daarvoor een halve minuut spreektijd. Deze spreektijd kan langer worden als je minimaal 10 spreekbonnen inlevert. Iedereen met tenminste tien spreekbonnen kan zich hier aanmelden als spreker. De Programmacommissie reageert hier vervolgens op. De Programmacommissie heeft hiervoor als maximale spreektijd de totale spreektijd van de indieners tezamen. De Congresvoorzitter kan bepalen dat indiener en Programmacommissie gelegenheid krijgen tot repliek en dupliek.

Eerst worden alle amendementen per hoofdstuk in stemming gebracht. Vervolgens wordt het (al dan niet geamendeerde) hoofdstuk in stemming gebracht. Deze procedure wordt per hoofdstuk herhaald. Tot slot wordt over het hele verkiezingsprogramma gestemd.

H. VERKIEZINGEN TOEZICHTRAAD

De kandidaten voor de vacatures in de Toezichtraad presenteren zichzelf kort aan het Congres. Vervolgens zal er worden gestemd. Aangezien er sprake is van een sluitende voordracht (evenveel kandidaten als vacatures) wordt er gestemd met de stemkaart. Het Congres stemt over de voordracht als geheel en niet per individuele kandidaat.

Congrespresidium

VOORDRACHT BENOEMINGEN CONGRESPRESIDIUM

OPDRACHT VAN DE SOLLICITATIECOMMISSIE CONGRESPRESIDIUM

Voor het Congres van 17 december 2016 ontstaan binnen het Congrespresidium vijf vacatures: één vacante plek, en vier leden wier termijn verloopt, waaronder de voorzitter. Naar aanleiding hiervan is een opdracht geformuleerd om te komen tot:

- een sluitende voordracht voor vijf plekken,
- een voordracht in functie voor een voorzitter,
- een zo divers mogelijk samengesteld team,
- voldoende kandidaten met ervaring in grootschalige besluitvormingsprocessen,
- kandidaten met een visie op procedures als middel tot grotere doelen voor de partij,
- kandidaten die begrijpen wat de rol van Congrespresidium is, en rolvast zijn,
- kandidaten die complementair zijn aan elkaar,
- kandidaten die actief hun visie op de procesgang te berde brengen.

De commissie bestaat uit Max Tollenaar (huidig lid Congrespresidium), Nathalie Kramers (regulier lid GroenLinks), en Sebastian Dinjens (Partijbestuur, voorzitter commissie).

DE COMMISSIE DRAAGT DE VOLGENDE KANDIDATEN VOOR:

JAAP VAN DER HEIJDEN (zittend lid), als voorzitter
Congrespresidium

De Commissie wil één van de zittende leden voordragen als voorzitter. Elk van hen is benaderd met de vraag of hij / zij hiervoor beschikbaar is. Jaap van der Heijden is al 5 jaar een gemotiveerd lid van het Congrespresidium. Hij heeft aangegeven zich beschikbaar te willen stellen voor de rol van voorzitter als dat nodig mocht zijn.

Jaap van der Heijden (man, 30 jaar, Utrecht) heeft ruime ervaring binnen GroenLinks op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau en bij DWARS in het landelijk bestuur; hij beschikt daardoor over een ruim netwerk. In het dagelijks leven is hij beleidsme-

dewerker voor de Zuid-Hollandse Statenfractie. Hij staat bekend om zijn vermogen om belangen te verbinden en mensen tijdig te betrekken. Hij heeft een opbouwende en structurerende rol in een team en werkt doelgericht.

Gevraagd naar zijn ambities als eventuele voorzitter, is het zijn voornemen om het werk meer te structureren en de zaken beter voor te bereiden.

Door die goede voorbereiding en door niet al te strak aan de regels vast te houden zou in zijn ogen een meer ontspannen sfeer in het team ontstaan op de momenten dat het er op aan komt. Hij zou meer van tevoren de rolverdeling tussen Partijbestuur en Congrespresidium ten aanzien van het Congres helder afstemmen, zodat alles efficiënter verloopt, onnodige discussies worden voorkomen en vooral dat er voor de deelnemers aan het Congres een helder programma ontstaat. Hij verwelkomt de vernieuwing die nieuwe leden kunnen inbrengen in het Congrespresidium.

De commissie ziet in Jaap – gezien zijn ervaring, visie en werkstijl – een goede kandidaat voor het voorzitterschap van de Congrespresidium.

COOS HOEBE als lid Congrespresidium

Coos Hoebe (man, 60 jaar, Amsterdam) heeft jarenlange ervaring binnen GroenLinks in Amsterdam als afdelingsbestuurder/-voorzitter, raadslid, fractievoorzitter en stadsdeelwethouder en als provinciaal bestuurslid. In zijn dagelijks werk is hij leidinggevende met een ruime ervaring op diverse plekken binnen de (semi-)overheid.

Zijn uitstraling is energiek en positief en hij communiceert op een plezierige en betrokken manier. Hij begrijpt goed wat het werk van het Congrespresidium inhoudt en heeft affiniteit met en gevoel voor het procedurele karakter. Zijn manier van werken kenmerkt zich door een gedegen voorbereiding en een heldere, duidelijke stijl. Hij is authentiek in zijn toewijding aan het resultaat van een bijeenkomst en kiest vaak voor een rol die aanvullend is voor het belang van het team. Hij is een aanpakker, die eerder te veel zaken tegelijk oppakt dan te weinig. Hij werkt graag in een goede sfeer aan gezamenlijke resultaten, en zet zich ook bij tegenwind in voor een goede sfeer binnen en buiten het team.

De commissie ziet in Coos Hoebe een lid dat positieve energie toevoegt aan het Congrespresidium en die een stevige basis aan kennis en ervaring heeft die hij toevoegt aan het team.

JACO VAN DER VEEN als lid Congrespresidium

Jaco van der Veen (man, 24 jaar, Amsterdam) is sinds 2009 actief binnen GroenLinks en DWARS. In zijn rol als secretaris bij DWARS heeft hij meermaals het Congres georganiseerd, en ook de inbreng van DWARS bij landelijke GroenLinks-congressen gecoördineerd. In het dagelijks leven is hij beleidsadviseur bij de VSNU (Vereniging van Universiteiten).

Jaco wil als deel van het Congrespresidium graag bijdragen aan congressen die effectief en aantrekkelijk zijn. Hij heeft een scherpe blik op de rol van congressen als visitekaartje én als besluitvormend orgaan, en weet zijn visie duidelijk over te brengen. Voor hem moeten de besluitvormende procedures in dienst staan van dat geheel. De regels bestaan er vooral om vertrouwen in de besluitvorming te houden, en om iedereen mee te kunnen laten denken. Jaco wil bijdragen aan GroenLinkscongressen waarbij besluitvorming op het Congres ook toegankelijk wordt gemaakt voor nieuwe leden. Jaco is een aanpakker. Hij kan goed schakelen tussen het politieke en het praktische, en tussen het procedurele en daadkrachtig handelen.

De commissie draagt Jaco voor vanwege zijn ervaring in de congresprocedures, en vanwege zijn heldere blik en duidelijke communicatie over hoe we die toegankelijker kunnen maken.

MICKIE VAN DE LOO als lid Congrespresidium
(herbenoeming)

Mickie van de Loo (vrouw, 30 jaar, Rijswijk) zit sinds 2014 in het Congrespresidium. Ze heeft binnen GroenLinks en DWARS jarenlange ervaring als afdelingsvoorzitter/bestuurslid van verschillende lokale afdelingen en ze was lid van het landelijk DWARS-bestuur. In het dagelijks leven is ze juriste en ze werkt sinds dit jaar als advocaat bestuursrecht.

Ze is al twee jaar lid van het Congrespresidium en wil graag door voor een nieuwe periode. Ze geeft aan dat zij het presidium een fijne groep mensen vindt en heeft het gevoel goed op stoom te zijn. Ze wil op basis daarvan de komende periode graag zichzelf in het Congrespresidium laten zien en actiever zijn. Ze vindt het werken achter de schermen van een Congres erg leuk. Ze heeft veel kennis van en affiniteit met procedures, ze houdt van het juridische gepuzzel en zal steeds kritische vragen stellen om een situatie duidelijk te krijgen.

De commissie draagt Mickie voor voor een herbenoeming als lid van het Congrespresidium. Mickie is erg gemotiveerd is om door te gaan. De commissie hecht aan de door haar opgebouwde kennis van procedures en de inbreng van haar juridische expertise.

GIJS VAN DER KROEF als lid Congrespresidium
(herbenoeming)

Gijs van der Kroef (man, 37 jaar, Groningen) werkt als jurist bij de Rijksoverheid. Sinds 2006 is Gijs actief voor GroenLinks, in het verleden o.a. in afdelingsbesturen en voor de Partijraad. Gijs is sinds 2013 lid van het Congrespresidium en komt graag in aanmerking voor een herbenoeming. In het presidium vindt Gijs het belangrijk om heldere besluiten te nemen die formeel en praktisch mogelijk zijn. Gijs is daarbij flexibel en heeft inzicht in andermans belangen. In discussies kan Gijs worden getypeerd als een kritische meedenker. Gijs vindt dat het agenderen en het nemen van heldere besluiten in het presidium beter kan. Hij geeft zelf aan dat hij kan groeien op het gebied van stressbestendigheid.

De commissie draagt Gijs voor voor een herbenoeming als lid van het Congrespresidium. Naast zijn ervaring heeft Gijs aangetoond een capabele kandidaat te zijn met inzicht in de functie en zelfreflectie. Een rol als secretaris ziet de commissie als interessante functie voor Gijs en het presidium.

MARISKA KORTIE als lid Congrespresidium

Mariska Kortie (vrouw, 26 jaar, Amsterdam) is in het dagelijks leven bureauredacteur voor Uitgeverij Prometheus. Mariska heeft verschillende functies voor DWARS bekleed, en ook twee congressen mede georganiseerd.

Met haar ervaring vanuit DWARS kan Mariska goed inschatten wat het werk van het Congrespresidium inhoudt. Ze ziet uit naar de grotere complexiteit van een GroenLinkscongres en ziet het als de rol van het Congrespresidium om besluitvorming op het Congres goed te laten verlopen. Onzichtbaar waar mogelijk, en met duidelijke uitleg waar nodig. Bij complexe processen heeft ze een natuurlijk overzicht, en ze is in staat deze door stevige planning in stand te houden. Ze werkt graag samen in een team waarin veel onderling vertrouwen is en ze een eigen rol heeft.

De commissie draagt Mariska voor als lid van het Congrespresidium. Haar positieve energie en capaciteiten voor planning en overzicht zullen het Congrespresidium ten goede komen.

VOORSTEL GOEDKEURING JAARREKENING GROENLINKS 2015

TOELICHTING

Volgens de wet en de statuten van GroenLinks dienen jaarrekeningen van de vereniging GroenLinks door het congres te worden goedgekeurd.

Op dit congres ligt daarom de jaarrekening van 2015 ter goedkeuring voor.

VOORSTEL

Het Partijbestuur verzoekt het Congres van GroenLinks, op 17 december 2016 bijeen, om definitieve goedkeuring van de jaarrekening van 2015.

Indien u deze jaarrekening wilt inzien kunt u deze vinden op de website: congres.groenlinks.nl.

De Toezichtraad heeft deze jaarrekening van 2015 in juni 2016 goedgekeurd.

VOORDRACHT BENOEMING LID REFERENDUM- COMMISSIE 2016 – 2020

TOELICHTING

GroenLinks heeft conform artikel 20 van de statuten een Referendumcommissie die tot taak heeft de landelijke referenda te organiseren en de uitslag ervan vast te stellen.

In de Referendumcommissie hebben op dit moment zitting:

- Nel van Dijk (*voorzitter*, sinds voorjaar 2008)
- Jurien Korzelius (*lid*, sinds voorjaar 2014)
- Valentijn de Marez Oyens (*lid*, sinds voorjaar 2008)

De leden van de Referendumcommissie zijn op het vorige congres allen herbenoemd, met de afspraak dat in verband met vernieuwing op het volgende Congres één van de leden aftreedt.¹

Het Partijbestuur draagt daarom een nieuw lid en tevens voorzitter voor de Referendumcommissie aan het Congres voor.

Gezien de gezaghebbende taak van de Referendumcommissie in de landelijke referenda van de partij dient de voorzitter van de Referendumcommissie:

- GroenLinks op verschillende niveaus goed te kennen;
- gekend te zijn in de partij;
- ervaring te hebben in voorzittersfuncties en met crisissituaties en –communicatie;
- doortastend te zijn en in staat om verschillende belangen af te wegen;
- ingesteld te zijn op samenwerking en goede communicatie met het Partijbestuur en andere relevante actoren.

VOORDRACHT

Het Partijbestuur draagt de volgende kandidaat voor voor benoeming als voorzitter van de Referendumcommissie:

- Leoni Sipkes (*voorzitter*)

TOELICHTING VOORDRACHT

LEONI SIPKES (Ursem, 67 jaar, vrouw)

Leoni was Tweede Kamerlid voor de PSP en voor GroenLinks (1990-1998). Daarnaast was ze burgemeester voor de gemeente Wester-Koggenland en van Koggenland (2004-2013), voorzitter Commissie voor Geschil en Beroep van GroenLinks (2006-2012) en recent voorzitter van de Functioneringscommissie Tweede Kamer (tot 2016).

---

1) Toelichting: Nel van Dijk is de zittend voorzitter van de referendumcommissie die per het komende Congres aftreedt waardoor deze vacature ontstaat.

VOORDRACHT BENOEMING COMMISSIE VOOR GESCHIL EN BEROEP 2016-2020

TOELICHTING

GroenLinks heeft conform artikel 21 van de statuten een Commissie voor Geschil en Beroep die tot taak heeft te bemiddelen en te beslissen in haar voorgelegde geschillen tussen leden en partijorganen of tussen partijorganen onderling. Momenteel bestaat de Commissie voor Geschil en Beroep uit zes leden en een reservelid. Vier leden hebben zitting in de commissie vanaf 2010, één lid (de voorzitter) vanaf 2012 en een lid en het reservelid vanaf 2014.

Als gevolg van de laatste wijzigingen van de statuten en het huishoudelijk reglement is er geen maximaal aantal zittingstermijnen meer voor leden van de Commissie voor Geschil en Beroep, is het niet meer mogelijk om reserveleden te hebben en is bepaald dat de commissie uit 5-9 leden kan bestaan.

Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen in 2018, en een mogelijke toename in het aantal geschillen dat aan de commissie wordt voorgelegd (bijvoorbeeld als gevolg van lokale kandidaatstellersprocedures), stelt het Partijbestuur voor de commissie uit te breiden tot acht personen.

De huidige Commissie voor Geschil en Beroep bestaat uit een goede mix van politiek inzicht, kennis van de partij en bestuurlijke ervaring op verschillende niveaus. Het Partijbestuur stelt voor twee kandidaten toe te voegen die politiek-bestuurlijke ervaring combineren met juridische kennis.

VOORDRACHT

Het Partijbestuur draagt de volgende kandidaten voor herbenoeming in de Commissie voor Geschil en Beroep voor:

- Hetty Hafkamp (voorzitter)
- Jent Bijlsma
- Jack Bogers
- Christian Jongeneel
- Jurien Korzelius
- Ivan Welters

In aanvulling hierop stelt het Partijbestuur voor de volgende kandidaten nieuw te benoemen:

- Margreet de Boer
- Floris Tas

TOELICHTING VOORDRACHT NIEUWE KANDIDATEN

MARGREET DE BOER (Amsterdam, 52 jaar, vrouw)

Margreet is voormalig Eerste Kamerlid en was lid van de stadsdeelraden Amsterdam Westerpark en Amsterdam West. Ze heeft een achtergrond in de rechten en criminologie en zet zich in haar werk in voor vrouwenrechten, emancipatie en diversiteit.

FLORIS TAS (Nijmegen, 55 jaar, man)

Floris is werkzaam als zelfstandig jurist en rechterplaatsvervanger en was wethouder in Nijmegen. Hij is onder andere gespecialiseerd in bestuurlijke advisering en mediation bij conflicten tussen de overheid en burgers.

VOORDRACHT BENOEMINGEN KANDIDATENCOMMISSIE INTERN 2016 – 2020

TOELICHTING

GroenLinks heeft conform artikel 18 van de Statuten een landelijke Kandidatencommissie Intern die tot taak heeft kandidaten te selecteren voor vacatures in het Partijbestuur en de Toezichtraad.

De leden van de Kandidatencommissie Intern zijn op het congres van 23 april jl. allen herbenoemd. In de Kandidatencommissie Intern hebben op dit moment zitting:

- Cees van Bockel
- Irona Groeneveld
- Edwin van Houten
- Bart de Leede
- Kitty Roozmond
- Huri Sahin
- Maria Wiebosch-Steeman, voorzitter

In de commissie ontstaan nu twee vacatures doordat twee van de zittende leden – Irona Groeneveld en Kitty Roozmond – hebben aangegeven i.v.m. andere drukke werkzaamheden het werk in de commissie te willen neerleggen.

Het Partijbestuur draagt daarom twee nieuwe leden aan het Congres voor.

Bij het aanzoeken van de nieuwe leden is met het oog op de teamsamenstelling met name gezocht naar leden met het volgende profiel:

- ervaring met en gevoel voor het werven en selecteren van kandidaten;
- tenminste één lid met ervaring in het Partijbestuur of de Toezichtraad;
- tenminste één lid die als relatieve buitenstaander een frisse blik op de organisatie en de mensen in GroenLinks heeft.

Daarnaast is gelet op de vereisten van diversiteit wat betreft gender, leeftijd en culturele diversiteit als aanvulling op het bestaande team.

VOORDRACHT

Het Partijbestuur draagt de volgende kandidaten voor voor benoeming als leden van de Kandidatencommissie Intern:

- Marijn Bouwmeester
- Niels Feis

TOELICHTING VOORDRACHT

MARIJN BOUWMEESTER (Utrecht, 31 jaar, vrouw)

Marijn was werkzaam op het wetenschappelijk bureau van GroenLinks (Bureau de Helling) van 2014 tot oktober 2016. Daarvoor was zij werkzaam bij de Europese Fractie van GroenLinks. Marijn studeerde humanistiek en godsdienstwetenschappen. Marijn heeft een frisse insteek en een grote drive om de juiste persoon op de juiste plek tot haar recht te laten komen. Door haar achtergrond en studie is zij professioneel nieuwsgierig naar de kandidaat die zij voor zich heeft.

NIELS FEIS (Amsterdam, 63 jaar, man)

Niels is van 2006 – 2007 lid geweest van het Partijbestuur van GroenLinks en vervolgens opnieuw in de periode 2010 – 2012. In die laatste periode was Niels portefeuillehouder Personeel en Organisatie. Ook buiten GroenLinks heeft hij ruime bestuurlijke ervaring. Daarnaast was Niels lid van diverse kandidatencommissies (o.a. voor de Eerste Kamer en lokaal bestuur) en is hij momenteel lid van de Permanente Programma Commissie. Niels heeft een scherpe blik op de vereisten die in de praktijk worden gesteld aan partijbestuurders en kan op een prettige manier kritisch doorvragen.

VERANTWOORDING KANDIDATENCOMMISSIE TWEDE KAMER

DE COMMISSIE

Het Partijbestuur heeft begin 2015 een Kandidatencommissie samengesteld en de opdracht gegeven om een advieslijst op te stellen voor de komende Tweede Kamerverkiezingen. Daarnaast heeft de commissie de opdracht gekregen om de integriteitsrisico's in te schatten van alle sollicitanten die kandidaat mogen staan bij de stemming in het ledenreferendum.

De Kandidatencommissie Tweede Kamer bestaat uit elf leden. Negen leden hebben al begin 2016 de selectieprocedure 'from scratch' voorbereid om zo ook gereed te zijn bij een eventuele val van het Kabinet. De commissie is in juni 2016 met twee leden uitgebreid vanwege het verwachte aantal gesprekken dat de commissie zou gaan voeren.

De commissie werd voorgezeten door Eduard van Zuijlen, met als overige leden: Mariëtte Pennarts, Harriët Tiemens, Henk Nijhoff, Jan van der Meer, Jojanneke Vanderveen, Naima Azough, Noortje Thijssen, Paulien Goedvolk, Roel van Gurp en Tineke Strik. De commissie werd ondersteund door eerst Marieke Schep en later Jacqueline Bot als ambtelijk secretaris.

WERVING

Voorafgaand aan de openstelling van de kandidaatstelling heeft de Kandidatencommissie meegedacht over mogelijk te benaderen mensen en interessante namen doorgegeven aan het Partijbestuur. Het systematisch scouten en het benaderen van mensen voor de toptalententrainingen was voor het overige een verantwoordelijkheid van het Partijbestuur. Van 23 mei tot 26 juni 2016 was de kandidaatstelling geopend.

PROCEDURE

De Kandidatencommissie heeft voorafgaande aan de opening van de kandidaatstelling haar werkwijze voorbereid en vastgesteld, en geoefend met het

voeren van selectiegesprekken. Na de sluiting van de kandidaatstelling op 26 juni 2016 is deze afgesproken werkwijze gevolgd. Als enige wijziging is besloten om het moment van de briefselectie naar voren te halen. Op deze wijze ontvingen de kandidaten niet in vakantietijd bericht over hun kandidatuur.

Met driekwart van de kandidaten heeft na briefselectie een gesprek plaatsgevonden. De opdracht van de commissie luidde om – nadat Jesse Klaver tot lijsttrekker was gekozen – 39 mensen te selecteren voor de advieslijst. Via een tweede gespreksronde met ruim de helft van de kandidaten uit ronde 1 heeft de commissie de selectie voltooid. Van de niet door de commissie geadviseerde personen hebben er 5 hun kandidatuur gehandhaafd.

INTEGRITEIT

De commissie is niet alleen verantwoordelijk voor het uitbrengen van een advieslijst, maar ook voor het toetsen van alle kandidaten op de zware integriteitseisen die GroenLinks aan zijn vertegenwoordigers stelt. De Kandidatencommissie heeft daarbij de procedure gevolgd van het Integriteitsprotocol zoals vastgesteld door het Partijbestuur in april 2015. Alle kandidaten hebben een integriteitsverklaring ingevuld en ondertekend, en zijn gewezen op hun informatieplicht aan de partij. Ook hebben ze een Verklaring omtrent Gedrag ingeleverd. De kandidatencommissie heeft in het eerste gesprek alle kandidaten openhartig bevraagd naar aanleiding van eigen verklaring, informatie van de commissie zelf en opgevraagde referenties.

De integriteitsnormen die de partij hanteert zijn streng. Het je voortdurend niet houden aan formeel gemaakte afspraken kan al reden tot uitsluiting zijn. Een beperkt aantal kandidaten is op basis van deze strenge normen uitgesloten. Voor zover deze beslissingen zijn aangevochten, heeft de Commissie voor Geschil en Beroep geoordeeld dat de kandidatencommissie deze besluiten terecht heeft genomen.

Voor alle kandidaten die nu in het referendum kandidaat staan geldt dat zij de 'glazen huis'-vraag naar tevredenheid van de commissie hebben beantwoord.

RIJKDOM AAN TALENT

De commissie is verheugd over het rijke aanbod aan kwalitatief goede kandidaten. De commissie heeft vanuit deze luxepositie een advieslijst met 39 kandidaten (plek 2 t/m 40) geselecteerd en daarbij vaak moeilijke keuzes moeten maken in verband met het evenwicht in ervaring en vernieuwing, diversiteit, profielen, expertises. Nieuw talent, ervaren bestuurders, sterke campagnevoerders en vele andere goede kandidaten heeft de commissie in dit proces teleur moeten stellen. Wij hopen dan ook dat GroenLinks zich inspant om al deze talenten aan zich te binden, te helpen in hun ontwikkeling en bij de partij betrokken weet te houden.

We hebben de lat hoog moeten leggen. Zeer hoog. We konden dat ook doen vanwege het kwalitatief en kwantitatief buitengewoon grote aanbod van kandidaten. We zijn er dan ook van overtuigd dat de lijst die wij nu via het Partijbestuur voorleggen aan de leden van de partij werkelijk het allerbeste bevat van wat GroenLinks te bieden heeft. Ervaring naast talent, deskundigheid en politieke skills.

GroenLinks zou GroenLinks niet zijn, wanneer niet met nog extra aandacht zou worden gekeken naar het dossier duurzaamheid, milieu en energie. De lat ligt, zoals gezegd, op alle terreinen hoog, maar in dit dossier nog veel hoger. GroenLinks mag en moet van zichzelf eisen dat het dossier de maximale aandacht krijgt die onze kiezers van de partij verwachten. Onze commissie is na lange beraadslagingen tot de conclusie gekomen dat dit dossier in de afgelopen jaren weliswaar goed is bediend, maar dat het beslist nog veel beter moet kunnen. En dat het daarvoor noodzakelijk is dat andere mensen de kans krijgen om dat te doen.

Wij zijn er zeer gelukkig mee dat onze lijsttrekker dit jaar op plek 12 van de duurzame top 100 terecht is gekomen. Wij zijn ervan overtuigd dat de door ons geadviseerde top 15 een aantal mensen bevat die het in zich hebben om zich op die lijst ook een hoge plaats te gaan verwerven door de wijze waarop zij in de komende jaren in parlement en samenleving zichtbaar zullen worden als woordvoerders milieu, energie en duurzaamheid.

Het nu voorgestelde team vertegenwoordigt naar onze overtuiging op uitstekende wijze de terreinen waarop GroenLinks zich profileert: groen, sociaal, internationaal, vrijzinnig. Samen vormen deze kandidaten het gezicht van GroenLinks met een mix van bewezen kwaliteiten en expertises, ervaring en vernieuwing, diversiteit en uitstraling. Wij wensen de leden veel wijsheid toe bij het bepalen van hun keuze in het referendum, en kandidaten en partij een mooie toekomst met succesvolle verkiezingen.

Namens de Kandidatencommissie Tweede Kamer
2017

Eduard van Zuijlen
voorzitter

WIJZIGINGSVOORSTELLEN Huishoudelijk Reglement

INLEIDING

In het afgelopen jaar hebben we ervaring opgedaan met een aantal zaken in de Statuten en het Huishoudelijk Reglement van GroenLinks die in februari 2015 geheel zijn vernieuwd: nieuwe regels rondom verkiezingen van de Tweede Kamer, rondom stemmingen op het Congres en voor het eerst een kandidatenreferendum over de lijst voor de Tweede Kamer. Bij deze procedures hebben we een aantal technische mankementen in de nieuwe reglementen vastgesteld die we graag willen repareren. We willen dit met name ook doen met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van 2018: een aantal van deze zaken is voor lokale afdelingen in onze reglementen op dezelfde manier geregeld als op landelijk niveau, en afdelingen krijgen dus in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 met dezelfde mankementen te maken. Tijd om te repareren.

We stellen daarom aan het Congres een aantal technische wijzigingen voor, over de volgende stemmingen:

- **voorstel 1:** stemming over de lijsttrekker (*landelijk en lokaal*)
- **voorstel 2:** stemming bij een referendum (*landelijk en lokaal*)
- **voorstel 3:** toelating tot stemming (*landelijk en lokaal*)
- **voorstel 4:** stemming over kandidatenlijst en bestuur (*landelijk en lokaal*)
- **voorstel 5:** stemming over een sluitende voordracht op het Congres (*landelijk*)

AMENDEMENTEN & STEMMING OP HET CONGRES

Omdat het in dit voorstel om *technische wijzigingen* gaat, hebben wij ervoor gekozen om geen amendementenprocedure te houden voor deze voorstellen.

Conform artikel 26 van de statuten is er vooraf aan de leden gemeld dat er een wijziging van het

Huishoudelijk Reglement op de agenda van het Congres staat en is het voorstel uiterlijk twee weken vóór het Congres aan de leden bekendgemaakt.

Het Congres besluit in de stemming op het Congres met een voor- of tegenstem over deze voorstellen.

LEESWIJZER

In het onderstaande voorstel staan de huidige artikelen van het Huishoudelijk Reglement waarop de voorgestelde wijzigingen betrekking hebben in kaders weergegeven. De voorstellen tot wijziging die op dat artikel betrekking hebben, volgen daaronder.

VOORSTELLEN

LANDELIJKE VERKIEZINGEN

HR Huidig Artikel 12. Lijsttrekkersreferendum

1. De lijsttrekker voor de verkiezingen voor de Tweede Kamer en het Europees Parlement wordt gekozen bij referendum. Dit referendum gaat aan het vaststellen van de kandidatenlijst vooraf.

(...)

6. Indien er slechts één kandidaat is, wordt de lijsttrekker gekozen op het Congres.

LOKALE VERKIEZINGEN

HR Huidig Artikel 33. Het lijsttrekkersreferendum

1. Als het afdelingsreglement bepaalt dat de lijsttrekker bij referendum wordt gekozen, gelden de volgende regels.

(...)

6. Indien er slechts één kandidaat is, wordt de lijsttrekker gekozen op de ledenvergadering.

VOORSTEL 1. EXPLICITERING T.A.V. VERKIEZING LIJSTTREKKER

Toelichting

In het Huishoudelijk Reglement is momenteel geregeld dat als er slechts één kandidaat is voor het lijsttrekkerschap, deze wordt verkozen op het Congres (of: de ledenvergadering).

Er is echter niet expliciet verwezen naar de wijze

waarop dit gebeurt. Dit voegen we toe: er wordt expliciet verwezen naar de bepalingen waarin de stemming over de kandidaten op het Congres c.q. de ledenvergadering zijn geregeld (respectievelijk artikel 15 en artikel 35).

Inhoud

Aan artikel 12.6 wordt toegevoegd: *'met toepassing van artikel 15'*.

Aan artikel 33.6 wordt toegevoegd: *'met toepassing van artikel 35'*.

Huidige artikelen

Zie hierboven.

Nieuwe artikelen

Nieuw HR Artikel 12.6 Lijsttrekkersreferendum

6. Indien er slechts één kandidaat is, wordt de lijsttrekker gekozen op het congres *met toepassing van artikel 15*.

Nieuw HR Artikel 33.6 Het lijsttrekkersreferendum

6. Indien er slechts één kandidaat is, wordt de lijsttrekker gekozen op de ledenvergadering *met toepassing van artikel 35*.

LANDELIJKE VERKIEZINGEN

HR Huidig Artikel 12. Lijsttrekkersreferendum

(...)

5. Gekozen is de kandidaat die een absolute meerderheid van de stemmen heeft behaald. Blanco stemmen zijn niet toegestaan, onthoudingen tellen niet mee voor de uitslag. Als er bij een eerste telling geen kandidaat is gekozen, valt de kandidaat die de minste stemmen heeft af en worden diens stemmen op basis van de doornummering toegekend aan de kandidaten die nog niet zijn afgevallen. Daarna wordt opnieuw geteld. Deze stappen worden telkens herhaald, tot een van de kandidaten een absolute meerderheid van de stemmen heeft behaald.

(...)

HR Huidig Artikel 14. Het vaststellen van de kandidatenlijst bij referendum

(...)

2. Een formulier geldt in eerste instantie als een stem van eerste voorkeur. Een kandidaat met meer dan 50% van de stemmen is gekozen. Indien geen van

de kandidaten aan deze voorwaarde voldoet wordt steeds de kandidaat met het geringste aantal stemmen afgewezen. Elk van de formulieren voor de afgewezen kandidaat worden toegekend aan de erop genoemde kandidaat van de eerstvolgende voorkeur. Hierbij tellen kandidaten die zijn afgewezen of die reeds zijn gekozen niet mee. Formulieren waarop geen verdere voorkeur wordt genoemd zijn uitgeput. Een kandidaat met meer dan de helft van de niet uitgeputte stemmen is gekozen.

(...)

HR Huidig Artikel 15. Vaststelling van de kandidatenlijst op het congres

(...)

4. Haalt een kandidaat een absolute meerderheid, dan is zij of hij direct gekozen. Haalt geen van de kandidaten een absolute meerderheid, dan vindt herstemming plaats tussen de twee kandidaten met het hoogste aantal stemmen. Als het aantal stemmen dat wordt uitgebracht tegen beide kandidaten meer dan 50% is, zijn zij afgewezen en schuiven de kandidaten voor de volgende plaatsen op de lijst een plaats op. Is het aantal stemmen tegen beide kandidaten minder dan 50%, dan is de kandidaat met de meeste stemmen gekozen; bij een gelijk stemmenaantal beslist het lot.

(...)

LOKALE VERKIEZINGEN

HR Huidig Artikel 33. Het lijsttrekkersreferendum

(...)

5. Gekozen is de kandidaat die een absolute meerderheid van de stemmen heeft behaald. Blanco stemmen zijn niet toegestaan, onthoudingen tellen niet mee voor de uitslag. Als bij een eerste telling geen kandidaat is gekozen, valt de kandidaat die de minste stemmen heeft af en worden diens stemmen op basis van de doornummering toegekend aan de kandidaten die nog niet zijn afgevallen. Daarna wordt opnieuw geteld. Deze stappen worden telkens herhaald, tot een van de kandidaten een absolute meerderheid van de stemmen heeft behaald.

(...)

HR Huidig Artikel 35. Vaststelling van de kandidatenlijst door de ledenvergadering

(...)

4. Haalt een kandidaat een absolute meerderheid, dan is zij of hij direct gekozen. Haalt geen van de kandidaten een absolute meerderheid, dan vindt herstemming plaats tussen de twee kandidaten met het hoogste aantal stemmen. Als het aantal stemmen dat wordt uitgebracht tegen beide kandidaten meer dan 50% is, zijn zij afgewezen en schuiven de kandidaten voor de volgende plaatsen op de lijst een plaats op. Is het aantal stemmen tegen beide kandidaten minder dan 50%, dan is de kandidaat met de meeste stemmen gekozen; bij een gelijk stemmenaantal beslist het lot.

(...)

HR Huidig Artikel 36. Vaststelling van de kandidatenlijst bij referendum

(...)

4. Een formulier geldt in eerste instantie als een stem van eerste voorkeur. Een kandidaat met meer dan 50% van de geldige stemmen is gekozen. Indien geen van de kandidaten aan deze voorwaarde voldoet wordt steeds de kandidaat met het geringste aantal stemmen afgewezen. Elk van de formulieren voor de afgewezen kandidaat worden toegekend aan de erop genoemde kandidaat van de eerstvolgende voorkeur. Hierbij tellen kandidaten die zijn afgewezen of die reeds zijn gekozen niet mee. Formulieren waarop geen verdere voorkeur wordt genoemd zijn uitgeput. Een kandidaat met meer dan de helft van de niet uitgeputte stemmen is gekozen.

(...)

VOORSTEL 2. REPARATIE T.A.V. STEMMINGEN IN EEN REFERENDUM

Toelichting

Dit voorstel gaat over een klein aantal wijzigingen in de procedures rond het referendum die tevoorschijn zijn gekomen bij de voorbereidingen van het kandidaten-referendum dit najaar. Het gaat hierbij om technische wijzigingen waardoor een stemming vastloopt, met het doel te voorkomen dat deze storingen ook in lokale lijsttrekkersverkiezingen optreden.

Het voorstel is om:

- expliciet te regelen wat er gebeurt als twee kandidaten evenveel stemmen behalen (oplossing: 'het lot beslist');

- expliciet te regelen dat een stem voor een kandidaat die voor die plek niet beschikbaar is (maar conform de techniek van het referendum wel gekozen kan worden op die plek) niet meetelt in het bepalen van de stemmen voor die plek, net als stemmen op mensen die al zijn gekozen of die zijn afgewezen.

Inhoud

- Aan de huidige artikelen 12.5,14.2,15.4 (landelijke verkiezingen) en 33.5, 35.4 en 36.4 (lokale verkiezingen) wordt toegevoegd wat er gebeurt als er evenveel stemmen worden uitgebracht: *'Bij meerdere kandidaten met een gelijk aantal geringste stemmen beslist het lot'* [of een tekstuele variant hiervan].
- Aan artikel 14.2 en 36.4 wordt toegevoegd dat *kandidaten die niet meer beschikbaar zijn voor een plek*, niet meetellen bij het toekennen van de stemmen op de formulieren.

Huidige artikelen

Zie hierboven.

Nieuwe artikelen

LANDELIJKE VERKIEZINGEN

Nieuw HR artikel 12.5 Lijsttrekkersreferendum

5. Gekozen is de kandidaat die een absolute meerderheid van de stemmen heeft behaald. Blanco stemmen zijn niet toegestaan, onthoudingen tellen niet mee voor de uitslag. Als er bij een eerste telling geen kandidaat is gekozen, valt de kandidaat die de minste stemmen heeft af en worden diens stemmen op basis van de doornummering toegekend aan de kandidaten die nog niet zijn afgevallen. Daarna wordt opnieuw geteld. *Bij meerdere kandidaten met een gelijk aantal geringste stemmen beslist het lot welke kandidaat afvalt.* Deze stappen worden telkens herhaald, tot een van de kandidaten een absolute meerderheid van de stemmen heeft behaald.

Nieuw HR artikel 14.2 Het vaststellen van de kandidatenlijst bij referendum

2. Een formulier geldt in eerste instantie als een stem van eerste voorkeur. Een kandidaat met meer dan 50% van de stemmen is gekozen. Indien geen van de kandidaten aan deze voorwaarde voldoet wordt steeds de kandidaat met het geringste aantal

stemmen afgewezen. *Bij meerdere kandidaten met een gelijk aantal geringste stemmen beslist het lot welke kandidaat wordt afgewezen.* Elk van de formulieren voor de afgewezen kandidaat worden toegekend aan de erop genoemde kandidaat van de eerstvolgende voorkeur. Hierbij tellen kandidaten die zijn afgewezen of die reeds zijn gekozen *of die voor deze plek niet beschikbaar zijn* niet mee. Formulieren waarop geen verdere voorkeur wordt genoemd zijn uitgeput. Een kandidaat met meer dan de helft van de niet uitgeputte stemmen is gekozen.

Nieuw HR Artikel 15.4 Vaststelling van de kandidatenlijst op het Congres

4. Haalt een kandidaat een absolute meerderheid, dan is zij of hij direct gekozen. Haalt geen van de kandidaten een absolute meerderheid, dan vindt herstemming plaats tussen de twee kandidaten met het hoogste aantal stemmen. Als het aantal stemmen dat wordt uitgebracht tegen beide kandidaten meer dan 50% is, zijn zij afgewezen en schuiven de kandidaten voor de volgende plaatsen op de lijst een plaats op. Is het aantal stemmen tegen beide kandidaten minder dan 50%, dan is de kandidaat met de meeste stemmen gekozen. *Bij een gelijk stemmenaantal beslist het lot.* Is het aantal stemmen tegen beide kandidaten minder dan 50%, dan is de kandidaat met de meeste stemmen gekozen. *Bij een gelijk stemmenaantal beslist het lot.*

LOKALE VERKIEZINGEN

Nieuw HR artikel 33.5 Het lijsttrekkersreferendum

5. Gekozen is de kandidaat die een absolute meerderheid van de stemmen heeft behaald. Blanco stemmen zijn niet toegestaan, onthoudingen tellen niet mee voor de uitslag. Als bij een eerste telling geen kandidaat is gekozen, valt de kandidaat die de minste stemmen heeft af en worden diens stemmen op basis van de doornummering toegekend aan de kandidaten die nog niet zijn afgevallen. Daarna wordt opnieuw geteld. *Bij meerdere kandidaten met een gelijk aantal geringste stemmen beslist het lot welke kandidaat afvalt.* Deze stappen worden telkens herhaald, tot een van de kandidaten een absolute meerderheid van de stemmen heeft behaald.

6. Indien er slechts één kandidaat is, wordt de lijsttrekker gekozen op de ledenvergadering.

Nieuw HR Artikel 35. Vaststelling van de kandidatenlijst door de ledenvergadering

4. Haalt een kandidaat een absolute meerderheid, dan is zij of hij direct gekozen. Haalt geen van de kandidaten een absolute meerderheid, dan vindt herstemming plaats tussen de twee kandidaten met het hoogste aantal stemmen. Als het aantal stemmen dat wordt uitgebracht tegen beide kandidaten meer dan 50% is, zijn zij afgewezen en schuiven de kandidaten voor de volgende plaatsen op de lijst een plaats op. Is het aantal stemmen tegen beide kandidaten minder dan 50%, dan is de kandidaat met de meeste stemmen gekozen; bij een gelijk stemmenaantal beslist het lot. Is het aantal stemmen tegen beide kandidaten minder dan 50%, dan is de kandidaat met de meeste stemmen gekozen. Is het aantal stemmen tegen beide kandidaten minder dan 50%, dan is de kandidaat met de meeste stemmen gekozen. *Bij een gelijk stemmenaantal beslist het lot.*

Nieuw HR Artikel 36. Vaststelling van de kandidatenlijst bij referendum

4. Een formulier geldt in eerste instantie als een stem van eerste voorkeur. Een kandidaat met meer dan 50% van de geldige stemmen is gekozen. Indien geen van de kandidaten aan deze voorwaarde voldoet wordt steeds de kandidaat met het geringste aantal stemmen afgewezen. *Bij meerdere kandidaten met een gelijk aantal geringste stemmen beslist het lot welke kandidaat wordt afgewezen.* Elk van de formulieren voor de afgewezen kandidaat worden toegekend aan de erop genoemde kandidaat van de eerstvolgende voorkeur. Hierbij tellen kandidaten die zijn afgewezen of die reeds zijn gekozen *of die voor deze plek niet beschikbaar zijn* niet mee. Formulieren waarop geen verdere voorkeur wordt genoemd zijn uitgeput. Een kandidaat met meer dan de helft van de niet uitgeputte stemmen is gekozen.

5. Het bestuur draagt zorg voor het inleveren van de kandidatenlijst.

LANDELIJKE VERKIEZINGEN

HR Huidig Artikel 13. Het opstellen van de kandidatenlijst

(...)

2. De externe kandidatencommissie beoordeelt de kandidaten aan de hand van het integriteitsprotocol. Is zij van oordeel dat problemen rond de integriteit van een kandidaat een ernstig risico vormen, dan laat zij die kandidaat niet toe tot de stemming op het congres. De kandidaat kan dat oordeel ter toetsing voorleggen aan de commissie voor geschil en beroep. De commissie voor geschil en beroep kan bepalen dat de kandidaat wordt toegelaten tot de stemming. Voor de kandidaten bekend worden gemaakt krijgen zij de gelegenheid zich terug te trekken.

(...)

LOKALE VERKIEZINGEN

HR Huidig Artikel 34. Het opstellen van de kandidatenlijst

(...)

2. De externe kandidatencommissie beoordeelt de kandidaten aan de hand van het integriteitsprotocol. Is zij van oordeel dat problemen rond de integriteit van een kandidaat een ernstig risico vormen, dan laat zij die kandidaat niet toe tot de stemming op de ledenvergadering. De kandidaat kan dat oordeel ter toetsing voorleggen aan de commissie voor geschil en beroep. De commissie voor geschil en beroep kan bepalen dat de kandidaat wordt toegelaten tot de stemming op de ledenvergadering.

(...)

VOORSTEL 3. REPARATIE T.A.V. TOELATING TOT STEMMING

Toelichting

Per abuis is in de reglementen niet vermeld dat een negatief oordeel bij de integriteitstoets uiteraard ook leidt tot uitsluiting van de stemming bij het referendum (in plaats van alleen van de stemming op het Congres of de ledenvergadering, zoals nu is bepaald). Dit wordt met dit voorstel gerepareerd.

Inhoud

Aan artikel 13.2 en 34.2 wordt toegevoegd dat een negatief oordeel op grond van een ernstig integriteitsrisico ook leidt tot het niet toelaten tot de stemming bij het referendum (net als het niet toelaten tot Congres of ledenvergadering).

Huidige artikelen

Zie hierboven.

Nieuwe artikelen

LANDELIJKE VERKIEZINGEN

Nieuw HR artikel 13.2 Het opstellen van de kandidatenlijst

2. De externe kandidatencommissie beoordeelt de kandidaten aan de hand van het integriteitsprotocol. Is zij van oordeel dat problemen rond de integriteit van een kandidaat een ernstig risico vormen, dan laat zij die kandidaat niet toe tot de stemming op het congres *of tot het referendum*. De kandidaat kan dat oordeel ter toetsing voorleggen aan de commissie voor geschil en beroep. De commissie voor geschil en beroep kan bepalen dat de kandidaat wordt toegelaten tot de stemming. Voor de kandidaten bekend worden gemaakt krijgen zij de gelegenheid zich terug te trekken.

LOKALE VERKIEZINGEN

Nieuw HR Artikel 34.2 Het opstellen van de kandidatenlijst

2. De externe kandidatencommissie beoordeelt de kandidaten aan de hand van het integriteitsprotocol. Is zij van oordeel dat problemen rond de integriteit van een kandidaat een ernstig risico vormen, dan laat zij die kandidaat niet toe tot de stemming op de ledenvergadering. De kandidaat kan dat oordeel ter toetsing voorleggen aan de commissie voor geschil en beroep. De commissie voor geschil en beroep kan bepalen dat de kandidaat wordt toegelaten tot de stemming op de ledenvergadering *of tot het referendum*.

LANDELIJKE VERKIEZINGEN

HR Huidig Artikel 15. Vaststelling van de kandidatenlijst op het congres

(...)

4. Haalt een kandidaat een absolute meerderheid, dan is zij of hij direct gekozen. Haalt geen van de kandidaten een absolute meerderheid, dan vindt herstemming plaats tussen de twee kandidaten met het hoogste aantal stemmen. Als het aantal stemmen dat wordt uitgebracht tegen beide kandidaten meer dan 50% is, zijn zij afgewezen en schuiven de kandidaten voor de volgende plaatsen op de lijst een plaats op. Is het aantal stemmen tegen beide kandidaten minder dan 50%, dan is de kandidaat met de meeste stemmen gekozen; bij een gelijk stemmenaantal beslist het lot.

(...)

HR Huidig Artikel 21. Samenstelling en verkiezing van het partijbestuur

(...)

3. Als bij een stemming geen van de kandidaten een absolute meerderheid van de stemmen haalt, vindt herstemming plaats tussen de twee kandidaten met het hoogste aantal stemmen. Indien beide kandidaten elk 50% van de stemmen halen, beslist het lot. Als het aantal stemmen dat wordt uitgebracht tegen beide kandidaten meer dan 50% is, zijn zij afgewezen en blijft de vacature onvervuld.

(...)

LOKALE VERKIEZINGEN

HR Huidig Artikel 35. Vaststelling van de kandidatenlijst door de ledenvergadering

(...)

4. Haalt een kandidaat een absolute meerderheid, dan is zij of hij direct gekozen. Haalt geen van de kandidaten een absolute meerderheid, dan vindt herstemming plaats tussen de twee kandidaten met het hoogste aantal stemmen. Als het aantal stemmen dat wordt uitgebracht tegen beide kandidaten meer dan 50% is, zijn zij afgewezen en schuiven de kandidaten voor de volgende plaatsen op de lijst een plaats op. Is het aantal stemmen tegen beide kandidaten minder dan 50%, dan is de kandidaat met de meeste stemmen gekozen; bij een gelijk stemmenaantal beslist het lot.

(...)

HR Huidig Artikel 40. Wijze van verkiezen van het afdelingsbestuur

(...)

3. Als bij een stemming geen van de kandidaten een absolute meerderheid van de stemmen haalt, vindt herstemming plaats tussen de twee kandidaten met het hoogste aantal stemmen. Als zij geen van beiden een absolute meerderheid halen, zijn zij niet gekozen. Eindigen zij gelijk, dan beslist het lot.

(...)

VOORSTEL 4: STEMMING OVER DE KANDIDATENLIJST EN HET BESTUUR

Toelichting

Dit voorstel gaat over het beter regelen van de stemmingen op het Congres voor kandidaten voor een kandidatenlijst en een bestuur. In de huidige reglementen staat nu de foutieve aanname dat er bij herstemmingen altijd meer dan twee kandidaten beschikbaar zijn. Hierdoor ontstaat er de situatie dat er een tweede zinloze herstemming komt als er twee kandidaten zijn waarvan er een niet direct wordt gekozen. Dit wordt rechtgetrokken door dit artikel te splitsen.

Daarnaast blijkt in de praktijk de formulering 'een stem tegen kandidaten' verwarring op te roepen. Het is daarom verhelderd in de formulering: *een stem op 'geen van de kandidaten'*.

Inhoud

- In artikel 15.4 en 21.3 (landelijke verkiezingen) en 35.4 en 40.3 (lokale verkiezingen) wordt de bepaling over de stemming opgesplitst in twee aparte bepalingen voor respectievelijk de stemming over drie of meer kandidaten en de stemming over twee kandidaten.
- In de nieuwe teksten wordt redactioneel verduidelijkt dat 'een stem tegen kandidaten' een stem op 'geen der kandidaten' is.

Huidige artikelen

Zie hierboven.

Nieuwe artikelen

LANDELIJKE VERKIEZINGEN

Nieuw HR Artikel 15. Vaststelling van de kandidatenlijst op het congres

4. Bij drie of meer kandidaten is een kandidaat direct gekozen als deze de absolute meerderheid haalt. Haalt geen van de kandidaten een absolute meerderheid, dan vindt herstemming plaats tussen de twee kandidaten met het hoogste aantal stemmen conform lid 5.

5. Bij twee kandidaten is de kandidaat met de meeste stemmen verkozen, mits het aantal stemmen op 'geen van de kandidaten' minder dan 50% is. Als het aantal stemmen dat wordt uitgebracht op 'geen van de kandidaten' meer dan 50% is, zijn zij afgewezen en schuiven de kandidaten voor de volgende plaatsen op de lijst een plaats op. Bij een gelijk stemmenaantal beslist het lot.

Nieuw HR Artikel 21. Samenstelling en verkiezing van het partijbestuur

3. Bij drie of meer kandidaten is een kandidaat direct gekozen als deze de absolute meerderheid haalt. Haalt geen van de kandidaten een absolute meerderheid, dan vindt herstemming plaats tussen de twee kandidaten met het hoogste aantal stemmen conform lid 4.

4. Bij twee kandidaten is de kandidaat met de meeste stemmen verkozen, mits het aantal stemmen op 'geen van de kandidaten' minder dan 50% is. Als het aantal stemmen dat wordt uitgebracht op 'geen van de kandidaten' meer dan 50% is, zijn zij afgewezen en blijft de vacature onvervuld. Bij een gelijk stemmenaantal beslist het lot.

LOKALE VERKIEZINGEN

Nieuw HR Artikel 35. Vaststelling van de kandidatenlijst door de ledenvergadering

4. Bij drie of meer kandidaten is een kandidaat direct gekozen als deze de absolute meerderheid haalt. Haalt geen van de kandidaten een absolute meerderheid, dan vindt herstemming plaats tussen de twee kandidaten met het hoogste aantal stemmen conform lid 5.

5. Bij twee kandidaten is de kandidaat met de meeste stemmen verkozen, mits het aantal stemmen op 'geen van de kandidaten' minder dan 50% is. Als het

aantal stemmen dat wordt uitgebracht op 'geen van de kandidaten' beide kandidaten meer dan 50% is, zijn zij afgewezen en schuiven de kandidaten voor de volgende plaatsen op de lijst een plaats op. Bij een gelijk stemmenaantal beslist het lot.

Nieuw HR Artikel 40. Wijze van verkiezen van het afdelingsbestuur

3. Bij drie of meer kandidaten is een kandidaat direct gekozen als deze de absolute meerderheid haalt. Haalt geen van de kandidaten een absolute meerderheid, dan vindt herstemming plaats tussen de twee kandidaten met het hoogste aantal stemmen conform lid 4.

4. Bij twee kandidaten is de kandidaat met de meeste stemmen verkozen, mits het aantal stemmen op 'geen van de kandidaten' minder dan 50% is. Als het aantal stemmen dat wordt uitgebracht op 'geen van de kandidaten' meer dan 50% is, zijn zij afgewezen en blijft de vacature onvervuld. Bij een gelijk stemmenaantal beslist het lot.

HR Huidig Artikel 6. Wijze van stemmen

1. Op het congres wordt bij stemmingen over personen schriftelijk of elektronisch gestemd, tenzij dit huishoudelijk reglement besluitvorming bij acclamatie mogelijk maakt.
2. Bij stemmingen over zaken kan ook worden gestemd met behulp van een stemkaart.(...)

HR Huidig Artikel 19. Verkiezing van de toezichtraad, de referendumcommissie, de commissie voor geschil en beroep, de interne kandidatencommissie en het congrespresidium

1. De hier genoemde organen hebben de volgende grootte:
  - toezichtraad: 5-7 leden
  - commissie voor geschil en beroep: 5-9 leden
  - referendumcommissie: 3 leden
  - congrespresidium: 5-9 leden
  - interne kandidatencommissie: 5-7 leden
2. De leden van deze organen worden voor drie jaar gekozen. De leden van de Toezichtraad worden gekozen volgens een rooster van aftreden.
(..)

VOORSTEL 5: STEMMING OVER EEN SLUITENDE VOORDRACHT

Toelichting

Bij stemmingen over een aantal interne partijorganen is het – bij een voordracht met evenveel kandidaten als plekken ('sluitende voordracht') – niet nodig en tijdrovend om met stemkastjes te stemmen. We stellen voor dit voortaan met een stemkaart te doen als één stemming over de voordracht, zodat het congres niet wordt belast met tijdrovende stemmingen per plek.

Inhoud

- Aan artikel 6.1 wordt toegevoegd dat in bepaalde gevallen bij personen met een stemkaart in plaats van een stemkastje mag worden gestemd.
- Deze gevallen worden nader gedefinieerd in een nieuw, extra lid 2 bij artikel 19 voor de verkiezing van de Toezichtraad, Commissie voor Geschil en Beroep, Referendumcommissie en Interne Kandidatencommissie (mits het hier gaat om een voordracht waarvoor evenveel kandidaten als vacatures zijn).

Huidige artikelen

Zie hierboven.

Nieuwe artikelen

Nieuw HR Artikel 6. Wijze van stemmen

1. Op het congres wordt bij stemmingen over personen schriftelijk of elektronisch gestemd, tenzij dit huishoudelijk reglement besluitvorming bij acclamatie of met behulp van een stemkaart mogelijk maakt.
2. Bij stemmingen over zaken kan ook worden gestemd met behulp van een stemkaart.

Nieuw HR Artikel 19. 2 Verkiezing van de toezichtraad, de referendumcommissie, de commissie voor geschil en beroep, de interne kandidatencommissie en het congrespresidium

[nieuw] lid 2. Bij het kiezen van leden voor deze organen stemt het congres met toepassing van artikel 6 lid 1. Zijn er evenveel kandidaten als vacatures, dan kan ook worden gestemd met behulp van een stemkaart.

VOORDRACHT BENOEMING KANDIDATEN TOEZICHTRAAD 2016-2020

VOORAF

Hierbij presenteren wij als Kandidatencommissie Intern van GroenLinks ons advies ten aanzien van de kandidaten voor de nieuwe Toezichtraad voor de periode december 2016 tot voorjaar 2020.

In deze verantwoording lichten we de procedure en onze voordracht nader toe en presenteren we ieder van de door ons geselecteerde kandidaten. Hierna stellen de kandidaten zich zelf voor.

VERANTWOORDING EN TOELICHTING PROCEDURE

Op voordracht van het Partijbestuur heeft het Congres van 23 april 2016 de Kandidatencommissie Intern benoemd voor de periode 2016-2019. Deze kandidatencommissie heeft de opdracht om leden voor het Partijbestuur en de Toezichtraad te werven, te selecteren en voor te dragen.

Medio juni 2016 heeft het Partijbestuur aan de Kandidatencommissie opdracht gegeven voor de selectie van de leden van de nieuwe Toezichtraad. De opdracht bestond enerzijds uit het werven en voordragen van vijf leden en anderzijds uit het maken van een voorstel voor een nieuw rooster van aftreden. Het is de bedoeling om dit rooster in het Congres van december 2016 in te laten gaan¹. Het Partijbestuur heeft een profiel opgesteld waaraan de leden van de Toezichtraad moeten voldoen en een aantal extra eisen geformuleerd voor de functie van voorzitter. In juli is de vacaturetekst op de website gepubliceerd met daarbij de benodigde formulieren voor kandidaatstelling zoals het integriteitsformulier. De commissie heeft zelf conform de opdracht personen benaderd en geënthousiasmeerd om te reageren op de vacature.

---

¹ In april van dit jaar is door het Congres in de reglementen vastgelegd dat ook de leden van Toezichtraad volgens een rooster van aftreden worden benoemd, in plaats van allen om de drie jaar zoals tot nu toe.

Als voorbereiding voor de selectie heeft zowel een gesprek plaatsgevonden met partijvoorzitter Marjolein Meijer als met de voorzitter van de huidige Toezichtraad Jenneke van Pijpen.

Op 15 augustus jl. sloot de kandidaatstelling en waren er 10 sollicitaties binnengekomen. Om de wens van Congres, Partijbestuur en Kandidatencommissie van een goede diversiteit in de samenstelling te kunnen realiseren werd besloten nogmaals extra te scouten, wat 2 kandidaten opleverde. Eén kandidaat trok zich direct na kandidaatstelling terug, van de 11 overige kandidaten is op basis van de briefselectie één kandidaat afgevallen. Met deze kandidaat is een persoonlijk gesprek met twee leden van de commissie gevoerd om de reden van afwijzing toe te lichten. Vervolgens zijn met 10 kandidaten eerste gesprekken gevoerd en heeft de commissie met 7 kandidaten een tweede gesprek gehouden. In deze gesprekken is getoetst hoe ze de rol van Toezichthouder zouden invullen en welke ervaring ze daarbij hadden. Ook interesse in, dan wel kennis van financiën, integriteit en het netwerk binnen de partij zijn onderwerp van gesprek geweest.

De kandidaten die na de eerste of de tweede ronde afvielen zijn allen door de Kandidatencommissie persoonlijk geïnformeerd over de reden van afwijzing. De Kandidatencommissie is de referenties nagegaan van alle kandidaten in de tweede ronde. Daarnaast is de kandidaten verzocht een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) te overleggen. Op basis van de ingeleverde VOG's en ingevulde integriteitsverklaringen zijn de kandidaten allen als benoembaar beoordeeld.

De Kandidatencommissie heeft vervolgens een voordracht voor de nieuwe Toezichtraad opgesteld en hierbij gelet op de borging van de vereiste kwaliteiten en op een diverse samenstelling van het team.

SAMENSTELLING VAN HET TEAM & DIVERSITEIT

Wij stellen met plezier en overtuiging de volgende mensen voor aan het Congres als kandidaten voor de Toezichtraad, met de bijbehorende termijnen binnen een nieuw rooster van aftreden:

In alfabetische volgorde van achternaam (plus zittingstermijn in nieuw rooster van aftreden),

- Ali Al Hadaui (3 jaar)
- János Betkó (2 jaar)
- Bert Koopmanschap (2 jaar)
- Peter Korzelius, als voorzitter (3 jaar)
- Titia van Leeuwen (4 jaar)

Volgens de Kandidatencommissie komt in deze voordracht een goede mix van ervaring, kennis, rolvastheid en financiële deskundigheid samen. Door een van de zittende leden opnieuw te benoemen is de continuïteit voldoende gewaarborgd. Daarnaast is er voldoende diversiteit in leeftijd en culturele achtergrond. Helaas is dat niet gelukt als het gaat om man-vrouwverdeling.

AANBEVELING

Net als bij de voordracht voor het Partijbestuur in april 2016 doen wij de oproep om scouting vroegtijdiger te starten zodat er voldoende aanbod is om voldoende diversiteit in onze voordrachten te kunnen waarborgen.

Namens de Kandidatencommissie Intern²,

Cees van Bockel

Edwin van Houten

Bart de Leede, vicevoorzitter

Kitty Roozmond

Huri Sahin

Maria Wiebosch-Steeman, voorzitter

---

2 NB: ook Irona Groeneveld is door het Congres van april 2016 benoemd als lid van de Kandidatencommissie Intern. Door omstandigheden van andere drukke werkzaamheden kon zij deze periode helaas niet meedraaien in de commissie. Bart de Leede heeft haar functie als vicevoorzitter daarom overgenomen.

ADVIEZEN PER KANDIDAAT, IN ALFABETISCHE VOLGORDE:

ALI AL HADAUI (Den Haag, 41 jaar, man)

Ali al Hadaui was bestuurslid bij GroenLinks Leiden en voorzitter van afdeling GroenLinks Den Haag. Hij is een kandidaat die volgens de Kandidatencommissie met zijn ervaring als mediator en de kunst van het vragen stellen snel van meerwaarde zal zijn in de Toezichtraad.

Ali is een ervaren en

gecertificeerd mediator. Ook in de gesprekken met de commissie laat hij zien sterk in gespreksvoering te zijn. Hij formuleert bedachtzaam en correct zonder dat dit afbreuk doet aan de scherpheid en concreetheid van zijn vragen en antwoorden. Het onderscheiden van hoofd- en bijzaken lijkt een tweede natuur van hem. Hoewel Ali nog geen ervaring heeft als toezichthouder, laat hij zien een duidelijke kijk op de rol van de Toezichtraad te hebben. Hij wil – met bijzondere aandacht voor het proces en rolvastheid – constructief-kritisch de dialoog aangaan met het Partijbestuur. Hij is gewend mensen uit te nodigen tot reflectie, zowel op eigen als op andermans handelen. De commissie ziet in Ali iemand die met zijn eigen stijl en persoonlijkheid voor een goede mix in het team kan zorgen.

JÁNOS BETKÓ (Nijmegen, 36 jaar, man)

János Betkó is een verrassende kandidaat die door zijn werkervaring goed weet wat toetsing en toezicht houden betekent en zeer gemotiveerd is zich voor GroenLinks in te zetten. Hij gelooft in de idealen van GroenLinks en wil daar graag zijn steentje aan bijdragen.

János heeft beperkte directe ervaring in een toezicht-houdende functie maar weet als auditor in het hoger onderwijs goed hoe je toezicht houdt door de documenten grondig te lezen en de juiste vragen te stellen. Hij ziet dit als werk dat je in een team uitvoert door gezamenlijk de organisatie te toetsen en deze op beleid door te lichten. Hij is daarbij gewend om analytisch naar documenten en procedures te kijken. In de gesprekken die hij voert geeft hij blijk van betrokkenheid, waarbij hij tegelijkertijd recht doet aan de nodige afstand en ieders passende rol. János loopt niet weg voor onaangename gesprekken, iets dat hij in zijn tijd in de studentenvakbond meermaals heeft laten zien. János ziet zich graag functioneren in een team, waaronder mensen met meer ervaring. De commissie ziet in hem een aanwinst voor het team door zijn frisse manier van kijken en bevragen.

BERT KOOPMANSCHAP (Bunnik, 63 jaar, man)

Bert Koopmanschap is volgens de commissie een gemotiveerde kandidaat voor de Toezichtraad die in ruime mate voldoet aan alle eisen ten aanzien van ervaring, competenties en toezichthoudende attitude. Bovendien kent hij GroenLinks van binnen en van buiten.

Bert heeft ervaring als toezichthouder en als politieke en verenigingsbestuurder. In zijn gevarieerde loopbaan heeft hij ook als concerncontroller en manager gewerkt. Ruim tien jaar heeft hij gemeenteraadsfracties van GroenLinks getraind en geadviseerd, o.a. bij het opstellen van (tegen-)begrotingen. Bert getuigt van een scherpe en oorspronkelijke kijk op toezicht houden. Zaken bespreekbaar maken en het Partijbestuur scherp houden zonder op de stoel van de bestuurder te gaan zitten is hoe hij zijn rol in de Toezichtraad voor zich ziet. 'De Toezichtraad zit hoog in de vereniging maar staat buiten de keten van besluitvorming', aldus Bert. De raad is er om het bestuur te helpen zijn rol voor de partij goed te vervullen. Bert is in staat het functioneren van personen scherp te beoordelen. Daarnaast kan

hij als controller cijfers goed doorgronden, niet als een boekhouder maar door naar de feiten en keuzes achter de cijfers te kijken. Zo kan hij een waardevolle rol spelen bij de behandeling van begroting en jaarrekening in de Toezichtraad.

De commissie ziet in Bert een goede, prettige en kritisch opbouwende sparringpartner die graag wil blijven leren in een diverse omgeving.

PETER KORZELIUS (Huizen, 64 jaar, man)

Peter Korzelius is zittend lid van de Toezichtraad en wordt door de commissie met overtuiging opnieuw voorgedragen voor benoeming, dit keer tevens als voorzitter. Hij heeft een heldere visie en is gemotiveerd om leiding te geven vanuit zijn ruime ervaring en competenties.

Rolvastheid is in de visie van Peter wezenlijk voor het opereren van voor de Toezichtraad ten opzichte van het Partijbestuur. Peter weet goed aan te geven wat dit vraagt en benoemt ook welke werkwijze hierbij past; een belangrijk speerpunt voor de functie van voorzitter. Bovendien is hij collegiaal en geschikt om samen te werken binnen een divers gezelschap.

In de afgelopen 3 jaar heeft Peter met name focus gehad op financiën en heeft hij hierin zijn toegevoegde waarde bewezen. Daarnaast was er van zijn kant aandacht voor de procesgang in de zoektocht naar een nieuw CRM-systeem en heeft hij samen met de voorzitter de functioneringsgesprekken met de Partijbestuursleden gevoerd. Peter benoemt in zijn kandidatuur ook nieuwe thema's voor de komende periode, zoals aandacht voor integriteit. De rol van sparringpartner van het Partijbestuur wil hij nog beter uit de verf laten komen, vanuit collegiale betrokkenheid.

Naast zijn kwaliteiten is ook zijn ervaring in de huidige Toezichtraad belangrijk voor de continuïteit. Daarom draagt de commissie hem van harte voor, als lid en tevens als voorzitter van de Toezichtraad.

TITIA VAN LEEUWEN (Amsterdam, 66 jaar, vrouw)

Titia van Leeuwen heeft een gedegen visie op de rol van de Toezichtraad en is enthousiast om hierin haar bijdrage te leveren. Dankzij haar jarenlange betrokkenheid bij GroenLinks en haar grote netwerk kan ze van toegevoegde waarde zijn voor de Toezichtraad.

Titia onderscheidt de rol in de Toezichtraad uitdrukkelijk van andere bijdragen die zij in het verleden aan GroenLinks heeft geleverd (en soms nog levert). Ze heeft de commissie overtuigd dat haar inhoudelijke betrokkenheid bij GroenLinks een toezichthoudende rol gericht op procesbewaking niet in de weg zit. Zij kan deze scherp onderscheiden, is hierin rolvast en vraagt dat ook van anderen.

Het vervullen van de rol van sparringpartner ziet zij als een belangrijk onderdeel hiervan. Als manager heeft zij klankborden altijd een belangrijk onderdeel van haar werk gevonden en dit kan zij nu goed inzetten in de Toezichtraad. De commissie heeft getoetst of zij hierin voldoende kritisch kan opereren, vanuit respect voor ieders rol en vanuit een collegiale verantwoordelijkheid voor GroenLinks. Ondanks het feit dat haar toezichthoudende ervaring beperkt is beschikt zij over de benodigde competenties voor de functie en over relevante aanverwante ervaring. Daarom beschouwt de commissie Titia als een aanwinst voor het team.

TOELICHTING DOOR DE KANDIDATEN, IN ALFABETISCHE VOLGORDE

ALI AL HADAUI (Den Haag, 41 jaar, man)

Als u de functie van lid Toezichtraad aan iemand toevertrouwt, is het belangrijk om te weten wie hij/zij is. Mijn naam is Ali al Hadaui, tweede zoon uit een gezin van vier zonen en vader van twee zonen. Na een jarenlange loopbaan als stafadviseur bij de Rijksoverheid word ik graag in goede gezondheid

oud met mijn zelf opgerichte bureau Koek en Ei Mediation. Regelmatig word ik ingezet als (rechtbank) mediator op de rechtsgebieden arbeid, burens, familie en strafzaken. In het kort, ik zorg dat het tussen partijen weer ‘koek en ei’ wordt. Sinds kort bekleed ik de functie van duo-coördinator buurtbemiddeling in de regio Haaglanden.

Wat maakt dat ik zitting wil nemen in de Toezichtraad? Voorheen was ik bij afdeling Leiden bestuurslid, bij afdeling Den Haag kandidaat-gemeenteraadslid op plaats zes en vervolgens bestuursvoorzitter eveneens in Den Haag. Mijn betrokkenheid en ervaring bij onze partij en mijn opgedane politiek bestuurlijke sensitiviteit stel ik graag verder ten dienste aan de partijorganisatie. Graag verwijs ik u naar het advies van de kandidatencommissie, waar ik mij uiteraard volledig in kan vinden.

JÁNOS BETKÓ (Nijmegen, 36 jaar, man)

De idealen van GroenLinks zijn mijn idealen. Daarom vind ik het belangrijk dat de partij goed functioneert, niet alleen in de politiek maar ook als organisatie. Het lijkt me mooi om daar een bijdrage aan te leveren als lid van de Toezichtraad. Ik vind het werk van de raad interessant en kan daarbij de verschillende rollen (van toezichthouder en bestuurder) goed scheiden. Bij twee kleine stichtingen heb ik eerder de rol van toezichthouder vervuld. Bovendien houd ik van statutair ‘geneuzel’. Ook als fulltime baan heb ik gewerkt in het toezicht. Ruim vijf jaar was ik auditor in het hoger onderwijs, waar ik toezicht hield op de kwaliteit van opleidingen. Daarvoor was ik twee jaar lang bestuurslid bij de Landelijke Studenten Vakbond en momenteel werk ik als beleidsadviseur bij de gemeente Nijmegen. Bij GroenLinks was ik onder andere voorzitter van de landelijke onderwijs-werkgroep (GLOW) en zit ik momenteel in de Permanente Programmacommissie. Ook al is ‘toezicht’ wellicht niet het meest spannende onderwerp op aarde: graag zet ik de komende jaren mijn enthousiasme, analytisch vermogen, kennis en ervaring in voor de Toezichtraad van GroenLinks.

BERT KOOPMANSCHAP (Bunnik, 63 jaar, man)

Een functie in de Toezichtraad spreekt me aan omdat het aansluit bij mijn ervaring en ambitie. Mijn ervaring in andere toezichthoudende functies zet ik graag in voor GroenLinks. Daarbij hoort voor mij dat door het Congres gestelde kaders uitgangspunt zijn en dat de Toezichtraad alert is in de rol van sparringpartner voor het bestuur. Vooral mijn ervaring als lid van de Raad van Beheer bij FNV Zelfstandigen wil ik hierbij noemen. Ook daar was een professionele organisatie met een directeur en met als hoogste orgaan een ledenraad. GroenLinks is mijn partij. Op verschillende manieren ben ik actief (geweest). Folderaar, Commissielid, Statenlid, wethouder en trainer vanuit de GroenLinks-academie.

Sinds 2011 ben ik ZZP'er en werk als visitator bij woningcorporaties, coach en train met name not for profit bedrijven. Als taal- en werkcoach werk ik bij Vluchtelingenwerk en ik ben zorgvrijwilliger bij een Hospice. Ik ben gelukkig getrouwd, vader van twee dochters en opa van drie kleinkinderen.

Samenwerking staat voor mij centraal. We kunnen meer bereiken als we het samen doen. In de Toezichtraad, met het Partijbestuur en het Congres. Ieder gremium met zijn/haar eigen verantwoordelijkheid.

Ik denk oprecht dat mijn inzet in de Toezichtraad verschil kan maken.

PETER KORZELIUS (Huizen, 64 jaar, man)

Sinds 2013 ben ik lid van de Toezichtraad van GroenLinks en neem ik met buitengewoon veel plezier deel aan het werk van de raad. De Toezichtraad heeft twee taken: het bestuur met raad terzijde staan en het toezicht houden op het functioneren van het Partijbestuur, zowel als collectief als individueel. Toezicht op de financiën van de partij was voor mij een belangrijk aandachtspunt. Dankzij de inzet van penningmeester Marieke Wagter zijn de financiën op orde en is de partij ‘in control’.

Samen met voorzitter Jenneke van Pijpen heb ik de functioneringsgesprekken mogen voeren met de leden van het Partijbestuur. Deze functioneringsgesprekken zijn een nieuw fenomeen in de partij. De gesprekken werden als plezierig en nuttig ervaren. Nu Jenneke van Pijpen niet meer beschikbaar is als voorzitter wil

ik graag in de komende periode haar rol overnemen in de nieuwe Toezichtraad.

Ik kan het voorzitterschap van de Toezichtraad prima combineren met mijn dagelijkse werkzaamheden.

Na een langjarige loopbaan in de volkshuisvesting (voorzitter Raad van commissarissen en directeur-bestuurder van woningcorporaties) en openbaar bestuur (Provinciale Staten en dagelijks bestuurder van een waterschap) studeer ik nu Russisch en Oost-Europese Studies aan de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast heb ik een aantal onbetaalde functies onder meer als lid van een gemeenteraads-commissie voor GroenLinks in mijn woonplaats Huizen.

TITIA VAN LEEUWEN (Amsterdam, 66 jaar, vrouw)

Titia van Leeuwen, 66 jaar. Tot eind 2015 was ik werkzaam bij het Rijk (voormalig ministerie VROM en later IenM). Sindsdien draag ik als gepensioneerde zorg voor een warme overdracht aan mijn opvolgers. Al sinds 1975 was ik actief bij een van de voorlopers van GroenLinks, de PSP. Voor de PSP was ik onder andere lid van de Eerste Kamer, voorzitter van het Wetenschappelijk Bureau en van de stichting Scholing en Vorming en was ik lid van het landelijk Partijbestuur. Ook voor GroenLinks heb ik in het Partijbestuur en het bestuur van het Wetenschappelijk Bureau gezeten en was ik onder andere lijsttrekker voor de Provinciale Staten, fractievoorzitter en Statenlid. Al geruime tijd trek ik het milieunetwerk van GroenLinks voor de ondersteuning van de standpuntontwikkeling op het gebied van milieu, energie en klimaat. Daarnaast ben ik, buiten GroenLinks, momenteel hoofdredacteur van het blad WindNieuws van de Organisatie voor Duurzame Energie (ODE) en ook in andere verbanden als gepensioneerde vrijwilliger bezig. Het werken voor de Toezichtraad geeft een nieuwe invulling aan de wijze waarop ik me voor GroenLinks kan inzetten. Door mijn lange ervaring zowel buiten de partij, als binnen de verschillende geledingen van de partij, denk ik dat ik een nuttige bijdrage kan leveren. Daar heb ik ook zin in.

VOORSTEL ROOSTER VAN AFTREDEN TOEZICHTRAAD

TOELICHTING

De Toezichtraad van GroenLinks had tot nu toe een zittingstermijn van drie jaar waarbij alle leden van de raad tegelijkertijd aftreden. Dit is veranderd: op het Congres van april jongstleden is besloten dat de Toezichtraad vanaf nu wordt gekozen conform een rooster van aftreden. Dit betekent dat ieder jaar één of twee leden van de Toezichtraad aftreden, zodat de gehele Toezichtraad in drie jaar wordt vernieuwd. Dit is belangrijk om de continuïteit van het werk van de toezichtraad te waarborgen.

In artikel 19.2 van de reglementen van GroenLinks is bepaald dat de leden van de Toezichtraad voor drie jaar worden gekozen.

Om vanaf nu een rooster van aftreden in te voeren is het nodig om eenmalig af te wijken van deze bepaling en de kandidaten voor de nieuwe Toezichtraad (die op dit Congres worden gekozen) verschillende termijnen toe te kennen. Daarom stellen wij het volgende voor.

VOORSTEL

Het Partijbestuur stelt voor om het rooster van aftreden voor de Toezichtraad als volgt in te voeren, door deze zittingstermijnen van de vijf leden van de nieuw te kiezen Toezichtraad:

- 2 leden hebben een zittingstermijn van 2 jaar
- 2 leden hebben een (reguliere) zittingstermijn van 3 jaar (waaronder de voorzitter)
- 1 lid heeft een zittingstermijn van 4 jaar.

In de voordracht van de Interne Kandidatencommissie – elders in deze congreskrant – wordt concreet voorgesteld welke kandidaten voor welke zittingstermijn worden voorgedragen.

De Kandidatencommissie Intern

VERANTWOORDING TOEZICHTRAAD 2016

VERSLAG TOEZICHTRAAD

Dit verslag van de werkzaamheden van de Toezichtraad is over een korte periode, namelijk over de maanden januari t/m oktober 2016. Omwille van deze korte periode zijn er 'slechts' enkele punten specifiek te benoemen.

De Toezichtraad heeft sinds begin van dit jaar vier keer vergaderd. Deze vergaderingen vinden, met een korte interne voorbereiding, plaats in gezamenlijkheid van de voorzitter en de penningmeester.

Tijdens deze vergaderingen worden de financiële en organisatorische rapportages besproken. Daarnaast wordt de Toezichtraad geïnformeerd over de algemene gang van zaken in het Partijbestuur.

Met de verkiezing van nieuwe Partijbestuursleden tijdens het Congres van maart is het Partijbestuur weer op volle kracht. De Toezichtraad heeft zich laten informeren over de goede start van het bestuur als team en over de onderscheiden portefeuilles. De Toezichtraad heeft er ook op toegezien, en vastgesteld, dat de congresbesluiten door het Partijbestuur zijn uitgevoerd dan wel nagekomen.

FINANCIËN

De Toezichtraad heeft meerdere keren met het bestuur overlegd over de financiën van de Vereniging. Medio 2016 heeft de accountant een goedkeurende verklaring voor de jaarcijfers 2015 gegeven. Een afvaardiging van de Toezichtraad en de penningmeester van het Partijbestuur hebben met de accountant overlegd over het verloop van de accountantscontrole. De accountantsverklaring inclusief de aanbevelingen zijn door de Toezichtraad met het bestuur en de accountant besproken. Het financiële resultaat over 2015 was zeer goed en de Toezichtraad heeft het bestuur hiermee gecompliceerd. Onder meer bij de inning van afdrachten is grote vooruitgang geboekt.

Het Partijbestuur heeft over het eerste en tweede trimester van 2016 gerapporteerd over het verloop van de inkomsten en uitgaven. Ook in 2016 zijn de financiën van de Vereniging en de financiële

reserves op orde. De begroting voor 2017 wordt in de vergadering van de Toezichtraad vlak voorafgaande aan het Congres in december besproken. De Toezichtraad constateert dat het bestuur in het algemeen en de penningmeester in het bijzonder 'in control' zijn.

CRM-SYSTEEM

De Toezichtraad heeft meermalen met het bestuur gesproken over het Customer Relations Management Systeem (CRM-systeem). Daarbij heeft de Toezichtraad het bestuur van raad voorzien ten einde tot bestuurlijke besluitvorming te komen. Eind 2015 heeft het Partijbestuur besloten om te stoppen met de leverancier van het 'oude' systeem en op zoek te gaan naar een andere aanbieder en een nieuw systeem per 1 januari 2017. In 2016 heeft de Toezichtraad de transitie naar een nieuwe aanbieder van een CRM-systeem kritisch gevolgd, zowel financieel als procesmatig en inhoudelijk. Het Partijbestuur informeerde de Toezichtraad per vergadering over de voortgang van dit project, o.a. invulling projectmanagement, aanbesteding van de nieuwe aanbieder, voortgang in implementatie van het nieuwe systeem en financiële consequenties. Daarbij constateert de Toezichtraad dat het bestuur, en het landelijk bureau, geleerd heeft van opgedane ervaringen en dat de besluitvorming en implementatie vertrouwenwekkend zijn.

FUNCTIONERINGS-CYCLUS LEDEN PARTIJBESTUUR

In november 2016 worden met zes van de zeven leden van het Partijbestuur functioneringsgesprekken gevoerd. In verband met zwangerschapsverlof vindt het gesprek met het zevende partijbestuurslid later plaats.

De gesprekken worden gebaseerd op een zogenaamd 360-graden-feedbackrapport. Dit rapport is een weergave van de meningen van mede-Partijbestuursleden, medewerkers van het landelijk bureau, fracties en externen over de competenties en het functioneren van het betrokken Partijbestuurslid. De vragen in het feedbacksysteem zijn opgesteld door de Toezichtraad.

De Partijvoorzitter is bij een deel van het gesprek aanwezig. Van het gesprek wordt een verslag gemaakt waarin aandachts- en ontwikkelpunten worden opgenomen. De gesprekken hebben

nog niet plaats gevonden bij het schrijven van deze verantwoording. Uit eerdere cycli heeft de Toezichtraad de ervaring dat deze gesprekken door alle betrokkenen gewaardeerd worden.

VERANTWOORDING PARTIJBESTUUR

INTRODUCTIE

Tijdens het Congres op 23 april 2016 werden vijf vacatures vervuld. Het Partijbestuur kwam daarmee weer op volle sterkte en verwelkomde twee nieuwe leden in haar midden: Jeroen Postma (Personeel en Organisatie) en Sebastian Dinjens (Externe Partijontwikkeling). Drie interim bestuurders werden herkozen in hun functie, namelijk Mieke van der Vegt (Internationale betrekkingen), Rogier Elshout (Campagne en Communicatie) en Marjolein Meijer (Voorzitter). Samen met de zittende leden van het Partijbestuur, Paulien Goedvolk (Interne Partijontwikkeling) en Marieke Wagter (Peningmeester), kwam het bestuur daarmee op volle sterkte.

Het Partijbestuur voerde in de afgelopen maanden het beleidsplan 2016-2017 verder uit dat werd vastgesteld in oktober 2015. Het doel van dat beleidsplan was om een goed resultaat bij de verkiezingscampagne voor de Tweede Kamer te boeken en de partij klaar te maken voor de verkiezingen voor de Gemeenteraad in 2018. Daarbij moet de campagne een *grassroots* campagne zijn; een campagne waarmee mensen zich inzetten voor en verbonden worden aan de partij. Het Partijbestuur wil van scouting en scholing dan ook een prioriteit maken.

Kort gezegd gaf het Partijbestuur verder vorm aan de volgende drie subdoelen:

- 1 Bouwen aan een sterke partijbrede campagneorganisatie & heldere communicatie ;
- 2 Stimuleren van meer actieve en betrokken leden & sympathisanten;
- 3 Goede scouting en scholing voor vertegenwoordigers en vrijwilligers.

CAMPAGNEORGANISATIE & COMMUNICATIE

In de afgelopen maanden bouwden we een sterke campagneorganisatie op het landelijk bureau op. In die campagneorganisatie zijn de medewerkers en vrijwilligers die de *grassroots* campagne mogelijk maken cruciaal. Het Partijbestuur hecht erg aan een herkenbare en professionele uitstraling van GroenLinks en het zijn de medewerkers van de

landelijke organisatie die zorgen voor goede ondersteuning voor de afdelingen. De campagneorganisatie van het landelijk bureau traint lokale campagneleiders en bouwde een 'GL-app' om afdelingen inzicht te geven in de informatie die ze nodig hebben om lokaal een effectieve campagne op te zetten. Ook organiseerden we een landelijke dag, de zogenaamde Team up, om lokale raadsleden, besturen en campagneleiders klaar te stomen voor de campagne.

ACTIEVE EN BETROKKEN LEDEN & SYMPATHISANTEN

Centraal in de campagne staan de Meetups: bijeenkomsten met Jesse Klaver over de meest actuele en prangende politieke thema's. Die Meetups worden ook ingezet om nieuwe mensen aan ons te binden. We bevorderen dat lokale afdelingen gezamenlijk met hun leden afreizen om verder te bouwen aan een goede teamspirit. Het stijgende aantal sympathisanten (niet-leden) dat de Meetups bezoekt toont aan dat dit beleid werkt. De combinatie van Meetups met een grassroots campagne is het belangrijkste middel om leden en sympathisanten te binden aan GroenLinks en hen betrokken te krijgen bij de partij. Om leden ook de kans te geven elkaar te ontmoeten en inspiratie op te doen, organiseerden we naast de Meetups andere bijeenkomsten zoals een scoutingdag, de Zin in Verkiezingendag en de Team up. Al deze activiteiten, waaronder ook het Congres van 17 december, geven GroenLinks een actieve en wervende uitstraling.

Eén van de hoogtepunten daarin was de Raad van de Europese Groene Partij in Utrecht. Vertegenwoordigers van groene partijen uit heel Europa kwamen naar Nederland, genoten van de thuisbasis van GroenLinks en spraken met elkaar en GroenLinksers over actuele Europese thema's. Ook organiseerden we een partijbrede discussie met als thema 'Democratie en Zeggenschap', bestaande uit 15 bijeenkomsten door het hele land. Deze bijeenkomsten stimuleerden lokale discussies over democratie en participatie van burgers. De afronding van de slotpublicatie heeft helaas vertraging opgelopen maar de resultaten worden meegenomen in de ontwikkeling van het basisprogramma voor de gemeenteraadsverkiezingen 2018.

SCOUTING EN SCHOLING VOOR POLITICI EN VRIJWILLIGERS

Het Partijbestuur stelde een plan vast voor een landelijke scoutingcommissie en is begonnen met de bemensing daarvan. Op dit moment ontwikkelen we beleid en faciliteiten om scouting structureel in te bedden in de partij. Daarbij zetten we sterk in op samenhang tussen landelijke, provinciale en lokale scouting en trainen we scouts. Een eerste training voor provinciale scouts heeft het afgelopen jaar al plaatsgevonden.

De voorbereiding van de gemeenteraadsverkiezingen stonden centraal tijdens onder andere de scoutingdag op 24 september en de Team up op 12 november. Daar werden workshops gegeven die scouting, diversiteit, vrijwilligersbeleid, het opbouwen van een afdeling en campagnevoeren als onderwerp hadden. Ook organiseerden we in 2016 twee leergangen Zin in GroenLinks en twee toptalententrainingen. De toptalententrainingen stonden in het teken van de scouting en scholing van talenten voor de kandidatenlijst van de Tweede Kamer, waarbij we extra letten op diversiteit op etnisch-cultureel gebied.

BEDRIJFSVOERING EN BACKOFFICE

Het Partijbestuur selecteerde in de afgelopen maanden een nieuwe leverancier voor een nieuw systeem voor leden- en financiële administratie (CRM-systeem). In september is het contract getekend, waarna de leverancier in oktober is begonnen met het bouwen van het systeem. In de afgelopen maanden werkten we verder aan de beheersing van de interne financiële processen, zoals het drukken van vaste lasten en het handhaven van het afdrachtenbeleid, met positieve resultaten voor de begroting. Bij de goedkeuring van de jaarrekening is GroenLinks door de accountant ook officieel weer financieel gezond verklaard. Ook nemen we de inrichting van het Landelijk Bureau van GroenLinks onder handen, met de onmisbare hulp van vele vrijwilligers. In de zomer van 2016 is de grote vergaderzaal grondig verbouwd. Eén voor één worden de andere ruimtes opgeknapt. Daarmee wordt het pand klaargemaakt voor het inrichten van meer en modernere werkplekken en beter gebruik door en voor de leden.

VERANTWOORDING AF- VAARDIGING EUROPESE GROENE PARTIJ

Aan de halfjaarlijkse council van de EGP in Utrecht op 20-22 mei werd door een groot aantal leden van de vers gekozen EGP-council/congresdelegatie (GroenLinks Congres maart 2016) deelgenomen. De internationaal secretaris (Mieke van der Vegt) en gekozen lid Jeroni Vergeer waren de leidende figuren om de nieuw gekozenen wegwijs te maken, onvermoeibaar ondersteund door Tamara van Ree.

Omdat de council in Utrecht plaats vond, konden veel GroenLinksers, waaronder leden van de Europawerkgroep en andere geïnteresseerden, zich nuttig maken als vrijwilliger en ook zelf sessies bijwonen.

Jesse Klaver trapte als gastheer af met een speech: *'..Vrienden, wij hebben de Europese Unie samen opgebouwd, laten we de Unie ook samen veranderen'...*

De Europese Groene Partijen, samenwerkend in de European Green Party (EGP) werden in de eerste vijf maanden van 2016 geconfronteerd met een dreigende uittreding van het Verenigd Koninkrijk, grote demonstraties in heel Europa tegen het handelsverdrag met de Verenigde Staten TTIP (Transatlantic Trade and Investment Partnership) en de onwil van sommige Europese lidstaten om gezamenlijke afspraken over de vluchtelingenopvang daadwerkelijk uit te voeren. De 'Turkije-deal' werd door de gezamenlijke ministers met Turkije overeengekomen, het Europees Parlement kwam er niet aan te pas. Deze onderwerpen speelden een rol op de councilsessies.

De verbinding met genoemde onderwerpen en actieve GroenLinksleden is een feit en uitwisseling hierover is interessant en informatief.

Een sessie georganiseerd door De Helling in samenwerking met de Green European Journal over 'De terugkeer van grenzen in Europa' leverde o.l.v. Erica Meijers een mooie discussie op met o.a. Tineke Strik *"..het vertrouwen in de samenleving ebt weg. Grenzen worden nu gebruikt om solidariteit te voorkomen.."*

Ook werd aandacht een belastingontwijking/ontduiking besteed en vertelden Europarlementariërs Bas Eickhout en Philippe Lamberts hoe de Groene fractie in het Europees Parlement hiertegen strijdt.

In een sessie over 'End of Fossil Fuels: Greens and Divestment' was Nederland goed vertegenwoordigd door GroenLinks kamerlid Liesbeth van Tongeren en Vatan Hüzer van de Divestmentbeweging. De EGP moedigt de zusterpartijen aan om in de steden waar wij vertegenwoordigers hebben, stelling te nemen. Deze [FossilFree2016 activiteit](#) zal in het volgende jaar worden voortgezet.

De verslagen die de delegatieleden maakten zijn gepubliceerd op de [website van de Europawerkgroep](#) en er is naar verwezen op de Facebookpagina en in de mail naar de EGP-steunleden.

De [aangenomen resoluties](#) zijn na te kijken.

Op zondagochtend was onze gekozen delegatie (Mieke van der Vegt, internationaal secretaris en Jeroni Vergeer) druk met de afsluitende stemmingen. Tegelijk werden de Europese gasten in de gelegenheid gesteld om een fietstocht met een GroenLinkse- en historische toelichting te ondernemen in de mooie stad Utrecht. Lot van Hooijdonk, wethouder GroenLinks Utrecht en het raadslid Steven de Vries namen ieder een groepje onder hun hoede. Het bestuur, partijbureau en alle vrijwilligers van GroenLinks mogen terugkijken op een goed georganiseerde en geslaagde council.

Individuele GroenLinksers die de EGP conferentie [An Economy of, by & for the people](#) bijwoonden deden daar desgevraagd verslag van en enige raadsleden uit Amsterdam (Jasper Groen en Zeeger Ernsting) en het Utrechts statenlid Huib van Essen woonden een EGP conferentie over [Meer schone lucht en duurzame mobiliteit](#) in de steden bij. Dit bijwonen en terugrapporteren wordt door ons gestimuleerd.

LINKS

<https://europeangreens.eu/fossilfree2016>

<https://europawerkgroep.groenlinks.nl/nieuws/de-council-van-de-europese-groene-partij-utrecht>

<https://europeangreens.eu/utrecht2016/adopted-documents>

<https://europawerkgroep.groenlinks.nl/nieuws/economy-and-people>

<https://europawerkgroep.groenlinks.nl/nieuws/local-councillors-bijeen-rome>

VERANTWOORDING FRACTIE EUROPEES PARLEMENT

GroenLinks-Europarlementariërs Bas Eickhout en Judith Sargentini werkten aan een groener en rechtvaardiger Europa in een moeilijke context. Brussel, het politieke hart van de Europese Unie werd geraakt door aanslagen op 22 maart. De Europese Unie sloot een zeer discutabele vluchtelingendeal met Turkije. Later dat jaar wist dat land ternauwernood een militaire coup af te slaan. Een meerderheid van de Britten sprak zich in een referendum uit voor het verlaten van de Unie. De verkiezing van Donald Trump tot nieuwe president van de Verenigde Staten dreigt anti-Europese krachten een nieuwe boost te geven die het voortbestaan van democratische politieke samenwerking in Europa in gevaar kan brengen.

Delegatieleider Bas Eickhout hekelde de discrepantie tussen EU-leiders die van een “wake-up call” spraken, maar ondertussen weigerden om hun beleid substantieel aan te passen. GroenLinks streed als onderdeel van de Europese Groene fractie tegen het xenofobische populisme van rechts, maar ook tegen de grote coalitie van christendemocraten, sociaaldemocraten en liberalen die vasthouden aan gefaalde recepten van bezuinigen, dereguleren en achterkamertjespolitiek die het wantrouwen tegen de EU verder aanwakkert.

GroenLinks deed onderzoek naar de perceptie van mensen over de Europese Unie en tilde de platgeslagen discussie over meer of minder Europa daarmee naar een hoger niveau. Bas deed na de uitkomst van dit onderzoek de oproep aan politici om de kritiek op het functioneren van de EU op te pakken in plaats van weg te zetten in de extreme hoek.

KLIMAAT EN ENERGIE

De EU staat voor de zware opgave om de historische klimaatafspraken die de wereld overeenkwam in 2015 in effectief beleid om te zetten. Bas deelde zijn kennis van en jarenlange ervaring met klimaatpolitiek in zijn boek “Klimaatmores, radicaal naar een andere norm” dat dit jaar verscheen en op positieve reacties kon rekenen.

Bas schreef mee aan het rapport waarmee de ratificatie van het Parijs-akkoord door het Europees Parlement werd gelooft. De onderlinge verdeeldheid die de EU zo vaak parten speelt, werd net op tijd overwonnen zodat de EU toch nog bij de voorhoede hoorde die Parijs op tijd ratificeerde om de implementatie ervan vorm te geven.

Bas bekritiseerde de slappe nationale doelstellingen voor de uitstoot van transport, gebouwen, landbouw en afval die de Europese Commissie presenteerde “alsof de COP21 in Parijs nooit had plaatsgevonden”. Ook werkt hij aan voorstellen om ervoor te zorgen dat het Europese emissiehandelssysteem dusdanig wordt hervormd dat er een effectieve prijs komt te staan op het uitstoten van CO₂. Bas was aanwezig in Montreal om de Europese Commissie te controleren in de onderhandelingen over een CO₂-standaard voor de luchtvaartsector. Hij pleitte ervoor dat de EU veel verder moet gaan dan de magere internationale deal die werd bereikt. Ook na de falende internationale maatregelen om de uitstoot van de scheepvaart terug te dringen, wees Bas op de noodzaak voor Europa om deze sector strenger te reguleren. Om catastrofale klimaatverandering tegen te gaan is het cruciaal dat de EU succesvolle wetgeving die energiebesparing oplevert zoals energielabels en ecodesign worden aangescherpt. Bas blijft zich verzetten tegen de dereguleringsagenda van Juncker en zijn rechterhand Timmermans die deze maatregelen in twijfel trekken.

De ambitieuze Europese wetgeving die Bas in 2013 voor elkaar bokste om zogenaamde F-gassen (superbroeikasgassen) in te perken, kreeg dit jaar navolging met de internationale Kigali-afspraken. GroenLinks zette dit succes kracht bij met een onderzoek dat aantoont dat – in tegenstelling tot waar lobbyisten voor waarschuwden – deze wetgeving een positief effect heeft op de Europese groene economie.

Voorstellen van Bas voor duurzaam beleggen door pensioenfondsen kregen een meerderheid in het Europees Parlement en overleefden ook de onderhandelingen met de nationale regeringen. Daarom worden pensioenfondsen in de hele EU binnenkort verplicht om aandacht te besteden aan

verantwoord beleggen. Ook werd opgehelderd dat duurzaam beleggen nooit in strijd kan zijn met het belang van de pensioeneelnemer en werden pensioenfondsen verplicht om zich publiek te verantwoorden over de duurzaamheid van hun beleggingsbeleid. Dit is een belangrijke steun in de rug voor de divestment-beweging die hopelijk navolging krijgt in andere Europese financiële regulering.

Binnenkort zal het Europees Parlement een positie innemen over de hervorming van het Europees investeringsplan EFSI. Bas is opnieuw de onderhandelaar voor de Groene fractie en zal proberen om ervoor te zorgen dat dit investeringsplan beter gaat bijdragen aan de transitie naar een groene economie en meer ten goede komt aan de regio's in Europa die investeringen het hardste nodig hebben.

VLUCHTELINGEN

In anticipatie op nieuwe wetsvoorstellen schreef Judith samen met andere Groene Europarlementariërs een uitgebreid voorstel voor een slimmere verdeling van asielzoekers over de EU. Het huidige systeem, het Dublin-systeem, regelt welk EU-lidstaat verantwoordelijk is voor de asielzoeker, maar dat werkt al jaren niet. Het leidt tot een onevenredige verdeling van asielzoekers over de lidstaten. De Groene fractie stelde voor om asielzoekers slimmer en eerlijker te verdelen op basis van objectieve criteria, die niet alleen rekening houden met het vermogen van landen om vluchtelingen op te vangen en te integreren, maar ook met de voorkeuren van een asielzoeker zelf. Bijvoorbeeld of er al familie in een EU-land woont. De verdeelsleutel die gebruikt moet worden bepaalt hoeveel asielzoekers een EU-land moet opvangen aan de hand van het aantal inwoners, de grootte van de economie, werkloosheidscijfers en het aantal asielzoekers dat een land al heeft opgevangen. Tegelijkertijd willen de Groenen dat de EU lidstaten helpen om de deelname van vluchtelingen in de samenleving beter te organiseren, zoals hulp bieden aan vluchtelingen bij het inschrijven van de kinderen op een school of hen toegang geven tot een opleiding.

Het Europese Commissievoorstel voor de herziening van “Dublin” stelde echter teleur. Het blijft

voortborduren op het gefaalde principe dat de landen aan de grens worden opgezadeld met de opvang van vluchtelingen en perkt zelfs de mogelijkheden in voor landen om op basis van humanitaire gronden toch vluchtelingen op te nemen, zoals Duitsland en Nederland afgelopen zomer deden.

Judith bezocht vluchtelingenkampen in Macedonië, Griekenland en Servië vlak voordat de Balkanroute voor vluchtelingen gesloten werd en zag wat de effecten zijn van het Europees beleid aan de grenzen van Europa.

Judith bekritiseerde het akkoord dat EU-landen met Turkije sloten over het terugsturen van asielzoekers. Zij werd daarin gesteund door de Hoge Commissaris voor Vluchtelingen van de Verenigde Naties die het Europees Parlement toesprak. Judith pleit ervoor dat Europa ruimhartig moet zijn om vluchtelingen op te vangen en dat ze hun eigen afspraken over herverdeling en hervestiging nakomen. Ook de afspraken tussen de Europese Unie en Afghanistan over het terugnemen van uitgeprocedeerde asielzoekers, gefinancierd uit ontwikkelingsfondsen, wordt door haar nauw gevolgd. Ontwikkelingssamenwerking wordt meer en meer door ministers van Binnenlandse Zaken vormgegeven. Judith verzet zich, samen met de progressieve partijen in het Europees Parlement tegen het gebruik van voor armoedebestrijding bedoelde fondsen, als middel om migranten tegen te houden.

Judith bezocht Libanon met de commissie Ontwikkelingssamenwerking van het Europees Parlement om een indruk te krijgen van de situatie van Syrische vluchtelingen in het land. Libanon vangt meer dan 1,1 miljoen Syrische vluchtelingen op. Dat leidt tot een enorme druk op de samenleving, waar nu een op de vier mensen een vluchteling is en de helft van de Syrische kinderen niet naar school gaat.

HANDEL

GroenLinks mengt zich al jaren actief in het debat over controversiële handelsakkoorden van de EU onder andere met de Verenigde Staten (TTIP) met Canada (CETA) en het dienstenakkoord (TiSA) die wat GroenLinks betreft de democratie ondermijnen en te veel macht geven aan multinationals. Bas maakte in verschillende debatten, mediaoptredens en

opinieartikelen duidelijk dat de beperkte economische opbrengsten van deze verdragen in het niet vallen bij de risico's die ze betekenen voor de mogelijkheid van lokale, nationale en Europese overheden om de markt in het publieke belang te reguleren.

Terwijl een akkoord over TTIP gelukkig steeds verder uit zicht lijkt te verdwijnen, zetten de 28 regeringsleiders helaas wel hun handtekening onder CETA. De bezwaren van het Waalse parlement tot het laatste moment, leidden echter wel tot het Belgische besluit om het Hof van Justitie de juridische twijfels over CETA op te laten helderen. Voordat CETA definitief in werking treedt, moeten het Europees Parlement en de nationale parlementen akkoord gaan met ratificatie. GroenLinks blijft samen met de Groene fractie werken om een overhaaste ratificatie door het Europees Parlement te voorkomen en hoopt dat de toenemende kritiek op handelsakkoorden op tijd komt om CETA alsnog tegen te houden.

Dat de EU met handelsbeleid ook een positieve rol kan spelen toont de wet tegen conflictmineralen aan die op het punt staat om goedgekeurd te worden. Judith kreeg na een harde strijd een nipte meerderheid van Europarlementariërs aan haar kant om bedrijven verplicht in plaats van vrijwillig te laten controleren in hoeverre hun metalen en mineralen schoon zijn van conflictfinanciering. Het bleek een taaie klus om ook de nationale regeringen van dit standpunt te overtuigen. Die gingen uiteindelijk akkoord met een bindende wet, maar zorgden er tegelijkertijd voor dat veel bedrijven werden uitgesloten van deze verplichtingen. Een politiek akkoord over deze wet is desalniettemin van groot belang om het signaal te geven dat verantwoord importeren de norm moet worden in plaats van de uitzondering.

MILIEU

Dankzij de Groene fractie in het Europees Parlement werd er een enquêtecommissie in het leven geroepen om opheldering te krijgen over de emissieschandalen in de automobielsector. Europarlementariër Bas Eickhout is coördinator van de Groenen in het Europees Parlement en wil de feiten boven tafel krijgen maar ook de verantwoordelijkheid van nationale en Europese politici hierin. Onderzoekers, wetenschappers, milieuorganisaties, toezichthouders, autofabrikanten, ambtenaren, eurocommissarissen

en nationale ministers verschenen dit jaar voor de commissie. Uit antwoorden van de verantwoordelijke eurocommissaris op vragen van Bas blijkt dat de Europese Commissie nalatig is geweest om in actie te komen toen de bewijzen van fraude zich opstapelden. Tot nu toe blijft concrete actie uit om dit soort fraude keihard aan te pakken. De frauderende fabrikanten werden zelfs beloofd met soepelere normen voor hun uitstoot van stikstofdioxide, voornamelijk omdat de meeste EU-lidstaten hun eigen auto-industrie de hand boven het hoofd hielden, in plaats van de volksgezondheid en het milieu te verdedigen. Bas kreeg een meerderheid van de milieucommissie mee om daar een stokje voor te steken, maar in de plenaire stemming verzaakte een meerderheid om dit schandaal te voorkomen. Bas zet zich ervoor in dat de conclusies van de enquêtecommissie wel tot echte verandering leiden. Gezondheidswetgeving mag niet geschreven worden naar de behoefte van de auto-industrie. Ook zitten we nog middenin de onderhandelingen voor een beter systeem van goedkeuring van auto's op de Europese wegen. Ook hier is meer Europese controle nodig, maar zoals altijd is hier veel verzet tegen in de verschillende hoofdsteden van autoland. De onderhandelingen worden waarschijnlijk afgesloten in 2017.

Bas zette zich in voor ambitieuzere Europese normen voor schone lucht. Hij was onderdeel van het onderhandelingsteam van het Europees Parlement dat met de Raad onder Nederlands voorzitterschap tot een overeenkomst moest komen over luchtkwaliteitsplafonds voor lidstaten. De nationale regeringen waren echter niet bereid om de luchtkwaliteit echt te verbeteren: het bereikte akkoord heeft te weinig ambitie wat betreft verbetering voor de volksgezondheid. De emissielimieten zijn flink afgezwakt ten opzichte van het oorspronkelijke (eveneens weinig ambitieuze) voorstel van de Europese Commissie. Technologische vooruitgang en wisselwerking met klimaatbeleid zijn bijvoorbeeld volledig genegeerd bij het vaststellen van de limieten. EU-landen hebben de vrijheid om tot 2030 niets te doen.

GroenLinks streed in samenwerking met de Tweede Kamerfractie tegen de toelating van de kankerverwekkende stof glyfosaat op de Europese markt. Mede dankzij constante druk van de Groenen in het

Europees Parlement en van GroenLinks in de Tweede Kamer slaagde de Europese Commissie er tot twee keer toe niet in om een langdurige goedkeuring voor het gebruik van het landbouwgif glyfosaat door de EU-landen te laten goedkeuren. Bas hoopt dat EU-landen, na het zien van het massale protest tegen de toelating van deze schadelijke stof, zullen besluiten het gebruik uit te faseren, op zijn minst door te beginnen met het beperken van de toegelaten toepassingen, zoals het Europees Parlement in april in een resolutie bepleitte.

Bas maande de Europese Commissie in een resolutie tot betere bescherming van de Europeanen tegen hormoon verstorende stoffen. Na jarenlange vertraging en een verloren rechtszaak kwam de Europese Commissie daarna eindelijk met een voorstel om criteria vast te stellen of een stof een negatief effect heeft op het hormonaal stelsel. De Commissie koos daarbij echter voor zo'n brede definitie dat alle stoffen die ons hormonaal stelsel negatief beïnvloeden, gewoon op de markt toegelaten kunnen blijven worden. Druk op de Commissie om de gezondheid van mensen voorop te stellen blijft dus onverminderd nodig.

Het Europees Parlement nam dit jaar ook positie in op een voorstel van de Europese Commissie om EU-wetgeving in lijn te brengen met een internationaal kwik-akkoord uit 2013: het Minamataverdrag. Bas stelde tevreden vast dat een meerderheid een stuk verder wil gaan dan het internationale verdrag. Kwik is zeer giftig en hoort niet thuis in een groene economie.

DATABESCHERMING EN NETNEUTRALITEIT

Na het ongeldig verklaren in 2015 van de Safe Harbor-overeenkomst die opslag van persoonsgegevens van Europeanen in de VS mogelijk maakte, stond de Commissie voor de haast onmogelijke opdracht om een nieuwe regeling te treffen. Zolang Amerika vindt dat onze privacy geen waarde heeft en het zich permitteert om naar believen in onze persoonsgegevens te grasduinen, is er voor GroenLinks geen ruimte voor een akkoord, zo maakte Judith duidelijk.

De Europese Commissie sloot dit jaar desondanks het omstreden Privacy Shield-akkoord met de VS als opvolger van Safe Harbor. Deze nieuwe regeling

creëert de juridische fictie dat gegevens in de VS ineens wel goed worden beschermd, omdat de regering-Obama belooft de wettelijke mogelijkheden voor massasurveillance niet te gebruiken tegen Europeanen. Daarmee handelt de Commissie in strijd met de uitspraak van het Europese Hof van Justitie, dat wel vindt dat de gegevens van Europese burgers beschermd moeten worden tegen Amerikaanse massasurveillance. Judith probeerde de Commissie tot een koerswijziging te bewegen en diende een amendement in dat aandringt op een tijdelijke werking en snelle herziening van Privacy Shield. De analyse van GroenLinks dat Privacy Shield niet voldoet aan de eisen van de rechter wordt gesteund door de samenwerkende Autoriteiten Persoonsgegevens. De juridische fictie die met Privacy Shield is gecreëerd is des te schrijnender nu President Trump met een pennenstreek in staat is om de massasurveillance in het geheim opnieuw uit te breiden.

Eindelijk werd in de lente van 2016 de nieuwe Europese verordening bescherming persoonsgegevens aangenomen. Er komen nieuwe strenge boetes en een beter mechanisme om je recht te halen als je gegevens in een andere lidstaat worden bewerkt. De onderhandelingen hebben lang geduurd. Het eindresultaat is dankzij de leidende rol van de Duitse Groene collega Jan Philipp Albrecht beter geworden dan verwacht, maar Judith is bezorgd over aanwijzingen dat bedrijven nu al proberen de wet te omzeilen en doet daar onderzoek naar.

In reactie op de terroristische aanslagen kwam er nieuwe druk op het Europees Parlement om massaal vluchtgegevens op te slaan met het zogenaamde PNR-systeem. GroenLinks bleef bij zijn standpunt en stemde tegen: het jarenlang opslaan van alle vluchtgegevens in Europa is een peperdure schijnoplossing in de strijd tegen criminaliteit en terrorisme. Judith steekt de miljoenen voor zo'n PNR-systeem liever in iets dat bewezen wat oplevert: betere Europese samenwerking tussen politie- en justitiediensten.

Het Europees Parlement behandelde nieuwe regels over het handhaven van netneutraliteit en vrij roamen. Deze regels zijn door de Raad van Ministers fors afgezwakt. Nederland kon ondanks zijn voortrekkersrol op het gebied van netneutraliteit

niet voorkomen dat de Nederlandse netneutraliteit door Europese wetgeving wordt afgezwakt. Judith stelde onder andere vragen over de snelle plannen van T-Mobile om de soepelere regels nog verder op te rekken. Gelukkig hebben de toezichthouders onder druk van een succesvolle lobby door activisten een paar van de grootste problemen inmiddels weten te verhelpen en is in Nederland een aanvullende regel aangenomen waardoor het verboden blijft om bepaalde diensten buiten de bundel aan te bieden, wat de innovatie door en eerlijke concurrentie tussen online dienstverleners ernstig kan aantasten.

TRANSPARANTIE

GroenLinks streed samen met de Groene fractie voor het lot van klokkenluiders die belangrijke informatie in het algemeen belang naar buiten brengen. De Groene fractie stelde een initiatiefwet op voor de bescherming van klokkenluiders in de hele Europese Unie. Die zou in de toekomst moeten voorkomen dat klokkenluiders zoals Antoine Deltoure, die massale belastingontwijking aan het licht bracht, worden vervolgd. Dat dit hard nodig is, bleek toen het Europees Parlement instemde met een Europese wet die bedrijfsgeheimen beter zou moeten beschermen. GroenLinks stemde tegen de wet omdat het daarmee voor klokkenluiders moeilijker wordt om misstanden binnen bedrijven aan te kaarten. Naast de druk die GroenLinks opvoert voor wetgevende actie, lanceerde Bas samen met andere Groene Europarlementariërs het platform EU-leaks (via greens-efa.eu) waar klokkenluiders veilig en volledig anoniem informatie kunnen achterlaten om misstanden met Europese besluitvorming of wetgeving aan de kaak te stellen.

EERLIJKE BELASTINGEN

Het besluit van de Europese Commissie om 13 miljard euro aan ontweken belastingen terug te vorderen van Apple toont voor GroenLinks aan hoe waardevol de Europese Unie kan zijn. Geen enkel Europees land zou deze multinational alleen aan kunnen pakken. Helaas gaat Ierland in beroep tegen het terugvorderingsbesluit net zoals Nederland eerder in beroep ging tegen het Commissiebesluit over Starbucks. De permanente campagne van de Groene fractie voor eerlijke belastingen blijft hard nodig om de mentaliteit te veranderen. De Groenen deden dat onder andere met twee uitgebreide onderzoeken naar de belasting-

ontwikpingsconstructies van IKEA en BASF die mogelijk tot nieuwe stappen leiden in de aanpak van belastingontwikping.

De Europese Commissie presenteerde nieuwe voorstellen om belastingontduiking en financiering van terrorisme harder aan te pakken. De versnelde herziening van de vierde anti-witwasrichtlijn volgt na de onthullingen van de Panama Papers en de terroristische aanslagen in Brussel en Parijs van vorig jaar. Judith werd herbenoemd als hoofdonderhandelaar van het Europees Parlement in dit dossier. Zij probeert momenteel om steun te vergaren voor voorstellen om trusts veel harder aan te pakken, het openbaar register dat brievenbusfirma's zichtbaar maakt te verbeteren en strenger toezicht te houden op bestaande anti-witwasregels die dankzij haar tot stand kwamen.

DEMOCRATIE EN MENSENRECHTEN BINNEN EN BUITEN EUROPA

De rechtstaat in Polen staat sinds de verkiezingen daar ernstig onder druk. Judith werkte samen met andere Europarlementariërs aan een resolutie van het Europarlement die de Europese Commissie steunt in het ondernemen van actie om het afglijden van fundamentele rechten in Polen te voorkomen. De procedure om een land te houden aan de Europese afspraken over de rechtstaat kan er in het uiterste geval toe leiden dat Polen stemrecht verliest in de Europese Raad.

Sinds de mislukte coupoging in Turkije gaat het bergafwaarts met het perspectief op toetreding van Turkije tot de Europese Unie. Zolang Turkije mensenrechten, persvrijheid en vrijheid van meningsuiting niet respecteert, is lidmaatschap van de Europese Unie uitgesloten en hebben onderhandelingen over toetreding geen zin. GroenLinks pleitte er in het Europees Parlement voor om de onderhandelingen met Turkije te bevriezen totdat Turkije voldoet aan minimumeisen die het land weer op een pad brengen richting de Kopenhagencriteria voor toetreding. Oud GroenLinks-Europarlementariër Joost Lagendijk wordt persoonlijk geraakt door de opstelling van de Turkse regering die hem tot op heden geen toestemming geeft om terug te keren naar zijn woonplaats in Turkije.

Binnenkort zijn er verkiezingen in Gambia, een land waar mensenrechten zwaar onder druk staan. Judith had zitting in de *fact finding mission* van de mensenrechtencommissie van het Europarlement om de huidige stand van het land te onderzoeken. Ze sprak met presidentskandidaten, vertegenwoordigers van vrouwenbewegingen, homobewegingen en andere burgerrechtenorganisaties. Judith bezocht tevens Tanzania waar zij in 2015 hoofdwaarnemer van de verkiezingen was namens de EU. Dit jaar presenteerde zij haar definitieve conclusies nadat er zich verschillende ongeregelheden hadden voorgedaan, vooral op Zanzibar. Judith beval onder ander aan om de onafhankelijkheid van de politieke en media-instituten te versterken zodat de kans op eerlijke verkiezingen wordt vergroot. Ook bezocht Judith Myanmar waar zij deelnam aan een missie die de prille democratische instituten helpt opbouwen na de verkiezingen in 2015.

Judith schreef mee aan een resolutie waarin het Europarlement protest aantekende tegen dubieus ontwikkelingsgeld voor Eritrea. Aanleiding voor de resolutie was het goedkeuren van deze ontwikkelingsgelden voor het dictatoriaal bestuurde land door de EU-ministers, terwijl het Europees Parlement het ontwikkelingsprogramma had afgewezen.

➔ *Op de hoogte blijven van het werk van Bas en Judith? Meldt je aan op <https://groenlinks.nl/europa>*

VERANTWOORDING FRACTIE EERSTE KAMER

TINEKE STRIK

FRACTIEVOORZITTERSCHAP IS EEN FEEST

‘Bezieling en plezier’. Dat straalt de hele GroenLinksfractie van de Eerste Kamer uit, volgens Tineke Strik na haar eerste jaar als fractievoorzitter. „De fractie is ambitieus, heeft invloed en weet ook bij complexe wetgeving een onvervalst GroenLinks geluid te laten horen. Ook

verkrijgt ze veel draagvlak bij andere partijen voor tal van moties. Het werk van ons vieren wordt verlicht door de ondersteuning van medewerker Jeroen Trimpe Burger en fractiemedewerker Michiel Philippart. Fractievoorzitter zijn van zo'n team is een feest.”

VIER JAAR RUTTE II

Tijdens [de Algemene Politieke Beschouwingen](#) van 1 november legt Tineke de nadruk op de groeiende tweedeling in de samenleving in met name het onderwijs en op de arbeidsmarkt. „Kabinet Rutte II heeft met al haar hervormingen -alle fraaie wetsnamen als participatie en werk en zekerheid ten spijt- de kloof alleen maar vergroot”, constateert Tineke, die op het einde van de beschouwingen een motie vrijwel kamerbreed erdoorheen kreeg om mensen uit de laagste sociaal economische klassen meer kansen te bieden. „De regering wordt nu opgedragen om voor de komende kabinetsformatie de Sociaal Economische Raad scenario's te laten uitwerken om de arbeidsparticipatie te verbeteren van deze groep, maar ook migranten en mensen met een arbeidsbeperking. Met deze motie hoop ik het fundament van een naar rechts verbouwd Nederland meer te balanceren. Het voorstel tot verlenging van de naturalisatietermijn van vijf naar zeven jaar beschouwen wij bijvoorbeeld als zeer onwenselijk omdat het integratie in de weg staat. Dat zal ik de minister ook de komende maanden op het hart drukken.”

ANTITERRORISME EN BESCHERMING VAN DE RECHTSSTAAT

Als verantwoordelijke voor Veiligheid & Justitie maakt Tineke zich ernstige zorgen over de uitkleding van privacybescherming en de uitholling van de rechten van verdachten onder de noemer van terrorismebestrijding. „Het Nederlandschap ontnemen zonder tussenkomst van een rechter bij personen die in het buitenland strijdkrachten steunen, is zo'n [voorbeeld](#). Dat riekt naar discriminatie omdat het alleen personen met een dubbele nationaliteit betreft”, aldus Tineke die als reactie hierop een deskundigenbijeenkomst over anti-terrorisewetgeving organiseerde om een groter besef onder de senatoren te bewerkstelligen voor onwenselijke precedentes en afbraak van de rechtsstaat.” Tijdens [de behandeling van de voorjaarsbegroting van Veiligheid & Justitie](#) bekritiseert Tineke de niet nagekomen toezeggingen van minister Van der Steur om in voldoende geld voor de rechtsbijstand en de rechterlijke macht te voorzien. Tineke: „Dat is zorgwekkend en voor het versterken van deze belangrijke pilaren van de rechtsstaat zullen wij ons ook in de toekomst hard blijven maken.”

MENSWAARDIGE VLUCHTELINGENBEHANDELING

Tineke, gepromoveerd op het gebied van Europees asiel- en migratiebeleid, roept de Nederlandse regering op om zich in Brussel in te zetten voor een ruimhartiger en meer solidair systeem. Zo stelde ze [kritische vragen](#) over de intentie van de Europese Commissie om migranten in de transitlanden te houden. Tineke: „Deze koers maakt de druk op fragiele, arme landen om vluchtelingen op te vangen alleen maar groter en verkleint juist de bijdrage van de zwaarste schouders in de wereld. Het nieuwe nog te onderhandelen asielpakket wordt dankzij de inzet van onze fractie inhoudelijk behandeld in de Senaat, want het kan en moet simpelweg beter.”

RAPPORTEUR VLUCHTELINGEN EN MIGRATIETHEMA'S

Tineke vertegenwoordigt GroenLinks ook in de Raad van Europa waar ze actief is in de Parlementaire Assemblee als rapporteur vluchtelingen en migratiethema's. Die Assemblee nam haar kritische [resolutie](#) over de EU-Turkije deal dit jaar aan. De resolutie roept de EU-lidstaten op om de overeenkomst niet toe te passen zolang de vluchtelingen in Turkije niet de benodigde bescherming krijgen en om op grotere schaal

vluchtelingen legaal en veilig over te laten komen naar Europa. „Sinds het aannemen van mijn resolutie stuurden Griekse rechters vluchtelingen niet meer terug, maar vervolgens werden de rechters zelf vervangen”, legt Tineke uit. „De strijd gaat dus door. Tijdens een werkbezoek zag ik de troosteloze en eveneens volstrekt ondermaatse onderkomens van vluchtelingen. Het is hartverscheurend om te zien dat families uit elkaar zijn gerukt. Een deel woont in Noord-Europa, een ander op een Grieks eiland en de rest in een oorlogssituatie. De Griekse molens draaien tergend langzaam en de andere lidstaten komen hun afspraken niet na. Het is tijd voor gedegen herplaatsing binnen Europa”, beklemtoont Tineke, die al weer werkt aan de volgende resolutie. „Mijn vorige resolutie ging over de herplaatsing van 60.000 vluchtelingen en ook over de verbetering van leefomstandigheden. De volgende gaat in op de situatie in de Middellandse zee waar vluchtelingen nog steeds massaal verdrinken tussen Italië en Libië. Dat is onacceptabel.”

GROENLINKS-SENATOR FRITS LINTMEIJER DE NIEUWE SENATOR

Een kleine anderhalf jaar maakt senator Frits Lintmeijer nu deel uit van de Eerste Kamerfractie van GroenLinks en hij vindt het werk naar eigen zeggen ‘bijster interessant’, omdat hij onderwerpen relevant voor het hele land bij ‘de kop kan pakken’. „Als wethouder ben je veelal

een probleemoplosser en als senator kun je jezelf volledig op onderwerpen storten die echt bij GroenLinks passen”, aldus de oud-bestuurder van Utrecht. „Mijn [allereerste debat](#) ging over de voetbalwet met onder andere de meldplicht voor hooligans en de opportuniteit van het opleggen van bestuurlijke sancties. Dit onderwerp stond dicht bij het werk als wethouder. Als senator denk je meer vanuit de scheiding der machten en moet het eigenlijk de rechter zijn die een straf oplegt, en in beginsel niet het bestuur. Als voormalig locoburgemeester bij lastige voetbalwedstrijden zie ik zowel het voordeel als het

risico van een bestuurlijke sanctie. In deze Kamer weegt het belang van de Trias Politica logischerwijs zwaar. Dat dossier was een mooie aftrap.”

WISSELWERKING MET TWEDE KAMERFRACIE

In het begin is het wennen om selectief te zijn qua onderwerpen omdat de fractie uit slechts vier senatoren bestaat. „De Tweede Kamerfractie is, nu nog althans, even groot waardoor je ook onderwerpen tussen de fracties verdeelt. Ik doe bijvoorbeeld meer aan Wonen, omdat de TK-fractie daar nauwelijks aan toekomt.” De samenwerking met ‘de overkant’ gaat goed omdat er een sterke onderlinge verstandhouding bestaat. Dat was goed om te zien”, beklemtoont Lintmeijer, die een mandaat tot 2019 heeft. „Als wethouder ben je zeker van je plaats tot de eerstvolgende raadsvergadering”, zegt hij met een knipoog.

HET BELANG VAN MACHTSVERDELING IN DE MEDIAWET

De [Mediawet](#) van afgelopen jaar licht Frits eruit omdat GroenLinks daar een zwaar stempel op heeft gedrukt. „Zeven jaar geleden deed ik een jaar lang een interim klus bij de NPO en bij brainstormsessies over een toekomstige strategie zag ik louter intimi uit het Hilversumse langskomen”, begint Frits zijn voorbeeld waarom praktijkervaring zo belangrijk is. „Op basis van die kennis is het idee bij ons ontstaan om een publieksraad in te stellen. [Zo'n idee](#) uit de GroenLinkskoker letterlijk in een wet terugzien, daar doe je het voor.” Ook bleek op basis van zijn eigen onderzoek dat sinds de jaren vijftig bij de benoeming van een topman van de publieke omroep, deze steevast van dezelfde politieke kleur was als de verantwoordelijk bewindspersoon. „Dat kon geen toeval meer zijn. De benoemingsmacht hebben wij weggehaald bij de politiek, want het is zeer onwenselijk als politici te dicht op de publieke informatievoorziening zitten.”

WOONLASTENWAARBORG EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Woningcoöperaties mogen meer huur vragen als ze woningen energiezuiniger maken, maar juist sociale huurders mogen daardoor niet duurder uit zijn in de visie van GroenLinks; precies dat regelt een woonlastenwaarborg. „De SP had een motie in de Tweede Kamer ingediend en wij hebben diezelfde motie ingediend in de Eerste Kamer. De [motie](#) hebben we voorlopig aangehouden, maar door de ontstane

politieke druk moet minister Blok er nu mee aan de slag. Wij blijven kritisch kijken of het de goede kant op gaat en luisteren daarbij naar de Woonbond en de corporaties. De uitvoering moet natuurlijk ook kloppen”, aldus Frits, die nog een laatste politiek inhoudelijk punt deelt. „Nederland spendeert veel geld bestemd voor ontwikkelingssamenwerking aan de opvang van asielzoekers. Dat geld moet wat ons betreft uit een andere pot komen. Minister Ploumen ziet dat ook wel maar zegt vast te zitten in een regeerakkoord. Daar moeten we dus druk op blijven zetten, ook in aanloop naar een nieuwe Kabinet-formatie.”

VOORZITTER PROGRAMMACOMMISSIE

Lintmeijer is eveneens voorzitter van de [Programma-commissie](#) en is erg blij met het resultaat. „Dat wordt nog sterker met goede amendementen uit de partij”, aldus Frits, die samen met het schrijversteam van 800 standpunten en 500 pagina’s tekst terugging naar 165 standpunten in 50 pagina’s. „Het is lastig om veel mensen teleur te stellen, maar het is onvermijdelijk. Soms was mijn rol meer procesmatig dan gericht op de inhoud, maar wat het heel interessant maakte, was om te zien hoeveel externe partijen ineens met GroenLinks willen praten. Van VNO-NCW tot kleine milieclubjes voor sprinkhaanbehoud. De hernieuwde politieke relevantie van GroenLinks is evident.”

GROENLINKS-SENATOR RUARD GANZEVOORT DE KRACHT VAN DE GROENLINKSFRACTIE

„Hoewel we met een persoon minder in de fractie zitten, hebben we aan invloed in de Eerste Kamer niet ingeboet. We doen er overduidelijk nog toe. De samenwerking met de vertrokken Kamerleden Margreet de Boer en Tof Thissen is bijzonder aangenaam geweest. Hoewel zij

bergen werk hebben verzet, is de overgang met Frits Lintmeijer probleemloos gegaan”, benadrukt Ruud Ganzevoort, die dat mede dankt aan Tineke’s leiderschap. „Zij leidt de fractie met bezieling. In wisselende verbanden, met oppositie- en coalitie-

partijen, hebben we veel weten te bereiken. Daarnaast wordt GroenLinks nog steevast gevraagd zitting te nemen in diverse tijdelijke commissies. Dat is misschien niet zo glorieus, maar wel hard nodig.”

SOCIAAL MINIMUM OP DE EILANDEN

Ruud licht er voor 2016 in het bijzonder zijn [aangenomen motie](#) uit over het vaststellen van een sociaal minimum voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba. „Ik leg daar nu extra nadruk op omdat de regering weigert deze motie uit te voeren, ondanks de kamerbrede meerderheid in de Eerste Kamer. Iedereen op de PVV na stemde voor”, zegt Ruud. „De regering wil het sociaal minimum op de eilanden vaststellen op zeventig procent van het minimumloon, maar dan wel op basis van de economische mogelijkheden van dat gebied. En juist dat is vreemd”, legt hij uit, waarna Ruud zijn bezwaren verder toelicht. „Het is van zo’n fundamenteel belang omdat het raakt aan artikel 1 van de Grondwet over gelijkheid en bestrijding van discriminatie. De regering gaat toch ook niet een lagere bijstandsuitkering in Groningen of Limburg uitdelen omdat daar minder economische mogelijkheden zijn dan in bijvoorbeeld Amsterdam. Waarom dan wel richting de eilanden? De motie voorziet erin dat er een realistisch sociaal minimum wordt vastgesteld om te overleven gebaseerd op het leven aldaar. En de regering weet hoeveel dollar dat is. Dat juist twee sociaaldemocratische bewindspersonen hieraan tornen en deze motie niet willen uitvoeren, maakt het des te opvallender.”

SCHIJNZELFSTANDIGHEID EN GEHANDICAPTENVERDRAG

Nog drie andere zaken acht Ruud van belang om te benadrukken. De zogenoemde wet [Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties](#) heeft tot doel schijnzelfstandigheid terug te dringen bij zzp’ers nu de VAR-verklaring is afgeschaft. „Die wet werkt simpelweg niet. GroenLinks is van meet af aan tegen geweest samen met D66, CU en PvdD, maar nu lijkt het besef ook bij de rest ingedaald. Het kalf is nu weliswaar verdronken, maar het bewustzijn dat het anders moet is eindelijk daar.” De tweede kwestie gaat over het [‘Verdrag inzake de Rechten van personen met een handicap’](#) dat zorgt dat de mensenrechten van mensen met een beperking worden bevorderd, beschermd en gewaarborgd. „Nederland liep in de achterhoede van de wereld samen met Libië, Wit-Rusland en de Centraal Afrikaanse Republiek

gelet op de ratificatie ervan. Dat is geen rijtje om trots op te zijn”, aldus de senator met een gevoel voor understatement. „Wij zijn nog steeds niet tevreden met de uitwerking en [blijven kritisch](#), maar gelukkig is er een begin gemaakt.”

MEDEZEGGENSCHAP IN HET ONDERWIJS

Als laatste inhoudelijk punt blijft Ruard dicht bij zijn werkomgeving op de Vrije Universiteit Amsterdam. „Het [debat](#) raakt aan de bestuurskracht van het onderwijs. In onze optiek is ruimte voor een informele medezeggenschap binnen onderwijsorganisaties complementair aan de kwaliteit”, zegt Ganzevoort, die content is met de vorderingen van het afgelopen jaar. „De minister zegde vrijwel direct ruimte toe voor proeftuinen. Ik merk dat het serieus is opgepakt. Daar ben ik zeer tevreden over, want juist in onderwijsinstituties is openheid en medezeggenschap van groot belang. Dit dossier zullen we dan ook kritisch blijven volgen.”

GROENLINKS-SENATOR MARIJKE VOS LANGETERMIJNVISIE

„Dit kabinet geeft de economie meer de ruimte ten koste van natuur. De PvdA en de VVD vinden zichzelf daarin. De natuurschade van Rutte I met Henk Bleeker is bij lange na nog niet hersteld en meer asfalt en meer koeien zijn nog altijd heilig, terwijl de bescherming van onze

weidevogels wordt genegeerd”, aldus Marijke Vos over de filosofie van dit kabinet. Als meest ervaren politica van de Eerste Kamerfractie van GroenLinks weet zij dat het simpelweg soms veel tijd kost alvorens een politieke visie ook gemeengoed wordt. „Klimaatverandering is een treffend voorbeeld. In 1990 begon ik als partijvoorzitter en destijds was het allesbehalve evident om duurzaamheidsvraagstukken, milieuproblematiek of vergroening op de algemene politieke agenda te krijgen. Dat is tegenwoordig wel anders gelet op het akkoord in Parijs. Hoe Donald Trump daar nu ook over spreekt”, aldus Marijke over de mentaliteitsverandering tijdens

haar politieke carrière. „Sinds 1990 is politiek onderdeel van mijn leven en ik merk nu als senator dat het heel handig is dat ik zowel Tweede Kamerlid als wethouder was. Je ziet enerzijds hoe het wetgevingsproces tot stand komt en als bestuurder hoe dat in de praktijk uitwerkt.”

FUNESTE UITWERKING OMGEVINGSWET

En juist door haar politieke ervaring maakt ze zich grote zorgen over de toekomst van de natuur in Nederland. „De [aangenomen omgevingswet](#) van dit jaar is erg zorgelijk omdat de wet minder beschermende maatregelen en normen bevat waardoor er veel meer ruimte is voor beslissingen door de gemeente over het toestaan van economische activiteiten en bouwprojecten. Dat hoeft niet slecht voor natuur en milieu te zijn, mits het Rijk duidelijke beschermende kaders opstelt waarbinnen de gemeenten moeten opereren. Maar dat is juist onvoldoende gebeurd”, benadrukt Marijke, ervan bewust dat het technische onderwerp amper aandacht heeft gekregen. „Regels betreffende ruimtelijke ontwikkeling verdwijnen of worden samengevoegd waardoor bouwprojecten veel gemakkelijker zullen starten. En veel beslissingen worden bij lokale of provinciale besturen ondergebracht”, [legt Marijke uit](#), die met name over dat laatste zorgen heeft. „Het Rijk geeft verantwoordelijkheid af en stelt onvoldoende kaders waardoor lokale economische belangen gaan prevaleren boven natuur. En de manier waarop afwegingen worden getoetst, laat het kabinet in zijn geheel los. Dat gaat funest uitwerken. De bebouwing aan onze kust maakt het begrijpelijk”, begint Marijke haar voorbeeld met hoorbaar meer emotie in de stem. „Dit doet me ook echt pijn. De kustbebouwing is niet doorgegaan omdat er nu nog zeggenschap is, anders had de kust helemaal volgestaan zoals in België.” Wel werd [een motie](#) aangenomen van Marijke die erin voorziet dat de beoordelingsregels betreffende natuur en milieu minstens gelijkwaardig moeten zijn als voorheen. „Een pleister op de wond. Het kabinet gebruikt nu de Invoeringswet om alle gaten te dichten. Dat toont de zwakte van de wet. De hieruit voortvloeiende Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB) zal ik dan ook zeer kritisch beoordelen.”

INTENSIEVE VEEHOUDERIJ

Marijke maakt zich grote zorgen over de doorgeslagen

intensieve veehouderij en ze noemt het [afschaffen van het melkquotum](#) als treffend voorbeeld. „We hebben staatssecretaris Sharon Dijksma meermaals gewaarschuwd, maar het was aan dovemansoren gericht”, zegt Marijke. „Iedereen wist dat de sector direct grotere stallen ging bouwen met meer koeien en meer mest als gevolg. Hoewel wij op restrictief beleid aandrongen, zou het volgens het kabinet allemaal niet zo’n vaart lopen. En nu zit de hele sector met de ellende omdat er te veel mest is. De sector draagt ook eigen verantwoordelijkheid en daarom strijden wij voor grondgebonden melkveehouderijen die hun eigen mest verwerken. Het is onacceptabel als straks de boeren die zich juist niet hebben vergalopperd de dupe worden van bouwlust van anderen in combinatie met slecht beleid.”

OMGEKEERDE BEWIJSLAST GASBEDRIJF EN ZUINIGE AUTO’S

Niet de Groningers moeten bewijzen dat hun huis schade heeft door gasboringen, maar het gasbedrijf moet bewijzen dat de schade aan de huizen niet door de gasboringen komt. „GroenLinks is in dit geval erg voor het werken met omgekeerde bewijslast, maar minister Kamp heeft het voorstel van de Tweede Kamer flink afgezwakt terwijl uit niet genoemde relevante jurisprudentie bleek dat het voorstel juridisch houdbaar was. Het laatste woord is daar dus nog niet over gezegd en dat geldt ook voor het [afschaffen van de subsidie voor zuinige auto’s](#)”, noemt Marijke een laatste voorbeeld waar economie boven de leefomgeving gaat. „De beoogde Co2-reductie is maar deels gehaald. Gesubsidieerde zuinige auto’s verdwijnen nu naar het buitenland en het resultaat is dat vervuilende auto’s in verhouding goedkoper zijn geworden omdat zuinigere auto’s juist duurder zijn geworden. GroenLinks heeft daar logischerwijs ook tegen gestemd. Wederom een groot minpunt voor dit kabinet op het gebied van milieu.”

NIEUW KABINET, NIEUWE ROL EERSTE KAMER

Met de Tweede Kamerverkiezingen in maart en de daaropvolgende kabinetsformatie ziet de fractie in 2017 een interessante politieke periode tegemoet. Het afgelopen jaar is het laatste van een tijdperk waarin de regering niet op een meerderheid in de Senaat kan rekenen. Dat is de Eerste Kamerfractie van GroenLinks erg goed bevallen, aldus de vier senatoren. Tineke: „Dat biedt kansen, invloed en

zorgt ervoor dat de fractie het beleid van de regering op verschillende onderwerpen kan beïnvloeden. Het zorgt er vooral voor dat argumenten belangrijker zijn dan machtsverhoudingen.” Ruard ziet daarentegen niet louter voordelen. „Alle partijen krijgen dan wel de ruimte om op allerlei losse onderdelen invloed uit te oefenen, maar het stelt het kabinet ook in staat om het gros van het beleid erdoorheen te krijgen dankzij steeds wisselende samenstellingen.”

Ook over de positie en toekomst van de Eerste Kamer is het nodige te zeggen. Juist in een tijd van snelle politieke wisselingen en waarin soms de politieke waan van de dag heerst, kan de Eerste Kamer belangrijk zijn in haar rol als kwaliteitsbewaker en rechtsstatelijk geweten. In het nieuwe jaar zal de fractie van GroenLinks opnieuw die rol zo goed mogelijk vervullen, uiteraard vanuit de groene en sociale uitgangspunten van onze partij.

En hoewel (of omdat) de Senaat niet rechtstreeks is gekozen, biedt deze in de praktijk steeds vaker een luisterend oor voor het maatschappelijke middenveld. Expertmeetings en rondetafelgesprekken geven betrokkenen kans op inbreng in het wetgevingsproces. Niettemin schuurt het soms wel dat beide Kamers even machtig zijn, ondanks hun verschillende democratische mandaat. Daarom staat GroenLinks ook achter de instelling van een staatscommissie die de werking van het parlementaire stelsel gaat onderzoeken. In de tussentijd buigt een aantal senatoren, waaronder Tineke, zich over een verbetering van de werkwijze van de Eerste Kamer.

LINKS

Tineke Strik

https://www.eerstekamer.nl/persoon/mr_dr_m_h_a_strik_groenlinks

<https://groenlinks.nl/nieuws/het-scheve-fundament-van-een-naar-rechts-verbouwd-nederland>

https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/34356_intrekken_nederlanderschap

https://www.eerstekamer.nl/plenair/20160705/strik_3

<https://groenlinks.nl/nieuws/europese-lidstaten-moeten-afspraken-om-vluchtelingen-van-griekenland-over-tenemen-nakomen>

https://www.eerstekamer.nl/nieuws/20160426/pace-rapporten_van_senator_strik

Frits Lintmeijer

https://www.eerstekamer.nl/persoon/drs_f_c_w_c_lintmeijer_groenlinks
https://www.eerstekamer.nl/plenair/20150623/lintmeijer_11
https://www.eerstekamer.nl/plenair/20160301/lintmeijer_3
<https://groenlinks.nl/nieuws/mediawet-onafhankelijk-divers-en-%C3%B3%C3%B3k-lokaal>
https://www.eerstekamer.nl/motie/motie_lintmeijer_groenlinks_c_s
<https://groenlinks.nl/programma/commissie-tweede-kamerverkiezingen>

Ruard Ganzevoort

https://www.eerstekamer.nl/persoon/prof_dr_r_r_ganzevoort_groenlinks
<https://groenlinks.nl/nieuws/eerste-kamer-wil-realistisch-sociaal-minimum-caribisch-nederland>
https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/34036_wet_deregulering_beoordeling
<https://groenlinks.nl/nieuws/gehandicaptenverdrag-meer-dan-lippendienst>
https://www.eerstekamer.nl/nieuws/20160412/eerste-kamer_steunt_ratificatie_vn
<https://groenlinks.nl/nieuws/onderwijstoezicht-en-advies-zorgvuldig-scheiden>

Marijke Vos

https://www.eerstekamer.nl/persoon/ir_m_b_vos_groenlinks
https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/33962_omgevingswet
<https://groenlinks.nl/nieuws/gelijkwaardig-bescherminsniveau-noodzakelijk-omgevingswet>
https://www.eerstekamer.nl/motie/motie_vos_groenlinks_c_s_over_het_3
<https://groenlinks.nl/nieuws/wiebes-neemt-verkeerde-afslag-met-fiscaal-autobeleid>
<http://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2081426-melksector-verdeeld-over-oplossing-mestoverschot.html>

VERANTWOORDING

FRACTIE TWEEDE KAMER

INTRODUCTIE

“Te veel politici willen ons doen geloven dat er geen alternatief is. Dat is niet waar. We gaan welvaart samen maken en eerlijk delen. We krijgen het meest ambitieuze klimaatbeleid ooit. We gaan ervoor zorgen dat kinderen hun dromen kunnen najagen. We gaan voor elkaar zorgen.”

Deze woorden sprak Jesse Klaver uit tijdens de presentatie van het conceptverkiezingsprogramma in de Melkweg, tevens de officiële aftrap van de campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen in 2017.

2016 was een bewogen jaar. Het werd gedomineerd door internationale gebeurtenissen zoals de aanhoudende oorlog in Syrië, de vluchtelingencrisis, de aanslagen in Brussel en Nice en de Amerikaanse presidentsverkiezingen. Het is ook het jaar waarin we al full swing zijn begonnen met de campagne voor de verkiezingen van 15 maart 2017.

ALGEMEEN

De vluchtelingencrisis blijft in 2016 hoog op de politieke agenda staan. In maart komen de Europese Unie (EU) en Turkije overeen dat alle vluchtelingen die aankomen in Griekenland moeten worden teruggestuurd naar Turkije. De EU moet deze vluchtelingen opnemen via een herverdelingsprogramma. GroenLinks verzet zich tegen de deal, die niet in lijn is met internationaal vluchtelingenrecht.

De EU-Turkijedeal legt de ingewikkelde verhouding tussen de EU en Turkije bloot. De EU is afhankelijk van de Turkse samenwerking, maar ziet het steeds autoritairder optreden van president Erdogan met lede ogen aan. Dit ongemak neemt een hoge vlucht als er in juli een coup plaatsvindt in Turkije. De Nederlandse politiek, zo ook GroenLinks, veroordeelt de staatsgreep. Tegelijkertijd zijn er grote zorgen over de draconische maatregelen die Erdogan treft om zijn staatsapparaat te zuiveren. In Nederland ontstaan er spanningen binnen de Turkse gemeenschap tussen voor- en tegenstanders van Erdogan. De Turkse

regering oefent flinke druk uit op Turkse Nederlanders om zich voor Erdogan uit te spreken. Bijna de gehele Nederlandse politiek keert zich tegen deze lange arm van Turkije. Verschillende gesprekken met en tussen Turkse organisaties vinden plaats om de spanningen te de-escaleren.

2016 markeert ook het ‘Nee’ tegen Europa. In april wordt het Oekraïne-referendum gehouden. GroenLinks heeft actief campagne gevoerd om kiezers van een ‘Ja’ te overtuigen. Dit mocht niet baten, het nee-kamp wint: 61,1% van de kiezers stemt tegen het associatieverdrag. Met 32,2% wordt de opkomstdrempel net gehaald. GroenLinks vindt dat de regering recht moet doen aan de stem van de burger. De Eurosceptis heerst ook in het Verenigd Koninkrijk. In juni stemt een nipte meerderheid van de Britten voor de Brexit.

En ondertussen bereidt GroenLinks zich volop voor op de Tweede Kamerverkiezing in maart 2017. Jesse Klaver trapt de campagne af in een Meetup in een uitverkochte Melkweg. Hier presenteert hij het conceptverkiezingsprogramma ‘Tijd voor verandering’. Centraal staan verbinding en vergroening van de economie. Het programma en de Meetup krijgen veel aandacht in nagenoeg alle landelijke media.

De Meetups zijn centrale momenten in de campagne waarin Jesse Klaver spreekt en in gesprek gaat met het publiek. In Den Haag lanceert Klaver het ‘Generatiepact’. Met het generatiepact wil GroenLinks een brug bouwen tussen jongeren en ouderen. Dat betekent strijden voor een hogere AOW en tegen het minimumjeugdloon. Tijdens de Meetup in Eindhoven staan progressieve samenwerking en de toekomst van de linkse politiek centraal. Op 14 november presenteert Jesse Klaver het essay De Empathische samenleving, een bijdrage aan het debat over wat Nederlanders bindt. In Utrecht bestaat de Meetup uit de presentatie van de kandidatenlijst.

Rik Grashoff presenteert in april de resultaten van de Commissie Breed Welvaartsbegrip, waar hij voorzitter van is. De conclusie van het onderzoeksrapport is dat welvaart niet alleen kan worden uitgedrukt in cijfers, maar ook in een breed scala aan factoren, zoals gezondheid, onderwijs en milieu.

ENERGIE EN KLIMAAT

Na het sluiten van het Klimaatakkoord in Parijs en de klimaatuitspraak in 2015 ontstaat er voor GroenLinks momentum om grote stappen te zetten op het gebied van energie en klimaat. In september sturen GroenLinks en de PvdA de **Klimaatwet** naar de Tweede Kamer, waarmee ze hopen dat de initiatiefwet nog voor de verkiezingen in 2017 in de Tweede Kamer behandeld wordt. De wet regelt dat het Nederlandse klimaatbeleid jaarlijks afrekenbare doelstellingen krijgt. Betrokken ministeries moeten hierover in aparte 'klimaatbegrotingen' verantwoording afleggen. Het initiatief tot de Klimaatwet maakt dat Jesse Klaver de hoogste nieuwkomer is in de **Duurzame top 100**; hij komt op plek 12. Ook Liesbeth van Tongeren is weer opgenomen in deze top 100.

GroenLinks blijft zich inzetten voor de gedupeerden van de **gasboringen in Groningen**. Liesbeth van Tongeren krijgt steun voor de motie om een Mijnbouw-schadefonds in Groningen in te stellen, zodat gedupeerden de financiële middelen hebben om naar de rechter te kunnen. Ook krijgt GroenLinks steun voor moties samen met PvdA, die de regering oproepen om **geen gasboringen op Schiermonnikoog of Terschelling** toe te staan. Verder zorgt GroenLinks voor flinke **verbeteringen in de Mijnbouwwet**, die groener en rechtvaardiger is geworden. Door de voorstellen van GroenLinks is het gemakkelijker om gaswinning te weigeren en natuur en milieu meer prioriteit te geven.

Het voorstel van GroenLinks om te streven naar een top 10 positie in de mondiale **Clean Tech Index** en ook de **Mondiale index voor sociale ondernemers** haalt een Kamermeerderheid.

Daarnaast presenteert Van Tongeren een 5 puntenplan '**Energietransitie begint thuis**' en krijgt ze steun van de Kamer voor het afschaffen van de gasaansluitplicht en om gemeentes de regie te geven bij de overgang naar gasloze wijken.

INFRASTRUCTUUR, VERVOER EN MILIEU

GroenLinks zet zich in voor schoon, elektrisch vervoer. In maart presenteert Liesbeth van Tongeren haar **Elektrische autoplan** aan minister Kamp. Door dit plan wordt elektrisch rijden gestimuleerd.

Via verschillende moties is GroenLinks erin geslaagd het reisgemak per openbaar vervoer te vergroten. Zo is de Kamer akkoord gegaan met het GroenLinks-voorstel om het **nachttreinnetwerk uit te breiden** en om voortaan het meenemen van de fiets in de Intercity Direct toe te staan. Ook de oproep van GroenLinks om de **spoorfile top 5 aan te pakken** krijgt instemming van de Tweede Kamer. Verder stelt Van Tongeren in een opiniestuk in de NRC dat de **internationale trein** een echt alternatief moet worden voor korte vluchten. GroenLinks heeft zich op verschillende manieren ingezet voor de handhaving en versterking van **milieu- en omgevingsnormen**, in Nederland en op Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Door voorstellen van GroenLinks met PvdA en D66 werd **verdere bebouwing van de kust tegengegaan**.

LANDBOUW EN NATUUR

GroenLinks maakt zich sterk voor duurzame landbouw en behoud en bescherming van de Nederlandse natuur. Rik Grashoff heeft de initiatiefnota **Vogels de Weide Wereld in** gelanceerd. Het is het eerste bindende en ambitieuze plan met concrete doelstellingen om weidevogels te beschermen. SP, D66 en GroenLinks hebben in het afgelopen jaar ook samen een initiatiefnota **Wei voor de koe** ingediend om de koe weer in de wei te krijgen. De weidegang loopt door intensivering van de landbouw gestaag achteruit. De nota legt het recht op weidegang wettelijk vast. Afgelopen jaar heeft Grashoff zich ook ingezet om meer **beschermde natuurgebieden op zee** te krijgen. Zo wil GroenLinks beschermde zeereservaten op zee waar niet gevist mag worden.

Marijke Vos en Rik Grashoff hebben samen een opinieartikel geschreven om toe te groeien naar **grondgebonden dierrechten in de melkveehouderij**. Sinds het loslaten van het melkquotum is de Nederlandse melkveestapel fors gegroeid waardoor we veel meer mest produceren dan Europees is toegestaan, wat voor enorm veel milieuproblemen zorgt. Grashoff heeft zich in dat kader fel verzet tegen de wijze waarop staatssecretaris van Dam de fosfaatrechten in de melkveehouderij wilde invoeren. Biologische en andere grondgebonden boeren draaien mede op voor de gevolgen van een probleem dat zij niet hebben veroorzaakt.

GroenLinks heeft de Tweede Kamer weten te overtuigen om in Europa **tegen de hertoelating voor 15 jaar van landbouwgif Glyphosaat** te stemmen. Mede door dit verzet is de hernieuwde toelating slechts voor een korte periode en wordt er volgend jaar op basis van onderzoek opnieuw geëvalueerd. Verder heeft staatssecretaris Martijn van Dam mede door jarenlang aandringen van GroenLinks besloten het **gevaarlijke bijengif imidacloprid** in de glastuinbouw per 2018 **te verbieden** als er geen zuiveringsinstallatie aanwezig is. Per 2016 is nu ook de motie van Grashoff uit 2011 voor het **verbieden van het gif glyphosaat** voor onkruidbestrijding door gemeenten van kracht geworden. Daarnaast heeft GroenLinks een motie aangenomen gekregen waarin staat dat in 2020 **alle sportvelden chemievrij** beheerd dienen te worden.

FINANCIËN EN BELASTING

GroenLinks strijdt tegen de groeiende ongelijkheid en belastingontwijking. Rik Grashoff heeft in samenwerking met de PvdA steun gekregen van de Tweede Kamer voor het houden van een **mini-enquête naar belastingontwijking** rond de Panama Papers en de Nederlandse brievenbusfirma's. Ook werd een motie van Grashoff aangenomen om door **verscherpte "substance eisen"** brievenbus bv's aan te pakken. Tijdens de Algemene Politieke Beschouwing heeft GroenLinks aandacht gevraagd voor de **toenemende inkomensongelijkheid**. GroenLinks heeft met de SP een amendement ingediend op het belastingplan om deze trend te stoppen. Dit amendement heeft het weliswaar niet gehaald, maar de ongelijkheid is hiermee prominent terug op de politieke agenda.

Zoals elk jaar presenteerde de fractie dit jaar een **Tegenbegroting**, waarmee ze duidelijk maakt dat andere keuzes mogelijk zijn. Keuzes die eerlijker en duurzamer zijn. Voorafgaand aan de Algemene Politieke Beschouwingen laat Jesse Klaver zien dat de ongelijkheid is gegroeid onder het kabinet Rutte II. Mensen met een laag inkomen zijn er veel minder op vooruit gegaan dan mensen met een hoog inkomen. Het kabinet tracht de cijfers te ontkennen, maar desgevraagd bevestigt het CPB dat de ongelijkheid inderdaad is toegenomen.

BUITENLANDSE ZAKEN EN ASIEL

De vluchtelingencrisis is een van de meest prangende thema's in het Nederlandse buitenlandbeleid. GroenLinks is uiterst kritisch over de **EU-Turkijedeal**. Grote zorgen zijn er over de veiligheid van vluchtelingen zodra ze aankomen in Turkije. Samen met de SP krijgt GroenLinks steun voor de motie die verzoekt om er bij Turkije op aan te dringen te voldoen aan het **Vluchtelingenverdrag**, oftewel: geen vluchtelingen vanuit Griekenland terug te sturen naar Turkije, zolang hun veiligheid daar niet gegarandeerd is. Een ander punt van kritiek is het herverdelen van de vluchtelingen over EU-landen. Verschillende EU-landen weigeren het afgesproken aantal vluchtelingen op te nemen, ook Nederland zet hier geen vaart achter. GroenLinks hekelt de afhoudende houding van de Nederlandse regering en wil dat **Nederland het voortouw** neemt in het opvangen van vluchtelingen. Jesse Klaver heeft steun gekregen in de Kamer voor een **noodplan** om de mensen die in het **Griekse Idomeni** in mensonterende omstandigheden verblijven te helpen. Linda Voortman heeft een motie ingediend die het kabinet oproept om **200 in plaats van 100 vluchtelingen** per maand vanuit Griekenland te laten overkomen. Om de druk op te voeren, heeft GroenLinks een online **mini-campagne** gelanceerd: mensen kunnen de fractievoorzitters van de coalitiepartijen mailen met de oproep om de motie te steunen. Ondanks de zo'n 6.500 mailtjes die verzonden worden, haalt de motie het helaas niet.

Met de aanhoudende vluchtelingencrisis blijft GroenLinks druk uitoefenen op het kabinet voor een medemenselijk asielbeleid, met kinderen als prioriteit. De **Meetup** met Jesse Klaver over dit onderwerp in Utrecht is binnen enkele dagen uitverkocht. Linda Voortman stuurt met mede-indiener de PvdA de **initiatiefwet voor asielkinderen** naar de Raad van State. Deze wet regelt dat er bij het verstrekken van een verblijfsvergunning meer rekening moet worden gehouden met het belang van het kind. GroenLinks krijgt een motie aangenomen die ervoor zorgt dat staatssecretaris Dijkhoff alle 40 **Kinderpardon**-dossiers waarin hij kinderen een verblijfsvergunning geeft aan de Kamer moet laten zien. Verder krijgt GroenLinks een voorstel aangenomen om **tolken bij zorggesprekken** voor versneld ingestroomde statushouders te vergoeden.

GroenLinks is opgekomen voor mensen die gevlucht zijn voor het **dictatoriale regime van Eritrea**. Het regime in Eritrea onderdrukt mensen, ook nog als zij in Nederland zijn. Linda Voortman heeft er voor gezorgd dat de regering de praktijken van dit regime gaat onderzoeken.

Rik Grashoff heeft zich verder ingezet voor vredesactivisten in **Israël en Palestina** en voor wereldwijde nucleaire ontwapening. Ook pleitte hij ervoor om het associatieverdrag tussen Israël en de EU op te schorten, zolang Israël de mensenrechten van Palestijnen blijft schenden.

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN INTERNATIONALE HANDEL

Voor GroenLinks staat de strijd voor het investeren in ontwikkelingssamenwerking en tegen oneerlijke handel centraal. Zo heeft GroenLinks zich verzet tegen het tekenen van het **CETA-akkoord**. Specifiek tegen het opnemen van claimtribunaal ICS (Investment Court System) in CETA en tegen de voorlopige inwerkingtreding van CETA voordat het is goedgekeurd door de nationale parlementen. GroenLinks heeft een meerderheid gevonden voor het betrekken van de Kamer bij de besluitvorming door minister Ploumen en voor het niet voorlopig toepassen van ICS vóór parlementaire goedkeuring. Helaas heeft Ploumen het akkoord uiteindelijk wel ondertekend (met steun van PvdA, VVD en D66), maar het is nog zeer de vraag of er voor de ratificatie van CETA uiteindelijk ook in de Eerste Kamer een meerderheid zal zijn.

GroenLinks heeft zich zeer kritisch geuit tegen de stevige bezuinigingen van het kabinet Rutte-Asscher op **ontwikkelingssamenwerking**. In de afgelopen periode is daar nog bijgekomen dat ontwikkelingshulp steeds vaker wordt gekoppeld aan de eis dat een land meewerkt aan het tegengaan van migratie. Voor dit soort **“migration compacts”** stuurt de EU aan op dubieuze deals met criminele regimes als die van Soedan en Eritrea. GroenLinks heeft er voor gezorgd dat de Tweede Kamer beter bij dit soort deals wordt betrokken. Rik Grashoff is medeondertekenaar van een amendement van de SGP om extra geld te regelen voor de begroting van ontwikkelingssamenwerking. GroenLinks heeft

steun gekregen voor de motie die er toe oproept dat Nederland weer minimaal 0,7% van het Bruto Nationaal Product (BNP) aan ontwikkelingssamenwerking besteedt.

ONDERWIJS

Het creëren van kansen voor ieder kind blijft de kern van GroenLinks' inzet op onderwijs. Zo heeft Jesse Klaver het plan voor de **Moderne middenschool** gelanceerd: ieder kind krijgt het recht op een **brede brugklas**, met minimaal twee niveaus. Iedere school met een divers aanbod gaat daarom een tweejarige brede brugklas aanbieden aan hun leerlingen. Daar krijgt de school extra bekostiging voor. In november heeft de Kamer een GroenLinks motie aangenomen die staatssecretaris Dekker oproept tot een plan van aanpak stimulering Brede Brugklassen, inclusief een financiële impuls. Daarnaast heeft Rik Grashoff gepleit voor een **onvoorwaardelijk doorstromingsrecht**. Een diploma geeft zonder extra voorwaarden toegang tot het aansluitende vervolgonderwijs. Op voorstel van GroenLinks heeft de Kamer een motie aangenomen dat er **geen aanvullende eisen** mogen worden gesteld bij de **doorstroom tussen vmbo-tl/gl en de havo**.

Grashoff heeft steun gekregen voor de motie die regelt dat er **meer geld gaat naar onderwijs voor vluchtelingenkinderen**. Daardoor krijgen basisscholen structureel 15 miljoen extra budget. Hiermee wil GroenLinks ervoor zorgen dat vluchtelingenkinderen niet op achterstand komen en snel integreren.

GroenLinks heeft zijn zorgen uitgesproken over het **lerarentekort** en er is een GroenLinks motie aangenomen die vraagt hier met een plan van aanpak te komen, waarin aandacht wordt besteed aan **werkdruk, beloning en doorgroeimogelijkheden van leraren** en de dalende instroom bij de Pabo's. In dat kader heeft GroenLinks een amendement ingediend bij de begroting, dat meer geld vrijmaakt om basisschoolleraren naar hogere schalen te krijgen. Daarnaast heeft GroenLinks zich samen met D66 ingezet voor **stagevergoedingen van co-schappen bij de medische studies**. Ook gaf GroenLinks tot twee keer toe steun aan moties om de problemen rond de **studiefinanciering voor studenten met een functiebeperking** op te lossen.

SOCIALE ZAKEN

GroenLinks heeft meermalen kritiek geuit op het sociale beleid van het kabinet dat te veel gebaseerd is op het wantrouwen van mensen. GroenLinks heeft er bij het kabinet op aangedrongen dat het vertrouwen weer centraal komt te staan. Zo wil GroenLinks dat gemeenten volop kunnen experimenteren met een **sociale bijstand**: minder regels, meer bijverdienen, gebaseerd op vertrouwen in plaats van repressie. Linda Voortman krijgt steun voor de motie om binnen de wettelijke kaders gemeenten zoveel mogelijk ruimte te geven voor **experimenten in de bijstand**.

In verschillende debatten heeft Linda Voortman het probleem van de **doorgeslagen flexibilisering op de arbeidsmarkt** aangekaart. Ze pleit ervoor om flexibeler te maken dan vast en om de invoering van een tweede meerjarig contract mogelijk te maken.

Verder heeft GroenLinks zich ingezet voor meer toegankelijke **schuldhulpverlening**. Zo pleit GroenLinks voor het afschaffen van de bestuursrechtelijke boete als iemand met schulden zijn zorgpremie niet heeft betaald. De Tweede Kamer neemt de GroenLinks motie aan die regelt dat schuldhulpverlening toegankelijker wordt voor jongeren.

Daarnaast krijgt GroenLinks veel aandacht voor het probleem van etnisch profileren. Het voorstel om **stopformulieren**, waarop agenten moeten aangeven waarom ze iemand staande houden, bij de politie te introduceren, kreeg landelijke media-aandacht.

ZORG

In 2016 zijn de **decentralisaties** een feit. De uitvoering die nu bij de gemeentes is komen te liggen blijkt, mede door de grote bezuinigingen, niet vlekkeloos te gaan. In het parlement zijn er dan ook veel debatten gevoerd over de problemen met de uitvoering, zoals over de jeugdzorg en de persoonsgebonden budgetten (pgb's). GroenLinks stelt zich kritisch op tegenover staatssecretaris Van Rijn.

GroenLinks krijgt steun voor twee amendementen die met de PvdA en de ChristenUnie werden ingediend om de toegankelijkheid voor mensen met een beperking te verbeteren. Nederland heeft het

VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking ondertekend, maar loopt achter in het uitvoeren hiervan. Dankzij het amendement waar Linda Voortman medeondertekenaar van is wordt **toegankelijkheid van voorzieningen en diensten de norm**, in plaats van dat mensen daar steeds een verzoek voor moeten doen. Het andere amendement wordt door Voortman zelf ingediend en regelt dat **alle stemlokalen voortaan toegankelijk** moeten zijn. Er is steun voor de motie waar GroenLinks mede-indiener van is die het kabinet oproept met een algemene maatregel van bestuur te komen die het begrip **algemene toegankelijkheid** uit het VN-verdrag goed regelt.

GroenLinks is zich blijven inzetten voor het zelfbeschikkingsrecht. In een opinieartikel in Trouw roept Linda Voortman op om de **bedenktijd voor abortus** af te schaffen. Ook vraagt ze aandacht voor het in stand houden van goede abortuswetgeving, nu abortus volgens onderzoek steeds meer in de taboesfeer komt. GroenLinks spreekt actief steun uit voor het voornemen van het kabinet om **euthanasie bij voltooid leven** te borgen in de wet.

WONEN EN RIJKSDIENST

Linda Voortman neemt in oktober het woordvoerschap Wonen over van Liesbeth van Tongeren. Bij de begrotingsbehandeling krijgt ze een motie aangenomen dat alle ministeriegebouwen voor juni 2017 **zelfstandig toegankelijk** moeten zijn voor **mensen met een beperking**.

VEILIGHEID EN JUSTITIE

GroenLinks is zich sterk blijven maken voor een sterke rechtsstaat. In mei heeft de Tweede Kamer ingestemd met het voorstel van Liesbeth van Tongeren om de **maatschappelijke positie van sekswerkers** te versterken. Daarnaast hebben D66 en GroenLinks het kabinet er succesvol toe opgeroepen om bij de beoordeling welke **gevangnissen** gesloten zullen worden rekening te houden met regionale omstandigheden, zoals de economische effecten van sluiting, de beschikbaarheid van resocialisatiemogelijkheden, de regionale binding van gedetineerden en de specifieke kwaliteit van de inrichtingen. Tot slot heeft Van Tongeren samen met de PvdA een motie aangenomen gekregen die ertoe oproept alleen vaststaande feiten en dus geen vage verdenkingen

in politieregisters mee te wegen bij de afgifte van een **Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG)**.

BINNENLANDSE ZAKEN

GroenLinks is zich blijven inzetten voor een meer transparante overheid. De Tweede Kamer heeft ingestemd met de **Wet Open Overheid**, de initiatiefwet van GroenLinks en D66. Deze wet regelt dat veel informatie bij de overheid standaard openbaar moet worden in een online register. Daarnaast verplicht de wet de overheid sneller op informatieverzoeken te reageren. Ook wordt het voor de overheid moeilijker om verzoeken af te wijzen op basis van uitzonderingsgronden.

AMENDEMENTEN BIJ HET VERKIEZINGSPROGRAMMA

Op 6 september is het concept-verkiezingsprogramma voor de verkiezingen voor de Tweede Kamer 2017 getiteld 'Tijd voor verandering' gepresenteerd. Dit concept-programma is te vinden via <https://groenlinks.nl/programma>

Leden van GroenLinks konden tot 5 oktober amendementen indienen op het concept-programma. Amendementen zijn ingediend door groepen van minimaal 15 leden. Sommige amendementen hebben meerdere indienersgroepen.

Op alle amendementen is een advies geschreven door het Partijbestuur. Ook hebben alle amendementen een categorie gekregen.

Op het congres worden de amendementen behandeld door ze te bespreken en er vervolgens over te stemmen. Niet alle amendementen worden besproken. Zie hiervoor de beschrijving onder "Orde van het congres".

Het kan zijn dat amendementen elkaar tegenspreken, of dat door aanneming van één amendement een ander onmogelijk wordt (bijvoorbeeld amendement 1 schrapt een zin, amendement 2 verandert iets in die oorspronkelijke zin; dan kan amendement 2 niet meer worden uitgevoerd als amendement 1 is aangenomen). In dat geval is aangegeven in het document wat er gebeurt indien een bepaald amendement wordt aangenomen of verworpen.

➔ Let op: de stemming gaat snel! Wil je goed kunnen meestemmen dan is het noodzakelijk je voor te bereiden.

**Amendementen voor
zes en dertigste congres Utrecht 17 december 2016**

Hoofdstuk 1: Nederland krijgt een ambitieus klimaatbeleid (punt 1 / m 6)

1. We voeren een Klimaatwet in die ervoor zorgt dat de uitstoot van broeikasgassen ten opzichte van 1990 omlaag gaat met tenminste 25 procent in 2020, 55 procent in 2030 en 95 procent in 2050. Uiterlijk in 2050 hebben we alleen nog schone energie. Nederland streeft naar twee tot drie procent energiebesparing per jaar. De Klimaatwet garandeert dat Nederland met de maatregelen die genomen worden deze doelstellingen haalt.

1 Afdeling dronten **Categorie 2**

55 procent in 2030 en 95 procent in 2050. Uiterlijk in 2050 hebben we alleen nog schone energie. Nederland streeft naar twee tot drie procent energiebesparing per jaar. **Vervangen door** 55 procent in 2025 en 95 procent in 2030. Uiterlijk in 2030 hebben we alleen nog schone energie. Nederland streeft naar vijf tot zes procent energiebesparing per jaar.

[Nederland 100% duurzame energie in 2030 is mogelijk. Urgenda heeft in een rapport aan de hand van het Energietransitiemodel van Quintel Intelligence berekend wat er nodig is om deze transitie te bewerkstelligen en welke dilemma's er zijn. Een scenario met 100% duurzame energie blijkt goedkoper en schoner dan doorgaan op de oude voet, schept 150000 banen en biedt energiezekerheid.]

PB: Niet overnemen. We willen vasthouden aan de door GroenLinks ingediende Klimaatwet. Deze bestrijkt de totale uitstoot van broeikasgassen. Het transitie scenario waarnaar de indieners verwijzen gaat alleen over de CO₂-uitstoot door energieverbruik. Bovendien is dit scenario sterk afhankelijk van biomassa-import; daarvoor is driemaal zoveel land nodig als we in Nederland aan landbouwgrond hebben.

Hoofdstuk 1: Nederland krijgt een ambitieus klimaatbeleid (punt 1 / m 6)

2. Deze kabinetsperiode sluiten we de kolencentrales. De kerncentrale in Borssele gaat dicht. Er komen geen nieuwe kerncentrales.

2 Peter Löhnberg c.s. **Categorie 2**

Tussen Borssele gaat dicht.] en [Er komen geen **Toevoegen** De Nederlandse onderzoeksreactoren worden uitgefaseerd naarmate voldoende vervangende faciliteiten zijn gerealiseerd die nauwelijks tot geen radioactief afval veroorzaken.

[Medische isotopen kunnen behalve met onderzoeksreactoren steeds meer geproduceerd worden met methoden die geen radioactief afval produceren zoals cyclotrons en recent lasers. Ook voor het materialenonderzoek dat nu in onderzoeksreactoren gebeurt, zijn in toenemende mate alternatieven.]

PB: Overnemen.

3 Werkgroep Duurzaamheid en Werkgroep Voedsel Amsterdam **Categorie 2**

na Laatste zin **Toevoegen** In Nederlandse havens wordt de overslag van kolen gestaakt. Er wordt een begin gemaakt met het uitfasen van olie-, benzine- en dieselterminals."

[Amsterdam is de grootste benzinehaven ter wereld en Rotterdam en Amsterdam de grootste respectievelijk 2e kolenhaven van Europa. Als we niet willen dat fossiele brandstoffen gebruikt worden door energiebedrijven, moeten we ook geen geld willen verdienen aan de overslag er van. Bijkomend voordeel is dat we het beperken van de overslag van dergelijke goederen in Nederlandse wetgeving kunnen regelen.]

PB: Overnemen.

4 Peter Löhnberg c.s. **Categorie 2**

Na Laatste zin **Toevoegen** We schuiven de problemen rond het radioactieve afval niet door naar volgende generaties.

[Ons nationale programma voor het beheer van radioactief afval trekt 100 jaar uit voor het vinden van een oplossing. Dit kan ertoe leiden dat pas tegen die tijd onderzocht wordt of en hoe gegarandeerd veilige opslag mogelijk is. Dat gaat ten koste van de nodige zorgvuldigheid van dit onderzoek en van de mogelijkheid om bij een negatief resultaat tijdig te stoppen met de productie van verder afval.]

PB: Overnemen.

5 Peter Löhnberg c.s. **Categorie 2**

Na Laatste zin **Toevoegen** Ook voor radioactief afval geldt dat de vervuiler de kosten betaalt.

[Deze financiële verantwoordelijkheid wordt nu door de COVRA overgenomen van de producenten. Die betalen wel, maar kunnen niet aangesproken worden als de kosten hoger blijken dan geraamd. Er staat nog niet elders in het concept verkiezingsprogramma dat de vervuiler betaalt.]

PB: Overnemen. Actueel punt.

Hoofdstuk 1: Nederland krijgt een ambitieus klimaatbeleid (punt 1 / m 6)

3. Met het huidige belastingstelsel wordt milieuvervuiling gesubsidieerd en werkgelegenheid belast. Dat gaan we omkeren. We stoppen met de subsidies op gas. Grootverbruikers gaan evenredig betalen voor CO2-uitstoot. Duurzame energie en energiebesparing worden fiscaal gestimuleerd. Schone energie, bijvoorbeeld opgewekt met zonnepanelen, wordt voor kleinverbruikers niet belast.

6 **Enschedese leden** **Categorie 1**

tussen wordt voor kleinverbruikers] en [niet belast. **toevoegen** en Verenigingen van Eigenaren [Verenigingen van Eigenaren (VVE's) worden gezien als grootverbruiker, waardoor bewoners van koop-appartementen niet in aanmerking komen voor allerlei regelingen die wel voor andere particuliere huiseigenaren (kleinverbruikers) gelden.]
PB: Overnemen.

7 **van Hooijdonk c.s.** **Categorie 2**

Na Laatste zin **Toevoegen** Wetgeving en het belastingstelsel worden verder beter ingericht voor het energiesysteem van de toekomst, bijvoorbeeld met variabele tarieven om vraag en aanbod af te stemmen en een vergoeding voor opslagcapaciteit.
[Het huidige belastingstelsel en de regelgeving stammen uit het fossiele tijdperk. Als we het energiesysteem willen verduurzamen zullen juridische en economische prikkels dit mogelijk moeten maken en stimuleren. Bv een lage energieprijs als er veel duurzaam aanbod is en een hoge bij schaarste, een vergoeding voor opslag: broodnodig om smart grids mogelijk en levensvatbaar te maken.]
PB: Overnemen

8 **Werkgroep Duurzaamheid en Werkgroep Voedsel Amsterdam** **Categorie 2**

tussen betalen voor CO2-uitstoot] en [Duurzame energie en **Toevoegen** Overheden krijgen geen korting meer op de energiebelasting bij grootverbruik. Dit wordt gecompenseerd via het Gemeentefonds.
[Gemeenten nemen nu vaak geen energiebesparende maatregelen omdat ze het niet terugverdienen. Dit voorstel is een eenvoudige maatregel die zorgt voor een forse incentive voor gemeenten om dat wel te doen.]
PB: Overnemen.

Hoofdstuk 1: Nederland krijgt een ambitieus klimaatbeleid (punt 1 / m 6)

5. De gaswinning in Groningen wordt teruggeschroefd naar maximaal 21 miljard kuub per jaar. Indien het nodig is voor de veiligheid, gaat de winning nog verder omlaag. Proefboringen en gaswinnings in het Waddengebied worden niet toegestaan. Er worden geen vergunningen verstrekt voor boringen naar schaliegas, en geen nieuwe vergunningen voor boren naar steenkoolgas. Er komt een exit-strategie voor het winnen van fossiele brandstoffen: we gaan zo snel mogelijk af van het gebruik van gas.

9 **Meendering c.s., GrienLinks Friesland (a)** **Categorie 2**

De gaswinning in Groningen wordt teruggeschroefd naar maximaal 21 miljard kuub per jaar. indien het nodig is voor de veiligheid, gaat de winning nog verder naar beneden. Proefboringen en gaswinning in het Waddengebied worden niet toegestaan. Er worden geen vergunningen verstrekt voor boringen naar schaliegas en geen nieuwe vergunningen voor boren naar steenkoolgas. Er komt een exit-strategie voor het winnen van fossiele brandstoffen: we gaan zo snel mogelijk af van het gebruik van gas. **Vervangen door** Uitgangspunt bij de gaswinning in Groningen is de veiligheid van de inwoners. De gaswinning in Groningen wordt teruggeschroefd naar maximaal 21 miljard kuub per jaar. Jaarlijks wordt een nieuw besluit genomen over de verdere verlaging. Schade door mijnbouwactiviteiten wordt volledig vergoed. Proefboringen en zoutwinning in het Waddengebied worden niet toegestaan. Er worden geen vergunningen verstrekt voor boringen naar schaliegas en geen nieuwe vergunningen voor boren naar steenkoolgas. Er komt een exit-strategie voor het winnen van fossiele brandstoffen: we gaan zo snel mogelijk af van het gebruik van gas. Nederland moet hierbij een leidende rol
[De veiligheid rondom de gaswinning dient vooraan te staan. Daarnaast was er niets opgenomen over de gevolgen van de gaswinning, herstel en versterkingsoperatie. Bewust wordt hierbij nu gekozen voor de term mijnbouwschade. De laatste zin is toegevoegd vanwege de vele buitenlandse gascontracten. Nederland dient leidend te zijn in Europa bij de afbouw van het gasgebruik, zodat er minder kunnen winnen.]
PB: Overnemen.

10 **Afdeling Apeldoorn** **Categorie 1**

Tussen het gebruik van] en [gas. **Toevoegen** fossiel
[Gebruik van biogas en restgassen blijft mogelijk.]
PB: Overnemen.

11 GrienLinks Friesland (a)

Categorie 2

Na Programmapunt 5 hoofdstuk 1 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: In lege gasvelden en zoutcavernes worden geen stoffen opgeslagen die op den duur een gevaar kunnen vormen voor de volksgezondheid of ons leefmilieu.

[Denk aan aardolieproducten uit Drenthe in de ondergrond van Oldenzaal. CO2-opslag geeft naast gevaar ook een vrijbrief tot productie.]

PB: Overnemen.

Hoofdstuk 1: Nederland krijgt een ambitieus klimaatbeleid (punt 1 /m 6)

6. De toekomst van onze economie is groen. De verantwoordelijkheid voor economie, klimaat en energie moeten onder één bewindspersoon vallen. Daarom komt er een ministerie voor Klimaat en Duurzame Economie.

12 Een deel van het Milieunetwerk GroenLinks

Categorie 2

Na Programmapunt 6 hoofdstuk 1 **Toevoegen** Voor de gehele keten van geïmporteerde biomassa die wordt gebruikt voor de productie van energie worden strenge duurzaamheidscriteria opgenomen in de wet.

[Het toenemend gebruik van biomassa voor de opwekking van elektriciteit en warmte kan grote gevolgen hebben voor de biodiversiteit en leidt ook niet in alle gevallen tot CO2-reductie. Dat vraagt om duurzaamheidseisen. De overheid moet het opstellen van die eisen, en de handhaving daarvan, niet overlaten aan de industrie. Daarom moeten deze eisen worden vastgelegd in de wet.]

PB: Niet overnemen. In 2015 is een convenant gesloten tussen energiebedrijven en milieuorganisaties over duurzaamheidscriteria voor bij- een meestook van biomassa in kolencentrales. Dit convenant verdient een kans. Bovendien willen we de kolencentrales in de komende kabinetsperiode sluiten (programmapunt 1.2) en stoppen we met subsidie voor verbranding van vaste biomassa (zie het amendement van Utrecht).

13 GL leden uit met name Utrecht

Categorie 2

na Programmapunt 6 hoofdstuk 1 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De subsidie voor het verbranden van vaste biomassa wordt beëindigd voor kolencentrales en uitgefaseerd voor andere installaties voor stroom- en warmteproductie.

[Biomassa moet zo hoogwaardig mogelijk worden toegepast (gecascadeerd).]

PB: Overnemen

Hoofdstuk 1: We jagen de groene economie aan (punt 7 t/m 14)

7. Er komt een Groene investeringsbank die de marktsector stimuleert om samen met de overheid meer te investeren in grote groene projecten en innovatie. De ontwikkeling van nieuwe technologie laten we niet alleen aan de markt over. De overheid werkt samen met kapitaalverschaffers, universiteiten en innovatieve bedrijven om technologische ontwikkeling te stimuleren en de economie te vergroenen. Groene start-ups krijgen de kans om de markt in beweging te zetten.

14 Rutgers van Rozenburg c.s.

Categorie 2

en innovatie **vervangen door** innovatie en duurzame landbouw

[De ontwikkeling van duurzame landbouw kan bevorderd worden door te investeren in landbouwgrond om pachtprizen daarmee beheersbaar te houden.]

PB: Overnemen.

15 Bengevoord c.s.

Categorie 2

tussen economie te vergroenen.] en [Groene start-ups **Toevoegen** Zo ontstaan clusters voor groene innovatie, bijvoorbeeld een Green Car Valley voor elektrische mobiliteit in Zuid-Nederland.

[Er liggen kansen voor Zuid-Nederland om de knooppunten in de automotieve industrie, Tilburg (Tesla), Helmond (Automotive Campus), Eindhoven (DAF, TU/e) en Sittard-Geleen te combineren met de groeiende sector van toeleveranciers voor de schone en slimme auto. Hierdoor komen er sneller meer en schonere elektrische auto's op de weg en we creëren hierdoor duurzame werkgelegenheid in de maakindustrie.]

PB: Overnemen.

Hoofdstuk 1: We jagen de groene economie aan (punt 7 t/m 14)

8. We richten de groene industriepolitiek op de ontwikkeling van de circulaire economie. We hervormen het topsectorenbeleid en richten het subsidie- en investeringsbeleid op grote maatschappelijke vraagstukken. De overheid stimuleert onderzoek, innovatie en toepassing van grondstoffenbesparing en hergebruik. Nederland pleit voor een ambitieus Europees actieplan circulaire economie en het vastleggen van normen voor grondstoffenhergebruik en productvoorschriften. Binnen de Europese Unie ijvert Nederland ervoor dat bedrijven geen grondstoffen gebruiken waarvan de winning of productie verbonden is met conflicten, uitbuiting, landroof of grote milieuschade.

Hoofdstuk 1: We jagen de groene economie aan (punt 7 t/m 14)

- 16** **Arthur ten Wolde c.s.** **Categorie 1**
tussen grondstoffenbesparing en hergebruik] en [Nederland pleit voor **Toevoegen** Belastingmaatregelen gericht op minder grondstoffenverbruik, zoals een lager btw-tarief op reparaties, bevorderen de circulaire economie.
[*Consumenten kunnen worden geprikkeld tot circulair aankopen via belastingmaatregelen, zoals lage BTW tarieven voor circulaire producten en diensten. Zo wil de Zweedse overheid het repareren van goederen als kleding en wasmachines stimuleren via de BTW en de inkomstenbelasting.]*
PB: Overnemen.
- 17** **Werkgroep Duurzaamheid en Werkgroep Voedsel Amsterdam** **Categorie 2**
tussen grondstoffenhergebruik en productvoorschriften.] en [Binnen de Europese **Toevoegen** In het Bouwbesluit worden ook normen ten aanzien van circulair en biobased bouwen opgenomen.
[*Gemeenten die bij gronduitgifte eisen willen stellen ten aanzien van circulair bouwen en klimaatneutraal bouwen, lopen er tegen aan dat het bouwbesluit daartoe geen mogelijkheden biedt. Bovenwettelijke eisen kan tot juridische problemen leiden. Om gemeenten een instrument daartoe te geven moet het Bouwbesluit worden aangepast.]*
PB: Overnemen. Goede toevoeging. De bouwsector is de grootste producent van afval.
- 18** **Werkgroep Duurzaamheid en Werkgroep Voedsel Amsterdam** **Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** Er wordt meer vaart gemaakt bij het sluiten van de kringloop van fosfaat en andere voedingsstoffen, onder meer door terugwinning uit rioolwater en andere afvalstromen.
[*Een volgende duurzaamheids crisis die zich aandient is het opraken van fosfaat. Dat zet wereldwijd de voedselvoorziening onder druk. Betaalbare technieken om fosfaat terug te winnen uit riool en organisch afval zijn voorhanden, maar worden nog maar beperkt toegepast.]*
PB: Overnemen.
- 19** **Werkgroep Duurzaamheid en Werkgroep Voedsel Amsterdam** **Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** In Nederlandse havens wordt overslag van dergelijke grondstoffen verboden.
[*Amsterdam en Rotterdam zijn twee van de grootste havens van Europa, waar kilotonnen grondstoffen worden overgeslagen. Als we niet willen dat die grondstoffen gebruikt worden door bedrijven, moeten we ook geen geld willen verdienen aan de overslag er van. Bijkomend voordeel is dat we het beperken van de overslag van dergelijke goederen in Nederlandse wetgeving kunnen regelen.]*
PB: Niet overnemen. Niet alle gevallen zijn zo duidelijk als de bloedkolen uit Colombia. Vaak is moeilijk na te gaan voor havenautoriteiten of een lading goed of fout is. We willen deze verplichting in de eerste plaats leggen bij de bedrijven die grondstoffen importeren. Een eerste stap is gezet met het door GroenLinks bevochten EU-akkoord over conflictmineralen.

Hoofdstuk 1: We jagen de groene economie aan (punt 7 t/m 14)

9. Om nodeloze verpakkingen te beperken gaan producenten betalen voor de hoeveelheid verpakking die zij voor hun producten gebruiken. De belasting op het storten, verbranden en exporteren van afval wordt verhoogd.

- 20** **Arthur ten Wolde c.s.** **Categorie 2**
Voor Eerste zin **Toevoegen** Producenten worden via heffingen aangespoord om verantwoordelijkheid te nemen voor de afvalfase van hun producten en diensten.
[*Producenten van o.a. verpakkingen, auto's en batterijen betalen nu alleen voor afvalbeheer. Door hogere heffingen voor grondstofintensieve en milieubelastende producten zullen producenten worden aangespoord tot meer verantwoordelijkheid voor de afvalfase, zoals meer circulaire keuzes en innovatie. De extra opbrengsten moeten bovendien worden geïnvesteerd in het sluiten van de betreffende ketens.]*
PB: Overnemen. Goede toevoeging.

Hoofdstuk 1: We jagen de groene economie aan (punt 7 t/m 14)

11. Met een investeringsplan voor schone energie bouwen we windparken op de Noordzee die miljoenen huishoudens van elektriciteit kunnen voorzien. Nederland neemt initiatief voor het Noordzeenet voor schone stroom met omringende landen. er komen windmolens langs snelwegen en zonnepanelen op alle overheidsgebouwen. We geven ruimte aan bijvoorbeeld energiecoöperaties zodat decentraal geïnvesteerd kan worden in slimme energienetwerken en mensen aandeelhouder kunnen worden van schone energie.

Hoofdstuk 1: We jagen de groene economie aan (punt 7 t/m 14)

- 21 van der Laan c.s. Categorie 2**
na Programmapunt 11 hoofdstuk 1 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Caribisch Nederland wordt een proeftuin voor duurzame energie en gaat zo in zijn eigen energie voorzien. Ook Curacao, Aruba en Sint Maarten krijgen steun bij de energietransitie.
[Omdat de eilanden relatief klein zijn en het goed is om op kleine schaal te experimenteren met duurzame energie zijn deze eilanden bij uitstek geschikt om als proeftuin te fungeren (denk aan 100 procent elektrisch transport). Bijkomend voordeel is dat Nederland hiermee aangeeft dat de eilanden volwaardig onderdeel zijn van ons land en dat investeringen ook op de eilanden terecht komen.]
PB: Overnemen. Mooi voorstel.
- 22 LennyPutman/Milieunetwerk GroenLinks 1 Categorie 1**
Na Laatste zin **Toevoegen** Netbeheerders krijgen de taak en de ruimte om de overgang naar een schone energievoorziening te faciliteren.
[We verwachten van netwerkbedrijven een proactief investeringsbeleid voor de (decentrale) duurzame energie infrastructuur. Dit is een expliciete opgave van de netwerkbedrijven. Dit om te voorkomen dat (te veel) kosten ten laste komen voor duurzame energie initiatieven.]
PB: Overnemen.

Hoofdstuk 1: We jagen de groene economie aan (punt 7 t/m 14)

12. Met een investeringsplan voor energiezuinige woningen worden Nederlandse huishoudens binnen een periode van vijftien jaar onafhankelijk van gas voor hun warmte- en stroomvoorziening. Woningcorporaties krijgen een investeringsplicht om bestaande huurwoningen energiezuiniger te maken. Alle nieuwbouw is binnen vijf jaar energieneutraal.

- 23 Huib van Essen (Milieunetwerk), Werkgroep Duurzaamheid en Werkgroep Voedsel Amsterdam Categorie 1**
vijf jaar **Vervangen door** twee jaar
[De huidige tekst is onvoldoende ambitieus om klimaatdoelen te bereiken.]
PB: Overnemen.
- 24 Groot Wassink c.s., GrienLinks Friesland (a) Categorie 2**
tussen energiezuiniger te maken] en [Alle nieuwbouw is **Toevoegen** Er komt een verbod op het verhuren van woningen met de slechtste energielabels. Dit verbod wordt stapsgewijs aangescherpt. De totale woonlasten voor huurders mogen niet stijgen als gevolg van energiebesparingsmaatregelen.
[In huurhuizen met de slechtste labels wonen over het geheel genomen mensen met de laagste inkomens. Deze toevoeging beoogt dat deze woningen het eerst worden verduurzaamd zonder dat de zittende bewoners met grote huurstijgingen worden geconfronteerd.]
PB: Overnemen.
- 25 van Hooijdonk c.s., Vermin c.s., Huib van Essen (Milieunetwerk) Categorie 2**
na Programmapunt 12 hoofdstuk 1 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Gasleidingen aan het eind van hun levensduur worden niet vervangen. Gemeenten coördineren de transitie naar een duurzame energievoorziening, in samenwerking met de lokale netbeheerder(s) en relevante stakeholders in het gebied. De aansluitplicht op gas wordt zo snel mogelijk geschrapt. Gemeenten worden bevoegd gezag voor keuzes van energiesystemen in nieuwe en bestaande wijken. Alle nieuwbouw is gasloos.
[Elk Nederlands huishouden heeft tot op de dag van vandaag recht op gas. Van deze aansluitplicht moeten we zsm af. Daarnaast gaan er elk jaar nog tientallen miljoenen in nieuwe en vervangende gasleidingen. Afspreken om geen nieuwe gaspijpen in de grond te leggen zou een geweldige en uitlegbare motor voor energietransitie zijn en miljarden overbodige kosten besparen.]
PB: Overnemen. Uitstekend voorstel.
- 26 Partijbestuur, van Hooijdonk c.s. Categorie 2**
tussen energiezuiniger te maken] en [Alle nieuwbouw is **toevoegen** Koopwoningen en ander vastgoed worden verplicht in hoog tempo energiezuiniger. Voor huiseigenaren komt daartoe gebouwgebonden financiering beschikbaar.
[Energiebesparingsmaatregelen moeten betaalbaar zijn huiseigenaren met kleine of middeninkomens. Bij gebouwgebonden financiering schiet bijvoorbeeld de netbeheerder dit bedrag voor. De investering wordt door de huiseigenaar afbetaald met een maandelijks bedrag ter hoogte van de oude energierekening. Bijverhuizing gaat deze verplichting over naar de volgende eigenaar.]

Hoofdstuk 1: We jagen de groene economie aan (punt 7 t/m 14)

27 van Hooijdonk c.s.

Categorie 2

na Programmapunt 12 hoofdstuk 1 **Toevoegen** De verplichting voor bedrijven en instellingen om alle investeringen te doen die zich binnen vijf jaar terugverdienen blijft minimaal behouden; bij voorkeur wordt deze aangevuld met een stappenplan naar een klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2050 van elke grootgebruiker van energie.

[De Wet milieubeheer zegt dat bedrijven die grootgebruiker zijn van energie alle maatregelen moeten nemen die zich binnen vijf jaar terugverdienen. Deze nuttige bepaling dreigt verloren te gaan bij de inwerkingtreding van de omgevingswet. Nog beter zou zijn als bedrijven niet alleen laaghangend fruit moeten plukken (LED en zo) maar ook grote stappen naar de toekomst moeten voorbereiden.]

PB: Overnemen.

Hoofdstuk 1: We jagen de groene economie aan (punt 7 t/m 14)

13. Overheidsinstanties gaan duurzamer inkopen en aanbesteden, van schone stroom tot circulaire gebouwen door het criterium duurzaamheid zwaarder te laten wegen in aanbestedingsopdrachten.

28 Gezonde mobiliteit (Potjer e.a.), Smelik c.s., Roijackers c.s.

Categorie 2

Na Laatste zin **Toevoegen** Er komen strengere regels en betere controles voor risicovolle bedrijven. Milieucriminaliteit wordt hard aangepakt. Er komt meer toezicht en handhaving op afvalstromen en in natuur- en buitengebieden.

[Uit rapportages blijkt dat meer dan de helft van de grote risicovolle (BRZO) bedrijven de regels overtreedt. De onderzoeksraad voor de veiligheid en anderen geven aan dat onvoldoende controles plaatsvinden (1x per jaar bij de grootste bedrijven en meestal aangekondigd). Provincies geven aan dat de regelgeving verhindert dat zij in vergunningen strengere eisen stellen.]

PB: Overnemen.

29 Werkgroep Duurzaamheid en Werkgroep Voedsel Amsterdam, Smelik c.s., Vermin c.s.

Categorie 2

Hele tekst programmapunt **Vervangen door** Overheidsinstanties gaan volledig duurzaam inkopen en aanbesteden, van schone stroom tot circulaire gebouwen. Dit wordt bij aanbestedingsopdrachten bereikt door te gunnen op waarde, waarbij niet de aanschafprijs leidend is maar kwaliteit en duurzaamheid.

[Duurzaamheid slecht 'zwaarder laten wegen' is niet voldoende. Willen we echt snel werk maken van duurzaamheid zal dit een leidend principe moeten worden.]

PB: Overnemen.

Hoofdstuk 1: We jagen de groene economie aan (punt 7 t/m 14)

14. We hervormen de financiële sector zodat deze de samenleving weer dient en de overgang naar een duurzame economie versnelt. Banken, verzekeraars en pensioenfondsen worden beoordeeld op hun lange termijn vooruitzichten, waaronder de milieu- en sociale risico's die zij lopen met bijvoorbeeld investeringen in de fossiele industrie. Financiële innovaties moeten gericht zijn op duurzame economische investeringen waardoor kapitaal beschikbaar komt voor groene start-ups en duurzame bedrijven.

30 Landbouwnetwerk Wageningen

Categorie 2

Na Programmapunt 14 hoofdstuk 1 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: We stimuleren een duurzaam woon-werkverkeer door groene mobiliteitsplannen van bedrijven te belonen en verkeersplannen te ontwerpen op duurzame mobiliteit.

[Klimaatmaatregelen betreffen niet alleen energie, maar ook de inrichting van de woonomgeving en duurzamer reizen. Dat laatste is iets waar ook het bedrijfsleven in moet investeren, dus past het hier beter dan bij prettig reizen. Een werkgever moet investeren in de duurzame mobiliteit van zijn werknemers.]

PB: Niet overnemen. Ons programmapunt 6.21 vormt al een stimulans voor duurzaam woon-werkverkeer. Bedrijven moeten duurzaam mobiliteitsmanagement voeren, maar het is de vraag of we daar (meer) subsidiegeld in moeten steken. Bedrijven kunnen dat zelf wel betalen en er zelfs aan verdienen.

**Amendementen voor
zes en dertigste congres Utrecht 17 december 2016**

Hoofdstuk 2: We pakken belastingontwijking aan en saneren de financiële sector (punt 1 t/m 6)

1. We pakken belastingontwijking door multinationals aan door het beperken van fiscale ontwijkmogelijkheden via onder meer de innovatiebox, doorsluisconstructies en vestigingen in belastingparadijzen. Nederland zet zich in voor een geharmoniseerde Europese grondslag voor de vennootschapsbelasting met een minimumtarief.

31 Groningen-stad 03

Categorie 1

Na Laatste zin **Toevoegen** Zolang dat niet geregeld is, gaat de vennootschapsbelasting terug naar het niveau van voor de meest recente wijziging.

[Bedrijven betalen te weinig belasting waardoor de lasten onevenredig terecht komen bij de burgers bijvoorbeeld in de vorm van hogere BTW.]

PB: Niet overnemen. We kiezen in dit programma voor specifieke maatregelen die de lasten voor grote bedrijven verhogen specifiek om belastingontwijking en milieuvervuiling tegen te gaan. Het is onduidelijk welke verlaging de indieners bedoelen. Regelmatig wordt bij belastingplannen de 1e schijf aangepast. De 2e schijf is stapsgewijs verlaagd in de laatste jaren. De laatste grote wijziging was in 2001.

Hoofdstuk 2: We pakken belastingontwijking aan en saneren de financiële sector (punt 1 t/m 6)

6. Door nieuwe financiële producten voor consumenten vooraf te laten toetsen door de toezichthouders op begrijpelijkheid en risico's, worden producten als woekerpolissen onmogelijk gemaakt. We werken met andere landen samen aan een heffing op financiële transacties die speculatieve handel tegengaat en markten stabiliseert.

32 Breunese c.s., Leden van GroenLinks Doetinchem

Categorie 2

na Programmapunt 6 hoofdstuk 2 **toevoegen** Nieuw programmapunt: Geldschepping moet de samenleving dienen. Bij de standpuntbepaling over geldschepping, na afsluiting van het onderzoek van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, zijn onze uitgangspunten een goede democratische controle op geldschepping, het voorkomen van financiële zeepbellen en het creëren van ruimte voor publieke bestedingen. We stimuleren dat geld in de productieve economie terecht komt en ontmoedigen speculatie.

[Commerciële banken scheppen via kredietverlening giraal geld uit het niets, ruim 95% van het geld in omloop. En ontvangen hierover rente (van burgers, bedrijven en staat). Banken bepalen daarmee wie geld krijgt onder welke voorwaarden. Geldschepping is nu niet transparant en democratisch georganiseerd. Geld komt nu vaak eerst in financiële markten en vastgoed, pas later in de 'echte' economie.]

PB: Overnemen.

33 Breunese c.s., Leden van GroenLinks Doetinchem

Categorie 3

na Programmapunt 6 Hoofdstuk 2 **toevoegen** Nieuw programmapunt: In de Tweede Kamer komt een jaarlijks debat over de staat van het financiële systeem, waarbij de stabiliteit en de integrale samenhang met overheidsbeleid aan de orde komen.

[Zo organiseren we, los van incidenten, structurele betrokkenheid bij financiële problematiek van het financiële bestel, de langere termijn stabiliteit en de maatschappelijke gevolgen. Dit is op korte termijn realiseerbaar en in lijn met het advies in WRR-rapport "Samenleving en financiële sector in evenwicht " (2016)]

PB: Overnemen

Hoofdstuk 2: We verminderen inkomensongelijkheid (7 t/m 10)

7. We maken met vakbonden en werkgevers afspraken over stijging van lonen, eerlijke inkomensverhoudingen en het delen van economische vooruitgang. Daarvoor wordt een nieuw sociaal akkoord gesloten. De overheid geeft het voorbeeld door reële loonsverhoging te geven aan politieagenten, leraren en werkenden in de zorg. Werknemers krijgen meer zeggenschap.

34 Femnet

Categorie 2

Tussen lonen, eerlijke inkomensverhoudingen] en [en het delen **Toevoegen** gelijke beloning voor gelijk werk

[Momenteel verdienen vrouwen gemiddeld minder dan mannen voor hetzelfde werk. Dit is geen bewust beleid, maar toch worden mannen en vrouwen vaak niet gelijk betaald door seksistische stereotypingen en verwachtingspatronen. Daarom is het van belang dat werkgevers bewust worden gemaakt van hun plicht om gelijkwaardig werk ook gelijk te belonen.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

Hoofdstuk 2: We verminderen inkomensongelijkheid (7 t/m 10)

35 **Groot Wassink c.s.** **Categorie 2**

na Laatste zin **Toevoegen** Vermogensaanwasdeling dient te worden gestimuleerd, al dan niet fiscaal.

[De afgelopen jaren hebben veel bedrijven forse winsten bijgeschreven terwijl de loonontwikkeling van werknemers beperkt bleef. Door vermogensaanwasdeling te stimuleren wordt de zeggenschap en autonomie van werknemers vergroot.]

PB: Overnemen. Prima voorstel.

Hoofdstuk 2: We verminderen inkomensongelijkheid (7 t/m 10)

8. Via een hogere arbeidskorting en inkomensafhankelijke combinatiekorting worden de belastingen voor lage en middeninkomens fors verlaagd. Voor de laagste inkomens die nauwelijks belasting betalen worden belastingkortingen uitbetaald als een negatieve inkomstenbelasting: hun netto-inkomen stijgt. Topinkomens worden zwaarder belast. De mazen in de wet waardoor bankiers nog steeds hoge bonussen krijgen, worden gedicht.

36 **GrienLinks Friesland (a)** **Categorie 1**

Tussen de laagste inkomens] en [die nauwelijks belasting **Toevoegen** , werkenden en niet-werkenden,

[Bijstandsgerechtigden hebben in de afgelopen jaren hun besteedbaar inkomen flink achteruit zien gaan. Dit heeft o.a te maken met het stijgen van de vaste lasten (hogere huren en verhoging eigen risico in de zorg). Het is dus groot belang dat ook zij mee gaan profiteren van een negatieve inkomstenbelasting die tot een stijging van het netto inkomen zal leiden.]

PB: Overnemen. Goede precisering.

Hoofdstuk 2: We verminderen inkomensongelijkheid (7 t/m 10)

9. Het toeslagen- en belastingstelsel wordt vereenvoudigd en meer gericht op het aanpakken van inkomensongelijkheid en armoede. Er komen kwijtscheldingsregelingen voor mensen met zeer problematische schulden.

37 **Werkgroep Diversiteit - Amsterdam** **Categorie 2**

Na Laatste zin **Toevoegen** De schuldenproblematiek onder jongeren wordt tegengegaan door fors te investeren in preventie.

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel

Hoofdstuk 2: We verminderen inkomensongelijkheid (7 t/m 10)

10. We fiscaliseren de AOW en verhogen de inkomens van ouderen die een beperkt of helemaal geen aanvullend pensioen hebben. We beperken de fiscale subsidiëring van pensioenen van de hoge inkomens.

38 **van der Laan c.s.** **Categorie 2**

na Programmapunt 10 hoofdstuk 2 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: In Caribisch Nederland zetten we sterk in op armoedebestrijding, om te beginnen met het vaststellen van een sociaal minimum dat voldoende is om van rond te komen.

[Op de BES-eilanden bestaat veel armoede. Recentelijk heeft de Eerste Kamer het verzoek hierover van Senator Ruard Ganzevoort hierin bijna Kamerbreed gesteund. Helaas weigert de Regering dit goed te regelen. Deze eilanden behoren bij Nederland en daarom heeft Nederland de verantwoordelijkheid om ook de inwoners van deze eilanden te ondersteunen.]

PB: Overnemen. Prima voorstel.

39 **GrienLinks Friesland (a)** **Categorie 2**

Na Programmapunt 10 hoofdstuk 2 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: We willen voorkomen dat de tweedeling tussen de Randstad en regio's in de periferie toeneemt. Daarom gaan we meer investeren in de regionale economie, infrastructuur, cultuur en voorzieningen in deze gebieden.

[Structurele werkloosheid zorgt ervoor dat de leefbaarheid en het economisch perspectief in een aantal krimpgebieden blijvend verslechterd. Dit blijkt een goede voedingsbodem voor populisme]

PB: Overnemen. Prima voorstel.

40 **Werkgroep Diversiteit - Amsterdam** **Categorie 2**

Na Programmapunt 10 hoofdstuk 2 **Toevoegen** Voor mensen die vanwege een gat in de AOW-opbouw onder het regime van bijstand te recht komen, moeten de vermogenstoets en de kostendelersnorm niet van toepassing zijn.

[Voor het verkrijgen van een bijstandsvoorziening moet men in sommige situaties het eigen huis verkopen. Mag men geen eigen vermogen hebben (beperkt spaargeld etc.). Voor andere mensen zorgen de regels ervoor dat men op bijstandsniveau leeft. Hier bestaan nog geen regelingen voor. Zo vult de IOAW slechts het inkomen van oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers en hun partners aan tot het bijstandsniveau als de AOW-leeftijd nog niet is bereikt. En ook de IOW helpt deze groep niet,]

PB: Overnemen. Prima punt

Hoofdstuk 2: We keren de toenemende vermogensongelijkheid (punt 11 t/m 14)

14. De erfbelasting is nu teveel gericht op traditionele gezinsverhoudingen. De hoogte van het belastingtarief wordt minder afhankelijk van aan wie de erfenis wordt nagelaten: je moet net zo makkelijk kunnen schenken aan een vriend als aan je echtgenoot. De vrijstelling van erfbelasting voor woning aan de partner wordt uitgebreid. Erfenissen van grote vermogens worden zwaarder belast.

41 Breimer c.s. Categorie 2

tussen erfenis wordt nagelaten] en [je moet net **Toevoegen** maar het belastingpercentage blijft gelijk voor de familie in de eerste graad en daaraan gelijk te stellen samenlevingsverbanden.

[Als kind krijg je als de huidige plannen van GL doorgaan: hoger tarief wegens vervallen 1e graad familie, daarnaast algemene verhoging. Je wordt 2x gestraft door GL. Grote erfenissen 75.000 euro + en meer = vermogens doorgifte! En zorgt voor een verdere scheefgroei v/d vermogensverdeling dus conform voorstel extra belasten.]

PB: Niet overnemen. Wij willen niet dat het belastingpercentage gelijk blijft voor familie in de eerste graad en zeker niet dit percentage voor meer erfenissen laten gelden.

42 Groot Wassink c.s. Categorie 2

Na Programmapunt 14 hoofdstuk 2 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Gemeenten krijgen meer financiële ruimte om armoedebeleid te voeren, bijvoorbeeld door het uitbreiden van bijzondere bijstand

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

**Amendementen voor
zes en dertigste congres Utrecht 17 december 2016**

Hoofdstuk 3: We pakken kansenongelijkheid aan (punt 1 t/m 8)

1. Te veel kinderen doen een lager onderwijsniveau dan ze aankunnen. Zij moeten vaker het voordeel van de twijfel krijgen om een hoger niveau te proberen. We leggen wettelijk vast dat alle kinderen een dubbel schooladvies – bijvoorbeeld vmbo/havo – kunnen krijgen. Scholen in het voortgezet onderwijs worden niet meer afgerekend op hun rendement, waardoor ze kinderen vaker de kans geven een hoger niveau te volgen.

43 Werkgroep Diversiteit - Amsterdam

Categorie 3

Te veel kinderen doen een lager onderwijsniveau dan ze aankunnen. **vervangen door** Te veel kinderen worden ingeschaald op een lager onderwijsniveau dan ze aankunnen, vaak gebaseerd op vooroordelen rondom etniciteit en/of sociaal-economische achtergrond. Wij willen dat hier meer aandacht voor komt in de lerarenopleidingen en trainingen voor leraren.

[De huidige formulering in het concept vinden wij nog iets te algemeen. Juist het feit dat, bewust en onbewust, kinderen vanwege hun afkomst te maken hebben met lage verwachtingen, dit moet worden benoemd en aangepakt.]

PB: Overnemen. Belangwekkend punt.

44 GrienLinks Friesland (b)

Categorie 2

We leggen wettelijk vast dat alle kinderen een dubbel schooladvies – bijvoorbeeld vmbo/havo – kunnen krijgen. **Schrappen**

[Een dubbel schooladvies is alleen cosmetisch en zal niet zorgen dat leerlingen uit kans armere groepen vaker naar een hoger onderwijsniveau gaan. Ook in dat geval zullen kinderen van ouders met een hogere opleiding ook daadwerkelijk vaker het hogere niveau gaan volgen en die van ouders met een lagere opleiding vaker het lagere niveau.]

PB: Niet overnemen. Door wat er staat te schrappen, levert de tekst geen mogelijkheden voor individuele leerlingen geen middelen om het voordeel van de twijfel te pakken. Dat doet het dubbele schooladvies wel: dat is een praktische uitvoering van het voordeel van de twijfel.

45 Werkgroep Diversiteit - Amsterdam

na We leggen wettelijk vast dat alle kinderen een dubbel schooladvies - bijvoorbeeld vmbo/havo - kunnen krijgen. **toevoegen** Als uit een objectieve eindtoets een hoger advies volgt dan het advies van de leerkracht, moet het advies van de leerkracht worden heroverwogen.

PB: Niet overnemen. Dit is de huidige wettelijke praktijk.

46 Leden van de onderwijswerkgroep

Categorie 2

Na Laatste zin **Toevoegen** Om een soepele doorstroom van leerlingen te bevorderen en de kwaliteit van het onderwijs te verhogen wordt het voor scholen in het basis- en voortgezet onderwijs mogelijk bevoegde docenten uit te wisselen.

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

Hoofdstuk 3: We pakken kansenongelijkheid aan (punt 1 t/m 8)

2. Openbare Cito-scores per school worden nu gebruikt voor beoordeling van de school en als marketinginstrument. Scholen zijn teveel gericht op het halen van hoge toetsscores. De Cito-score wordt daarom niet meer openbaar gemaakt, maar is alleen nog bedoeld als vertrouwelijke informatie tussen leraar, leerling en ouders. Scholen worden beoordeeld op de kwaliteit van de lessen, niet op cito-scores. De onderwijsinspectie voor het primair- en voortgezet onderwijs gaat meer kwalitatief beoordelen en krijgt een coachende rol. Op het voortgezet onderwijs wordt afgezien van de rekentoets.

47 Den Haag

Categorie 2

Laatste zin **Schrappen**

PB: Niet overnemen. Het is ons niet duidelijk waarom het schrappen hiervan wenselijk is.

48 Onderwijs is de toekomst

Categorie 2

De cito-score wordt daarom niet meer openbaar gemaakt, maar is alleen nog bedoeld als vertrouwelijke informatie tussen leraar, leerling en ouders. **schrappen**

PB: Niet overnemen ten bate van amendement 49.

Indien aangenomen verder met amendement nummer 50

Hoofdstuk 3: We pakken kansenongelijkheid aan (punt 1 t/m 8)

- 49** **Onderwijs is de toekomst** **Categorie 2**
maar is alleen nog bedoeld als vertrouwelijke informatie tussen leraar, leerling en ouders. **schrappen**
[De score van de eindtoets moet niet het enige, maar wel een instrument zijn voor toezicht op onderwijskwaliteit door de inspectie. Deze passage maakt dat onmogelijk.]
PB: Overnemen. Goede correctie.
- 50** **Onderwijs is de toekomst** **Categorie 2**
tussen Scholen worden] en [beoordeeld op de **toevoegen** primair
[Volgt logischerwijs uit vorige amendement. Scholen met zeer slechte prestaties mogen daar wel op afgerekend worden.]
PB: Niet overnemen. De gemiddelde citoscore van een school is de functie van zowel het gegeven onderwijs als het niveau van de leerlingen als zij de school binnen komen. Een school afrekenen op de citoscore, ontkent dat sommige scholen leerlingen met grote achterstanden binnen krijgen.
- 51** **GrienLinks Friesland (b)** **Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** We leggen wettelijk vast dat de Cito-score bepalend is voor het schooladvies. De leraar van de basisschool kan in uitzonderingsgevallen een hoger niveau adviseren, maar niet lager.
[Het advies van de leraar van de basisschool is volgens onderzoek in het algemeen subjectiever dan de Cito-toets en leidt vaker tot de situatie dat kinderen van ouders met een hogere opleiding vaker een hoger advies krijgen en dat kinderen van ouders met een lagere opleiding juist eerder een lager advies krijgen dan op grond van de mogelijkheden van de kinderen reëel zou zijn.]
PB: Niet overnemen. Dit amendement legt sterk de nadruk op de rol van de eindtoets. Een sterke rol van de eindtoets heeft echter een sterk negatief effect op het onderwijs. Docenten zullen zich dan sterk gaan richten op wat er in de toets komt en zo is er minder ruimte voor brede Bildung. Bovendien is de Cito-toets uiteindelijk ook slechts een momentopname.

Hoofdstuk 3: We pakken kansenongelijkheid aan (punt 1 t/m 8)

3. Ieder kind heeft recht op een brede brugklas zodat er genoeg tijd is om een goede schoolrichting te kiezen. Dat betekent dat iedere school met een divers aanbod een tweejarige brede brugklas aanbiedt als optie voor leerlingen. Scholen krijgen voor deze leerlingen in een brede brugklas extra bekostiging. Dat betekent ook dat kinderen tot de derde klas van de middelbare school de tijd hebben om hun definitieve schoolrichting te kiezen. Leerlingen kunnen vakken waar ze goed in zijn op een hoger niveau volgen en een vak op lager niveau. Zo sluit het onderwijs beter aan bij hun talenten.

- 52** **DWARS, GroenLinkse jongeren** **Categorie 2**
en een vak op lager niveau **schrappen**
[Het onderwijs moet er zijn om zoveel mogelijk uit iedere leerling te halen en kansen optimaal te benutten. Voor leerlingen moet het daarom mogelijk zijn om vakken waar ze extra goed in zijn op een hoger niveau te volgen. Om de kwaliteit van onderwijs en diploma's te garanderen, is het niet mogelijk om vakken op een lager niveau te volgen.]
PB: Niet overnemen. Het moet mogelijk zijn voor een havist die slecht is in een vak om een havo diploma te halen met de aantekening dat dat vak op een lager niveau is gevolgd.

Hoofdstuk 3: We pakken kansenongelijkheid aan (punt 1 t/m 8)

4. Het beroepsonderwijs wordt versterkt. Vmbo- en mbo-instellingen gaan beter met elkaar samenwerken voor een soepele doorstroom. Voor vmbo basis- en kader-leerlingen komt er een mogelijkheid om aansluitend in een of twee jaar op dezelfde school een startkwalificatie te behalen. De opleidingseisen voor leraren op het vmbo gaan omhoog. Zij krijgen een betere beloning voor hun werk en ruimte voor doorgroeien. Er komen meer ambachtsscholen voor vakmensen die liever met hun handen werken dan dat zij worden ontmoedigd door hoge eisen voor verplichte theoretische vakken.

- 53** **Onderwijs is de toekomst** **Categorie 2**
die liever met hun handen werken dan dat zij worden ontmoedigd door hoge eisen voor verplichte theoretische vakken. **Schrappen**
[Deze passage is lastig te verenigen met het volgende punt. Onder punt 5 willen we juist de aansluiting tussen mbo en hbo verbeteren. Algemeen vormend, theoretisch onderwijs op het mbo is daarvoor juist van groot belang.]
PB: Overnemen.

Hoofdstuk 3: We pakken kansenongelijkheid aan (punt 1 t/m 8)

54 **Maxe de Rijk c.s.** **Categorie 2**

tussen ruimte voor doorgroeien] en [Er komen meer **Toevoegen** Er komen meer middelen voor het VMBO, ter ondersteuning van de lessen, en om de leerlingen de benodigde aandacht te kunnen geven, bijvoorbeeld voor de mogelijkheid van een onderwijsassistent in elke vmbo-klas

[*Om ongelijkheid in het onderwijs echt aan te pakken en om de werkdruk van leraren te verlagen is het van belang dat er meerdere docenten voor een klas kunnen staan. Een onderwijsassistent in de klas betekent dat er meer aandacht kan worden besteed aan de individuele behoeftes van de vmbo-leerlingen. Er zijn meer ogen die doorhebben wat er speelt en meer handen om de leerlingen te helpen.]*

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

Hoofdstuk 3: We pakken kansenongelijkheid aan (punt 1 t/m 8)

5. Stapelen van diploma's is een belangrijk principe voor sociale mobiliteit. Jongeren krijgen een doorstroomrecht: een diploma is een diploma en geeft zonder extra voorwaarden recht op vervolgonderwijs. Op alle niveaus wordt het mogelijk door te stromen naar een volgende opleiding. De aansluiting van mbo naar hbo wordt verbeterd. De extra toegangseisen vervallen, lesprogramma's moeten beter op elkaar aansluiten en er komen goede schakelprogramma's.

55 **GrienLinks Friesland (a)** **Categorie 2**

De aansluiting van mbo naar hbo wordt verbeterd. **Vervangen door** Zowel de aansluiting van mbo naar hbo, als de aansluiting van hbo naar wo, wordt verbeterd.

[*Ook de aansluiting van hbo naar wo verdient onze aandacht. Helaas functioneert het bachelor-master systeem nog niet wens, er is vaak niet sprake van een gemakkelijke doorstroom van hbo bachelor naar wo master.]*

PB: Niet overnemen. Dit specificeert de algemene inzet voor aansluiting in de vorige zin. De aansluiting mbo-hbo is de belangrijkste bottleneck.

Hoofdstuk 3: We pakken kansenongelijkheid aan (punt 1 t/m 8)

6. We investeren in leraren zowel in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs. Er komen meer leraren. Vooral voor beginnende leraren wordt de werkdruk verlaagd. Scholen krijgen de mogelijkheid om klassen te verkleinen, lesuren voor docenten te verminderen of extra ondersteuning te organiseren. Docenten krijgen betere opleidingen, meer begeleiding en bijscholing. Zo wordt het onderwijs verbeterd en hebben docenten voldoende tijd voor kinderen die een extra uitdaging nodig hebben of juist extra aandacht behoeven. Er komen meer leraren.

56 **Enschedese leden** **Categorie 2**

Scholen krijgen de mogelijkheid om klassen te verkleinen **Vervangen door** Klassen worden verkleind tot maximaal 29 leerlingen gemiddeld op school- of locatieniveau. Binnen zes jaar wordt dit aantal verlaagd naar 23 leerlingen

[*De mogelijkheid bieden, zoals geformuleerd in het originele programmapunt, is te vrijblijvend geformuleerd. Daarom een tekstvoorstel dat wel concrete doelen stelt en, omdat het om een gemiddelde op school- of locatieniveau gaat, scholen ook nog enige speelruimte biedt bij de uitvoering. Dit tekstvoorstel komt inhoudelijk overeen met het wetsvoorstel dat SP en D66 in september hebben ingediend.]*

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

57 **Werkgroep Diversiteit - Amsterdam** **Categorie 2**

na Programmapunt 6 hoofdstuk 3 **toevoegen** Nieuw programmapunt: Koloniaal verleden, migratiegeschiedenis, diversiteit en anti-discriminatie worden onderdeel van de kerndoelen in zowel het primair als voortgezet onderwijs.

[*Het opnemen van het koloniaal en slavernijverleden als kerndoel is de grootste investering die gedaan kan worden voor échte aandacht en erkenning. Dat dit nog geen kerndoel is toont een gebrek aan erkenning rondom deze geschiedenis. Daarom zou het geïntegreerd opgenomen moeten worden als wezenlijk onderdeel van de kerndoelen.]*

PB: Niet overnemen. Niet overnemen ten bate van het amendement van de groep Huub 1 over de eindtermen.

58 **Werkgroep Diversiteit - Amsterdam** **Categorie 2**

na Programmapunt 6 hoofdstuk 3 **toevoegen** Nieuw programmapunt: De kwaliteit van leraren krijgt extra aandacht op 'zwarte scholen'.

PB: Niet overnemen. Dit punt is overbodig. We steunen in de intentie van de indieners maar extra aandacht voor de kwaliteit van docenten van leerlingen die extra aandacht verdienen staat al in punt 3.6. De huidige formulering impliceert ook ten onrechte dat de kwaliteit van leerkrachten op zwarte scholen nu lager zou zijn dan de kwaliteit van leerkrachten op witte scholen

Hoofdstuk 3: We pakken kansenongelijkheid aan (punt 1 t/m 8)

59 **Leden van de onderwijswerkgroep, Zaanstreek een** **Categorie 2**

Na Laatste zin **Toevoegen** Er komt een verhoging van salarissen en verbetering van carrièremogelijkheden voor leerkrachten in het basisonderwijs.

[Om voldoende goede docenten aan te trekken, moet Nederland de lerarensalarissen verbeteren. Dat concludeerde de Oeso dit jaar in de doorlichting van het Nederlandse onderwijs. De huidige beloningssystematiek volstaat niet om leraren voldoende carrièreperspectief te bieden. De salarissen en salarisontwikkelingsmogelijkheden in het primair onderwijs liggen ver onder die van andere onderwijssectoren.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

60 **Werkgroep Diversiteit - Amsterdam** **Categorie 1**

Na Programmapunt 6 hoofdstuk 3 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Segregatie in het onderwijs op en door scholen wordt tegengegaan. De kansenongelijkheid tussen kinderen wordt verkleind door bijvoorbeeld een vast aanmeldmoment voor basisscholen.

[Steden als Amsterdam en Nijmegen bestrijden segregatie al door een algemeen toelatingsbeleid voor basisscholen. Dan kunnen scholen bijvoorbeeld geen kinderen met een vve-indicatie welen. Ook geldt niet meer het principe 'wie het eerste komt wie het eerste maalt'. Beter geïnformeerde ouders melden hun kroost jaren eerder dan anderen aan op 'populaire' scholen wat tot segregatie leidt. Ook wordt tegengegaan dat scholen sommige ouders bijvoorbeeld op achternaam welen.]

PB: Overnemen. Prima punt.

Hoofdstuk 3: We pakken kansenongelijkheid aan (punt 1 t/m 8)

7. Het passend onderwijsstelsel is nog niet geslaagd. Teveel kinderen zitten thuis en leraren ervaren in klassen met kinderen met functiebeperking nog enorm veel werkdruk. Kinderen vallen daardoor tussen wal en schip en krijgen niet het onderwijs dat ze nodig hebben. Er komt meer geld voor kleinere klassen, het inschakelen van extra begeleiding en ondersteuning en zo nodig voor het speciaal onderwijs. Leerplichtambtenaren krijgen doorzettingsmacht om kinderen met een beperking op scholen te plaatsen.

61 **Afdeling dronten** **Categorie 2**

Leerplichtambtenaren krijgen doorzettingsmacht om kinderen met een beperking op scholen te plaatsen **vervangen door** De samenwerkingsverbanden passend onderwijs krijgen doorzettingsmacht om kinderen met een beperking op scholen te plaatsen.

[De vraag is of dit de aangewezen personen zijn om dit te gaan doen .Plaatsing is een groot goed maar wel door de juiste deskundigen en tevens is het de vraag of dwang hier wel werkt in het belang van het kind en de ouders. De rol van de samenwerkingsverbanden voor plaatsing sluit aan bij een door de 2de Kamer aangenomen motie.]

PB: Niet overnemen. Deze extra verantwoordelijkheid betekent natuurlijk dat leerplichtambtenaren hier beter in geschoold moeten worden en zullen ondersteund worden door deskundigen. Een bijzondere rol voor samenwerkingsverbanden vinden wij niet logisch omdat deze juist de weigerachtige scholen vertegenwoordigen

62 **Westerveld c.s.** **Categorie 2**

Na Laatste zin **Toevoegen** Er komt landelijk één definitie van basiszorg dat de minimum-ondersteuning omschrijft die iedere school moet bieden.

[Doordat er geen landelijke definitie van basiszorg is vastgelegd, is er een grote ongelijkheid in de ondersteuning die leerlingen krijgen. Dat is onwenselijk, helemaal omdat het om kwetsbare leerlingen gaat.]

PB: Overnemen. Prima voorstel.

63 **Westerveld c.s.** **Categorie 2**

Na Programmapunt 7 hoofdstuk 3 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Leerlingen met een (meervoudige) beperking die geen regulier onderwijs kunnen volgen, kunnen kosteloos onderwijs volgen of naar de dagbesteding. Voor het onderwijsdeel en de onderwijssteuning wordt geen eigen bijdrage uit het PGB gevraagd.

[Niet alle leerlingen kunnen naar het reguliere onderwijs. Wanneer zij naar een Mytyl school gaan of naar de dagbesteding, wordt een forse bijdrage uit het PGB gevraagd omdat het personeel uit zorggelden wordt betaald. Dit heeft als gevolg dat er weinig overblijft voor andere zaken zoals thuisondersteuning en logeeropvang.]

PB: Overnemen. Prima voorstel.

Hoofdstuk 3: We pakken kansenongelijkheid aan (punt 1 t/m 8)

8. We gaan de sluipende privatisering van het onderwijs tegen. Scholen krijgen budget om bijspijkerlessen op school aan te bieden, zodat elke leerling die dat nodig heeft er gebruik van kan maken. Ook kunnen scholen de mogelijkheid bieden aan leerlingen met een achterstand om een weekend- of zomerschool te volgen. Zo zorgen we dat elk kind, ongeacht de portemonnee van de ouders, gelijke kansen in het onderwijs heeft.

Hoofdstuk 3: We pakken kansenongelijkheid aan (punt 1 t/m 8)

- 64** **, Bellemakers c.s., Leden van de onderwijswerkgroep, den Ouden c.s., Femnet, Leden van GLEde-9, van Liempt c.s., Werkgroep Natuur** **Categorie 2**
- na** Programmapunt 8 hoofdstuk 3 **toevoegen** Nieuw programmapunt: De onderwijsinspectie ziet strenger toe op het halen van kerndoelen in het onderwijs juist rondom de waarden die wij noodzakelijk achten en leiden tot een compleet (wereld)burgerschap met oog voor mens en natuur.
- PB:** *Overnemen. We willen het onderwijs niet overbelasten met allerlei extra kerndoelen. Het is in de eerste plaats van belang dat de bestaande kerndoelen gehaald worden, specifiek waar het gaat om onderwerpen die voor GroenLinks belangrijk zijn, zoals duurzaamheid, burgerschap, de vrije ontwikkeling van kinderen qua gender en seksuele oriëntatie en cultuur,*
- 65** **Groot Wassink c.s.** **Categorie 3**
- na** Programmapunt 8 hoofdstuk 3 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Artikel 23 dient te worden herzien met als oogmerk dat de overheid kwalitatief goed onderwijs voor iedereen aanbiedt, financiert en op kwaliteit controleert. Daarbovenop kunnen ouders zelf vormen van bijzonder onderwijs aanbieden in de eigen tijd en door henzelf gefinancierd.
- [De scheiding tussen kerk en staat mag strikter. Dat de overheid religieus onderwijs financiert is niet van deze tijd en in strijd met deze scheiding. Daarnaast draagt het huidige systeem een risico van segregatie in zich. Door algemeen openbaar onderwijs in te voeren wordt dat risico beperkt.]*
- PB:** *Niet overnemen. De vrijheid van onderwijs is waardevol: het stelt ouders in staat om onderwijs te kiezen dat aansluit bij hun pedagogische visie. Artikel 23 schendt de de scheiding van kerk en staat niet. Dit betekent dat we geen staatskerk of kerkstaat willen. Publiek gefinancierd bijzonder onderwijs draagt aan geen van beide bij. Om segregatie aan te pakken ondersteunen we amendement 60.*
- 66** **GroenLinks Zeeland** **Categorie 3**
- Na** Programmapunt 8 hoofdstuk 3 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Alle onderwijs na het primaire wordt openbaar.
- [Maak alle onderwijs na het primaire openbaar! De denominaties doen er veel minder of in het geheel niet toe. Ze veroorzaken wel enorme huisvestingskosten.]*
- PB:** *Niet overnemen. Wij vinden de vrijheid van onderwijs is waardevol: het stelt ouders, kinderen en studenten in staat om zelf onderwijs te kiezen dat aansluit bij hun pedagogische visie.*
- 67** **Werkgroep Diversiteit - Amsterdam** **Categorie 2**
- na** Hele programmapunt 8 hoofdstuk 3 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Volwassenen met een laag inkomen en geen startkwalificatie krijgen een voucher zodat ze een startkwalificatie kunnen halen.
- PB:** *Overnemen. Prima voorstel.*

Hoofdstuk 3: We geven elk kind een gelijke basis (punt 9 en 10)

9. Elk kind moet de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen. Alle kinderen tussen zes maanden en vier jaar krijgen recht op drie dagen kinderopvang per week. De kwaliteit van de kinderopvang gaat omhoog door meer aandacht te besteden aan de ontwikkeling van kinderen en aan de pedagogische vaardigheden van medewerkers. Kinderopvangcentra hebben geen winstoogmerk. Het onderwijs, de kinderopvang, peuterspeelzalen en voor- en vroegschoolse educatie worden in het algemene gestimuleerd om hechter samen te werken. In het bijzonder worden zij wettelijk en financieel gestimuleerd brede voorzieningen te ontwikkelen, zoals kindcentra. Kinderen kunnen gedurende de hele dag formele en informele programma's volgen met ruimte voor sport, spel, cultuur en natuur. Bij de fysieke inrichting van deze brede scholen en centra wordt rekening

- 68** **Afdeling Apeldoorn** **Categorie 1**
- voor- en vroegschoolse educatie worden in het algemene gestimuleerd om hechter samen te werken.
- Vervangen door** voor- en vroegschoolse educatie worden gestimuleerd om hechter samen te werken.
- PB:** *Overnemen. Was een onnodige specificatie.*
- 69** **Zorgnetwerk** **Categorie 2**
- peuterspeelzalen en voor- en vroegschoolse educatie **vervangen door** peuterspeelzalen, voor- en vroegschoolse educatie en jeugdzorg
- PB:** *Overnemen. Goede toevoeging*
- 70** **Werkgroep Duurzaamheid en Werkgroep Voedsel Amsterdam** **Categorie 2**
- Bij de fysieke inrichting van deze brede scholen en centra wordt rekening gehouden met de mogelijkheid dat er ook warme maaltijden geserveerd kunnen worden. **Vervangen door** Elke school is een gezonde school. Daarom worden er op school gezonde maaltijden aangeboden en verdwijnen de obesogene prikkels zoals snoep- en frisdrankautomaten.
- [Obesitas is een armoedeziekte, die in hoge mate bepaald wordt door achtergrond en omgeving. Zeker jonge kinderen zijn kwetsbaar voor een obesogene omgeving.]*
- PB:** *Overnemen. Sympathiek voorstel.*

Hoofdstuk 3: We geven elk kind een gelijke basis (punt 9 en 10)

- 71** **Bashara/Buitenweg c.s.** **Categorie 2**
Na het programmapunt **toevoegen** Om gedurende de dag formeel leren te kunnen afwisselen met sport, cultuur en andere vormen van informeel leren is het nodig dat kinderen vanaf 4 jaar een toegangsrecht hebben tot wat nu buitenschoolse opvang heet. Daarmee kunnen kinderen namelijk aan het brede programma deelnemen dat deze kindvoorzieningen aanbieden en hun talenten over de volle breedte ontwikkelen. Dit toegangsrecht zal op termijn tien tot twaalf uur omvatten.
PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

Hoofdstuk 3: We geven elk kind een gelijke basis (punt 9 en 10)

10. Om armoede bij kinderen te bestrijden richten we de kindregelingen en toeslagen op gezinnen met kinderen in armoede. We vereenvoudigen het stelsel. De kinderbijslag wordt inkomensafhankelijk en wordt samengevoegd tot één regeling met het kindgebonden budget, zodat kinderen niet meer in armoede hoeven op te groeien.

- 72** **Leden van de onderwijswerkgroep** **Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** De zogeheten vrijwillige ouderbijdrage in het primair en voortgezet onderwijs en de eigen bijdragen die worden gevraagd voor digitale leermiddelen en devices worden beperkt tot een maximumbedrag dat voor iedere ouder redelijkerwijs is op te brengen.
[De soms exorbitant hoge 'vrijwillige' eigen bijdrage die scholen vragen voor zaken die eigenlijk gewoon bij het schoolaanbod horen (leermiddelen, excursies e.d.) zijn al jaren een steen des aanstoots. Uit de evaluatie van de 'wet gratis schoolboeken' blijkt dat ook kosten voor digitale leermiddelen en aanschaf van iPads/laptops voor ouders zijn gestegen; meer scholen vragen hiervoor een bijdrage.]
PB: Overnemen. Sympathiek punt.
- 73** **Leden van de onderwijswerkgroep** **Categorie 1**
Schrappen programmapunt 15 hoofdstuk 3, en toevoegen nieuw programmapunt na programmapunt 10 hoofdstuk 3 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Het bestuur en toezicht van scholen en onderwijsinstellingen wordt gedemocratiseerd. Leerlingen, ouders, deelnemers/studenten en docenten krijgen meer zeggenschap over het beleid van scholen, onderwijsinstellingen en schoolbesturen. Medezeggenschapsorganen krijgen meer rechten zoals instemmingsrecht op de benoeming van bestuurders, op de begroting en op het samengaan of zelfstandig worden van scholen, c.q. het sluiten of samenvoegen van opleidingen.
[naar analogie van hoofdstuk 3 punt 15 over medezeggenschap voor het Hoger Onderwijs wordt een extra punt opgenomen voor PO en VO]
PB: Overnemen. Verhelderend
- 74** **Femnet** **Categorie 2**
Na Programmapunt 10 hoofdstuk 3 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Bestrijding van vooroordelen over gender en seksualiteit wordt onderdeel van de zorgplicht van alle scholen.
[Spreekt voor zich. Stereotypen verdienen geen plek in de basis die kinderen wordt meegegeven in het onderwijs. In het onderwijs moeten kinderen niet anders worden behandeld op basis van hun geslacht. Dat belemmert hun vrije keuze en ontwikkeling.]
PB: Niet overnemen. Dit voorstel is overbodig. Het creëren van een veilige leeromgeving voor alle leerlingen waarin niemand gediscrimineerd wordt, is al onderdeel van de zorgplicht. De inspectie ziet er al op toe dat scholen hier aandacht voor hebben.

Hoofdstuk 3: We staan voor waardenvol hoger onderwijs (punt 11 t/m 15)

11. Ontplooiing, onderwijs en onderzoek staan voorop op hogescholen en universiteiten. Daar wordt ook de financiering en de besturing op afgestemd. Daardoor vermindert de prikkel bij onderwijsinstellingen om zo veel en zo snel mogelijk diploma's te verstrekken. We verminderen de publicatiedruk voor onderzoekers. Wetenschappelijke publicaties worden vrij beschikbaar.

- 75** **Leden van de onderwijswerkgroep** **Categorie 2**
na Laatste zin **toevoegen** Kleine, bijzondere opleidingen worden zo veel mogelijk gekoesterd.
PB: Overnemen in de context van het amendement 73.
- 76** **Onderwijs is de toekomst** **Categorie 2**
tussen besturing op afgestemd] en [Daardoor vermindert de **Toevoegen** We staken het experiment prestatiebekostiging.
[vorige programma: "experiment met prestatiebekos. probeert te veel te regelen en zet zwakkere instellingen langdurig op achterstand. Het wordt daarom gestaakt." Huidige tekst spreekt alleen in algemene zin over bekostiging van het HO. Het zou goed zijn als GL zich expliciet uitspreekt tegen nieuwe prestatieafspraken. Er bestaat onduidelijkheid over welke vorm kwaliteitsafspraken uit wet krijgen.]
PB: Overnemen. Prima voorstel.

Hoofdstuk 3: We staan voor waardenvol hoger onderwijs (punt 11 t/m 15)

12. De toegankelijkheid van het hoger onderwijs wordt vergroot. Toenemende selectie aan de poort bij hogescholen en universiteiten wordt gestopt. Selectie aan de poort kan alleen bij uitzonderlijke opleidingen, zoals het conservatorium of bepaalde geneeskundestudies. Het bindend studieadvies en de harde knip tussen bachelor en master worden afgeschaft.

77 **Den Haag** **Categorie 2**

Toenemende selectie aan de poort bij hogescholen en universiteiten wordt gestopt. Selectie aan de poort **Vervangen door** Selectie aan de poort kan bij alle opleidingen plaatsvinden door middel van motivatiegesprekken. Strengere selectie aan de poort

[Veel uitval komt doordat studenten verkeerde verwachtingen hebben bij de studie die ze beginnen, of zomaar een studie kiezen. Door de motivatie van aspirant studenten te beoordelen kan voorkomen worden dat studenten hun studie beginnen en snel weer afhaken.]

PB: Niet overnemen. De toegankelijkheid van het hoger onderwijs is voor ons heel belangrijk. Studenten moeten niet voortdurend gedwongen worden om zich te presenteren. Een diploma toont de capaciteit van een student en moet voldoen om een vervolgopleiding te kunnen vormen. Een diploma is een diploma. We zijn wel voorstander voor intakegesprekken die de student een goed beeld van de opleiding geven

78 **Leden GroenLinks Leiden 2** **Categorie 2**

Laatste zin **Vervangen door** De harde knip tussen bachelor en master wordt afgeschaft.

[Het BSA is een goede beschermingsmaatregel voor de student en hoeft dus niet afgeschaft. DWARS verwoordt het mooi in haar programma: DWARS is voor een BSA van 45 studiepunten in het eerste jaar. Hiermee wordt voorkomen dat studenten jarenlang aanrommelen voordat ze beseffen dat ze de verkeerde studie volgen. Scholen begeleiden studenten beter om studie-uitval en studievertraging te voorkomen.]

PB: Niet overnemen. Het is onduidelijk waarom het bindend studieadvies zou moeten worden behouden. Het BSA draagt niet bij aan de kwaliteit van het onderwijs. We gaan uit van de verantwoordelijkheid van de student. Opleidingen moeten goede begeleiding en loopbaanadvies geven.

79 **Westerveld c.s.** **Categorie 2**

Na Programmapunt 12 hoofdstuk 3 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Het wettelijke vastgestelde collegegeld wordt gehalveerd en gemaximeerd.

[Een van de argumenten om een leenstelsel in te voeren was dat GroenLinks zou pleiten voor het verlagen van het collegegeld. Dat is nu geheel verdwenen in het verkiezingsprogramma. Sterker nog: de collegegelden stijgen exponentieel. Om dit een halt toe te roepen zou GroenLinks moeten pleiten voor een wettelijke maximum.]

PB: Niet overnemen. Een algemene collegegeldverlaging is niet de beste maatregel om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs te verzekeren: maatregelen zouden zich moeten richten op groepen die nu lastig toegang hebben tot het hoger onderwijs. Daarom maken we het mogelijk te stapelen en verhogen we de aanvullende beurs, zoals het overgenomen amendement van DWARS (85).

80 **Isabelle Diks en GrienLinks Friesland (aangevuld)** **Categorie 2**

Na Programmapunt 12 hoofdstuk 3 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Uitbreiden van mogelijkheden om gebruik te maken van het studievoorschot tot 40 jaar in plaats van 30 jaar.

[De pensioen leeftijd loopt verder op, mensen worden ouder en we willen een leven lang leren, dus moeten we mensen in staat stellen om op latere leeftijd een keuze voor een andere carrière te maken. De eindtermijn tot 30 jaar is gebaseerd op een pensioen leeftijd van 65. Nu 67 jaar of later met pensioen gaan de norm is, kunnen mensen twee volwaardige carrières hebben. Hier hoort financiering bij.]

PB: Overnemen. Prima voorstel.

Hoofdstuk 3: We staan voor waardenvol hoger onderwijs (punt 11 t/m 15)

15. Besturen en raden van toezicht worden gedemocratiseerd. Leerlingen, studenten en docenten krijgen weer meer zeggenschap over het beleid van onderwijsinstellingen.

Medezeggenschapsorganen krijgen instemmingsrecht op de benoeming van bestuurders en op het sluiten of samenvoegen van opleidingen. Kleine, bijzondere opleidingen worden zoveel mogelijk gekoesterd.

81 **Westerveld c.s.** **Categorie 1**

tussen onderwijsinstellingen. Medezeggenschapsorganen krijgen] en [instemmingsrecht op de **Toevoegen** meer rechten zoals

[Met enkel instemmingsrechten op het benoemen van bestuurders en het sluiten/samenvoegen van opleidingen verandert er weinig aan de zeggenschap van studenten en personeel. En een opsomming van alle verbeterpunten maakt het programma erg lang. Met het invoegen van deze woorden wordt duidelijk dat het gaat om een aantal voorbeelden, maar dat uitbreiding van de rechten wenselijk is.]

PB: Overnemen. Goed om duidelijk te maken dat dit een van meerdere rechten kan omvatten.

- 82** **Groot Wassink c.s., Enschedese leden** **Categorie 3**
- na** Programmapunt 15 hoofdstuk 3 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Het leenstelsel dient te worden vervangen door een systeem dat alle kinderen die dat kunnen en willen in staat stelt te studeren, zonder dat zij het daartoe benodigde bedrag dienen te lenen.
- [Onderwijs moet ongelijkheid verkleinen, niet vergroten, zo staat in het conceptprogramma. De eerste onderzoeken naar de effecten van het leenstelsel laten zien dat de toegankelijkheid van het onderwijs voor de laagste inkomensgroepen is verminderd. Daarnaast achten indieners het principieel onjuist en onwenselijk dat n individu voor onderwijs moet lenen en t werkzame leven met een schuld start]*
- PB:** Niet overnemen. Niet overnemen. Voor ons staat de toegankelijkheid van het hoger onderwijs, juist voor jongeren uit gezinnen met een laag inkomen, voorop. Daarom geven we het voorstel van DWARS (85) ook een positief advies. De basisbeurs is denivellerend: het draagt geld over van alle belastingbetalers naar mensen die veel gaan verdienen. GroenLinks heeft zich sinds 1994 altijd ingezet voor een stelsel waarbij mensen na hun studie, naar draagkracht bijdragen voor hun studie.
- Indien aangenomen verder met amendement nummer 84
- 83** **GrienLinks Friesland (a)** **Categorie 3**
- Na** Programmapunt 15 hoofdstuk 3 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Hoger onderwijs moet voor iedereen toegankelijk zijn. Het leenstelsel wordt daarom teruggedraaid. Iedere student krijgt een basisbeurs, met daar bovenop een aanvullende beurs in de gevallen waar ouders een laag inkomen hebben.
- ["Onderwijs als een investering in jezelf" is een neoliberale uitspraak (het individu zorgt voor het individu). Het leenstelsel zorgt voor een onwenselijke drempel voor kinderen uit gezinnen met een laag inkomen. Daarnaast creëert het leenstelsel een tweedeling tussen een groep afgestudeerden die lange tijd met schulden wordt opgezadeld en een groep waarvan de ouders de studie betalen.]*
- PB:** Niet overnemen. Voor ons staat de toegankelijkheid van het hoger onderwijs, juist voor jongeren uit gezinnen met een laag inkomen, voorop. Daarom geven we het voorstel van DWARS (85) ook een positief advies. De basisbeurs is denivellerend: het draagt geld over van alle belastingbetalers naar mensen die veel gaan verdienen. GroenLinks heeft zich sinds 1994 altijd ingezet voor een stelsel waarbij mensen na hun studie, naar draagkracht bijdragen voor hun studie.
- Indien aangenomen verder met amendement nummer 85
- 84** **DWARS, GroenLinkse jongeren** **Categorie 2**
- na** Programmapunt 15 hoofdstuk 3 **Toevoegen** De aanvullende beurs voor studenten uit kansarme gezinnen wordt verhoogd en voor een ruimere groep beschikbaar gesteld.
- [Het leenstelsel heeft studenten uit kansarme gezinnen een disproportioneel grote klap gegeven. In veel gevallen kunnen hun ouders het wegvallen van de basisbeurs minder makkelijk opvangen. Hierdoor moeten zij verhoudingsgewijs meer lenen. Die ongelijkheid bovenop de al bestaande leenangst bij jongeren maakt een verhoging van aanvullende beurs noodzakelijk.]*
- PB:** Overnemen. Prima voorstel.
- 85** **Jimink c.s.** **Categorie 2**
- Na** Programmapunt 15 hoofdstuk 3 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: GroenLinks streeft naar onderwijsorganisaties die aansluiten op de menselijke maat. Op alle niveaus vallen scholen steeds vaker onder grote schoolbesturen. Dit is niet alleen onwenselijk vanwege de gebleken financiële risico's, maar ook vanwege de beperkte keuzevrijheid voor ouders, docenten en studenten – en het ontstaan van een te sterke machtsconcentratie van schoolbesturen en hun sectorraden. GroenLinks streeft naar een (financieel) schoolbeleid die streeft naar dat op termijn schoolbesturen aansluiten bij de menselijke maat. Het voor een individuele school mogelijk maken zich los te maken van een overkoepelend bestuur behoort hiertoe tot de mogelijkheden.
- [In dit amendement is het van belang onderscheid te maken tussen schoollocaties (vaak in één gebouw) en schoolbesturen. Schoollocaties hoeven niet per se kleiner; het probleem zit 'm veel meer in de bestuurlijke grootschaligheid. Op dit moment ontbreekt in het concept onderwijsprogramma een concrete verwijzing naar deze wenselijke kleinschaligheid.]*
- PB:** [Advies gewijzigd. Indiener heeft geconcretiseerd.]
- Niet overnemen. We delen de intentie van de indieners. We geven de voorkeur aan het amendement van de onderwijswerkgroep (96) dat concrete handvatten biedt om schaalverkleining te bewerkstelligen.*

**Amendementen voor
zes en dertigste congres Utrecht 17 december 2016**

Hoofdstuk 4: We werken samen, we zorgen voor zekerheid (punt 1 t/m 8)

3. We maken vaste contracten aantrekkelijker. Voor tijdelijke contracten moeten werkgevers een hogere prijs betalen onder andere via hogere WW-premies. Ook flexwerkers krijgen recht op een transitievergoeding vanaf de eerste dag dat zij werken. In samenhang met aanpassing van fiscale faciliteiten komt er voor zzp'ers, op een minimumniveau, een verplichte collectieve basisvoorziening voor arbeidsongeschiktheid. Flexwerkers en zzp'ers kunnen gemakkelijker voor hun pensioen sparen. We maken een tweede meerjarig contract mogelijk, zodat mensen langer in dienst kunnen blijven bij een werkgever.

86 Leden van GroenLinks Doetinchem Categorie 2

In samenhang met aanpassing van fiscale faciliteiten komt er voor zzp'ers, op een minimumniveau, een verplichte collectieve basisvoorziening voor arbeidsongeschiktheid. Flexwerkers en zzp'ers kunnen gemakkelijker voor hun pensioen sparen. **Vervangen door** We maken een eind aan de oneerlijke concurrentie van zzp'ers, waar ook zichzelf de dupe van zijn. In samenhang met aanpassing van fiscale faciliteiten komt er voor zzp'ers een verplichte verzekering voor ziekte, arbeidsongeschiktheid en werkloosheid. Flexwerkers en zzp'ers krijgen een verplichte pensioenvoorziening.

[Veel zzp'ers zijn eigenlijk een soort moderne loonarbeiders die tegen zo laag mogelijke tarieven proberen voldoende opdrachten binnen te slepen. Daarbij verwaarlozen zij hun midden- en lange termijn belangen. In het spel van de vrije markt hebben zij ook nauwelijks de mogelijkheid daar wel aan toe te komen omdat tarieven daarmee te hoog zouden worden. Deze race naar de bodem dient ges]

PB: Niet overnemen. 1) zzp'ers verplichten zich te verzekeren voor werkloosheid is een categoriefout: een zzp'ers is geen werknemer die werknemer af kan worden. Hij kan hoog uit geen opdrachten krijgen. 2) Alle Nederlanders sparen verplicht voor de AOW, het basispensioen dat we verhogen. Te veel verplichte verzekeringen voor zzp'ers drukken te veel op de financiële draagkracht van 'kleine' zzp'ers
Indien aangenomen verder met amendement nummer 88

87 Den Haag Categorie 2

kunnen gemakkelijker voor hun pensioen sparen. **vervangen door** worden verplicht voor hun pensioen te sparen.

PB: Niet overnemen. Alle Nederlanders, of ze nu werknemer of ondernemer, sparen verplicht voor een basispensioen. Dat is de AOW. GroenLinks verhoogt deze. Mensen met een eigen onderneming dwingen om pensioen te sparen is een te generieke maatregel. Wij willen geen one-size-fits-no one maatregel voor deze groep.

88 Femnet Categorie 2

na Programmapunt 3 hoofdstuk 4 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Er komt een einde aan de achtergestelde positie van huishoudelijke werkers.

[Mensen die bij particulieren in het huishouden werken, worden in Nederland uitgesloten van het normale arbeidsrecht. Zij vallen onder de Regeling Dienstverlening aan Huis (RDaH), waardoor zij geen ontslagbescherming hebben en voor hen geen sociale verzekeringspremies worden afgedragen. Ook daar moet dringend verandering in komen.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

89 GroenLinks staat voor Kunst en Cultuur (150 indieners uit hele land) Categorie 2

Na Programmapunt 3 hoofdstuk 4 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De administratieve lasten en beperkende regelgeving voor zelfstandig werkenden in diverse, kleine opdrachten worden verminderd.

[Nog maar 50 acteurs in Nederland hebben een vaste baan en in de hele sector werken uitzonderlijk veel freelancers. Het verdwijnen van de VAR is voor hen een crime. Wij gaan inzetten op een duurzame oplossing zodat kunstenaars hun vak kunnen blijven uitoefenen.]

PB: Overnemen. Sympathiek punt.

Hoofdstuk 4: We werken samen, we zorgen voor zekerheid (punt 1 t/m 8)

5. De AOW als basispensioen wordt fors verhoogd. Hierdoor zal iedereen met een klein of geen aanvullend pensioen later voldoende inkomen hebben. Het pensioenstelsel wordt gemoderniseerd. Pensioendeelnemers gaan individueel sparen en collectief beleggen, waardoor de verdeling tussen generaties en tussen lager- en hogeropgeleiden rechtvaardiger wordt. De solidariteit tussen jong en oud en mensen met hoge en lage inkomens wordt gegarandeerd door de grootste beleggingsrisico's en de kans op lang leven te delen.

90

PensioenCollectief (Dieten c.s.)

Categorie 3

Het pensioenstelsel wordt gemoderniseerd. Pensioendeelnemers gaan individueel sparen en collectief beleggen waardoor de verdeling tussen generaties en tussen lager en hogeropgeleiden rechtvaardiger wordt. **Vervangen door** Het pensioenstelsel wordt zo gemoderniseerd dat met behoud van collectief beleggen de verdeling tussen generaties en tussen lager en hogeropgeleiden rechtvaardiger wordt en pensioendeelnemers inzicht krijgen in wat de omvang is van hun opgebouwde pensioenaanspraak in het collectieve pensioenvermogen van hun pensioenfonds.

[Voorgestelde tekst keert zich tegen individuele potjes, beoogt niet transparantie "zodat mensen zelf kunnen zien wat ze binnen het collectief opbouwen" te verwijderen. Als die transparantie doel is van dit programma-onderdeel, dan vervangen door een nieuw tekstvoorstel dat individuele potjes schrapt, maar wel honoreert "dat mensen zelf kunnen zien wat ze binnen het collectief opbouwen":

]

PB: Niet overnemen. Alleen individueel sparen maakt de verdeling van pensioenvermogen tussen personen echt transparant, het past ook bij de toegenomen mobiliteit op de arbeidsmarkt. Discussies over dekkingsgraden en rekenrente behoren tot het verleden, evenals overdrachten van lager naar hoger opgeleiden en tussen generaties. Daarnaast blijven we de grootste beleggings- en het lang-leven risico delen.

Indien aangenomen verder met amendement nummer 93

92

Enschedeese leden

Categorie 2

tussen pensioenstelsel wordt gemoderniseerd] en [Pensioendeelnemers gaan inidividueel **Toevoegen** , waarbij iedereen vrij is in de keuze voor een pensioenfonds.

[Nu zit iedereen vast aan het pensioenfonds van de werkgever/sector, en kan dus niet vrij kiezen voor bijv. een duurzaam pensioenfonds of een pensioenfonds dat niet investeert in de wapenindustrie.]

PB: Niet overnemen. Dit voorstel klinkt sympathiek, maar is dat in de praktijk niet. Dat betekent dat we de concurrentiestrijd, overloed aan reclames en gemankeerde marktwerking die we nu zien in de zorgverzekeringen zouden overzetten naar de pensioensector.

Hoofdstuk 4: We werken samen, we zorgen voor zekerheid (punt 1 t/m 8)

7. Bedrijven en organisaties krijgen een quotum voor het in dienst nemen van mensen met een beperking. Voor wie desondanks niet bij een reguliere werkgever terecht kan, blijven sociale werkplaatsen behouden. Er komen meer beschutte werkplekken en gemeenten krijgen daarvoor budget.

93

Sluitende sociale infrastructuur voor kwetsbare groepen

Categorie 2

Tekste hele programmapunt **Vervangen door** Bedrijven en organisaties krijgen een quotum voor het in dienst nemen van mensen met een beperking. Gemeenten krijgen de regie in het vormgeven van een inclusieve arbeidsmarkt en krijgen hiervoor voldoende budget. De bestaande infrastructuur van sociale werkbedrijven wordt hiervoor behouden.

[GroenLinks moet geen delen van gedecentraliseerde taken weer gaan dichtregelen of terugpakken. Daarnaast dreigt door de veelheid van regelingen voor diverse doelgroepen de versnippering die met de Participatiewet beoogd werd tegen te gaan. Gemeenten zijn het best in staat om te beoordelen wat mensen nog wél kunnen. Zij moeten dus de verantwoordelijkheid én de financiële middelen krijgen.]

PB: Overnemen. Prima voorstel.

94

Ligtingen c.s.

Categorie 2

Na Programmapunt 7 hoofdstuk 4 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Voor langdurig werklozen creëren wij basisbanen in de publieke sector tegen het minimumloon.

[Basisbanen zijn nieuwe, ondersteunende banen in bijvoorbeeld zorg, welzijn, natuur, cultuur, onderwijs of openbaar vervoer. Zij zijn bedoeld voor mensen die ondanks om – en bijscholing en vele sollicitaties, geen plek op de arbeidsmarkt weten te bemachtigen. Zij ontlasten het zittende personeel, verbeteren de dienstverlening en dragen bij aan een inclusieve samenleving.]

PB: Niet overnemen. Wij kiezen voor andere maatregelen voor langdurig werklozen om meer banen te scheppen. 1) we maken laagbetaalde arbeid goedkoper. Met scholing zorgen we ervoor dat mensen hier ook aan de slag kunnen. 2) we maken meer werk in het onderwijs en de zorg. 3) wij breiden het aantal beschutte werkplaatsen uit met 20.000.

Hoofdstuk 4: We werken samen, we zorgen voor zekerheid (punt 1 t/m 8)

8. We stimuleren levenslang leren en ontwikkeling en gaan laaggeletterdheid tegen, ook op latere leeftijd. Alle werknemers krijgen een individueel scholingsbudget. Deze scholingsrechten worden door werkgevers gefinancierd.

95 GrienLinks Friesland (a) Categorie 2

Na Laatste zin **Toevoegen** Ook bijstandsgerechtigden krijgen een individueel scholingsbudget gefinancierd door de overheid.

[Uitkeringsgerechtigden komen vaak moeilijk uit hun achterstandspositie omdat er vaak weinig perspectief op werk is en er geen geld is om de kans op werk te vergroten middels een opleiding of cursus. Een scholingsbudget kan ervoor zorgen dat mensen met een uitkering zich kunnen omscholen waardoor de kans op werk groter wordt en daarmee de kans op het doorbreken van de situatie van schaarste.]

PB: Overnemen. Prima voorstel.

96 GrienLinks Friesland (a) Categorie 2

Na Programmapunt 8 hoofdstuk 4 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Bij bedrijven willen we de zeggenschap van werknemers vergroten. Ondernemingsraden krijgen adviesrecht over de winstbestemming en het recht om een lid van de Raad van Commissarissen te benoemen en terug te roepen.

[Binnen bedrijven is het nodig om de zeggenschap van werknemers te vergroten. Zaken als beloningsbeleid en winstdoelstellingen, worden nu vaak bepaald door aandeelhouders en raden van commissarissen. Dit terwijl werknemers vaak hele andere belangen hebben (continuïteit, bijscholing, etc.)]

PB: Overnemen. Prima voorstel.

Hoofdstuk 4: We leven niet alleen om te werken (punt 9 t/m 12)

9. We schaffen de tegenprestatie in de bijstand af. Bijstandsgerechtigden krijgen persoonlijke en passende ondersteuning om de kans op werk te vergroten, zo nodig met loonkostensubsidie. Gemeenten krijgen de ruimte om op eigen wijze participatie te stimuleren. Zij mogen experimenteren met nieuwe vormen van sociale zekerheid zoals een basisinkomen, waarbij keuzevrijheid, waardering en ontplooiing voorop staan: minder regels, meer ruimte om bij te verdienen.

97 Samen optrekken na de decentralisaties Categorie 2

Voor Programmapunt 9 hoofdstuk 4 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: GroenLinks ondersteunt de gedachte achter de decentralisaties. De overheveling van taken is nog niet af. Rijk en gemeenten ontwikkelen daarom een gezamenlijk programma om de 'lokale verzorgingsstaat' verder vorm te geven. Ondersteuning voor de meest kwetsbare groepen, financiële zekerheid voor gemeenten en de rol van de gemeenteraad staan centraal in dit programma.

[Het is vrij opmerkelijk dat er in het programma niets staat over de decentralisaties. De laatste rapportage van de Transitiecommissie Sociaal Domein (verschenen na het uitkomen van het conceptprogramma) laat zien dat er ook voor het nieuwe kabinet nog een forse opgave ligt op de decentralisaties tot een succes te maken. De kern van die opgave hoort als programmapunt in ons verkiezingsprogramma.]

PB: Overnemen. Sympathiek punt.

98 Drechtsteden Categorie 1

Bijstandsgerechtigden **Vervangen door** Uitkeringsgerechtigden

[Er zijn meer regelingen waar persoonlijke en passende ondersteuning gevraagd is.]

PB: Niet overnemen. De problematiek van bijstandsgerechtigden, met name mensen die al jaren afhankelijk zijn van een uitkering verdient aparte aandacht. Uitkeringsgerechtigden omvat ook mensen in de AOW en WIA die niet kunnen gaan werken.

99 Participatiebudget voor gemeenten Categorie 1

Tussen krijgen de ruimte] en [om op eigen wijze participatie te stimuleren. **toevoegen** en financiële middelen

[Het participatiebudget (nu zo'n €600 mln voor alle gemeenten) is onvoldoende om echt werk te maken van participatie. Gemeenten moeten daardoor noodgedwongen scherpe keuzes maken, die ten koste gaan van de 'kostbare' gevallen. Als GroenLinks moeten we consequent zijn en ook de benodigde middelen vrijmaken om onze participatie-ambities waar te maken.]

PB: Overnemen. GroenLinks was in de Tweede Kamer tegen deze bezuinigen.

100 Zaanstreek twee Categorie 2

Na Laatste zin **Toevoegen** Bij onopzettelijke gebreken worden geen boetes meer opgelegd.

[Mensen in de bijstand hebben vaak te maken met armoede en missen door geldzorgen voor hen belangrijke informatie. Door hun boetes op te leggen worden de problemen alleen maar groter]

PB: Overnemen. Prima voorstel.

101 Leden van GroenLinks Doetinchem, Enschedese leden, GrienLinks Friesland (a), Jan Atze Nicolai GrienLinks Friesland plus **Categorie 3**

Na Programmapunt 9 hoofdstuk 4 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: GroenLinks is voorstander van het (op termijn) invoeren van een onvoorwaardelijk basisinkomen voor iedereen, hoog genoeg om fatsoenlijk te kunnen leven. Door een onvoorwaardelijke economische bestaanszekerheid ontstaan er mogelijkheden voor een eerlijker verdeling van betaald werk, mantelzorg, vrijwilligerswerk en inkomen. Ook wordt ondernemerschap hierdoor aantrekkelijker. Uitgangspunt is dat de laagste inkomens er niet op achteruit gaan en dat via een progressieve inkomstenbelasting het basisinkomen mede gefinancierd wordt. Voor burgers in specifieke situaties kan aanvullende financiële ondersteuning blijven bestaan.

[De maatschappelijke ontwikkeling gaat steeds verder richting een samenleving waarin werkzekerheid zeldzamer wordt. Robotisering, toename van het aantal ZZPers die niet zeker zijn van volgende opdrachten, e. d. zorgen voor een groeiende groep die geen bestaanszekerheid heeft. Een onvoorwaardelijk basisinkomen neemt deze onzekerheid weg en geeft de mogelijkheid om ook op andere manieren dan via betaald werk maatschappelijk betrokken te zijn.]

PB: Niet overnemen Een onvoorwaardelijk basisinkomen gebruikt belastinggeld om mensen te ondersteunen die het niet nodig hebben. Een basisinkomen dat lage inkomens spaart, ondermijnt de solidariteit omdat middeninkomens hiervoor betalen. Dit programma biedt alternatieven: minder verplichtende bijstand en negatieve belastingen dat wij belastingkortingen uitkeren aan zij die bijna geen belasting betalen

102 Representatief experiment basisinkomen (A. de Roo + 150 anderen) **Categorie 3**

na Programmapunt 9 hoofdstuk 4 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Invoering van een landelijk, grootschalig, meerjarig, representatief experiment met het basisinkomen met het doel beter zicht te krijgen op de gedragseffecten ervan.

[60 % van de GroenLinks kiezers steunt invoering van het basisinkomen. (Maurice de Hond). Basisinkomen geeft mensen aan de onderkant hoop! Onderzocht wordt in dit experiment wat de gevolgen zijn van het opheffen van de armoedeval en de gezondheidszorg. Bij het Mincom experiment in Canada daalde die kosten met bijna 10 %. Gezondheidszorg is de hoogste prioriteit van de kiezer. Kosten 40 miljoen euro]

PB: Niet overnemen. Er wordt al veel geëxperimenteerd met nieuwe vormen van de bijstand, waarbij er verplichtingen zijn en gemakkelijker kan worden bijverdiend. Wij ondersteunen deze experimenten van harte. Een experiment met een onvoorwaardelijk basisinkomen gaat ons te ver, omdat een onvoorwaardelijke basisinkomen belastinggeld gebruikt wordt om mensen te ondersteunen die het niet nodig hebben.

Hoofdstuk 4: We leven niet alleen om te werken (punt 9 t/m 12)

10. We waarderen mantelzorg en vrijwilligerswerk als gelijkwaardige vormen van participatie. De onbelaste vrijwilligersvergoeding gaat omhoog. Financiële drempels zoals de kostendelersnorm mogen geen belemmering zijn om voor elkaar te zorgen. Er komt geen mantelzorgboete in de AOW.

103 GrienLinks Friesland (a) **Categorie 2**

Tussen vrijwilligersvergoeding gaat omhoog] en [Financiële drempels zoals **Toevoegen** en instellingen/organisaties die deze mogen uitkeren worden verplicht per 10 betaalde krachten tenminste 1 max. vergoeding uit te keren aan eventuele vrijwilligers.

[Vrijwilligersvergoedingen worden zelden uitgekeerd. Hierme kun je vrijwilligerswerk onvoldoende als gelijkwaardige participatie beschouwen.]

PB: Niet overnemen. Dit voorstel verplicht instellingen om per 10 werknemers ten minste een 'fte' aan vrijwilligers aan te nemen, terwijl lang niet alle instellingen vrijwilligers in dienst hebben, of dit in de verhouding 1:10 doen. Het is belangrijk dat er ruimte is voor vrijwilligerswerk. Dit voorstel zou betekenen dat betaald werk verdrongen wordt door vrijwilligerswerk.

Hoofdstuk 4: We leven niet alleen om te werken (punt 9 t/m 12)

11. Ouders kunnen na de geboorte van hun kindje de eerste zes maanden thuis voor de baby zorgen. Daarna kan elk kind gratis naar de kinderopvang. We passen daarom een aantal regelingen aan. Het kraamverlof voor vaders en meemoeders gaat van twee dagen naar twee weken. Elke werknemer krijgt twee maanden betaald ouderschapsverlof, bovenop het bestaande ouderschapsverlof. Zo kunnen twee ouders elk een periode thuis zijn en samen het eerste half jaar de zorg voor hun kind delen. Kinderopvang wordt een basisvoorziening: ieder kind tussen zes maanden en vier jaar heeft recht op drie dagen gratis opvang per week. Voor alleenstaande ouders geldt dit recht op kinderopvang vanaf het moment dat het kind drie maanden oud is.

104 DWARS, GroenLinkse jongeren **Categorie 1**

Tekst hele programmapunt **vervangen door** Programmapunt splitsen in twee programmapunten tussen ....voor hun kind delen.] en [Kinderopvang wordt een basisvoorziening

PB: Overnemen. Verhelderend.

Hoofdstuk 4: We leven niet alleen om te werken (punt 9 t/m 12)

- 105 Partijbestuur** **Categorie 2**
tussen maanden betaald ouderschapsverlof] en [boven op het **toevoegen** op te nemen in de eerste negen maanden
[Verhelderend]
- 106 Partijbestuur** **Categorie 1**
de eerste zes maanden **vervangen door** het eerste half jaar
[Deze tekst geeft ouders iets meer ruimte om verlof naar eigen inzicht in te zetten.]
- 107 Kuipers c.s.** **Categorie 2**
gaat van twee dagen naar twee weken. **Vervangen door** gaat van twee dagen naar zestien weken, flexibel op te nemen in het eerste jaar.
[Om de positie van de vrouw op de arbeidsmarkt te versterken ten opzichte van die van de man stellen wij voor dat vaders en meemoeders een gelijke lengte betaald kraamverlof krijgen als moeders aan zwangerschaps- en kraamverlof hebben. Hiermee wordt de positie van de man en vrouw op de arbeidsmarkt gelijker getrokken, zonder af te doen aan het verworven recht op verlof voor de moeder.]
PB: Niet overnemen. Wij breiden het verlof dat voor vaders uit van 2 dagen naar 48 dagen (2 weken + 2 maanden) bovenop het bestaande ouderschapsverlof en ook moeders krijgen 2 maanden extra. De indieners willen dit nog eens met 70 dagen (16 weken - 2 weken) uitbreiden voor vaders. Dan wordt het verlof voor vaders verlengd van 2 dagen nu naar 118 dagen. Dat is te kostbaar en politiek niet realistisch.
Indien aangenomen verder met amendement nummer 109
- 108 DWARS, GroenLinkse jongeren** **Categorie 2**
gaat van twee dagen naar twee weken. **Vervangen door** gaat van twee dagen naar vier weken.
[De mogelijkheden voor vaders in Nederland om te zorgen voor hun pasgeboren kind zijn erg beperkt in vergelijking met de rest van de ontwikkelde landen. Het uitbreiden van het kraamverlof naar twee weken is een eerste stap, maar onvoldoende in onze ogen. Juist in de eerste periode na de geboorte leren ouders zorgen voor hun kinderen en slepen de gewoontes over wie wat doet erin.]
PB: Niet overnemen. Dit is een vrij arbitraire verhoging. Wij stellen juist al voor dat mannen en meemoeders in het eerste half jaar maanden twee maanden betaald ouderschapsverlof krijgen.
- 109 Leden van GLEde-3** **Categorie 1**
meemoeders **Vervangen door** verzorgende meemouder(s)
[Ook mannelijke homostellen en adoptieouders met een draagmoeder worden op deze manier geïncludeerd.]
PB: Overnemen. Welkome correctie.

Hoofdstuk 4: We leven niet alleen om te werken (punt 9 t/m 12)

12. Flexwerkers krijgen meer inspraak: zij mogen zich eerder verkiesbaar stellen voor de ondernemingsraad. De overheid stimuleert coöperatieve ondernemingsvormen waarin werknemers zeggenschap hebben.

- 110 Wallaard c.s.** **Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** Na de totstandkoming van een cao kan die -indien de werknemerspartijen die deze cao afspreken onvoldoende representatief zijn - alleen van toepassing verklaard worden op alle medewerkers in het bedrijf of de sector als de cao-partijen gezamenlijk aantonen dat de nieuwe cao op een breed draagvlak onder de medewerkers kan rekenen
[De cao is een zeer belangrijk publiek goed, maar het klassieke ledenmodel dat ze tot stand brengt staat onder druk. Kunnen gemaakte afspraken wel rekenen op brede steun onder de medewerkers? Van sociale partners mag verlangd worden dat ze kunnen aantonen dat een cao democratische legitimiteit heeft onder alle medewerkers, voordat deze op niet-leden van toepassing wordt verklaard]
PB: Niet overnemen. Hoewel de richting goed is - meer draagvlak voor cao's - treedt de voorgestelde maatregel te sterk in de verantwoordelijkheid van sociale partners om cao's te sluiten. Vakbonden zijn al steeds meer bezig met het betrekken van niet-leden bij besluitvorming
- 111 Leden GroenLinks Leiden 2, GrienLinks Friesland (a), Groot Wassink c.s.** **Categorie 2**
Na Programmapunt 12 hoofdstuk 4 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: GroenLinks staat voor een ontspannen samenleving waarin niet alles om werk draait en mensen de ruimte hebben om werk en zorgtaken te combineren, daarom wordt een vierdaagse werkweek uiteindelijk de norm.
PB: Overnemen. Goede aanvulling

Hoofdstuk 4: We zorgen voor elkaar (punt 13 t/m 23)

13. We investeren in de zorg voor ouderen en gehandicapten en de ondersteuning van mantelzorgers. Op buurtniveau wordt de samenwerking tussen huisartsen, wijkverpleging en ouderenzorg verbeterd.

112 Partijbestuur **Categorie 1**

Tekst hele programmapunt **vervangen door** We investeren in zorg en welzijn voor ouderen, mantelzorgers, mensen met een beperking, voor kinderen en jongeren die ondersteuning nodig hebben. We investeren extra in preventie, waarbij het zowel om de gezondheid als het sociaal functioneren gaat. Op buurtniveau wordt de samenwerking tussen huisartsen, wijkverpleging, ouderenzorg en sociaal werk verbeterd.

[Dit punt is zo vollediger geformuleerd]

Hoofdstuk 4: We zorgen voor elkaar (punt 13 t/m 23)

14. Om de solidariteit tussen ziek en gezond en tussen oud en jong in de zorg te herstellen, roepen we de wildgroei aan zorgpolissen een halt toe. Er komen transparante verzekeringspolissen met een breed basispakket. Het aantal polissen wordt beperkt tot één naturapolis en één restitutiepolis per verzekeraar. Collectieve verzekeringen via werkgevers of maatschappelijke organisaties worden alleen toegestaan wanneer deze aantoonbaar gericht zijn op gezondheidswinst of betere kwaliteit van zorg. Om de solidariteit tussen arm en rijk te vergroten worden de zorgkosten gedeeld via progressieve belastingen. Het eigen risico wordt afgeschaft. De nominale premie voor de ziektekostenverzekering gaat fors omlaag.

113 Zorgnetwerk **Categorie 2**

Er komen transparante verzekeringspolissen met een breed basispakket. Het aantal polissen wordt beperkt tot één naturapolis en één restitutiepolis per verzekeraar. Collectieve verzekeringen via werkgevers of maatschappelijke organisaties worden alleen toegestaan wanneer deze aantoonbaar gericht zijn op gezondheidswinst of betere kwaliteit van zorg. **Vervangen door** Om de solidariteit tussen ziek en gezond en tussen oud en jong in de zorg te herstellen, roepen we de wildgroei aan zorgpolissen een halt toe. Om bureaucratie en geldverspilling tegen te gaan, wordt het huidige systeem met meerdere concurrerende zorgverzekeringen vervangen door één collectieve, brede basisverzekering. Om de solidariteit tussen arm en rijk te vergroten worden de zorgkosten gedeeld via progressieve belastingen. Het eigen risico wordt afgeschaft.

[Door invoer van één collectieve brede basisverzekering heeft de volgende voordelen: * iedere burger heeft hetzelfde recht op zorg * meer transparantie en duidelijkheid voor alle partijen * besparing op overheadkosten van huidig declaratiesysteem en op marktwerking]

PB: Niet overnemen. Een nationaal zorgfonds zoals de SP en deze indieners voorstellen is een sympathiek voorstel. Echter het overgaan naar een volledig nieuw zorgstelsel, betekent een lange operatie met hoge frictiekosten, die voor medewerkers in de zorg en patiënten ingrijpend zal zijn. Wij beogen dezelfde doelen te bereiken zonder een stelselwijziging door veel specifiekere maatregelen te nemen.

Indien aangenomen verder met amendement nummer 116

114 Zorgnetwerk, Zaanstreek drie **Categorie 2**

tussen een breed basispakket] en [Het aantal polissen **Toevoegen** Er wordt meer geld uitgetrokken om de huidige wachtlijsten en gemeentelijke budgetplafonds in de GGZ weg te werken.

[Te lange wachtlijsten zijn voor deze kwetsbare groepen niet acceptabel.]

PB: Overnemen. Prima amendement.

115 DWARS, GroenLinkse jongeren, Breimer c.s. **Categorie 2**

afgeschaft **Vervangen door** gehalveerd tot 190 euro. Vanaf de eerste declaratie wordt 50% vergoed tot het eigen risico is ingelost, waardoor mensen niet in een keer voor hoge kosten komen te staan, daarna wordt 100% vergoed.

[Het eigenrisico 0 mooi maar erg duur 4,5 miljard! (CPB) .75% v/d mensen heeft geen problemen met ER, maar vind 385 e te hoog. GL heeft in 2012 zelf mede gezorgd voor ER 350 euro.(lente akkoord) afschaffing kost 25 e per maand of meer dan 1% ink belasting Geen eigen risico betekent ook minder prijsbewustzijn door de verzekerde. Toegankelijkheid daar gaat het om!]

PB: Niet overnemen. Het amendement beoogt het eigen risico te handhaven. Dit is echter een boete op ziek worden; alsof dit een eigen keuze is. Mensen moeten niet financieel ontmoedigd worden om gebruik te maken van noodzakelijke zorg. Dat levert op de lange termijn alleen maar meer kosten op.

Hoofdstuk 4: We zorgen voor elkaar (punt 13 t/m 23)

15. Voorkomen van ziekte en ongezondheid is belangrijk. Er komen wijk- en doelgroepgerichte preventieprogramma's. Zorgverzekeraars en gemeenten moeten samenwerken met bewoners om dit te stimuleren. Er komen wettelijke normen voor het maximale gehalte aan zout, suiker en vet in producten als de huidige convenanten niet tot een gezonder productaanbod leiden.

116 GrienLinks Friesland (a) **Categorie 2**

Na Laatste zin **Toevoegen** Verpakkingsmaterialen die schadelijke stoffen afgeven aan voedingsmiddelen, worden uit de handel genomen

[Inkkarton van pakjes rijst b.v is in Duitsland al uit de handel. Denk ook aan weekmakers]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

Hoofdstuk 4: We zorgen voor elkaar (punt 13 t/m 23)

- 117** **GrienLinks Friesland (a)** **Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** Verslavende toevoegingen aan sigaretten en tabak worden verboden en op terrassen komen rookvrije zones.
PB: Niet overnemen. Wij geven de voorkeur aan het meer omvattende amendement van het zorgnetwerk (118).
- 118** **Zorgnetwerk** **Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** De overheid zet zich met maatschappelijke partijen in voor het laten opgroeien van een rookvrije generatie.
[Het zou mooi (en logisch!) zijn als GL op deze manier meer expliciet haar politieke steun verleent aan de doelstelling van de 'Op weg naar een Rookvrije Generatie' - beweging die onder meer vorm wordt gegeven door de Hartstichting, KWF Kankerbestrijding en het Longfonds]
PB: Overnemen. Prima voorstel.
- 119** **Heemelaar c.s.** **Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** De hiv-preventiepillen PrEP moet in het basispakket.
[De hiv-preventiepillen PrEP is een bewezen zeer effectieve en kostenefficiënte strategie om, naast condooms, de hiv-epidemie de kop in te drukken. PrEP moet in Nederland zo spoedig mogelijk geïntroduceerd en vergoed worden [voor kwetsbare groepen zoals mannen die seks hebben met mannen], want elke dag langer wachten betekent meer onnodige hiv-infecties.]
PB: Overnemen. Prima voorstel.
- 120** **GrienLinks Friesland (b)** **Categorie 1**
na Laatste zin **Toevoegen** Fietsen wordt een expliciet aandachtspunt in het gezondheidsbeleid.
[Meer bewegen is goed voor de gezondheid. Fietsen is een van de laagdrempeligste vormen van bewegen. Stimuleren van fietsen zou dus expliciet meegenomen moeten worden in het gezondheidsbeleid.]
PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.
- 121** **Drechtsteden** **Categorie 1**
Voorkomen van ziekte en ongezondheid **Vervangen door** Stimuleren van gezondheid
[We steken het graag positief in.]
PB: Niet overnemen. Het gaat hier specifiek om het voorkomen van negatieve gevallen, zoals ongezondheid en ziekte; niet per se het stimuleren van gezond gedrag in het algemeen.

Hoofdstuk 4: We zorgen voor elkaar (punt 13 t/m 23)

16. We zorgen voor meer eigen regie in de zorg. De vrijeartsenkeuze blijft behouden. Het persoonsgebonden budget (PGB) wordt ook mogelijk in de Zorgverzekeringswet. Er komt een integraal PGB voor mensen die ondersteuning krijgen bij zorg, participatie, scholing en wonen.

- 122** **Zorgnetwerk** **Categorie 1**
Eerste zin **Vervangen door** We zorgen ervoor dat mensen meer zeggenschap krijgen over de inhoud van hun zorg.
[het begrip 'eigen regie' is een vakjargon dat niet voor iedereen duidelijk is en sommigen lopen er mee weg.]
PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.
- 123** **Zorgnetwerk** **Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** Mensen die langdurig moeten verblijven in zorginstellingen krijgen meer mogelijkheden om zelf hun zorgaanbieder te kiezen.
[Als zorg en wonen in combinatie wordt aangeboden zitten mensen letterlijk met handen en voeten gebonden aan de zorgaanbieder. Als het aanbod gesplitst wordt in wonen en zorg kunnen mensen beter kiezen van welke aanbieder ze zorg willen krijgen. Dit geeft ruimte voor kleine, innovatieve en meer persoonsgerichte zorgaanbieders]
PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.
- 124** **Zorgnetwerk** **Categorie 2**
na Laatste zin **Toevoegen** Zorgaanbieders in de GGZ en voor mensen met een verstandelijke beperking versterken de invloed van familie- en netwerkrelaties door het instellen van familie/netwerkraden naast de cliëntenraden.
PB: Overnemen. Prima voorstel.

Hoofdstuk 4: We zorgen voor elkaar (punt 13 t/m 23)

17. Verspilling in de zorg wordt tegengegaan. Bij de inkoop en bekostiging van zorg moet het accent gelegd worden op preventie en verwachte gezondheidswinst, in plaats van de financiering van het aantal behandelingen.

Hoofdstuk 4: We zorgen voor elkaar (punt 13 t/m 23)

- 125**   **Zorgnetwerk**   **Categorie 1**
na Laatste zin **Toevoegen** Bureaucratie wordt bestreden door het vereenvoudigen van procedures en regelgeving
PB: Overnemen. Prima punt.
- 126**   **Leden van GroenLinks Doetinchem**   **Categorie 2**
Na Programmapunt 17 hoofdstuk 4 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Marktwerking in de zorg wordt strenger gereguleerd. In de driehoeksverhouding tussen zorgverleners, zorgverzekeraars en burgers is de macht van de zorgverzekeraars disproportioneel groot en dient meer in evenwicht gebracht te worden.
[De praktijk heeft langzamerhand bewezen dat marktwerking niet leidt tot efficiënter en effectiever werken. De markt blijkt voortdurend bijgestuurd te moeten worden om tegemoet te komen aan de meer sociale doelstellingen van de zorg.]
PB: Overnemen. Belangwekkend voorstel.

Hoofdstuk 4: We zorgen voor elkaar (punt 13 t/m 23)

18. Winsten worden niet uitgekeerd aan aandeelhouders, maar gaan terug naar de zorg. De overheid ontwikkelt eenduidige richtlijnen voor de gewenste vermogensontwikkeling van zorginstellingen en zorgverzekeraars. De overheid maakt afspraken met zorgverzekeraars om het marketingbudget te halveren.

- 127**   **Zorgnetwerk**   **Categorie 2**
Tekste hele programmapunt **Vervangen door** Het huidige zorgstelsel met concurrerende zorgverzekeraars, wordt vervangen door een publiek stelsel. Een voordeel hiervan is dat de noodzaak voor marketing en voor vermogensontwikkeling bij de zorgverzekeraars verdwijnt. De overheid ontwikkelt eenduidige richtlijnen voor de gewenste vermogensontwikkeling van zorginstellingen.
[Jaarlijks gaat er ongeveer 1,1 miljard winst in de spaarpot van private verzekeraars, geld waar de overheid geen zeggenschap meer over heeft, Indien het verbod op winstuitkering niet voor altijd wordt vastgelegd, vloeit dit in de toekomst mogelijk weg naar aandeelhouders. Het huidige systeem brengt grote risico's met zich mee. De 4 grote verzekeraarconcerns beheersen de zorgverzekeringmarkt en zijn daarmee 'too big to fail', zodat bij grote verliezen de rekening naar verwachting alsnog bij de burger terecht komt.]
PB: Niet overnemen. Een nationaal zorgfonds zoals de SP en deze indieners voorstellen is een sympathiek voorstel. Echter het overgaan naar een volledig nieuw zorgstelsel, betekent een lange operatie met hoge frictiekosten, die voor medewerkers in de zorg en patiënten ingrijpend zal zijn. Wij beogen dezelfde doelen te bereiken zonder een stelselwijziging door veel specifiekere maatregelen te nemen.
Indien aangenomen verder met amendement nummer 129
- 128**   **Enschedese leden**   **Categorie 2**
Eerste zin **Vervangen door** Zorgverzekeraars worden omgevormd tot stichtingen of verenigingen zonder winstoogmerk.
[Dit is de beste manier om te waarborgen dat er geen zorggeld wegvloeit in de zakken van aandeelhouders en topsalarissen. De zorg is er om mensen beter te maken, niet om winst te maken.]
PB: Niet overnemen. Dit voorstel en ons voorstel liggen qua intentie niet ver uit elkaar: geen zorggeld naar winsten. Maar de indieners kiezen voor een structuurdiscussie, die wij juist willen ontlopen.

Hoofdstuk 4: We zorgen voor elkaar (punt 13 t/m 23)

20. Om de marktmacht van de farmaceutische industrie te breken en lagere prijzen voor medicijnen af te dwingen, worden generieke medicijnen centraal door de overheid ingekocht, zo mogelijk op Europees niveau. De opbouw van medicijnprijzen moet door de industrie transparant gemaakt worden.

- 129**   **Leden van GLEde-4**   **Categorie 2**
na Programmapunt 20 hoofdstuk 4 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Het ontwikkelen van open source medicijnen wordt gestimuleerd.
PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.
- 130**   **Leden GroenLinks Leiden 1, Privacygroep, Zorgnetwerk**   **Categorie 2**
Na Programmapunt 20 hoofdstuk 4 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Het medisch beroepsgeheim blijft gewaarborgd. Zonder toestemming van de patiënt krijgen zorgverzekeraars geen toegang tot medische dossiers.
PB: Overnemen. Prima voorstel.

Hoofdstuk 4: We zorgen voor elkaar (punt 13 t/m 23)

22. Abortus wordt uit het wetboek van strafrecht gehaald. De verplichte bedenktijd bij abortus wordt afgeschaft.

Hoofdstuk 4: We zorgen voor elkaar (punt 13 t/m 23)

- 131**   **Afdeling dronten, Den Haag**   **Categorie 3**
- De verplichte bedenktijd bij abortus wordt afgeschaft. **schrappen**
- [Abortus is een ingrijpende beslissing. Als abortus uit het strafrecht verdwijnt hoeft bij de dan opgestelde regeling de bedenktijd niet automatisch te worden geschrapt, dit vereist zorgvuldige overdenking.]*
- PB:** Niet overnemen. De verplichte bedenktijd bij abortus is paternalistisch. Bij andere ingrijpende gebeurtenissen is een mensenleven geldt ook geen bedenktijd. Vrouwen gaan niet zo maar naar een arts toe om abortus aan te vragen.

Hoofdstuk 4: We zorgen voor elkaar (punt 13 t/m 23)

23. Euthanasie gaat uit het wetboek van strafrecht. Artsen zijn pas strafbaar wanneer ze zich niet aan de regels houden. Bij verzoek tot euthanasie komt er een plicht voor artsen die vanwege gewetensbezwaren niet aan een verzoek willen voldoen om door te verwijzen naar een andere, welwillende arts. Bij de bepaling van wanneer het leven voltooid is, moet zelfbeschikking een grotere rol spelen dan nu het geval is.

- 132**   **DWARS, GroenLinkse jongeren**   **Categorie 2**
- Laatste zin **Vervangen door** Mensen die vinden dat hun leven voltooid is kunnen, ook als er geen sprake is van ondraaglijk en uitzichtloos lijden in medische zin, een waardig einde aan hun leven maken. Zij kunnen hierbij een beroep doen op professionele stervensbegeleiders. Hulp bij zelfdoding door deze stervensbegeleiders is niet strafbaar.
- [Ook bij goed preventiebeleid blijft er een kleine groep die graag vrijwillig uit het leven wil stappen. Wat zij voelen past niet altijd binnen een indicatie. Dat maakt hun lijden er echter niet minder zwaar op. Nu zijn zij genoodzaakt om naar radicale middelen te grijpen om alsnog tot zelfdoding over te gaan. Hiermee openen we de weg naar een veilig en begeleid vrijwillig levenseinde voor iedereen]*
- PB:** Overnemen. Belangwekkend voorstel.
- 133**   **Zaanstreek, Zorgnetwerk**   **Categorie 2**
- Na** Programmapunt 23 hoofdstuk 4 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Er komt meer en betere opvang voor daklozen en verwarde personen
- [Door het niet altijd adequaat reageren van de GGZ en de extramuralisering van de gezondheidszorg komen patiënten meer op straat te leven. Ook het aantal huissuitzettingen door schulden en echtscheiding is sinds de crisis toegenomen. De opvang voor deze groepen is nog onvoldoende in kwantiteit en kwaliteit.]*
- PB:** Overnemen. Sympathiek voorstel.
- 134**   **Femnet**   **Categorie 2**
- Na** Programmapunt 23 hoofdstuk 4 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: In gezondheidsonderzoek wordt meer rekening gehouden met de fysieke verschillen tussen mannen en vrouwen.
- [In gezondheidsonderzoek wordt te weinig rekening gehouden met verschillen tussen mannen en vrouwen. Ook medicijnen zijn lange tijd uitsluitend op (jonge) mannen getest. In de dagelijkse medische praktijk kan dit, vooral bij vrouwen, resulteren in late of verkeerde diagnoses, hogere ziektelast en verkeerde behandeling, met als gevolg onnodige ziekte, oplopende zorgkosten en soms sterfte]*
- PB:** Overnemen. Sympathiek voorstel.

**Amendementen voor
zes en dertigste congres Utrecht 17 december 2016**

Hoofdstuk 5: We bestrijden discriminatie (punt 1 t/m 8)

1. In artikel 1 van de Grondwet over gelijke behandeling wordt expliciet gemaakt dat ook discriminatie op grond van homo- en heteroseksuele gerichtheid, genderidentiteit, leeftijd en handicap niet is toegestaan.

- 135 Heemelaar c.s. Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** In de Algemene wet gelijke behandeling wordt transgenderdiscriminatie en discriminatie van mensen met een intersekseconditie expliciet verboden.
[Toelichting: hoewel juist transgenders en mensen met een intersekseconditie op tal van gebieden te maken krijgen met discriminatie, is er nu geen enkele wet die dat expliciet verbiedt.]
PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

Hoofdstuk 5: We bestrijden discriminatie (punt 1 t/m 8)

2. Geweld tegen mensen vanwege hun afkomst, religie of seksuele voorkeur wordt niet getolereerd. Er komt een hogere strafmaat voor discriminerend geweld, bedreigingen en intimidatie. Alle politieregio's gaan geweld tegen homo's, lesbiennes, biseksuelen, transgender en intersekse personen registreren.

- 136 GrienLinks Friesland (b) Categorie 2**
Tekst hele programmapunt **Schrappen**
[Geweld in alle vormen moet gelijk gestraft worden. Discriminatie is nu ook al strafbaar, dus kan iemand al voor discriminatie en geweld aangeklaagd en gestraft worden.]
PB: Niet overnemen. In tijden van toenemend geweld zowel tegen seksuele minderheden als tegen moskeeën en asielzoekerscentra is het belangrijk om stelling te nemen tegen zulk geweld. Bovendien: een dubbele fout (discriminatie en geweld) betekent een dubbele straf.
- 137 Werkgroep Diversiteit - Amsterdam Categorie 2**
Na Programmapunt 2 hoofdstuk 5 **toevoegen** Nieuw programmapunt: De nationale aanpak van discriminatie en racisme wordt versterkt. Aan antidiscriminatievoorzieningen wordt meer bekendheid gegeven, de drempel voor melden van discriminatie wordt verlaagd en het OM krijgt meer armslag om discriminatiezaken prioriteit te geven.
PB: Niet overnemen. Onder het kopje wij bestrijden discriminatie worden al veel concreter dan in het amendementen voorstellen gedaan om discriminatie of het nu op de arbeidsmarkt, door de politie of bij geweldsmisdrijven aan te pakken.
- 138 Werkgroep Diversiteit - Amsterdam Categorie 2**
na Programmapunt 2 hoofdstuk 5 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Naast antisemitisme wordt ook moslimdiscriminatie apart geregistreerd.
PB: Overnemen. Belangwekkend voorstel.

Hoofdstuk 5: We bestrijden discriminatie (punt 1 t/m 8)

3. De Inspectie SZW gaat strenger optreden tegen discriminatie op de arbeidsmarkt, inclusief leeftijdsdiscriminatie. Bedrijven die veroordeeld zijn voor discriminatie worden tijdelijk uitgesloten van overheidsaanbestedingen.

- 139 Werkgroep Diversiteit - Amsterdam Categorie 1**
na Eerste zin **Toevoegen** Onder andere door de inzet van mystery-sollicitanten wordt arbeidsdiscriminatie actief opgespoord.
[Dit is een aanvulling op de maatregel anoniem solliciteren om het sollicitatieproces eerlijker te maken. Met mystery-sollicitanten wordt discriminatie actief opgespoord, deze methode wordt o.a. al in Amsterdam gebruikt.]
PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.
- 140 Werkgroep Diversiteit - Amsterdam Categorie 2**
Na Programmapunt 3 hoofdstuk 5 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Het criterium van diversiteit moet zwaarder wegen bij aanbestedingen.
[De arbeidsmarktparticipatie van mensen met een multiculturele achtergrond blijft achter ten opzichte van mensen met een Nederlandse achtergrond.]
PB: Overnemen. Prima voorstel.

Hoofdstuk 5: We bestrijden discriminatie (punt 1 t/m 8)

4. De overheid neemt bij de eigen vacatures het voortouw bij het gebruik van anoniem solliciteren.

141 DWARS, GroenLinkse jongeren **Categorie 2**

Tekst hele programmapunt **Vervangen door** Bij vacatures van de overheid wordt anoniem solliciteren de norm. [de huidige tekst is erg vrijblijvend. Wat betekent het om voortouw te nemen in anoniem solliciteren? Liever zouden wij een verplichting zien, zodat er daadwerkelijk stappen genomen worden richting anoniem solliciteren.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

142 Werkgroep Diversiteit - Amsterdam **Categorie 2**

na Programmapunt 4 hoofdstuk 5 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De etnische diversiteit van het personeel van de (Rijks)overheid wordt vergroot. Alle overheidsinstanties formuleren tijdgebonden streefwaarden voor betere weerspiegeling van etnische diversiteit in personeelsbestanden, ook voor de hoogste leidinggevende functies.

PB: Overnemen. Belangwekkend voorstel.

Hoofdstuk 5: We bestrijden discriminatie (punt 1 t/m 8)

5. Voor sekswerkers wordt gewerkt aan veilige werkplekken, het bevorderen van de autonomie en respect voor hun privacy en anonimiteit. De overheid ondersteunt initiatieven van sekswerkers die zich willen verenigen om op te komen voor hun belangen.

143 Femnet **Categorie 2**

Hele tekst programmapunt **Vervangen door** Sekswerk is werk. Voor sekswerkers wordt gewerkt aan veilige werkplekken, het bevorderen van de autonomie en respect voor hun ondernemerschap, privacy en anonimiteit. De overheid ondersteunt initiatieven van sekswerkers die zich willen verenigen om op te komen voor hun belangen. Legitieme uitoefening van sekswerk mag niet belemmerd worden. + verplaats punt naar hoofdstuk 'werk'. (blz. 31 na punt 12)

[Het is belangrijk te benadrukken dat werk is (daarom willen wij dit punt ook naar het hoofdstuk werk verplaatsen) sekswerkers ondernemers zijn en er zijn voorbeelden waarbij legitieme uitoefening van sekswerk werd belemmerd waardoor sekswerkers in facto gediscrimineerd werden.]

PB: Overnemen. Goede precisering. Ook het verplaatsen wordt door ons gesteund.

Hoofdstuk 5: We bestrijden discriminatie (punt 1 t/m 8)

6. Discriminatie door de politie en andere opsporingsinstanties gaan we tegen. De politie krijgt een actief wervingsbeleid gericht op vrouwen, LHBTI's en minderheden. Etnisch profileren gaan we tegen door de politie te laten werken met registreren van de reden waarom iemand staande wordt gehouden.

144 Werkgroep Diversiteit - Amsterdam **Categorie 2**

Laatste zin **vervangen door** Etnisch profileren gaan we tegen. De politie laten we registreren wie waarom staande wordt gehouden. Klachtenprocedures worden transparanter. Klachtencommissies worden diverser en onafhankelijker. En bij politieopleidingen komt meer aandacht voor bewustwording rondom vooroordelen, discriminatie en racisme.

[Etnisch profileren verdient een apart en uitgebreider programmapunt dan nu in het concept programma.]

PB: Overnemen. Goede specificatie.

Hoofdstuk 5: We bestrijden discriminatie (punt 1 t/m 8)

8. Alle oorlogsgetroffenen uit voormalig Nederlands-Indië krijgen erkenning, rechtsherstel en compensatie. Ook andere slachtoffers van ons koloniale verleden krijgen erkenning.

145 Werkgroep Diversiteit - Amsterdam **Categorie 2**

Laatste zin **Vervangen door** Het NINSEE (Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en erfenis) wordt weer structureel door de rijksoverheid gefinancierd.

[Wat geldt voor oorlogsslachtoffers Nederlands Indië geldt ook voor andere slachtoffers van ons koloniaal verleden.]

PB: Niet overnemen. Het is voor ons zeer de vraag of het steunen van deze specifieke instelling in het programma genoemd moet worden.

146 Werkgroep Diversiteit - Amsterdam **Categorie 2**

na Programmapunt 8 hoofdstuk 5 **toevoegen** Nieuw programmapunt: De Nederlandse staat maakt formeel excuses voor het Nederlandse slavernijverleden en koloniale verleden.

PB: Overnemen. Belangwekkend voorstel.

147 van der Laan c.s. Categorie 2

na Programmapunt 8 hoofdstuk 5 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Samen met de regeringen van de andere Koninkrijkslanden zorgen we ervoor dat in het gehele Koninkrijk discriminatie wordt teruggedrongen en gelijke behandeling wordt gerealiseerd.”

[Het Koninkrijk der Nederlanden is algeheel partij bij de internationale verdragen tegen discriminatie. Helaas komt discriminatie in het gehele Koninkrijk voor. Het is goed om als geheel Koninkrijk samen op te trekken tegen discriminatie en waar nodig elkaar hierin als afzonderlijke landen te ondersteunen.]

PB: Overnemen. Goede aanvulling.

148 Werkgroep Diversiteit - Amsterdam Categorie 1

na Programmapunt 8 hoofdstuk 5 **Toevoegen** De overheid gaat maatregelen toetsen op de gevolgen en effecten rondom intersectionaliteit (uitsluiting op basis van verschillende kenmerken en de interactie hiertussen).

[Binnen alle beleidsterreinen kunnen mensen uitsluiting ervaren op grond van huidskleur, afkomst, gender en andere kenmerken, waarbij sommige uitsluitingsmechanismen elkaar versterken en/of interacties hebben (intersectionaliteit). Denk bijv. aan uitsluitingsmechanismen ervaren door een zwarte lesbische vrouw. Intersectionaliteit gaat verder dan diversiteitsbeleid, waarbij vaak doelgroepenbeleid wordt benoemd alsof het om geïsoleerde groepen gaat.]

PB: Niet overnemen. Het toetsen van beleidseffecten op uitsluiting van groepen is op zich een sympathiek punt. Echter dit voorstel doet dit alleen voor intersectionaliteit en niet voor 'enkele' uitsluitingsgronden. Daarom is dit voorstel in onze ogen in deze vorm niet een gebalanceerde toevoeging aan het programma.

Hoofdstuk 5: We erkennen diversiteit en bevorderen emancipatie (punt 9 t/m 18)

9. Gezinnen waarbij de samenstelling anders is dan de traditionele moeder-vader samenstelling krijgen gelijke mogelijkheid tot juridisch ouderschap. Zoals twee moeders gezamenlijk juridisch ouder kunnen zijn, kunnen twee mannen dit ook. Ook wordt het mogelijk dat een kind meer dan twee juridische ouders heeft: bijvoorbeeld biologische ouders en ouders bij wie het kind woont. Het ouderlijk gezag blijft bij maximaal twee ouders.

149 Werkgroep Diversiteit - Amsterdam Categorie 2

Voor Programmapunt 9 hoofdstuk 5 **Toevoegen** Nieuwe programmapunt: Het Sinterklaasfeest moet een inclusief feest voor iedereen zijn. Naar racisme verwijzende elementen passen hier niet bij. De overheid faciliteert het gesprek met/in scholen, intochtcomités, bedrijven, verenigingen, de publieke omroep en andere actoren over aanpassing van de figuur Zwarte Piet.

[Uitbreiden van gesprekken die de regering faciliteert. En financier als overheid o.a. onderwijsprogramma's. De Kinderombudsman stelt vast dat Zwarte Piet bijdraagt aan pesten, uitsluiting en discriminatie en dus in strijd is met het VN Kinderrechtenverdrag. Volgens het College voor Rechten van de Mens is het een 'racistisch stereotype' en moet de regering een 'respectvolle nationale dialoog' organiseren (2014). Volgens de VN-commissie tegen racisme moet de overheid 'actief bevorderen dat [kenmerken] worden verwijderd die negatieve stereotiepen weergeven (2015)]

PB: Overnemen. Belangwekkend voorstel.

150 Femnet Categorie 1

Tussen Zoals twee moeders gezamenlijk juridisch ouder kunnen zijn, kunnen twee mannen dit ook. **vervangen door** Voor de erkenning van het kind wordt geen onderscheid gemaakt op grond van huwelijkse staat of geslacht van de erkennende ouder. Zoals twee moeders gezamenlijk juridisch ouder kunnen zijn, kunnen twee vaders dit ook.

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

151 Femnet Categorie 2

na Programmapunt 9 hoofdstuk 5 **toevoegen** Nieuw programmapunt: Wetgeving over het ouderschap wordt zonder verwijzing naar geslacht geformuleerd.

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

Hoofdstuk 5: We erkennen diversiteit en bevorderen emancipatie (punt 9 t/m 18)

10. De partneralimentatieregelingen worden aangepast aan de 21ste eeuw, waarbij het uitgangspunt is dat beide partners werken. Afhankelijk van de verdeling van werk en zorg gedurende het huwelijk wordt bepaald of en hoeveel alimentatie wordt betaald.

Hoofdstuk 5: We erkennen diversiteit en bevorderen emancipatie (punt 9 t/m 18)

152 Afdeling Apeldoorn

Categorie 2

tussen gedurende het huwelijk] en [wordt bepaald of **Toevoegen**, respectievelijk in de nieuw ontstane (huidige) situatie,

[Het lijkt beter om na de verdeling van deze taken in het 'nu' te kijken. Het kan zijn dat een van de ouders veel meer zorgtaken krijgt dan daarvoor en daardoor gedwongen is om korter te gaan werken, terwijl de andere juist langer kan gaan werken en dit ook doet!]

PB: Niet overnemen. Het voorstel is juist om de verdeling tussen werk en zorg tijdens het huwelijk, waarop de partners verwachten verder te bouwen voor de scheiding, leidend te laten zijn bij deze verdeling.

Hoofdstuk 5: We erkennen diversiteit en bevorderen emancipatie (punt 9 t/m 18)

11. De seksregistratie bij de burgerlijke stand wordt afgeschaft.

153 Afdeling dronten

Categorie 2

Hele tekst programmapunt **Schrappen**

[Is in strijd met punt 12 . Als niet meer officieel vast staat wie van welke sekse is kan geen voorkeursbeleid meer gevoerd worden]

PB: Niet overnemen. Dit betreft seksregistratie bij de overheid. Punt 12 betreft het bedrijfsleven. Het afschaffen van (de zinloze) seksregistratie bij geboorte sluit de mogelijkheid dat sekse of gender een rol speelt bij andere maatregelen niet uit. De betrokkene kan dan zijn of haar gender opgeven.

Indien aangenomen verder met amendement nummer 155

154 Landbouwnetwerk Wageningen

Categorie 2

Hele tekst programmapunt **Vervangen door** We schaffen seksregistratie bij de burgerlijke stand af wanneer de ongelijkheid naar sekse is opgeheven.

[Afschaffen van seksregistratie lijkt een goede stap om onderscheid naar sekse af te schaffen. Echter wanneer maatschappelijke ongelijkheid en discriminatie niet eerst worden opgeheven, heeft dat nog niet zoveel zin.]

PB: Niet overnemen. Het afschaffen van (de zinloze) seksregistratie bij geboorte sluit de mogelijkheid dat sekse of gender een rol speelt bij andere maatregelen niet uit. De betrokkene kan bijvoorbeeld zijn of haar gender opgeven.

Hoofdstuk 5: We erkennen diversiteit en bevorderen emancipatie (punt 9 t/m 18)

12. Om gelijke beoordeling en doorstroming van mannen en vrouwen te bevorderen, dient de top van beursgenoteerde bedrijven en (semi-)publieke instellingen voor tenminste dertig procent uit vrouwen te bestaan.

155 Femnet, DWARS, GroenLinkse jongeren

Categorie 2

dient de top van beursgenoteerde bedrijven en (semi-) publieke instellingen voor tenminste dertig procent uit vrouwen te bestaan. **Vervangen door** dienen de raden van bestuur en raden van commissarissen van beursgenoteerde bedrijven en de top van (semi-)publieke instellingen voor niet meer dan tweederde uit mannen te bestaan.

[Dertig procent vrouwen is het absolute minimum om een verandering in de top te doorbreken. GroenLinks moet ambitieus zijn en het Noorse model volgen. Wij willen echter niet constant blijven spreken over een vrouwenquotum en draaien het daarom om, maximaal tweederde mag man zijn.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

Hoofdstuk 5: We erkennen diversiteit en bevorderen emancipatie (punt 9 t/m 18)

14. Nederland leeft het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap na. Het recht op mobiliteit en meedoen van gehandicapten wordt daarmee gewaarborgd. Het openbaar vervoer en de publieke ruimte worden beter toegankelijk voor ouderen en gehandicapten.

156 Zorgnetwerk

Categorie 2

ouderen en gehandicapten. **Vervangen door** ouderen, mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking of een psychiatrische aandoening

[Er wordt teveel alleen gedacht aan materiële belemmeringen en aan mensen met een fysieke beperking. Voor mensen met een verstandelijke beperking of een psychiatrische aandoening zijn ook andere zaken nodig om hen goed te laten participeren.]

PB: Overnemen. Prima voorstel.

Hoofdstuk 5: We erkennen diversiteit en bevorderen emancipatie (punt 9 t/m 18)

16. 5 mei wordt een nationale feestdag waarop iedereen ieder jaar vrij is en we de vrijheid met elkaar vieren.

Hoofdstuk 5: We erkennen diversiteit en bevorderen emancipatie (punt 9 t/m 18)

157 DWARS, Groenlinkse Jongeren, Femnet **Categorie 2**

5 mei wordt een nationale feestdag **Vervangen door** Bevrijdingsdag (5 mei) en Keti Koti (1 juli), de bevrijding van de slavernij, worden nationale feestdagen.

[Alle Nederlandse burgers verdienen de mogelijkheid hun vrijheid vieren. Voor een deel van onze bevolking is 1 juli de belangrijkste viering van vrijheid. Om deze reden zou ook 1 juli een nationale feestdag moeten zijn. Daarnaast kan het officieel maken van deze feestdag bijdragen aan de kennis van Nederlanders over het slavernijverleden.]

PB: Overnemen. Prima voorstel.

Hoofdstuk 5: We erkennen diversiteit en bevorderen emancipatie (punt 9 t/m 18)

17. Er komt meer geld voor talentontwikkeling, cultuur, kunst en het behoud van erfgoed. Kinderen hebben recht op cultuur. Zij moeten daar al vroeg kennis kunnen maken via kunst-, cultuur- en muziekonderwijs, beeldende vorming en media-educatie. Kinderen leren informatie te zoeken, te filteren en kritisch te bekijken.

158 Koopmans c.s. **Categorie 2**

Tussen behoud van erfgoed] en [Kinderen hebben recht **Toevoegen** Het moet mogelijk zijn voor mensen die kosten maken voor de onderhoud van een monumentaal pand om deze van de belasting af te trekken.

[(Particulier) cultureel erfgoed is van onschatbare waarde voor iedereen. Onderhoudskosten zijn vaak een veelvoud van die van gewone woningen. Behoud van monumenten is zonder de relatief eenvoudige financiële steun in de vorm van belastingaftrek van onderhoudskosten vrijwel niet haalbaar. Nu al zijn er alleen al in mijn regio (Oost Groningen) tientallen bijna vervallen monumenten.]

PB: Niet overnemen. Dit voorstel betekent dat mensen met een hoger inkomen hier meer voordeel van hebben dan mensen met een lager inkomen. Net als de hypotheekrenteaftrek is dit een subsidie voor rijke mensen.

159 GroenLinks staat voor Kunst en Cultuur (150 indianers uit hele land) **Categorie 2**

Er komt meer geld voor talentontwikkeling, cultuur, kunst en het behoud van erfgoed. **vervangen door** De financiering van kunst verdient sterke (politieke) pleitbezorgers en lobby. Wij trekken flink extra geld uit voor kunst en cultuur. Zo investeren we bijv. in productiehuizen, presentatie-instellingen, festivals en broedplaatsen om innovatie en talentontwikkeling te stimuleren.

[De jaren van bezuinigingen hebben veel kwaad gedaan. Wij gaan dit repareren en pleiten ervoor om min. 130 mln (zie tegenbegroting prinsjesdag) extra uit te trekken voor kunst en cultuur. Ook roepen we gemeenten/provincies op om niet verder te bezuinigen. De huidige manier van subsidieverdeling is verouderd en versnipperd. Niet alleen de al bekende kunst heeft bestaansrecht, er is vernieuwing nodig.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

160 GroenLinks staat voor Kunst en Cultuur (150 indianers uit hele land) **Categorie 2**

tussen recht op cultuur.] en [Zij moeten daar **Toevoegen** Voor cultuuronderwijs, muziekonderwijs en beeldende vorming komt structureel meer geld beschikbaar zodat kinderen/jongeren kennis kunnen maken met kunst door zowel zelf creatief bezig te zijn als door kunstuitingen te bezoeken.

[Alle kinderen en jongeren hebben recht op kunst-, cultuur- en media-educatie. Jezelf cultureel ontwikkelen, zowel door zelf muziek te maken, kunst te creëren, te spelen, te dansen, als door culturele activiteiten te bezoeken en erover na te praten. In een snel veranderende wereld waar creativiteit en inventiviteit vereist is, is jezelf open stellen en je eigen visie ontwikkelen essentieel.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

161 GroenLinks staat voor Kunst en Cultuur (150 indianers uit hele land) **Categorie 2**

na Programmapunt 17 hoofdstuk 5 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De huidige manier om subsidies te verdelen wordt herzien: we schaffen de grote nadruk op de eigen inkomstennormen af. Ook pakken we de onnatuurlijke scheiding tussen de rechtstreekse financiering van de Rijksoverheid en de cultuurfondsen van het ministerie aan. We stemmen het versnipperde beleid van rijk, gemeente en provincies beter op elkaar af.

[Cultuur en media liggen steeds meer langs een commerciële meetlat. Verdienmodellen en ondernemerschap lijken belangrijker dan de culturele betekenis en maatschappelijke bijdrage. Ook staat de onnatuurlijke scheiding tussen OCW en Fondsen, en het versnipperde beleid van de diverse overheidslagen, vernieuwing in de weg. Het economisme moet uit het systeem, het moet weer gaan over de waarde van kunst.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

162 GroenLinks staat voor Kunst en Cultuur (150 indianers uit hele land) **Categorie 2**

Na Programmapunt 17 hoofdstuk 5 **Toevoegen** Iedereen die 18 jaar wordt, krijgt een kunstvoucher. Zo geven we jonge mensen de mogelijkheid om hun eigen smaak en visie te ontwikkelen en krijgen kunstorganisaties een breed en divers publiek voor de toekomst.

[Kunst kan veel meer mensen bereiken. De afgelopen tijd is ingezet op meer diversiteit in culturele organisaties, publiekssamenstelling en makers (o.a. Code Culturele Diversiteit). Maar ook de publiekscant kan een flinke impuls gebruiken. Na de 'verplichte' CKV, kan dat het slimst op het moment dat iedereen volwassen wordt en zijn eigen smaak gaat ontwikkelen.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

Hoofdstuk 5: We erkennen diversiteit en bevorderen emancipatie (punt 9 t/m 18)

163 GroenLinks staat voor Kunst en Cultuur (150 indianers uit hele land) Categorie 2

Na Programmapunt 17 hoofdstuk 5 **Toevoegen** We voeren het kunstenaarsvisum in, waardoor kunstenaars van buiten de EU zich in Nederland mogen vestigen en het kunstklimaat kunnen verlevendigen.

[In Amsterdam werd onlangs een voorstel hiervoor aangenomen. Na veel gesprekken met kunstenaars, advocaten en organisaties als Dutch culture bleek dat er behoefte is aan een visum vergelijkbaar met dat in bijv. Berlijn. Wij gaan zorgen dat dit visum er voor heel Nederland komt.]

PB: Overnemen. Goed punt.

164 GroenLinks staat voor Kunst en Cultuur (150 indianers uit hele land) Categorie 2

Na Programmapunt 17 hoofdstuk 5 **Toevoegen** Wij staan pal voor een eerlijke inkomenspositie van kunstenaars. Een voorwaarde voor subsidieverlening moet zijn dat instellingen kunstenaars behoorlijk belonen.

[Artistieke erkenning en een redelijk inkomen gaan zelden gelijk op. Ateliers verdwijnen en de huren worden hoger. Uit alle rapporten blijkt dat veel kunstenaars onder de armoedegrens leven en dat zij de rekening van de bezuinigingen betalen. Dat moet anders. Daarom steunen wij het 'Fair practice label' en nemen we de uitgangspunten mee in het verlenen van subsidies.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

Hoofdstuk 5: We erkennen diversiteit en bevorderen emancipatie (punt 9 t/m 18)

18. Nieuws, informatie, cultuur en educatie vormen de kerntaak van publieke omroepen. Daar moet voldoende geld voor zijn. Sport en amusement zorgen ervoor dat een breed publiek wordt bereikt. Het publieke bestel is toegankelijk voor onafhankelijke producenten. De producties van de publieke omroep zijn op internet gratis en zonder reclame toegankelijk.

165 Femnet Categorie 2

Na Laatste zin **Toevoegen** De publieke omroep weerspiegelt de etnische, seksuele en genderdiversiteit in de samenleving. Dit vormt een vast onderdeel van de evaluatie van de publieke mediaopdracht.

[Publieke omroepen hebben de taak om de diversiteit van onze samenleving laten zien.]

PB: Niet overnemen. Dit staat al in de publieke mediaopdracht

166 Bellemakers c.s., Werkgroep Diversiteit - Amsterdam Categorie 2

Na Programmapunt 18 hoofdstuk 5 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Er komt een nationaal museum, waar ruime aandacht is voor het slavernijverleden, koloniale verleden en de geschiedenis van migratie in Nederland.

[Meer aandacht voor het slavernijverleden en onze koloniale geschiedenis is essentieel. Bovendien is Nederland van oudsher een immigratieland. Van Friese tot Eritreese Nederlanders, alle Nederlanders, zijn hier ooit gekomen.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

167 Privacygroep Categorie 2

Na Programmapunt 18 hoofdstuk 5 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Intellectuele werken (foto's, muziek, video) die door publieke instellingen tot stand zijn gekomen, worden voor niet-commerciële doeleinden herbruikbaar voor ons allemaal.

[Met publiek geld geproduceerde intellectuele rechten, van foto's tot muziek en video, zijn in feite door ons allemaal tot stand gebracht. Het is logisch dat we er dan ook allemaal de vruchten van kunnen plukken.]

PB: Overnemen. Primak voorstel.

Hoofdstuk 5: We vangen vluchtelingen op (punt 19 t/m 24)

19. We marchanderen niet met mensenrechten. Binnen de Europese Unie zet Nederland zich in voor een betere naleving van het VN-Vluchtelingenverdrag, mensenrechtenverdragen en EU-asielrichtlijnen. Mensen die op individuele gronden (bijvoorbeeld seksuele gerichtheid, politieke opvattingen of religie) niet veilig zijn in hun land, kunnen asiel aanvragen bij diplomatieke posten van de Europese Unie.

168 Europawerkgroepleden/Vluchtelingenconferentie Categorie 1

Binnen de Europese Unie zet Nederland zich in voor een betere naleving van het VN-vluchtelingenverdrag, mensenrechtenverdragen en EU-asielrichtlijnen. **vervangen door** Nederland zet zich in voor een betere naleving van het VN-vluchtelingenverdrag, mensenrechtenverdragen en EU-asielrichtlijnen door de EU.

[het woord 'binnen' is verwijderd en de tekstvolgorde aangepast omdat anders gesuggereerd wordt dat Nederland zich alleen binnen de EU hiervoor inzet en niet in haar externe betrekkingen met derde landen.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

169   **Wergroep Midden-Oosten**   **Categorie 1**

Na Laatste zin **Toevoegen** Nederland zet zich in voor het verkrijgen en behouden van het hiervoor benodigde maatschappelijk draagvlak.

[Het draagvlak voor de opvang van vluchtelingen in Nederland en Europa neemt af. De overheid heeft een belangrijke taak in het bevorderen van dit draagvlak in woord en daad. Zonder draagvlak is de opvang van (meer) vluchtelingen steeds moeilijker houdbaar, terwijl het grote aantal vluchtelingen en de druk op opvanglanden in de regio daar wel om vragen.]

PB: Niet overnemen. Het punt dat de indieners benoemen is belangrijk, maar deze tekst is weinig concreet.

Hoofdstuk 5: We vangen vluchtelingen op (punt 19 t/m 24)

20. Er komt meer geld voor opvang van vluchtelingen in de regio zodat mensen die lang in opvangkampen verblijven duurzame bescherming, veiligheid, onderwijs en zorg krijgen. Nederland zet zich ruimhartig in voor veilige routes en hervestiging van kwetsbare vluchtelingen in Europa via de UNHCR.

170   **Wergroep Midden-Oosten, Europawerkgroepleden/Vluchtelingenconferentie**   **Categorie 2**

tussen en zorg krijgen] en [Nederland zet zich **Toevoegen** Nederland investeert, samen met het bedrijfsleven, in de economie van de opvanglanden in de regio en het scheppen van banen voor vluchtelingen én burgers aldaar.

[De situatie in de opvanglanden in de regio is onhoudbaar vanwege de grote economische en sociale gevolgen voor de bevolking. In Jordanië is nu 1 op de 5 burgers een Syriër en vluchtelinggerelateerde kosten bedragen een kwart van de begroting. In Libanon is de werkloosheid 25%. Nederland investeert, samen met het bedrijfsleven, in het scheppen van banen en de lokale economie in de regio.]

PB: Overnemen. Sympathiek punt.

171   **Wergroep Midden-Oosten**   **Categorie 2**

Na Laatste zin **Toevoegen** Nederland verhoogt zijn aanbod voor de hervestiging van vluchtelingen substantieel.

[Nederland hervestigt jaarlijks ca. 500 vluchtelingen. Terwijl UNCHR in 2015 vroeg om 1,15 miljoen plekken, worden er jaarlijks slechts 80.000 aangeboden. De Europese landen nodigden in 2014 bij elkaar ca. 8000 vluchtelingen uit. Met verhoging van het jaarlijks quotum en het uitgeven van humanitaire visa worden de landen van eerste opvang in de regio ontlast en verdere destabilisatie tegengegaan.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

Hoofdstuk 5: We vangen vluchtelingen op (punt 19 t/m 24)

22. De asielprocedure is individueel, eerlijk en zorgvuldig. Binnen een jaar wordt een definitieve beslissing op een asielverzoek genomen. Om procedures te verkorten mag tegelijk met de asielaanvraag het verzoek tot gezinshereniging worden ingediend. Daar wordt een beslissing over genomen direct nadat de beslissing over de asielaanvraag is genomen. Bij nieuwe informatie of bij verborgen feiten als trauma's of seksuele gerichtheid wordt een verlengde procedure gestart. Vervolgens volgt zo snel mogelijk een besluit. Van vluchtelingen wordt niet verwacht dat zij bij terugkeer naar het land van herkomst hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit moeten verbergen. Wie geen asiel krijgt, gaat zo snel mogelijk terug naar land van herkomst. Wie niet kan worden teruuaestuurd, krijgt een tijdelijke verblijfsverzuim. Als teruakeer na drie jaar noa

172   **Europawerkgroepleden/Vluchtelingenconferentie**   **Categorie 2**

Wie geen asiel krijgt, gaat zo snel mogelijk terug naar land van herkomst. **Schrappen**

[Dit moet Europees worden geregeld en is dus opgenomen bij de EU-paragraaf, hfdst. 8 punt 2.]

PB: Niet overnemen. Wij zien geen reden om dit te schrappen.

173   **Europawerkgroepleden/Vluchtelingenconferentie**   **Categorie 2**

Binnen een jaar wordt een definitieve beslissing op een asielverzoek genomen. **schrappen**

[Huidige tekst van artikel 42 van de Vreemdelingenwet luidt dat de autoriteiten binnen een half jaar een beslissing moeten nemen op een asielverzoek. De tekst van het partijprogramma verbodt deze termijn. Alleen een bestuursorgaan kan een beslissing nemen op een asielverzoek; de rechterlijke macht kan alleen toetsen of de beoordeling door het bestuursorgaan rechtens juist is.]

PB: Overnemen.

174   **Europawerkgroepleden/Vluchtelingenconferentie**   **Categorie 2**

nieuwe procedure gestart.] en [Vervolgens volgt zo **toevoegen** Er wordt bij herhaalde aanvragen meer rekening gehouden met de redenen waarom nieuwe informatie niet eerder kon worden ingebracht.

[het toetsingskader bij herhaalde aanvragen is zeer restrictief en brengt asielzoekers, die bijvoorbeeld pas na de eerste aanvraag aan originele documenten kunnen komen, in een onmogelijke situatie.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

Hoofdstuk 5: We vangen vluchtelingen op (punt 19 t/m 24)

- 175** **Europawerkgroepleden/Vluchtelingenconferentie** **Categorie 1**
Van vluchtelingen wordt niet verwacht dat zij bij terugkeer naar het land van herkomst hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit moeten verbergen. **Schrappen**
[Op grond van Europese en nationale jurisprudentie is al enige tijd bepaald dat er bij terugkeer geen terughoudendheid wordt verwacht van LHBT asielzoekers. Zie ook de laatste zin van IND werkinstructie 2015/9 over het beoordelen van asielaanvragen door LHBT'ers.]
PB: Overnemen.

Hoofdstuk 5: We vangen vluchtelingen op (punt 19 t/m 24)

23. Bij de asielprocedure wordt in zwaarwegende mate rekening gehouden met het belang van kinderen. Dit wordt in de Vreemdelingenwet vastgelegd. De regels van het Kinderpardon worden eerlijker. Alle kinderen die in Nederland geworteld zijn en buiten hun schuld nog geen verblijfsstatus hebben, mogen in Nederland blijven. Er komt betere bekostiging voor de scholing van vluchtelingenkinderen. Ook zonder verblijfsstatus kunnen jongeren stagelopen.

- 176** **Europawerkgroepleden/Vluchtelingenconferentie** **Categorie 1**
Laatste zin **Schrappen**
[Jongeren zonder verblijfsstatus die een stage moeten lopen i.h.k.v. hun opleiding mogen dit nu al. Open deur.]
PB: Overnemen. Klopt dat dit staand beleid is. Geen reden om dan zo 'n detailpunt in het programma te houden.

Hoofdstuk 5: We vangen vluchtelingen op (punt 19 t/m 24)

24. Integratie van asielzoekers start op dag één na aankomst. Zij leren direct over de Nederlandse samenleving en onze grondrechten. Asielzoekers krijgen meteen na aankomst toegang tot taalonderwijs en mogen werken. De overheid zorgt voor taalonderwijs ten behoeve van de inburgering van migranten. Dit taalonderwijs is gericht op participatie, via scholing, een eigen bedrijf of werk.

- 177** **Groot Wassink c.s.** **Categorie 2**
na Programmapunt 24 hoofdstuk 5 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De overheid zorgt ervoor dat gemeenten voorzieningen inrichten waar uitgeprocedeerde asielzoekers opvang, inkomen en begeleiding ontvangen.
[Nog altijd is er geen bestuursakkoord tussen rijk en gemeenten over de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers. GroenLinks zet zich op tal van plaatsen in om de opvang te verruimen en te verbeteren. Dat verdient een plaats in het programma.]
PB: Overnemen. Prima voorstel.
- 178** **Europawerkgroepleden/Vluchtelingenconferentie, Taalonderwijs door gemeenten, betaald door het Rijk, Groot Wassink c.s.** **Categorie 2**
De overheid zorgt voor taalonderwijs ten behoeve van de inburgering van migranten. **vervangen door** Inburgeringscursussen worden gegeven door reguliere onderwijsinstellingen en bekostigd door de rijksoverheid.
PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.
- 179** **Werkgroep Diversiteit - Amsterdam** **Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** Er komen toegankelijke trajecten die statushouders in staat stellen minimaal een startkwalificatie te kunnen behalen. Hier trekken we extra geld voor uit. Zo wordt iedereen gestimuleerd om zelfredzaam te zijn.
PB: Overnemen. Prima voorstel.
- 180** **Europawerkgroepleden/Vluchtelingenconferentie** **Categorie 2**
Na Programmapunt 24 hoofdstuk 5 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De rijksoverheid laat meer ruimte aan gemeentelijke en lokale initiatieven bij de invulling van integratietrajecten
[Integratietrajecten worden volledig door de rijksoverheid ingericht; er zou hier meer ruimte voor de gemeentelijke/lokale overheid moeten komen.]
PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

**Amendementen voor
zes en dertigste congres Utrecht 17 december 2016**

Hoofdstuk 6: We investeren in goede woningen, prettige wijken (punt 1 t/m 8)

1. Het Rijk stelt, in samenspraak met woningcorporaties, een ambitieuze investeringsagenda op voor het realiseren van meer betaalbare sociale huurwoningen in de steden waar de wachtlijsten het langst zijn. Woningbouwcorporaties krijgen kortingen op de verhuurdersheffing in ruil voor investeringen in het aantal sociale huurwoningen en het snel energiezuinig maken van woningen. Gemeenten krijgen de middelen om te investeren in de leefbaarheid van wijken.

- 181** **GrienLinks Friesland (a)** **Categorie 2**
- Hele tekst programmapunt **Vervangen door** Het Rijk stelt, in samenspraak met woningcorporaties, een ambitieuze investeringsagenda op voor het realiseren van meer betaalbare sociale en energiezuinige huurwoningen. De verhuurdersheffing gaat van tafel. In de wet wordt een maximale verhouding tussen woonlasten, zorglasten en inkomen vastgelegd (de woonzorgquote), zodat het huren van woningen betaalbaar blijft en voor verhuurders een prikkel ontstaat om te investeren in energiebesparing. Er komt een investeringsfonds voor extra investeringen in sociale huurwoningen, isolatie en energieopwekking bij huurwoningen. De totale woonlasten van huurders dalen als gevolg van deze investering.
- [De verhuurdersheffing is een greep van rechts in de kas ten koste van de sociale huursector. De TK-fractie heeft zich altijd verzet tegen de verhuurdersheffing en daarmee is het vreemd om deze in het verkiezingsprogramma te laten staan. Investeringsmiddelen kunnen ook op andere manieren worden afgedwongen. Bijvoorbeeld door het vastleggen van een woon(zorg)quote, waarmee ook meteen een rem wordt gezet op stijgende huren.]
- PB:** Niet overnemen, ten gunste van het amendement van Groot Wassink c.s. over omvorming van de verhuurdersheffing. De door de door indieners voorgestelde woonzorgquote maakt de huurinkomsten van woningcorporaties onvoorspelbaar. Dat verkleint hun investeringsruimte aanzienlijk. (Die wordt sterk bepaald door toekomstige huurinkomsten.) Zo komt de door ons bepleite investeringsagenda niet van de grond. Indien aangenomen verder met amendement nummer 185
- 182** **Groot Wassink c.s.** **Categorie 2**
- Woningbouwcorporaties krijgen kortingen op de verhuurdersheffing in ruil voor investeringen in het aantal sociale huurwoningen en het snel energiezuinig maken van woningen. **Vervangen door** De verhuurdersheffing wordt omgevormd tot een investeringsplicht voor corporaties om de sociale woningvoorraad te vergroten, de woningen sneller energiezuinig te maken en betaalbaar te houden, inclusief een financiële stok-achter-de-deur voor corporaties die onvoldoende investeren.
- [De afgelopen jaren zijn de huren gigantisch gestegen en is de voorraad sociale huurwoningen met bijna 400.000 gedaald. Aan de andere kant zijn de inkomens voor lagere inkomens reëel gedaald en is de vraag naar betaalbare huurwoningen gestegen. Door een investeringsplicht voor corporaties kunnen belangrijke GL-doelen gerealiseerd worden (duurzaamheid, een brede en betaalbare sociale volkshuisvesting).]
- PB:** Overnemen.
- 183** **Partijbestuur** **Categorie 2**
- tussen** maken van woningen] en [Gemeenten krijgen **toevoegen** De huurliberalisatiegrens wordt weer geïndexeerd.
- [Dit amendement komt tegemoet aan het amendement van Groot Wassink c.s. na programmapunt 6.3. De huurliberalisatiegrens is nu bevroren. Als deze bevroering ongedaan wordt gemaakt en de huurliberalisatiegrens de inflatie of de gemiddelde huurprijzen gaat volgen, draagt dat bij aan instandhouding van het aanbod sociale huurwoningen.]
- 184** **LennyPutman/Milieunetwerk GroenLinks 2** **Categorie 1**
- in de steden waar de wachtlijsten het langst zijn. **Vervangen door** in de regio's waar de wachtlijsten het langst zijn.
- [De woningmarkt is verdeeld in regio's. Daarnaast is het zeer onterecht dat alleen gesproken wordt over de situatie in steden. Gemeenten maken prestatieafspraken met corporaties over de woningbouw en gaan over ruimtelijke bestemmingen. Zij hebben daarmee een belangrijke rol bij het maken van afspraken.]
- PB:** Overnemen.

Hoofdstuk 6: We investeren in goede woningen, prettige wijken (punt 1 t/m 8)

2. Om op korte termijn de woningnood voor studenten, starters en mensen met een middeninkomen aan te pakken, wil GroenLinks in samenspraak met investeerders de vele vierkante kilometers aan leegstaande gebouwen van de Rijksoverheid transformeren tot betaalbare huurwoningen in het lagere en middensegment van de particuliere sector, zoals studentenwoningen. Het kraakverbod wordt afgeschaft.

Hoofdstuk 6: We investeren in goede woningen, prettige wijken (punt 1 t/m 8)

185 Partijbestuur

na Laatste zin **toevoegen** Belemmeringen voor wooncoöperaties worden weggenomen.

[Dit amendement komt tegemoet aan het amendement van GrienLinks Friesland op programmapunt 6.4.]

Categorie 2

Hoofdstuk 6: We investeren in goede woningen, prettige wijken (punt 1 t/m 8)

3. In de komende kabinetsperiode mag de huur van sociale huurwoningen voor minima en mensen met lage inkomens niet sneller stijgen dan de inflatie. De huren van veelverdienende scheefwoners mogen wel toenemen.

186 Groot Wassink c.s.

Categorie 2

Hele tekst programmapunt **Vervangen door** In de komende kabinetsperiode mogen de huren gemiddeld niet meer stijgen dan de inflatie. Voor woningcorporaties geldt een huursomstijging van 0%. Daardoor zullen dure sociale woningen voor mensen met lage inkomens weer betaalbaar kunnen worden.

[*Inkomensafhankelijk huurbeleid heeft allerlei negatieve effecten (o.a. privacyschending, willekeur, segregatie, strategisch gedrag verhuurders en huurders, overheid als zetbaas voor particuliere verhuurders) en past niet bij het streven naar een brede sociale huursector. Nivellering doen we via de belastingen en niet door particuliere bedrijven inkomenspolitiek te laten doen.]*

PB: Niet overnemen. Ons programmapunt breekt al met het in de afgelopen jaren gevoerde beleid van forse huurstijgingen voor mensen met lage inkomens. Door dit amendement zal het aantal nieuwe sociale huurwoningen dalen.

187 Groot Wassink c.s.

Categorie 2

na Programmapunt 3 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De huurbescherming wordt verbeterd om de woonzekerheid van mensen te vergroten. De mogelijkheden voor tijdelijke contracten wordt ingeperkt, de rechten voor anti-kraak huurders worden verbeterd en de liberalisatiegrens wordt opgetrokken.

[*Het kabinet heeft een enorme aanslag gedaan op de woonzekerheid van huurders en dan vooral groepen die toch al moeilijk aan een woning kunnen komen. De flexonzekerheid doet erg denken aan ontwikkelingen die zich ook op de arbeidsmarkt voordoen. Deze ontwikkeling moet worden omgedraaid door het aanbod van goedkope huurwoningen te vergroten en door de huurprijsbescherming te verbeteren.]*

PB: Niet overnemen, ten gunste van het amendement van het partijbestuur op programmapunt 6.1 over de huurliberalisatiegrens. Dat komt de indieners tegemoet. Dit amendement is te weinig specifiek. Het inperken van tijdelijke contracten leidt ertoe dat er minder woningen beschikbaar komen voor bijvoorbeeld studenten.

Hoofdstuk 6: We investeren in goede woningen, prettige wijken (punt 1 t/m 8)

4. Woonwijken moeten toegankelijk zijn voor alle inkomensgroepen. Mensen krijgen meer keuzevrijheid door gemengd te bouwen voor arm en rijk, kopers en huurders. De overheid dwingt de gemengde woningbouw af bij woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars. De leefbaarheid wordt verbeterd door voor voldoende groen en parken te zorgen. In bebouwd gebied komen groene daken en tuinen.

188 Zaanstreek

Categorie 1

Tussen komen groene daken] en [en tuinen. **Toevoegen** , groene gevels

[*Vooral in steden kunnen groene gevels ook bijdragen aan de totale hoeveelheid groen en zo voor meer groenbeleving en minder hittestress zorgen.]*

PB: Overnemen.

189 Landbouwnetwerk Wageningen

Categorie 2

Na Laatste zin **Toevoegen** onder meer voor stadslandbouw.

[*Belangrijk is de actie van onderop. We moeten de burgers in staat stellen zelf hun verantwoordelijkheid te nemen. Zie O. de Schutter, De Helling, nr. 3, herfst 2016, pag. 7-10.]*

PB: Overnemen.

190 Leden GroenLinks Leiden 3, Landbouwnetwerk Wageningen

Categorie 2

Na Laatste zin **Toevoegen** Steden en dorpen worden klimaatbestendig.

[*Klimaatadaptatie, de aanpassing van ons land aan de gevolgen van klimaatverandering is een belangrijke opgave. Onze gebouwde omgeving is nog veel te weinig ingericht om de gevolgen op te vangen. Het vervangen van stenen door bomen, groene daken en tuinen en het opvangen van hemelwater in open water of waterpleinen, kan veel bijdragen aan een de leefomgeving. Het beleid kan ambitieuzer.]*

PB: Overnemen.

Hoofdstuk 6: We investeren in goede woningen, prettige wijken (punt 1 t/m 8)

191 GrienLinks Friesland (a)

Categorie 2

Na Programmapunt 4 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Zeggenschap over je woning en woonomgeving is een groot goed. GroenLinks wil deze zeggenschap onder huurders bevorderen door woningbouwcorporaties om te vormen naar verenigingen, waarbij de huurders leden zijn. Daarnaast willen we de mogelijkheden voor woöncoöperaties verruimen om in gezamenlijk verband woningen te bouwen, aan te kopen en te verhuren. Wooncoöperaties krijgen daartoe vergelijkbare mogelijkheden voor gewaarborgde financiering als woningcorporaties. Ook stimuleren we de vorming van collectieve vormen van wonen zoals woongroepen.

[De woningmarkt verandert drastisch. In de huurmarkt gaan veel meer particuliere partijen een rol spelen. Daarbij is het van belang (collectieven van) huurders meer mogelijkheden in handen te geven tegen oprukkende beleggers. Met de Woningwet 2015 kunnen al wooncoöperaties worden gevormd, maar die komen in de praktijk nog niet echt van de grond door de bestaande regels rond financiering]

PB: Niet overnemen, ten gunste van het amendement van het partijbestuur over wooncoöperaties. Dat is bondiger. Wij willen niet voorschrijven welke rechtsvorm woningcorporaties moeten hebben. Zij kunnen nu al kiezen tussen een stichting en een vereniging.

Hoofdstuk 6: We investeren in goede woningen, prettige wijken (punt 1 t/m 8)

6. Het Rijk geeft gemeenten meer armslag om de lucht schoner te maken, bijvoorbeeld door vervuilende voertuigen – waaronder tweetaktscooters – en bouwmachines te weren in stedelijke milieuzones en door onderscheid te kunnen maken tussen schone en vieze auto's in het parkeerbeleid.

192 Huib van Essen (Milieunetwerk), Scheele c.s.

Categorie 1

Tekst hele programmapunt **Vervangen door** Het Rijk helpt gemeenten de lucht schoner te maken. Er komen uniforme regels en verkeersborden voor milieuzones zodat gemeenten de meest vervuilende (vracht)auto's, scooters, bromfietsen en (land)bouwmachines kunnen weren en ook onderscheid kunnen maken in de parkeertarieven voor schone en vieze auto's.

[Het Rijk moet de gemeentes niet alleen meer ruimte geven om de luchtkwaliteit te verbeteren, maar ook actief ondersteunen. Voor milieuzones is er behoefte aan een uniforme aanpak en goede informatievoorziening naar automobilisten, bijv. via een verkeersbord.]

PB: Overnemen. Terechte aanscherping.

193 , Amersfoort

Categorie 2

na Laatste zin **Toevoegen** Voor de uitstoot van houtkachels en haarden worden regels opgesteld. Gemeentes krijgen handvatten om te handhaven op overlast en gezondheidsrisico's.

[Houtrook uit kachels en haarden van particulieren en bedrijven zorgt voor veel fijnstof in de lucht en is een grote bron van vervuiling. Het kabinet voet geen urgentie en huidige regelgeving is onvoldoende. De aanpak van houtrook door betere eisen aan kachels te stellen, uitstootnormen vast te leggen en betere handhaving daarvan, zal een mix moeten zijn van activiteiten van gemeenten en Rijk.]

PB: Niet overnemen, ten gunste van het amendement van Huib van Essen c.s. op dit programmapunt. Dat stelt al dat het Rijk gemeenten moet helpen de lucht schoner te maken. We kunnen niet alle luchtkwaliteitsproblemen opsommen.

194 van Bekkum c.s.

Categorie 2

Na Laatste zin **Toevoegen** Binnen afzienbare termijn gaan voor snorfietsen dezelfde wettelijke eisen gelden als voor bromfietsen.

[De categorie snorfiets (blauw kentekenplaatje) is ooit bedoeld als fiets met hulpmotor. Veel snorfietsen zijn afgeknepen brommers en stoten veel vieze lucht uit. Veel snorfietsen rijden harder dan toegestaan en veroorzaken verkeersonveiligheid. Voor alle tweewielers met verbrandingsmotor moeten dezelfde wettelijke eisen gelden (helm, rijbaan) De schone e-bike maakt de vieze snorfiets overbodig.]

PB: Overnemen.

Hoofdstuk 6: We investeren in goede woningen, prettige wijken (punt 1 t/m 8)

7. Verkeersveiligheid krijgt meer aandacht. De veiligheid van fietsers en voetgangers binnen de bebouwde kom krijgt prioriteit. Gemeenten krijgen de mogelijkheid om snorscooters, mét helmplicht, te verbannen van het fietspad naar de rijbaan.

195 Ernsting c.s.

Categorie 2

met helmplicht **Vervangen door** met gebiedsgewijze helmplicht

[Momenteel wordt in Den Haag gewerkt aan het mogelijk maken van een lokale helmplicht. Het lijkt er echter op dat dit niet per gebied mogelijk wordt, maar slechts per straat. Dat leidt tot onduidelijke verkeerssituaties en is derhalve onwenselijk. Dit amendement verduidelijkt dat en geeft daarnaast gemeentes de ruimte om andere mogelijkheden in te zetten, bijvoorbeeld meer 30 km zones.]

PB: Niet overnemen. Te gedetailleerd. Het programmapunt omvat wat ons betreft al de mogelijkheid van een gebiedsgewijze helmplicht.

Hoofdstuk 6: We investeren in goede woningen, prettige wijken (punt 1 t/m 8)

196 van Hooijdonk c.s.

Categorie 2

Na Laatste zin **Toevoegen** Gemeenten en provincies krijgen meer bevoegdheden om te handhaven op verkeersovertredingen.

[Handhaving op verkeersovertredingen zoals te hard rijden in de bebouwde kom of op provinciale wegen - een belangrijk leefbaarheids- en verkeersveiligheidsprobleem - valt in het gat tussen de prioriteiten van de nationale politie/OM (high impact crimes en terrorisme) en de (on)mogelijkheden van gemeentelijke toezichthouders. Gemeenten en provincies zouden graag zelf deze handhaving doen omdat het nauw verweven is met ander verkeersveiligheidsbeleid.]

PB: Niet overnemen. Dit is in de eerste plaats een taak van de politie. Daar investeren we in (zie programmapunt 7.1).

Hoofdstuk 6: We investeren in goede woningen, prettige wijken (punt 1 t/m 8)

8. GroenLinks wil de voorzieningen voor bewoners in krimpgebieden op peil houden. Dat vraagt om creatieve oplossingen, zoals openbaar vervoer op maat, mobiele zorgverlening, samenwerkingsscholen en bezorgdiensten.

197 Partijbestuur

Categorie 2

na Laatste zin **toevoegen** De bevolkingsgroei in steden vangen we op met investeringen in gebiedsontwikkeling die wereldwijd toonaangevend zijn in duurzaamheid en gezondheid.

[Herstelt een lacune. Het programmapunt moet behalve op krimp ook ingaan op groei.]

198 Nieuwjaar: veilig en feestelijk!

Categorie 2

Na Programmapunt 8 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Er komt een verbod op consumentenvuurwerk. Daarvoor in de plaats komen veilige vuurwerkshows.

[Dit is inmiddels een echt GroenLinkspunt en kan alleen daarom al niet ontbreken in het programma. De vuurwerktraditie is uit de hand gelopen en eist elk jaar weer onnodige slachtoffers. Met veilige vuurwerkshows blijven de pluspunten van vuurwerk overeind, maar komt een eind aan de jaarlijkse knalnarigheid.]

PB: Overnemen. Goede aanvulling.

Indien aangenomen verder met amendement nummer 200

199 DWARS, GroenLinkse jongeren

Categorie 2

Programmapunt 8 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Gemeentes beperken vuurwerkgebruik door speciale vuurwerkzones aan te wijzen. Hierdoor kunnen mensen veilig over straat en verbetert de luchtkwaliteit, maar behouden vuurwerkenthousiastelingen de mogelijkheid om vuurwerk af te steken.

[Vuurwerk is slecht voor het milieu en zorgt jaarlijks voor tientallen gewonden. Ons voorstel is niet om het afsteken van vuurwerk door particulieren te verbieden, maar hier speciale zones voor aan te wijzen. Op die manier kunnen bijvoorbeeld woonwijken met veel kleine kinderen of verzorgingstehuizen worden ontzien en verbetert de luchtkwaliteit op deze plaatsen.]

PB: Niet overnemen. Wij geven de voorkeur aan het amendement van de groep 'nieuwjaar' over een verbod op consumentenvuurwerk.

Hoofdstuk 6: We kiezen voor natuur en landschap (punt 9 t/m 17)

9. We investeren in het aaneensluiten van het netwerk van alle natuurgebieden, het Natuurnetwerk Nederland. Er komen twee grote natuurgebieden in Nederland bij: de Markerwadden en het Oostvaarderswold in Flevoland. Daarnaast worden nieuwe nationale landschappen aangewezen. We beschermen ons land tegen overstromingen en wateroverlast met uiterwaarden, overloopgebieden en kwelders. De toegankelijkheid van natuurgebieden voor wandelaars, fietsers en ruiters wordt gewaarborgd. Rond steden ontwikkelen we meer groene recreatiegebieden.

200 Landbouwnetwerk Wageningen

Categorie 1

Programmapunt 9 opsplitsen **vervangen door** Het programmapunt 9 splitsen in 3 programmapunten: a [We investeren in] tot [nationale landschappen aangewezen.] b [We beschermen ons] tot [overloopgebieden en kwelders.] c [De toegankelijkheid van] tot [meer groene recreatiegebieden.]

[Het programmapunt omvat verschillende doelen die voor de helderheid beter in 3 aparte programmapunten kunnen worden verwoord. Wijzigingen in de tekst zijn in andere amendementen verwerkt.]

PB: Overnemen.

- 201 Landbouwnetwerk Wageningen** **Categorie 2**
Er komen twee grote natuurgebieden in Nederland bij: de Markerwadden en het Oostvaarderswold in Flevoland. Daarnaast worden nieuwe nationale landschappen aangewezen. **Vervangen door** Er komen twee nieuwe grote natuurgebieden in Nederland bij: de Markerwadden en het Oostvaarderswold in Flevoland. Er komen negen grote nationale parken waarin natuurlijke ecosystemen de ruimte krijgen, waaronder de Veluwe. Nationale parken waarin de nadruk ligt op waardevolle cultuurlandschappen worden nationaal landschappen. Daarnaast worden nieuwe nationale landschappen aangewezen, en wordt de kust gevrijwaard van nieuwe bebouwing. De overheid stimuleert de uitbreiding van het leefgebied van wilde hoefdieren zoals edelhert, wild zwijn en wisent.
[Het Nationaal Natuurnetwerk wordt versneld gerealiseerd met als doel de omvang te bereiken zoals die tot 2011 werd gehanteerd, inclusief de zogenaamde robuuste verbindingzones waaronder Oostvaarderswold. Nationale parken krijgen een duidelijker ecosysteem doel. De kust heeft bijzondere natuurwaarden die beter beschermd dienen te worden. Het leefgebied van wilde hoefdieren is te versnipperd.]
PB: Niet overnemen. Te gedetailleerd. Voor de bescherming van de kust verwijzen we naar het amendement van GrienLinks Friesland op programmapunt 6.12. Door een impuls te geven aan Natuurnetwerk Nederland maken we het al mogelijk om het leefgebied van wilde hoefdieren uit te breiden.
- 202 Werkgroep Natuur** **Categorie 2**
Er komen twee grote natuurgebieden in Nederland bij: de Markerwadden en het Oostvaarderswold in Flevoland. **Vervangen door** Er komen grote nieuwe natuurgebieden bij in en rondom het IJsselmeer, waaronder de Markerwadden en het Oostvaarderswold, en rondom het Haringvliet.
[Twee grote natuurgebieden in Nederland is te beperkend, en onjuist bovendien. Vandaar deze nieuwe formulering met 2 voorbeelden 'rondom het IJsselmeer' en die het Haringvliet eraan toevoegt.]
PB: Niet overnemen. Zo verwatert het programmapunt. Dat gaat over twee echt nieuwe grote natuurgebieden. (Met de aanleg van de Markerwadden is weliswaar al een eerste begin gemaakt, maar de financiering is nog niet rond.) Het Haringvliet vormt, samen met de Biesbosch, reeds een groot natuurgebied.
- 203 Werkgroep Natuur, Landbouwnetwerk Wageningen** **Categorie 2**
met uiterwaarden, overloopgebieden en kwelders **Vervangen door** , waar mogelijk door rivieren meer ruimte te geven en hun natuurwaarden te versterken, in plaats van dijken te verzwaken
[De oude tekst is weliswaar niet onjuist maar nietszeggend, want zo gaat dat al minstens 100 jaar. Essentieel is hier iets te zeggen over de fundamentele keuzes in het waterbeheer die momenteel aan de orde zijn: kies je bv. voor dijkverzwaring of juist voor bredere rivierbekkens?]
PB: Overnemen.
- 204 Landbouwnetwerk Wageningen** **Categorie 2**
tussen ruiters wordt gewaarborgd] en [Rond steden ontwikkelen **toevoegen** , daar waar en wanneer dat ecologisch verantwoord is

[Natuurgebieden dienen enerzijds toegankelijk(er) te zijn om draagvlak te genereren voor natuurbehoud en voor recreatie. Anderzijds kan het noodzakelijk zijn voor het behoud van natuurgebieden dat het publiek, al dan niet tijdelijk, wordt geweerd. Eigenaren van natuurterreinen dienen de mogelijkheid te hebben inkomsten te verwerven als dienst voor het toegang verlenen tot het gebied.]
PB: Overnemen.
- 205 Werkgroep Natuur** **Categorie 2**
tussen het Natuurnetwerk Nederland.] en [Er komen twee **Toevoegen** , versneld en in volle omvang
[De voorloper van het Natuurnetwerk Nederland, toen nog Ecologische Hoofdstructuur geheten, is door de provincies fors ingekrompen. 'Herijking', heette dat. Meerdere bijzondere gebieden werden zo niet langer beschermd, louter om financiële redenen. We vinden dat die inkrimping ongedaan gemaakt moet worden.]
PB: Overnemen.
- 206 leden van GroenLinks Renkum** **Categorie 2**
Tussen ruiters wordt gewaarborgd.] en [Rond steden ontwikkelen **Toevoegen** Waarden als stilte, nachtelijke duisternis en de weidsheid van het landschap worden beschermd.
[Liberalisatie van wetgeving in combinatie met meer recreatie vormt een bedreiging voor de leefomgeving in natuurgebieden. Meer gemotoriseerd verkeer (quads, paramotors), minder respect voor (de leefomgeving van) dieren, meer bouwactiviteiten vormen een inbreuk op de essentie van natuurgebieden.]
PB: Overnemen.
- 207 Bellemakers c.s., Afdeling Apeldoorn** **Categorie 2**
tussen nationale landschappen aangewezen.] en [We beschermen ons **Toevoegen** Behoud en terugkeer van bijzondere flora en fauna worden bevorderd.
[Bedreigde diersoorten en 'nieuwe' diersoorten, zoals grote zoogdieren, waaronder wolven, verdienen onze speciale aandacht. Maar niet alleen de spectaculaire soorten: elke kever die terugkeert is de moeite waard.]
PB: Overnemen.

Hoofdstuk 6: We kiezen voor natuur en landschap (punt 9 t/m 17)

- 208 GrienLinks Friesland (a) Categorie 2**
- Na** Programmapunt 9 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Nationale Parken zijn van grote ecologische, natuurwetenschappelijke, educatieve, economische en recreatieve waarde. Het Rijk stelt voldoende middelen beschikbaar voor het beheer van deze parken.
- [Door toenmalig staatssecretaris Bleker zijn verschillende nationale natuurtaken naar de provincies geschoven, zonder daarbij voldoende middelen mee te leveren.]*
- PB:** Niet overnemen. Overbodig. Het programmapunt pleit al voor investeringen in Natuurnetwerk Nederland. Daar profiteren ook de Nationale Parken van, want die zijn onderdeel van dit netwerk.
- 209 Landbouwnetwerk Wageningen, Leden van GLEde-10 Categorie 2**
- Na** Programmapunt 9 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Natuur verhuist van het ministerie EZ naar een milieuministerie. De bezuinigingen op natuur van 2011 worden ongedaan gemaakt, waarbij Staatsbosbeheer weer wordt genationaliseerd.
- [Staatsbosbeheer heeft te weinig middelen voor toezicht en (natuur)beheer, en is voor haar inkomsten afhankelijk van het 'oogsten' uit de eigen bossen. Milieu en natuurbeheer zijn in het overheidsbeleid ondergeschikt aan economische belangen.]*
- PB:** Niet overnemen. Te institutioneel. Onze programmapunten laten zien dat we in hoog tempo willen werken aan het ongedaan maken van de bezuinigingen op natuur.

Hoofdstuk 6: We kiezen voor natuur en landschap (punt 9 t/m 17)

10. In natuurgebieden als de Noordzee, de Waddenzee, De Peel en de Zuid-Hollandse en Zeeuwse Delta is geen plaats voor schadelijke economische activiteiten als gasboring of landaanwinning. Er komen zee-reservaten waar niet gevist wordt. In de Nederlandse wateren worden vismethoden die zeer schadelijk zijn voor het zeeleven verboden. Er komt een vangstverbod voor de meest kwetsbare soorten vis.

- 210 GroenLinks Zeeuws Vlaanderen Categorie 2**
- tussen** gasboring of landaanwinning.] en [Er komen zee-reservaten **Toevoegen** De Westerschelde wordt niet verder verdiept.
- PB:** Overnemen.
- 211 , Kingma c.s. Categorie 2**
- Tekst hele programmapunt **Vervangen door** In natuurgebieden als de Noordzee, de Waddenzee en de Zuid-Hollandse en Zeeuwse Delta is geen plaats voor schadelijke economische activiteiten als gasboring, zandsuppletie of landaanwinning. 30% van de Noordzee wordt zee-reservaat, gesloten voor visserij en andere schadelijke activiteiten. Zo snel mogelijk wordt begonnen met een transitie naar duurzame vismethoden die veel minder negatief effect hebben op het zeeleven en het dierenwelzijn. Er komen herstelplannen voor bedreigde vissoorten en kwetsbare ecosystemen. Nederland neemt een voortrekkersrol in Europa en ander internationale verbanden bij het verduurzamen van visserij en landbouw en het beschermen van natuur.
- [Het originele punt was te algemeen en daardoor niet ambitieus. Voorgestelde wijzingen maken het punt concreet en in lijn met de visie van natuurbeschermingsorganisaties op een gezonde zee. Internationale ambitie in natuurbeleid is cruciaal aangezien planten en dieren geen grenzen kennen.]*
- PB:** Overnemen.
- 212 Werkgroep Natuur Categorie 1**
- Tekst hele programmapunt **vervangen door** We kiezen voor een wezenlijke bijdrage aan het behoud van de wereldwijde biodiversiteit. Daarvoor investeren we in ecologisch herstel van de internationaal belangrijkste natuurgebieden in Nederland, met name Waddenzee, Zuid-Hollandse en Zeeuwse Delta, het IJsselmeergebied en de grote rivieren en daarnaast de duingebieden en de veengebieden. Waar mogelijk wordt dit gecombineerd met projecten gericht op waterveiligheid.
- [Uit de oorspronkelijke formulering en de (niet te amenderen) inleiding volgt niet waarom je nou vindt dat daar geen economische activiteiten als gasboringen mogen plaatsvinden.]*
- PB:** Niet overnemen. Wij geven de voorkeur aan het amendement van Bellemakers c.s. en Apeldoorn op programmapunt 6.9 over behoud en terugkeer van bijzondere flora en fauna en aan het amendement 211, waarvan de laatste zin pleit voor een internationale voortrekkersrol van Nederland.
- 213 GrienLinks Friesland (a) Categorie 1**
- Na** Laatste zin **Toevoegen** Om de Waddenzee beter te beschermen, komt er één beheerder voor de Waddenzee.
- [UNESCO Werelderfgoed Waddenzee is het belangrijkste natuurgebied van Nederland. Dat moeten we goed beschermen en beheren. De nationale Rekenkamer concludeerde in 2013 al dat het beheer door 13 verschillende beheerders te wensen overlaat. Begin dit jaar bleek uit een evaluatie van het beleid over de afgelopen jaren dat belangrijke doelen niet gehaald waren. Maar wie is daarvoor verantwoordelijk?]*
- PB:** Overnemen.

214 GroenLinks Zeeland

Categorie 1

Na Programmapunt 10 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De Zuidwestelijke Delta wordt een Nationaal Park.

[De Zuidwestelijke Delta is van internationale betekenis voor de natuur. Het kustlandschap, de gouden rand van het gebied, is er nu nog grotendeels ongeschonden. Juist deze kwaliteiten maken de kust aantrekkelijk, maar ook kwetsbaar. Er is sprake van achteruitgang van de deltanatuur. Een overheidsvisie om deze kwaliteiten voor de toekomst te behouden is noodzakelijk, daarom een natuurpark.]

PB: Niet overnemen. De Delta als geheel, met zijn steden en economische activiteiten, voldoet niet aan de criteria voor een nationaal park, zoals vastgelegd door de International Union for the Conservation of Nature (IUCN). Het is wel denkbaar dat de bestaande nationale parken Oosterschelde en De Biesbosch worden uitgebreid of aangevuld met een derde park. Maar het initiatief daartoe kan uitsluitend worden genomen door de betrokken provincies. Dit voorstel past dus beter in provinciale verkiezingsprogramma's.

Hoofdstuk 6: We kiezen voor natuur en landschap (punt 9 t/m 17)

11. Verdere versnippering van Nederland wordt tegengegaan. Dus geen Blankenburgtunnel, Rijnlandroute, A13/A16 of verlenging van de A15. De bak van Amelisweerd wordt niet verbreed.

215 Gezonde mobiliteit (Potjer e.a.)

Categorie 1

Verdere versnippering van Nederland wordt tegengegaan. Dus geen Blankenbergtunnel, Rijnlandroute, A13/A16 of verlenging van de A15. **vervangen door** Nieuwe wegen zijn onnodig en leiden tot versnippering, geluidsoverlast en luchtverontreiniging. Dus geen nieuwe wegen zoals de Blankenbergtunnel, Rijnlandroute, Duinpolderweg, A13/A16, A4-Zuid, A3 Groene Hart of verlenging van de A15.

[In de huidige formulering lijkt het net alsof versnippering het enige argument is en het alleen gaat om de genoemde wegenplannen. Het zijn relevante projecten en argumenten, maar schiet te kort. De verbreding bij Amelisweerd leidt bijvoorbeeld niet tot versnippering. Ook ontbreken relevante wegenplannen, waar de kiezer wel een standpunt van GroenLinks over verwacht.]

PB: Overnemen.

Hoofdstuk 6: We kiezen voor natuur en landschap (punt 9 t/m 17)

12. Om waardevolle, open gebieden te behouden moet bebouwing in die gebieden duurder worden. Daarom wordt een open ruimte heffing ingevoerd.

216 Werkgroep Natuur

Categorie 1

Voor Eerste zin **Toevoegen** Cultuurlandschappen met bijzondere natuurwaarden zoals weidevogelkerngebieden worden ruimtelijk beschermd

[Het gaat erg slecht met de natuur in het landelijke gebied. Weidevogels gaan al jaren achteruit. Eén van de problemen die daarbij spelen is de nu heel gebrekkige ruimtelijke bescherming van cultuurlandschappen met bijzondere natuurwaarden.]

PB: Niet overnemen. Overbodig. Programmapunt 6.9 pleit al voor nationale landschappen en programmapunt 6.14 voor ons nationaal programma voor herstel van de weidevogelpopulatie.

217 Werkgroep Natuur

Categorie 1

Na Laatste zin **Toevoegen** We kiezen voor compacte steden met veel groen.

[De compacte stad betekent bijvoorbeeld dat bij uitbreiding van woningbouw of bedrijventerreinen eerst naar mogelijkheden gekeken wordt in bebouwd gebied en pas daarna naar 'bouwen in het weiland'. We hechten zeer aan de 'Ladder van Duurzame Verstedelijking'. Kiezen voor compacte steden betekent uiteraard niet dat groengebieden in de stad opgeofferd moeten worden.]

PB: Overnemen. Goede toevoeging.

218 GrienLinks Friesland (a), GroenLinks Zeeland

Categorie 2

Na Laatste zin **Toevoegen** De kustlijn inclusief duinen en aangrenzend natuurgebied houden we puur; bebouwing wordt uitgesloten.

PB: Overnemen.

Hoofdstuk 6: We kiezen voor natuur en landschap (punt 9 t/m 17)

13. Gebruik van schadelijke bestrijdingsmiddelen zoals neonicotinoïden en glyfosaat wordt verboden, zodat we bijen en hommels beschermen en schadelijke doorwerking in het hele ecosysteem voorkomen. Het gebruik van chemische en andere schadelijke bestrijdingsmiddelen in de land- en tuinbouw wordt tot een minimum teruggebracht. In Nederland wordt gestreefd naar landbouw die vrij is van transgenetische manipulatie. Cisgenese wordt onder strikte voorwaarden toegestaan. Nederland verzet zich tegen het patenteren van natuurlijke eigenschappen op groenten en andere planten.

Hoofdstuk 6: We kiezen voor natuur en landschap (punt 9 t/m 17)

219 Leden van GLEde-6, GrienLinks Friesland (a), Hoedjes c.s. Categorie 2

Gebruik van schadelijke bestrijdingsmiddelen zoals neonicotinoïden en glyfosaat wordt verboden, zodat we bijen en hommels beschermen en schadelijke doorwerking in het hele ecosysteem voorkomen. Het gebruik van chemische en andere schadelijke bestrijdingsmiddelen in de land- en tuinbouw wordt tot een minimum teruggebracht. **Vervangen door** We beschermen bijen en hommels, onder meer door de variatie aan planten en bomen te vergroten en meer bloemen te zaaien, alsmede door bestrijdingsmiddelen zoals neonicotinoïden en glyfosaat - die een schadelijke doorwerking hebben in het hele ecosysteem - te verbieden. In plaats daarvan worden micro-organismen en andere natuurlijke middelen ingezet.

[Oorspronkelijk tekst is eenzijdig en bovendien negatief geformuleerd. Met voorgestelde tekst benadruk je (positief) het belang van bijen en bestuiving en geef je concreet aan wat we er aan gaan doen om het tij te keren en geef je meer zwaarte aan het onderwerp.]

PB: Overnemen.

220 Landbouwnetwerk Wageningen Categorie 1

Programmapunt 13 opsplitsen **Vervangen door** Het programmapunt 13 splitsen in 3 programmapunten: a [Gebruik van schadelijke] tot [een minimum teruggebracht.] b [In Nederland wordt] tot [strikte voorwaarden toegestaan.] c [Nederland verzet zich] tot [en andere planten.]

[Het programmapunt omvat verschillende doelen die voor de helderheid beter in 3 aparte programmapunten kunnen worden verwoord. Wijzigingen in de tekst zijn in andere amendementen verwerkt.]

PB: Overnemen.

221 Leden GroenLinks Leiden 1 Categorie 2

In Nederland wordt gestreefd naar landbouw die vrij is van transgenetische manipulatie. Cisgenese wordt onder strikte voorwaarden toegestaan **Vervangen door** Genetische modificatie kan, onder strikte voorwaarden, een goede manier zijn om de landbouw duurzamer te maken.

[Genetische modificatie kan de landbouw op positieve wijze veranderen. Voorbeelden zijn vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en het bestendiger maken van gewassen tegen klimaatverandering. Het uitwisselen van genen tussen verschillende soorten (transgenese) kan juist de mooiste resultaten opleveren. Met behulp van goede wetgeving kunnen we deze nieuwe mogelijkheden benutten.]

PB: Niet overnemen. Liever cisgenese (overdracht van eigenschappen binnen één soort) dan transgenese met de daaraan verbonden risico's. In Nederland is er sowieso weinig ruimte om genetisch gemanipuleerde gewassen te verbouwen zonder besmetting van reguliere en biologische gewassen.

222 Landbouwnetwerk Wageningen Categorie 1

transgenetische manipulatie **Vervangen door** transgenetische modificatie

[Manipulatie is tendentiekus en feitelijk onjuist.]

PB: Niet overnemen. De bestaande formulering is duidelijker.

223 Landbouwnetwerk Wageningen Categorie 2

Laatste zin **Vervangen door** Nederland staat geen patenten toe op organismen en natuurlijke eigenschappen van organismen, en verzet zich in internationaal verband tegen dergelijke patenten.

[Het patentrecht is een belemmering voor innovatie en speelt multinationale veredelingsfirma's in de kaart. Nederland dient vast te houden aan het eigen kwekersrechtstelsel, en zich internationaal sterk te maken voor een dergelijk systeem dat recht doet aan het intellectueel eigendom van en innovatie door relatief kleine veredelaars en boeren die zelf nieuwe rassen selecteren en/of ontwikkelen.]

PB: Niet overnemen. Wij willen hetzelfde als de indianers, maar deze strijd moet gevoerd worden op het niveau van het Europees Octrooiverdrag en de EU. Daarom staat dit strijdpunt in ons Europese verkiezingsprogramma.

Hoofdstuk 6: We kiezen voor natuur en landschap (punt 9 t/m 17)

14. De overheid bevordert duurzame innovaties op het platteland, zoals biologische landbouw, energieleverende kassen en regionale afzetcoöperaties. Boeren krijgen het recht zich in collectieven te organiseren, om daarmee een grotere marktmacht te ontwikkelen tegenover toeleverende en verwerkende industrie en supermarktketens. Zij kunnen een deel van hun inkomen verdienen met de bescherming en ontwikkeling van natuur, recreatie, dienstverlening, opwekking van duurzame energie en zorg. Met een nationaal programma weidevogels komen we boeren tegemoet en beschermen en herstellen we de weidevogelpopulaties.

224 Landbouwnetwerk Wageningen Categorie 1

Heel programmapunt 14 opsplitsen **Vervangen door** 3 programmapunten: a [De overheid bevordert] tot [en regionale afzetcoöperaties.] b [Boeren krijgen het] tot [industrie en supermarktketens.] c [Zij kunnen een] tot [we de weidevogelpopulaties.]

[Het programmapunt omvat verschillende doelen die voor de helderheid beter in 3 aparte programmapunten kunnen worden verwoord. Wijzigingen in de tekst zijn in andere amendementen verwerkt.]

PB: Overnemen.

- 225 Nijmegen e.a., Landbouwnetwerk Wageningen** **Categorie 2**
na Programmapunt 14 hoofdstuk 6 **toevoegen** Nederland streeft naar internationale afspraken waarbij landen het recht krijgen hun binnenlandse markten voor essentiële voedselproducten te beschermen, bijvoorbeeld met buffervoorraden of incidentele productiebeperkingen. Ook ontwikkelingslanden mogen hun markt reguleren om hun eigen voedsel te kunnen produceren en vermarkten.
[De huidige 'vrije markt' is geen gelijk speelveld, het is onverantwoord miljoenen individuele boeren daaraan uit te leveren (Zie de huidige situatie in de melkveehouderij. In Canada - met regulering: geen probleem.) Voedselzekerheid en duurzaam voedsel vereisen faire prijzen. Als gevolg van verplichte openstelling voor diezelfde de 'vrije markt' zijn diverse ontwikkelingslanden hun voedselbedrijven (tomatenpuree, melk, kip) kwijtgeraakt.]
PB: Niet overnemen. Te protectionistisch. Dit kan ten koste gaan van ontwikkelingslanden die landbouwproducten willen exporteren naar de Europese markt. Het voorstel gaat bovendien over EU-beleid; dit onderwerp past dus beter in ons Europese verkiezingsprogramma. Daarin staan al voorstellen over buffervoorraden, productiebeheersing en bescherming van de voedselproductie in ontwikkelingslanden.
- 226 Nijmegen e.a., Landbouwnetwerk Wageningen** **Categorie 2**
Boeren krijgen het recht zich in collectieven te organiseren, om daarmee een grotere marktmacht te ontwikkelen tegenover toeleverende en verwerkende industrie en supermarktketens. **Vervangen door** Het mededingingsbeleid wordt zodanig aangepast dat boeren meer marktmacht krijgen ten opzichte van de voedselverwerkers en supermarktketens, onder andere met het doel een verbetering van de afzetprijzen te realiseren. Verkoop onder de kostprijs wordt verboden.
[De boer alleen kan niet onderhandelen met grote bedrijven. Nu mogen volgens de Wet op de Mededinging groepen van boeren niet meer dan 5% van de markt 'bedienen', terwijl bedrijven pas bij meer dan 60% van de markt beschuldigd worden van monopolievorming. Verkoop onder kostprijs: In Duitsland bestaat de verplichting om aan te tonen dat minimaal de kosten in de prijs zijn verdisconteerd (tijdschrift De Helling).]
PB: Overnemen.
- 227 GrienLinks Friesland (a), Werkgroep Natuur** **Categorie 2**
Zij kunnen **vervangen door** Natuurinclusieve landbouw wordt de norm. Boeren kunnen
[Het is van belang om de diensten van boeren niet neer te zetten als niches of bijverdiensten, maar een ander beheer van het cultuurlandschap neer te zetten als nieuwe vorm.]
PB: Overnemen.
- 228 Hoedjes c.s.** **Categorie 1**
Na Laatste zin **Toevoegen** De aanpak is multidisciplinair waarbij de gesteldheid van de bodem, het gebruik van de weiden en de predatorensituatie een rol spelen.
[De maatregelen in het weidevogelplan zoals het er nu ligt komen te laat, waardoor meer doortastende maatregelen nodig zijn. De toevoeging in de tekst is noodzakelijk om het weidevogelprogramma een kans te bieden.]
PB: Niet overnemen. Te gedetailleerd. Het programmapunt maakt al duidelijk dat we moeten doen wat nodig is voor herstel van de weidevogelpopulaties.
- 229 Landbouwnetwerk Wageningen** **Categorie 1**
tussen industrie en supermarktketens.] en [Zij kunnen een **Toevoegen** Ketenafspraken waarbij producent, tussenhandel en retailer zich aan elkaar verbinden, worden wettelijk ondersteund.
[De tussenhandel gaat er vaak met de buit van door. Door standaardafspraken waarbij producent, tussenhandel en retailer aan elkaar verbonden worden, kunnen deze partijen met vertrouwen op elkaar opereren. Dit biedt de mogelijkheid van goede prijsafspraken, waarbij de producent niet het nakijken heeft. Op deze manier treedt de Overheid op als marktmeester. Vgl. Standaard contracten prod.-cons.]
PB: Niet overnemen. Het programmapunt maakt al duidelijk dat we de marktmacht van boeren willen vergroten.
- 230 Landbouwnetwerk Wageningen** **Categorie 2**
Na Programmapunt 14 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Vanuit agro-ecologische perspectief voor duurzame landbouwproductie komen in grensregio's meer mogelijkheden voor regionale samenwerkingsverbanden die een grensoverschrijdend karakter hebben. De overheid zal het beleid dat voor de agrarische productie stopt bij de landsgrenzen aanpassen om grensoverschrijdende samenwerking en ecosysteemdiensten mogelijk te maken.
[Regionale samenwerkingsverbanden met een grensoverschrijdende karakter bieden mogelijkheden, en zijn een uitdaging voor handhaving van Europese richtlijnen voor landgebruik en natuurbeheer, het verduurzamen van de agrarische productie, en het aanpakken van mestoverschotten.]
PB: Niet overnemen. Te gedetailleerd.

Hoofdstuk 6: We kiezen voor natuur en landschap (punt 9 t/m 17)

15. Er komt een einde aan de bio-industrie. Weidegang voor koeien en voldoende buitenruimte voor varkens en pluimvee worden wettelijk verankerd. Koeien kunnen grazen, kippen scharrelen, varkens wroeten. Grondgebonden landbouw en gesloten kringlopen zijn de standaard. Nieuwbouw van megastallen is niet toegestaan en bestaande megastallen verdwijnen.

- 231 Landbouwnetwerk Wageningen, Nijmegen e.a. Categorie 1**
Eerste zin **Vervangen door** De veehouderij wordt dier – en milieuvriendelijk.
[De term 'de' bio-industrie is onhelder (begint die bij 50 of 250 melkkoeien?) en verwarrend ("bio" ??). We moeten veel hogere eisen stellen aan milieu en dierenwelzijn. Daarbij moeten we ook de internationale context van voedselproductie erkennen; een veelheid van veehouderijbedrijven net over de grens schept juist extra problemen. Met de gewraakte uitspraak raakt onze partij buiten het speelveld.]
PB: Niet overnemen. De term 'bio-industrie' is wel zo duidelijk.
- 232 Hoedjes c.s. Categorie 2**
Tussen zijn de standaard.] en [Nieuwbouw van megastallen **Toevoegen** Een gezonde bodem met een verstandig gebruik van dierlijke mest wordt de basis van de landbouw.
[Varkens- en kippenmest zijn niet geschikt voor gezonde bemesting van land- en tuinbouwgrond. Digestaat uit vergistingsinstallaties is schadelijk voor natuurlijke bodemprocessen. Runder(drijf)mest die geïnjecteerd wordt, vernietigt het bodemleven en zorgt door gebrek aan organische stof voor ongewenst uitspoelen van fosfaat en stikstof naar oppervlakte- en grondwater.]
PB: Overnemen.
- 233 Hofman c.s. Categorie 2**
tussen scharrelen, varkens wroeten.] en [Grondgebonden landbouw en **Toevoegen** Al het vlees dat in Nederland verkocht wordt, beschikt als eerste stap over 1 ster van het Beter Leven Keurmerk van de Dierenbescherming.
[Het Beter Leven Keurmerk is erop gericht de vee-industrie in stapjes diervriendelijker te maken. Het geeft de mate van dierenwelzijn aan in 1-3 sterren. 1 ster zijn zeer minimale eisen aan dierenwelzijn. De toevoeging is een verbreding van de 2 zinnen ervoor met een erkend keurmerk, niet alleen gericht op de producent, maar ook op verkoper en voorkomt evt verkoop buitenlands bio-industrie vlees.]
PB: Overnemen.
- 234 Landbouwnetwerk Wageningen Categorie 2**
tussen zijn de standaard] en [Nieuwbouw van megastallen **Toevoegen** De teelt van lokale eiwitgewassen voor voedsel en veevoer wordt bevorderd.
[De vleesconsumptie kan verminderen met meer peulvruchten in het voedsel. De invoer van eiwitrijke producten voor veevoeding leidt tot ontbossing in Brazilië en een mineralenoverschot in Nederland. We moeten veel meer eiwitrijk voedsel zelf produceren. Dit is ook belangrijk voor de biodiversiteit. Zie Pauline Gaukema, De Helling, nr. 3, herfst 2016, pag. 39-43.]
PB: Overnemen.
- 235 Roijackers c.s. Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** Er komt een stelsel van grondgebonden dierrechten.
[Grondgebonden dierrechten gaan er vanuit dat landbouw plaatsvindt binnen de grenzen wat onze grond aankan. Een bedrijf kan zoveel dierrechten hebben als er voor afzet van de mest grond beschikbaar is. Dit stelsel kan geleidelijk worden ingevoerd, om de benodigde omschakelingstijd te geven, met speciale aandacht voor de regio's met veel niet-grondgebonden landbouw.]
PB: Overnemen.
- 236 Hofman c.s. Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** Alle stallen worden (brand)veilig.
[Productiedieren worden nog altijd als economisch product gezien en hun stal derhalve als opslagruimte voor goederen. Dieren genieten hiermee nagenoeg dezelfde bescherming als wc-papier. We hebben hier te maken met levende wezens die in staat zijn pijn en angst te ervaren. Zij hebben recht op minimaal een (brand)veilige leefomgeving. Minimale eis is 60 minuten brandwerend, net als nieuwe stallen.]
PB: Overnemen.

- 237** **GL De Liemers, Leden van GLEde-11** **Categorie 2**
- Na** Programmapunt 15 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De bestaande landbouw, en dan met name de veehouderij en intensieve veehouderij, zitten gevangen in een systeem van steeds meer productie tegen steeds lagere prijzen wat leidt tot tal van negatieve effecten op de omgeving. De landbouwondernemers hebben de grootste moeite om een redelijk inkomen te verwerven door dit systeem. Om deze vorm van landbouw af te schaffen en te komen tot een grondgebonden bedrijfsvoering, wordt er samen met de sector een systeem ontwikkeld waarbij gedurende een aantal jaren de bedrijven financieel en technisch worden ondersteund zodat zij op budgetneutrale wijze de overstap kunnen maken. Gelijktijdig wordt er geleidelijk een heffing op ammoniakuitstoot ingevoerd, waardoor de intensieve veehouderij op termijn niet langer rendabel zal worden.
- [In het huidige voorstel worden de financiële consequenties van deze maatregelen volledig bij de landbouwondernemers gelegd, terwijl deze sector toch al gebukt gaat onder lage inkomsten en (te) grote investeringslasten. De aanvulling zorgt voor een meer evenwichtig voorstel.]*
- PB:** Niet overnemen. Te gedetailleerd. Andere programmapunten en amendementen maken al duidelijk dat we de inkomens van boeren willen verbeteren en tot grondgebonden landbouw willen komen.
- 238** **Werkgroep Duurzaamheid en Werkgroep Voedsel Amsterdam** **Categorie 2**
- Na** Programmapunt 15 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: In veenweidegebieden gaat het waterpeil omhoog om oxidatie van het veen te stoppen. Er komt een pakket aan stimuleringsmaatregelen om boeren te helpen over te stappen op duurzame natte landbouw.
- [Lage waterstanden in het veen voor melkveehouderij leiden niet alleen tot verlies van biodiversiteit, maar ook tot inklinking, en een CO2-uitstoot van 30 ton per hectare per jaar. De enige echt doeltreffende maatregel is een hoger grondwaterpeil. Dat is ook goed voor weidevogels. Om boeren te helpen overschakelen naar natte landbouw is een stimuleringsmaatregel op zijn plaats.]*
- PB:** Overnemen. Goede toevoeging.

Hoofdstuk 6: We kiezen voor natuur en landschap (punt 9 t/m 17)

17. Dieren hebben recht op een respectvolle behandeling. Dierproeven worden uitgefaseerd. Dierproeven worden tijdelijk alleen nog toegestaan zolang het de enige manier is om substantiële verbetering van de volksgezondheid te bereiken. Er komt een verbod op bont, veetransporten worden aan banden gelegd. Plezierjacht wordt verboden. Beheersjacht is alleen onder strenge voorwaarden toegestaan bij ernstige schade of bedreiging van de volksgezondheid of veiligheid.

- 239** **Hofman c.s.** **Categorie 1**
- Er komt een verbod op bont **Vervangen door** Er komt een verbod op het houden en fokken van nertsen en andere (pels)dieren met als doel het verkrijgen van (een deel van) hun pels of vacht. Daarnaast komt er een verbod op de handel in, import en doorvoer van bontproducten.
- [De tekst is te kort en bondig geformuleerd. Helaas heeft 'n recent advies vd Hoge Raad (<https://www.bontvoordieren.nl/teleurstellend-advies-aan-hoge-raad-over-het-nertsenfokverbod/>) het nertsenfokverbod op losse schroeven gezet, vandaar dat wij het belangrijk vinden dit punt helder op te nemen in het programma. Wij vinden de tekst uit een voorgaand programma de doelstelling duidelijk omschrijven.]*
- PB:** Overnemen.
- 240** **Werkgroep Natuur** **Categorie 2**
- tussen** een respectvolle behandeling] en [Dierproeven worden uitgefaseerd **toevoegen** Landbouw- en huisdieren worden zo gehouden dat zij soorteigen gedrag kunnen vertonen.
- [De oude tekst heeft betrekking op gehouden ('gedomesticeerde') dieren. De zin klinkt sympathiek maar is te weinig concreet. Kan je een varken ook respectvol slachten? Vandaar deze meer concrete vervangende tekst.]*
- PB:** Overnemen.
- 241** **Hofman c.s.** **Categorie 2**
- Na** aan banden gelegd] en [Plezierjacht wordt verboden. **Toevoegen** Vier uur is het maximum.
- [Transporten zijn zeer stressvol door in- en uitladen. Tijdens langdurig transport raken dieren dikwijls ernstig gewond door uitputting en/of verdrukking, een deel overleeft het transport niet. Als argument wordt dikwijls opgevoerd dat dit op Europees niveau geregeld moet worden, maar Nederland kan wel degelijk een voortrekkersrol spelen. Ook in het Europees programma staat geen maximum transportduur.]*
- PB:** Overnemen.
- 242** **Landbouwnetwerk Wageningen** **Categorie 2**
- na** Laatste zin **Toevoegen** Nederland zet zich in tegen de stroperij van en handel in wilde dieren en planten.
- [De stroperij en vermindering van, en handel in met name wilde dieren, maar ook de handel in wilde planten, neemt steeds schrijnender vormen aan en lijkt in alles op grootschalige en georganiseerde criminaliteit. Nederland dient hiertegen op te treden, en internationaal opererende organisaties die deze praktijken tegengaan te mobiliseren en te ondersteunen.]*
- PB:** Overnemen.

Hoofdstuk 6: We kiezen voor natuur en landschap (punt 9 t/m 17)

- 243** **GrienLinks Friesland (a)** **Categorie 2**
na Laatste zin **Toevoegen**, wanneer alternatieven hebben gefaald,
[*Bv de ganzenproblematiek. Er wordt alleen ingestemd met beheersjacht indien alternatieven (bv verjaging) onvoldoende werken en er aan de oorzaken (verminderen van raaigras) wordt gewerkt.]*
PB: Overnemen.
- 244** **Hofman c.s.** **Categorie 2**
tussen Dierproeven worden uitgefaseerd] en [Dierproeven worden tijdelijk **Toevoegen** en proefdiervrije onderzoeksmethoden gestimuleerd
[*Het uitfaseren van dierproeven gaat sneller en eerlijker als daarnaast actief werk gemaakt wordt van proefdiervrije methoden.]*
PB: Overnemen.
- 245** **Hofman c.s.** **Categorie 2**
Na Programmapunt 17 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Bij het terugdringen van aantallen ganzen, zoals bijvoorbeeld rondom luchthavens, wordt gekozen voor structurele diervriendelijke maatregelen zoals het onaantrekkelijk maken van de omgeving.
[*Nog altijd wordt weinig werk gemaakt van de leefomgeving rondom bijvoorbeeld Schiphol: het is een ideale leefomgeving voor ganzen, waardoor ze blijven komen. Hierdoor worden telkens opnieuw grote aantallen ganzen vergast. Een structurele en diervriendelijke methode om ganzen te weren is simpelweg zorgen dat er geen voedzame grassen voor hen zijn.]*
PB: Niet overnemen. Onze voorkeur gaat uit naar het amendement van GrienLinks Friesland op programmapunt 6.17 over alternatieven voor jacht. Daaruit vloeit voort dat structurele diervriendelijke maatregelen moeten worden genomen om ganzen te weren rond bijvoorbeeld luchthavens.
- 246** **, Landbouwnetwerk Wageningen** **Categorie 2**
Na Programmapunt 17 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: We zorgen dat de Europese natuurbeleid meer kracht krijgt en dat Nederland zich sterk maakt de Natura2000 gebieden naar behoren te beheren. Wij zijn actief om als land en als Europa de natuurwaarden van de zeeën te onderzoeken en te beschermen, de ruimte voor (trek)vogels te garanderen en maatregelen nemen om natuurgebieden met elkaar te verbinden.
[*Juist de waarde van de aarde, de samenhang in de ecosystemen is iets dat internationaal moet worden beschouwd. Het Europees beleid is nog steeds belangrijk voor de bescherming veel natuur (bescherming soorten, Natura2000) maar het staat altijd onder druk.]*
PB: Niet overnemen. Mooie tekst, maar deze overlapt met tal van programmapunten, zoals punt 6.9 over Natuurnetwerk Nederland. Wij geven de voorkeur aan het amendement 211 op programmapunt 6.10, dat ook een Europese voortrekkersrol voor Nederland bepleit.
- 247** **Landbouwnetwerk Wageningen** **Categorie 1**
Na Programmapunt 17 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Krachtig wordt ingezet op het duurzamer maken van zowel de biologische landbouw als van de gangbare landbouw.
[*Belangrijk is dat niet alleen er meer en een duurzamer biologische landbouw komt, maar de gehele landbouw, ook de gangbare landbouw, duurzaam wordt. Daarom moet ook aan de gangbare landbouw veel hogere eisen worden gesteld, wat echter vloekt met de huidige gerichtheid op de wereldmarkt. Ecologie en dierwelzijn moeten voorop komen te staan in de landbouw, niet economie.]*
PB: Niet overnemen. Dit blijkt al overduidelijk uit de programmapunten 6.13, 6.14 en 6.15 plus de amendementen daarop, bijvoorbeeld over natuurinclusieve landbouw.
- 248** **Landbouwnetwerk Wageningen** **Categorie 1**
Na Programmapunt 17 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: We willen af van minerale overschotten zowel van organische mest als van kunstmest. We streven naar grondgebonden landbouw en gesloten kringlopen met een gezonde bodem.
[*Het is strijdig met de continuïteit van beleid als de overheid nu ineens megastallen zou willen doen verdwijnen waar de overheid eerder mee instemde. Dit dreigt een gigantische schadeclaim te worden, die vervolgens leidt tot een enorme uitbreiding van de megastallen net buiten de Nederlandse grens. Overschotten vervuilen.]*
PB: Niet overnemen. Overbodig. Programmapunt 6.15 pleit al voor grondgebonden landbouw en gesloten kringlopen.
- 249** **Landbouwnetwerk Wageningen** **Categorie 2**
Na Programmapunt 17 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Nederland zorgt dat wij zelf op de langere termijn ons voedsel grotendeels kunnen produceren en wel op een verantwoorde wijze. Wij willen voor ons voedsel niet afhankelijk zijn van de het buitenland of van de grillige wereldmarkt.
[*We lijken te vergeten dat het bij landbouw om voedsel gaat. Hier speelt een beperkte blik op slechts onze eigen naoorlogse historie mee. Voedselzekerheid is een maatschappelijke verantwoordelijkheid. In de laatste 150 jaar blijkt een verstandige overheid niet om die verantwoordelijkheid heen te kunnen. Er moet voedselproductie in Nederland blijven. 800 miljoen mensen(!) ondervoed op deze wereld.]*
PB: Niet overnemen. Er is niets tegen eerlijke handel. Voedselzekerheid is niet hetzelfde als autarkie.

250 Landbouwnetwerk Wageningen

Categorie 1

Na Programmapunt 17 hoofdstuk 6 **toevoegen** Nieuw programmapunt: Boeren die hun bedrijf verduurzamen en natuurvriendelijk maken, worden beloond. Zij kunnen een deel van hun inkomen verdienen met de bescherming en ontwikkeling van natuur, recreatie, dienstverlening opwekking van duurzame energie en zorg.

[De landbouw kan en moet multifunctioneler worden. De verdere industrialisering van de voedselproductie is riskant voor natuur en voedselkwaliteit. Een andere weg is dan urgent. GroenLinks kiest voor een natuur-inclusieve landbouw, waarbij behoud en versterking van biodiversiteit en natuurwaarden hand in hand gaan met de productie van hoogkwalitatief voedsel op duurzame wijze geproduceerd.]

PB: Niet overnemen. Dit overlapt sterk met programmapunt 6.14.

Hoofdstuk 6: We maken reizen comfortabel en duurzaam (punt 18 t/m 22)

18. Het aantal fietsenstallingen en OV-fietsen bij stations wordt verder uitgebreid om de combinatie fiets-trein aantrekkelijker te maken. Gemeenten en provincies investeren in bredere, veilige fietspaden en in een netwerk van snelfietsroutes tussen steden. Het toenemend aantal fietsende senioren kan dat veilig doen en elektrische fietsen krijgen de ruimte.

251 LennyPutman/Milieunetwerk GroenLinks 2, GrienLinks Friesland (b)

Categorie 1

Gemeenten en provincies investeren **Vervangen door** Er wordt meer geïnvesteerd

[Indien het Rijk wil dat provincies of gemeenten ergens (extra) in investeren, dient zij daar middelen tegenover te stellen. Gemeenteraden en staten gaan over de bestedingen van gemeenten en provincies.]

PB: Overnemen.

252 Leden GroenLinks Leiden 2

Categorie 2

Na Laatste zin **Toevoegen** Verkeerslichten worden beter afgesteld zodat het (vracht)autoverkeer minder vervuult door nodeloos stoppen en optrekken. Tevens worden ze buiten de spits vaker op knipper-geel gezet zodat fietsers minder door rood rijden of voor niets moeten wachten.

[Uit recent onderzoek blijkt dat de doorstroming beter wordt als verkeerslichten op rustige wegen/ buiten de spits worden uitgeschakeld en op knipper-geel worden gezet. Nu zijn fietsers en voetgangers wettelijk verplicht het verkeer tot stoppen te dwingen om straffeloos te mogen oversteken. Via rood/groen op aanvraag voor kinderen, bejaarden e.d. blijft de veiligheid behouden.]

PB: Niet overnemen. Dit amendement is wel zeer gedetailleerd en vooral een zaak voor gemeenten. Voor voetgangers mogen zij al knippergeel invoeren. Of het ook voor fietsers veilig kan, moet nader onderzocht worden.

253 GrienLinks Friesland (b)

Categorie 2

na Laatste zin **Toevoegen** De mogelijkheid van voldoende fietsparkeren bij voorzieningen en bedrijventerreinen wordt opgenomen in ruimtelijke ordeningsvoorschriften.

[Voorzieningen en bedrijventerreinen hebben nu vaak te weinig of slechte fietsenstallingen. Stallingsmogelijkheden zijn van groot belang bij de keuze tussen fiets en auto. Als er onvoldoende of slechte stallingsmogelijkheden zijn wordt dus eerder gekozen voor de auto.]

PB: Niet overnemen. Dit is vooral gemeentelijk beleid. Diverse gemeenten ontwikkelen al fietsparkeernormen.

254 GrienLinks Friesland (b)

Categorie 2

na Laatste zin **Toevoegen** Er komt meer ruimte voor het meenemen van een fiets in de trein. Het meenemen van een fiets wordt ook mogelijk tijdens de spits.

[Door de fiets makkelijk mee te kunnen nemen in de trein wordt de laatste kilometer(s) van station tot eindbestemming makkelijker. Hiermee wordt fiets/trein/fiets een beter alternatief t.o.v. de auto.]

PB: Niet overnemen. Hiervoor ontbreekt vooralsnog de treincapaciteit. Dit voorstel gaat ten koste van noodzakelijke zit- en staanplaatsen voor treinreizigers.

Hoofdstuk 6: We maken reizen comfortabel en duurzaam (punt 18 t/m 22)

19. Er komt extra treincapaciteit, meer treinen op drukke trajecten en beter onderhoud van spoor en treinen. De trajecten waar treinen in hoge frequentie gaan rijden, worden verlengd tot buiten de Randstad. Zo wordt de flessenhals bij Ravenstein opgelost met een spoorverdubbeling waardoor zuidoost Nederland goed verbonden is met de rest van Nederland. In stedelijke gebieden komen tramlijnen en treinen met een metrodienstregeling. Er komen meer nachttreinen buiten de Randstad, beter treinvervoer bij grote evenementen en snellere treinverbindingen met Duitsland en België. In de trein kun je werken, mede dankzij snelle en veilige wifi en stopcontacten.

**Hoofdstuk 6: We maken reizen comfortabel en duurzaam
(punt 18 t/m 22)**

- 255 Gezonde mobiliteit (Potjer e.a.)** **Categorie 1**
Zo wordt de flessenhals bij Ravenstein opgelost met een spoorverdubbeling waardoor zuidoost Nederland goed verbonden is met de rest van Nederland. **vervangen door** Zo worden de problemen bij Ravenstein en de lijn Leiden-Alphen-Utrecht aangepakt door een spoorverdubbeling.
[De lijn tussen Leiden en Utrecht is een beruchte flessenhals. Dubbelspoor lost de problemen van het capaciteitsgebrek en onbetrouwbaarheid op deze lijn op en biedt een omleidingsroute tussen Utrecht-Rotterdam/Den Haag bij problemen met de spoorbrug bij Gouda. Het biedt Alphen een mogelijkheid om haar bereikbaarheid te verbeteren zonder wegen door het Groene Hart te leggen.]
PB: Niet overnemen. We kunnen niet alle trajecten waar extra spoor wenselijk is hier noemen.
- 256 Gezonde mobiliteit (Potjer e.a.)** **Categorie 1**
tussen Duitsland en België en [In de trein **toevoegen** en Dordrecht blijft een intercitystation
[De NS is het aantal intercity's dat in Dordrecht stopt aan het afbouwen. Dat treft niet alleen Dordrecht, maar het hele gebied omdat de aansluiting van de Merwedelingelijn dan wordt uitgekleeft. Door dit op te nemen in het programma geeft GroenLinks een duidelijk signaal af dat dat ongewenst is.]
PB: Niet overnemen. Te gedetailleerd. Ministerie en NS zoeken al naar een structurele oplossing voor de intercityverbinding Dordrecht-Breda. Dordrecht houdt andere intercityverbindingen.
- 257 Gezonde mobiliteit (Potjer e.a.)** **Categorie 2**
treincapaciteit **Vervangen door** spoor- en treincapaciteit
[Het programmapunt gaat ook over extra spoor.]
PB: Overnemen. Goed opgemerkt.
- 258 Snelle spoorverbinding Noord-Nederland** **Categorie 2**
Tussen snellere treinverbindingen met] en [Duitsland en België. **Toevoegen** Noord-Nederland,
[Het is van belang is dat Noord-Nederland ook een aansluiting krijgt op het internationale HSL spoornetwerk, dit om als gebied aantrekkelijk te blijven voor (inter)nationale bedrijven, kenniswerkers en bezoekers vanuit de Randstad. Ook kan bij latere doortrekking van de HSL naar Hamburg de Randstad profiteren en het luchtverkeer worden teruggedrongen.]
PB: Niet overnemen. Wij willen veel investeren in het openbaar vervoer, maar we betwijfelen of dit voorstel prioriteit moet krijgen. Wij denken dat de enorme kosten voor nieuw HSL-spoor niet in verhouding staan tot het aantal reizigers dat gebruik zou maken van deze HSL.
- 259 Huib van Essen (Milieunetwerk)** **Categorie 2**
Tussen Duitsland en België en [In de trein **Toevoegen** en een snelle trein op het HSL-tracé.
[Het wordt hoog tijd dat het peperdure HSL-tracé eindelijk eens goed gebruikt gaat worden.]
PB: Niet overnemen. Terecht verlangen, maar het programmapunt pleit al voor snellere treinverbindingen met België.
- 260 GrienLinks Friesland (b)** **Categorie 2**
tussen rest van Nederland.] en [In stedelijke gebieden **Toevoegen** Op termijn komt er een treinverbinding over de Afsluitdijk.
[Een treinverbinding over de afsluitdijk zorgt voor een betere verbinding tussen Noord-Holland, Friesland en Groningen. Dit is goed voor de bereikbaarheid en de economie van het hele noorden. Eventueel zou deze lijn doorgetrokken kunnen worden naar Duitsland.]
PB: Niet overnemen. Wij willen fors investeren in het openbaar vervoer, maar we betwijfelen of deze verbinding prioriteit moet krijgen. We denken dat de kosten van deze nieuwe verbinding niet in verhouding staan tot het verwachte aantal reizigers.
- 261 Enschedese leden, Leden van GLEde-1, Den Haag** **Categorie 2**
Na Programmapunt 19 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Het openbaar vervoer in kleinere steden en landelijke gebieden wordt niet verder uitgekleeft maar juist versterkt. In de dunbevolkte gebieden komt openbaar vervoer op afroep beschikbaar. Iedereen in Nederland heeft toegang tot openbaar vervoer.
[Zowel in punt 1.10 als 6.19 wordt geschreven over het OV in de steden, maar het OV buiten de grote steden wordt in het programma niet benoemd. Ten onrechte, want juist in het OV buiten de grote steden vindt momenteel een enorme kaalslag plaats, waardoor steeds meer plaatsen/gebieden niet of nauwelijks meer per OV bereikbaar zijn (zie o.a. Zeeland en West-Overijssel).]
PB: Overnemen.

Hoofdstuk 6: We maken reizen comfortabel en duurzaam (punt 18 t/m 22)

20. Om de luchtkwaliteit te verbeteren en geluidsoverlast tegen te gaan, passen we snelheden op autowegen aan. Op rondwegen bij de steden wordt de maximumsnelheid 80 km/u. Waar dat nodig is, gaat de maximumsnelheid op snelwegen naar 100 of 80 km/u. Op de overige snelwegen wordt de maximumsnelheid 120 km/u. In stadscentra wordt 30 km/u de regel. Bussen gaan elektrisch rijden.

**Hoofdstuk 6: We maken reizen comfortabel en duurzaam
(punt 18 t/m 22)**

- 262 GrienLinks Friesland (b), Weijenberg c.s. Categorie 1**
In stadscentra wordt 30 km/u de regel. **Vervangen door** Binnen de bebouwde kom wordt 30 km/u de regel.
[Snelheid is een belangrijke factor in het voorkomen en de gevolgen van een ongeval. 30 km/u in dorpen, wijken en stadscentra zal het aantal ongevallen doen afnemen en de gevolgen van de ongevallen die er nog wel zijn verminderen.]
PB: Overnemen.
- 263 Weijenberg c.s. Categorie 1**
Tussen de maximumsnelheid 80 km/u] en [Waar dat nodig **Toevoegen** of blijft de huidige lagere maximumsnelheid van kracht.
[Op veel rondwegen ligt de max. snelheid op 70 of 60 km/u. Het is wenselijk dit te handhaven.]
PB: Overnemen.
- 264 Leden GroenLinks Leiden 2 Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** Zuinig rijden ('Het Nieuwe Rijden') wordt actief bevorderd.
PB: Overnemen.

Hoofdstuk 6: We maken reizen comfortabel en duurzaam (punt 18 t/m 22)

21. Vervuiling en overlast door reizen hebben een prijs. Auto's krijgen een eerlijke kilometerprijs: wie op drukke plekken in de spits of in een vieze auto rijdt, betaalt een hoger tarief. In dunbevolkte gebieden geldt een lager tarief. Werknemers worden gestimuleerd om te kiezen voor fiets, trein of deelauto, in plaats van een eigen (lease)auto. Volledig elektrische lease-auto's worden fiscaal goedkoper, auto's met een verbrandingsmotor worden duurder. Er komt een landelijk dekkend netwerk van laadpalen en snellaadstations. Zo snel mogelijk rijden er alleen nog schone auto's op de Nederlandse wegen.

- 265 Huib van Essen (Milieunetwerk), Scheele c.s. Categorie 1**
Laatste zin **vervangen door** We ijveren ervoor, ook op Europees niveau, dat alle nieuwe voertuigen zo snel mogelijk elektrisch worden: scooters en bromfietsen uiterlijk vanaf 2020, personen- en bestelauto's, bussen en kleine distributietrucks uiterlijk vanaf 2025.
[De oorspronkelijke formulering was onvoldoende concreet en enkel gericht op auto's. De genoemde omslag naar emissievrije voertuigen kan bijvoorbeeld worden bewerkstelligd via Europese normen of belastingen; dat verschilt per categorie en voert te veel in detail voor in het programma.]
PB: Overnemen.
- 266 Vermin c.s. Categorie 2**
elektrische **Vervangen door** emissievrije
[Nederland heeft de juiste oppervlakte om het voortouw te nemen op schoon vervoer, een datum zorgt voor actieve transitie en duidelijkheid voor inwoners, bedrijven en investeerders. De bepaling alleen over elektrisch is te beperkend, alle schone energiedragers voldoen. Een heffing op overlast gaat niet om vervuiling maar over overlast dus specifiek in drukke gebieden of tijdens de spits.]
PB: Niet overnemen. Het gaat vrijwel uitsluitend om elektrische auto's. Die term is ook duidelijker.
- 267 Gezonde mobiliteit (Potjer e.a.) Categorie 1**
trein **Vervangen door** openbaar vervoer
[Trein vervangen door openbaar vervoer, dat wordt naar verwachting ook bedoeld.]
PB: Overnemen.
- 268 Huib van Essen (Milieunetwerk) Categorie 2**
Volledig elektrische lease-auto's **Vervangen door** Elektrische auto's
[De oude tekst beschrijft het bestaande beleid. Wat er ontbreekt is een stimulering van elektrische auto's voor particulieren, zoals een subsidie of laadtegoed bij aankoop.]
PB: Overnemen.
- 269 Huib van Essen (Milieunetwerk) Categorie 2**
tussen een eigen (lease)auto] en [Volledig elektrische lease-auto's **Toevoegen** Leaserijders betalen voortaan zelf de brandstofkosten en krijgen de zakelijke kilometers vergoed op basis van het officiële testverbruik van hun auto: minder rijden en zuiniger rijden wordt zo beloond.
[Leaserijders hebben nu geen enkele stimulans om zuinig met brandstof om te gaan of de fiets of het openbaar vervoer te nemen. Enkele grote bedrijven hebben hun leaseregeling aangepast zoals in dit amendement beschreven. Door de fiscale regels aan te passen gaat dit gelden voor alle leaserijders.]
PB: Overnemen. Goed voorstel.

**Hoofdstuk 6: We maken reizen comfortabel en duurzaam
(punt 18 t/m 22)**

270 Gezonde mobiliteit (Potjer e.a.)

Categorie 2

Na Laatste zin **Toevoegen** Openbaar vervoer moet voor iedereen bereikbaar en betaalbaar zijn. De OV-tarieven worden verlaagd.

[De OV-tarieven stijgen al jaren en de verhouding tot de prijs van autorijden wordt ongunstiger en de prijs een steeds grotere drempel om met het OV te reizen. Het is van belang de trend te doorbreken en te zorgen dat OV betaalbaarder en aantrekkelijker wordt, waardoor meer mensen het OV nemen en een goede dienstregeling haalbaar is. Een volle trein scheelt al gauw meer dan 1000 auto's op de weg en een volle bus meer dan 50, terwijl leeg openbaar vervoer alleen maar energie, ruimte en geld kost (geen luchtvervuiling want vanaf 2030 is het emissieloos).]

PB: Niet overnemen. Deze kostbare maatregel zou ten koste gaan van de investeringen in beter openbaar vervoer. Gemotoriseerde mobiliteit hoort een prijs te hebben. Dit programma trekt de prijsverhouding tussen openbaar vervoer en auto al recht, onder meer door invoering van de kilometerheffing. Bovendien gaan mensen met lage inkomens erop vooruit in onze plannen. We hoeven geen inkomenspolitiek te bedrijven via de OV-tarieven.

271 Landbouwnetwerk Wageningen, leden van GroenLinks Renkum, Zaanstreek vier

Categorie 2

Na Programmapunt 21 hoofdstuk 6 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Goederenvervoer wordt schoner en veiliger. In de scheepvaart wordt het gebruik van stookolie zo snel mogelijk afgebouwd.

[Schone scheepvaart biedt kansen voor duurzaam goederenvervoer. En wordt echter te weinig werk gemaakt om het gebruik van de zeer vervuilende stookolie in de scheepvaart te stoppen of op zijn minst terug te dringen.]

PB: Overnemen.

Hoofdstuk 6: We maken reizen comfortabel en duurzaam (punt 18 t/m 22)

22. Oneerlijke belastingvrijstellingen voor vliegverkeer worden beperkt door een belasting op vliegreizen te introduceren. Er komen geen nieuwe vliegvelden in Nederland. Verdere groei van Schiphol is niet nodig door snelle internationale treinverbindingen.

272 Klumpes c.s.

Categorie 1

Tussen groei van Schiphol] en [is niet nodig door snelle internationale treinverbindingen. **Toevoegen** en andere luchthavens

[Ook regionale luchthavens dreigen uitgebreid te worden, waarmee de overlast voor omwonenden en milieuvervuiling toeneemt. In het huidige programmapunt wordt er ruimte gelaten, waardoor uitbreiding van b. v. Rotterdam-TheHague-Airport wel binnen het programma past. Dit amendement herstelt deze omissie.]

PB: Overnemen. Goede aanvulling.

273 Landbouwnetwerk Wageningen

Categorie 1

Na Laatste zin **Toevoegen** Duurzaam en snel nationaal en internationaal reizen met de trein wordt gestimuleerd, en voor iedereen bereikbaar en betaalbaar.

[De organisatie van, en reistijd met de trein is onaantrekkelijk en jaagt mensen de auto en het vliegtuig in. De prijs is voor velen met een beperkt budget een belemmering om er gebruik van te kunnen maken. Dit wordt versterkt door de wijze waarop in Nederland de prijs tot stand komt, vooral als op een traject van meerdere vervoerders sprake is.]

PB: Niet overnemen. Het bestaande programmapunt verbetert de concurrentiepositie van de trein ten opzichte van het vliegtuig al.

**Amendementen voor
zes en dertigste congres Utrecht 17 december 2016**

Hoofdstuk 7: We bevorderen veiligheid en rechtsbescherming (punt 1 t/m 8)

1. Met meer wijkagenten en politiebureaus in de wijken wordt gewerkt aan preventie en bestrijding van criminaliteit en overlast. Investerings in recherche zorgen voor een hogere pakkans bij overtredingen en misdrijven. Gemeenten, politie, onderwijs, jongerenwerk, reclassering en veiligheidsdiensten werken samen aan deradicalisering en het voorkomen van radicalisering en rekrutering van jihadisten.

274 Zeggenschap **Categorie 2**

voor Programmapunt 1 hoofdstuk 7 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Organisaties gefinancierd met publieke middelen zijn van en voor de burgers. Vanuit dat perspectief krijgen deze organisaties de plicht om maatschappelijke verbinding te realiseren met burgers en hun (potentiële gebruikers) en/of hun vertegenwoordigers in verantwoording, zeggenschap en het recht op initiatief. Daarbij gaat het om drie zaken: Ten eerste, het actief afleggen van verantwoording over het gevoerd beleid aan alle betrokken burgers. Naast publicatie van openbare jaarverslagen is er de verplichting om (inter)actief verantwoording af te leggen. Ten tweede, het recht op initiatief van groepen gebruikers in instellingen om beleidswijzigingen voor te stellen. Bestuur en toezicht moet dit behandelen en kan alleen voorzien van goede redenen niet worden opgevolgd. Ten derde, de versterking van gebruikersmedezeggenschap. Onder andere door op onderwerpen instemmingsrecht in plaats van adviesrecht, zoals bij benoeming toezicht, ontslag en beloning bestuurder en bij grote financiële verplichtingen. GroenLinks zet zich in om directe medezeggenschap van alle gebruikers in wetgeving te [*De publieke sector is meer dan een markt van bedrijven. Burgers/gebruikers zijn feitelijk 'eigenaren' van deze organisaties en moeten vanuit dat perspectief ook (meer) invloed krijgen. Dat kan door versterking van de al bestaande medezeggenschap, maar ook door, naast deze raden, verplichting van verantwoording van organisaties en recht van initiatief te geven aan (groepen) burgers en als richtlijn van handelen in beoordeling van nieuwe of bestaande wetgeving de directe medezeggenschap van burgers als richtsnoer te nemen.]*

PB: Niet overnemen. Dit is een sympathiek voorstel echter het kiest een one-size-fits-all oplossing voor alle instellingen die (deels) publiek gefinancierd worden. We kiezen voor maatwerk voor specifieke sectoren. Waar het gaat om het onderwijs, gaan we mee met amendement 73. Waar het gaat om de zorg, gaan we mee met amendement 124. Waar het gaat om buurrechten gaan we mee met amendement 290.

Hoofdstuk 7: We bevorderen veiligheid en rechtsbescherming (punt 1 t/m 8)

3. Er komt een landelijk actieplan om de deskundigheid van hulpverleners ten aanzien van huiselijk, seksueel, eergelateerd en anti-homogeweld te vergroten en de opvang te verbeteren. De bestrijding van alle vormen van mensenhandel is een prioriteit voor politie, justitie en arbeidsinspectie.

275 Femnet **Categorie 1**

Er komt een landelijk actieplan om de deskundigheid van hulpverleners ten aanzien van huiselijk, seksueel, eergelateerd en anti-homogeweld te vergroten en de opvang te verbeteren. **Vervangen door** Er komt een landelijk actieplan tegen gendergerelateerd geweld. De deskundigheid van hulpverleners ten aanzien van huiselijk, seksueel, eergelateerd, anti-LHBTI-geweld en geweld tegen mensen met een beperking wordt vergroot, de inzet op preventie versterkt en de opvang wordt verbeterd.

PB: Overnemen. Goede aanvulling.

276 GroenLinks Zeeuws Vlaanderen **Categorie 2**

na Programmapunt 2 hoofdstuk 7 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Er komt een landelijk actieplan om een cultuur van medezeggenschap te bevorderen.

[*In het concept verkiezingsprogramma wordt medezeggenschap vaak gebruikt. Over werknemers, onderwijs, bevolking. Mensen moeten meer zeggenschap verwerven over hun werk, omgeving, wijk, zorg, kortom hun eigen leven. Aan de manier waarop dit op diverse terreinen moet gebeuren wordt minder aandacht besteed. Het gevaar hierbij is, dat oorzaak en gevolg worden omgedraaid.]*

PB: Niet overnemen. Dit punt is te weinig concreet.

Hoofdstuk 7: We bevorderen veiligheid en rechtsbescherming (punt 1 t/m 8)

4. Straffen zijn rechtvaardig en effectief en worden in beginsel door een rechter opgelegd. Taakstraffen kunnen worden opgelegd als aanvulling op of als alternatief voor andere straffen. Ter voorbereiding van de terugkeer in de maatschappij en na hun vrijlating krijgen gedetineerden meer begeleiding, behandeling en opleiding vanuit reclassering en gemeenten. De uitvoering van de levenslange gevangenisstraf wordt aangepast. Na twintig jaar wordt voor het eerst onderzocht of voorwaardelijke invrijheidstelling mogelijk is.

- 277 DWARS, GroenLinkse jongeren** **Categorie 2**
Na Laatste zin **Toevoegen** Boetes worden inkomensafhankelijk, waardoor iedere overtreder proportioneel wordt gestraft.
[Het inkomensafhankelijk maken van boetes is een middel dat ervoor zorgt dat bij een gelijke overtreding de straffen een vergelijkbare invloed hebben, onafhankelijk van het inkomen van de overtreder. Nu betekent de boete voor de een dat de huur niet betaald kan worden, terwijl de ander het kan wegwuiven als een kleine tegenvaller. Het systeem is al effectief ingevoerd in Duitsland en Finland.]
PB: Niet overnemen. Dit lijkt een sympathiek punt. Het ondermijnt echter de rechtsgelijkheid. Iedereen is gelijk voor de wet, onafhankelijk van zijn of haar inkomen. De rechter kan bij het opleggen van boetes altijd rekening kan houden met het inkomen van mensen.

- 278 Zaanstreek** **Categorie 1**
Na Programmapunt 4 hoofdstuk 7 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Gedetineerden hebben recht op een eigen cel.
[Er is geen enkele reden om gedetineerden het recht op privacy te ontzeggen. Zeker nu er geen gebrek aan ruimte meer is in de penitentiaire inrichtingen.]
PB: Overnemen. Goede aanvulling.

Hoofdstuk 7: We bevorderen veiligheid en rechtsbescherming (punt 1 t/m 8)

7. Softdrugs worden gelegaliseerd. Bij grootschalige evenementen is er een mogelijkheid om harddrugs zoals XTC te laten testen. Er komt intensieve voorlichting over middelengebruik.

- 279 Bellemakers c.s., DWARS, GroenLinkse jongeren** **Categorie 2**
Hele tekst programmapunt **Vervangen door** Softdrugs en drugs zoals XTC en paddo's worden gelegaliseerd. Drugsbezit door eindgebruikers wordt gedecriminaliseerd. Politiecapaciteit moet niet worden ingezet tegen eindgebruikers. Bij grootschalige evenementen is er een mogelijkheid om drugs te laten testen.
[De willekeurige indeling in hard in softdrugs is niet van deze tijd. Wij moeten voor realistisch, vrijzinnig en verantwoord drugsgebruik zijn.
De illegale productie en consumptie van XTC heeft de afgelopen jaren veiligheids-, gezondheids- en milieuschade veroorzaakt. Een vergunningstelsel in een gereguleerde productieketen kan hieraan een einde maken. De schadelijke gevolgen van XTC zijn reëel, maar vergelijkbaar met die van andere drugs zoals alcohol en tabak. Criminalisering van XTC heeft nooit aantoonbaar het gebruik verminderd.]
PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

Hoofdstuk 7: We bevorderen veiligheid en rechtsbescherming (punt 1 t/m 8)

8. Het ministerie van Veiligheid & Justitie wordt weer het ministerie van Justitie. De zeggenschap over de politie gaat naar het ministerie van Binnenlandse Zaken.

- 280 Privacygroep 2** **Categorie 2**
Na Programmapunt 8 hoofdstuk 7 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De identificatieplicht wordt afgeschaft.
[De identificatieplicht leidt tot veel onnodige bekeuringen en staandhoudingen, die vooral mensen met een niet-Nederlandse achtergrond treffen. Zelfs de laatste echte Europese dictatuur – Wit-Rusland – kent geen identificatieplicht.]
PB: Overnemen. Goede aanvulling.
- 281 Bengevoord c.s.** **Categorie 2**
Na Programmapunt 8 hoofdstuk 7 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Afpakken van crimineel vermogen wordt versterkt, waarbij we de extra inkomsten voor de schatkist gebruiken voor een verstevigde gezamenlijke aanpak, samen met de decentrale overheid, van ondermijnende criminaliteit.
[Dit amendement is een ondersteuning van de oproep van de Burgemeesters van Tilburg, Den Haag, Nijmegen, Rotterdam, Groningen, Haarlem, Utrecht, Eindhoven, Maastricht, Amsterdam, Dronten en Leeuwarden.]
PB: Niet overnemen. Waar het gaat om het afpakken van crimineel vermogen is het voorstel onvoldoende specifiek. Waar het gaat om de koppeling van het afpakken van crimineel vermogen aan uitgaven: de inzet voor de aanpak van georganiseerde criminaliteit mag niet afhangen van hoeveel er wordt afgepakt van criminelen.

Hoofdstuk 7: We beschermen vrijheid in een digitale samenleving (punt 9 t/m 14)

9. Privacy is het uitgangspunt bij bouw en beheer van alle gegevensbestanden. De overheid geeft openheid over het gebruik van big data en profilering. De overheid ziet toe op een veilig en privacy-vriendelijk ontwerp van apparaten die met het internet verbonden zijn en op bescherming van persoonsgegevens die via het internet der dingen worden verzameld.

282 Privacygroep

Categorie 2

Na Laatste zin **Toevoegen** Persoonsgegevens die door de overheid worden verzameld worden opgeslagen in Nederland.

[Zolang het onduidelijk is wat de gevolgen zijn van de opkomst van big data is het belangrijk dat de overheid voorzichtig is met de gegevens van de burger.]

PB: Overnemen. Goede aanvulling.

Hoofdstuk 7: We beschermen vrijheid in een digitale samenleving (punt 9 t/m 14)

10. Grondrechten gelden ook op het internet. Het briefgeheim in de Grondwet wordt uitgebreid tot een communicatiegeheim. De bewaarplicht voor telecom- en internetgegevens wordt definitief afgeschaft. In plaats daarvan krijgen opsporings- en veiligheidsdiensten de mogelijkheid om gegevens van verdachte personen te laten bewaren en, met toestemming van de rechter, te bekijken.

283 GrienLinks Friesland (b)

Categorie 2

tussen van verdachte personen] en [te laten bewaren **toevoegen** voor een beperkte tijd

[De mogelijkheid om gegevens te bewaren van verdachte personen te bewaren moet altijd gelimiteerd zijn.]

PB: Niet overnemen. Bewaartijd mag niet ongelimiteerd zijn, maar is onder meer afhankelijk van hoe lang het opsporingsonderzoek loopt. Daarom valt er lastig een vaste termijn voor te formuleren.

284 Privacygroep

Categorie 2

tussen tot een communicatiegeheim.] en [De bewaarplicht voor **toevoegen** dat ook verkeersgegevens en opgeslagen communicatie omvat.

[Een communicatiegeheim is een goed idee, maar daarbij worden vaak de verkeersgegevens over het hoofd gezien, de metadata die vertelt wie waar wanneer met wie communiceert. En het communicatiegeheim eindigt niet als de berichten eenmaal zijn bezorgd, maar ook daarna als ze ergens zijn opgeslagen.]

PB: Overnemen. Goede aanvulling.

Hoofdstuk 7: We beschermen vrijheid in een digitale samenleving (punt 9 t/m 14)

11. Ook bij cyber security worden grondrechten gerespecteerd. De beveiliging van de computersystemen van (semi-)overheidsinstellingen wordt aan periodieke audits onderworpen. De overheid bevordert kennis en gebruik van veilige encryptie, zonder achterdeurtjes.

285 DWARS, GroenLinkse jongeren

Categorie 2

Na Laatste zin **Toevoegen** Het wordt verplicht voor organisaties een procedure te hebben zodat ethische hackers technische onveiligheden kunnen melden. Het mag niet zo zijn dat het aantonen van een veiligheidslek kan leiden tot een veroordeling, wanneer discreet met het lek wordt omgegaan.

[Nu is het voor bedrijven niet verplicht om een procedure te hebben voor de omgang met ethische hackers. Dit in tegenstelling tot de omgang met klokkenluiders. We willen naar een situatie waarin het binnen elke organisatie mogelijk is een lek te melden zonder angst voor gerechtelijke procedures. Wanneer een bedrijf niet intern reageert, moet er de mogelijkheid bestaan om het lek extern te melden]

PB: Niet overnemen. Het inzetten van hackers om beveiligingslekken te vinden is prima. Echter mensen die op eigen initiatief naar lekken gaan zoeken moet niet aangemoedigd worden. Veel bedrijven gebruiken al bounties om hackers uit te nodigen op zoek te gaan naar zwaktes in hun systeem

Hoofdstuk 7: We beschermen vrijheid in een digitale samenleving (punt 9 t/m 14)

14. Regelgeving voor civiele drones beschermt de persoonlijke levenssfeer, alsmede de veiligheid van het luchtruim en bewoond gebied. Hulp- en opsporingsdiensten gebruiken de door drones verzamelde informatie slechts voor het doel waarvoor de vlucht is uitgevoerd.

286 Privacygroep 2

Categorie 2

Na Programmapunt 14 hoofdstuk 7 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De overheid is terughoudend in het aantasten van de vrijheid van meningsuiting op internet en past geen automatische filters en voorafgaande controle toe. Aanbieders van sociale media worden niet ingezet als hulppolitie richting hun gebruikers en worden geacht hun gedragsregels transparant en consequent toe te passen, om discriminatie en willekeur tegen te gaan.

[Er is druk van verschillende partijen om informatie op internet te onderdrukken met technische middelen. Uitgangspunt van de rechtsstaat is dat alleen een rechter kan bepalen of informatie legaal of illegaal is. Als bedrijven als politieagent over hun klanten gaan waken, verdwijnt de rechtszekerheid en ligt willekeur en verlies aan vrijheden op de loer.]

PB: Overnemen. Belangwekkend voorstel.

- 287** **Privacygroep** **Categorie 2**
Na Programmapunt 14 hoofdstuk 7 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Om de digitale communicatie van iedereen veilig te houden, maken alle overheidsinstellingen beveiligingsproblemen in computersystemen altijd op verantwoorde wijze openbaar.
[Inlichtingen- en opsporingsdiensten willen graag toegang tot beveiligde computersystemen en gebruiken daarvoor nog onbekende problemen in de beveiliging. Maar die kunnen ook door anderen worden gebruikt, zoals cybercriminelen. Om ieders digitale communicatie veilig te houden moeten dit soort problemen op een verantwoorde manier worden gemeld en niet geheim worden gehouden.]
PB: Overnemen. Prima voorstel.
- 288** **Privacygroep** **Categorie 2**
Na Programmapunt 14 hoofdstuk 7 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De Autoriteit Persoonsgegevens krijgt meer capaciteit om privacyschendingen aan te pakken en gaat ook instellingen en bedrijven begeleiden bij het organiseren van de opslag van persoonsgegevens.
[De Autoriteit Persoonsgegevens (vroeger College Bescherming Persoonsgegevens) is aan het groeien, maar niet snel genoeg. Nu gegevensverwerking een steeds belangrijker onderdeel wordt van de economie, moet ook het toezicht krachtiger. Bovendien hebben bedrijven in toenemende mate behoefte aan duidelijke informatie over wat mag, wat moet en hoe dat het beste kan.]
PB: Overnemen. Prima voorstel.

Hoofdstuk 7: We zorgen voor meer zeggenschap (punt 15 t/m 19)

15. Op lokaal niveau krijgen burgers het recht om initiatief te nemen en bepaalde taken in de wijk zelf uit te voeren tegen gelijke of lagere kosten. De gemeenteraad kiest de burgemeester. De Provinciale Staten kiezen de Commissaris van de Koning.

- 289** **Weijnenberg c.s** **Categorie 1**
tegen gelijke of lagere kosten. **Schrappen**
[Het gaat in dit hoofdstuk om recht op zeggenschap van burgers en niet om het hoe van de uitvoering. Zeggenschap laat zich niet "ver-economiseren".]
PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.
- 290** **Groot Wassink c.s.** **Categorie 1**
Eerste zin **vervangen door** Buurtrechten (recht om te bieden, uit te dagen en te plannen) waarmee burgers hun zeggenschap vergroten worden wettelijk verankerd.
[Buurtrechten helpen bewoners om meer grip op en zeggenschap over hun directe leefomgeving te krijgen. Invoering verruimt de mogelijkheden van gemeenschappen om zelf zaken te organiseren. Zie ook: <https://www.meerdemocratie.nl/dossier-buurtrechten>]
PB: Overnemen. Prima voorstel.
- 291** **Handen af van het gemeentefonds!** **Categorie 2**
na Programmapunt 15 hoofdstuk 7 **toevoegen** Nieuw programmapunt: Het lokaal belastinggebied wordt alleen verruimd als zeker is dat dit niet ten koste van voorzieningen voor kwetsbare groepen gaat.
PB: Niet overnemen. Dit voorstel heeft een interne tegenstrijdigheid: het lijkt een mogelijkheid te scheppen voor het vergroten van het lokale belastinggebied, maar door te vereisen dat dit onder geen beding mag leiden tot een verslechtering van voorzieningen voor kwetsbare groepen, maakt het dit praktisch onmogelijk. De keuze voor een lokaalbelastinggebied, die overigens in dit programma niet wordt gemaakt, betekent dat gemeenten meer autonomie te krijgen om zelf een balans te zoeken tussen uitgaven en belastingen.
- 292** **Handen af van het gemeentefonds!** **Categorie 2**
Voor Programmapunt 15 hoofdstuk 7 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De opschalingskorting op het gemeentefonds wordt teruggedraaid. Er komt meer stabiliteit in de bijdragen van het Rijk aan gemeenten.
[De Kamerfractie heeft de brandbrief van 234 wethouders financiën omarmd. De belangrijkste punten komen terug in dit amendement: meer stabiliteit en terugdraaien opschalingskorting, die oploopt tot bijna 1 miljard en zal betekenen dat gemeenten de komende periode extra zullen moeten bezuinigen op voorzieningen. Daarnaast moeten we stelling nemen m.b.t. de verruiming van het lokaal belastinggebied.]
PB: Niet overnemen. Wij kiezen er niet voor de opschalingskorting terug te draaien. In dit programma geven we juist gemeenten meer geld voor specifieke taken: maatschappelijke ondersteuning (4.13), jeugdzorg (overgenomen amendement 114) armoede beleid (overgenomen amendement 42), beschut werk (4.7), participatie (4.9 en overgenomen amendement 99), inclusieve arbeidsmarkt (overgenomen amendement 93), leefbaarheid (6.1), cultuur (6.5), integratie (overgenomen amendement 177)

293 **Leve de regio!** **Categorie 2**

Voor Programmapunt 15 hoofdstuk 7 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De komende kabinetsperiode komen er geen grote plannen voor bestuurlijke herinrichting. In regionaal verband wordt geëxperimenteerd met nieuwe vormen van samenwerking tussen overheden, burgers en maatschappelijke organisaties. De positie van de gemeenteraad in samenwerkingsverbanden wordt versterkt.

[Gelet op allerlei ideeën in het verleden over nieuwe bestuurlijke modellen voor Nederland zou het goed zijn om nu expliciet op te nemen dat we geen voorstander zijn van dit soort grote plannen. De richting die in de rest van het punt wordt aangegeven biedt voldoende ruimte voor een nadere invulling. Het punt over samenwerkingsverbanden heeft betrekking op de democratische legitimatie.]

PB: Niet overnemen. De lappendeken aan bestuurlijke modellen die door de indieners bezongen wordt, is niet goed voor de lokale democratie, omdat volksvertegenwoordigers lang niet altijd meer zelf kunnen beslissen over de dienstverlening in hun regio. Dit amendement beperkt onnodig de ruimte van GroenLinks om als daar reden voor is, de bestuurlijke drukte in Nederland aan te pakken.

Hoofdstuk 7: We zorgen voor meer zeggenschap (punt 15 t/m 19)

16. Burgers krijgen meer zeggenschap met een correctief referendum. De opkomsthempel voor het raadgevend referendum wordt geschrapt. Burgers krijgen het recht om wetten door een rechter te laten toetsen aan de Grondwet. Wanneer deze constitutionele toetsing is verwezenlijkt, wordt de Eerste Kamer afgeschaft. Op termijn wordt Nederland een republiek en wordt het staatshoofd gekozen.

294 **Ligtingen c.s., Gert de Jong c.s.** **Categorie 3**

Eerste zin **Schrappen**

[Overwegingen van rechtstatelijkheid - bescherming van de rechten van minderheden en van de burgerlijke vrijheden - verdwijnen in het niets bij een simpele ja-nee vraag. Bovendien is de betrouwbaarheid van de overheid in het geding. Burgers kunnen er niet meer van uit gaan dat de wet geldt als deze op elk moment door een willekeurige groep burgers kan worden afgeschaft.]

PB: Niet overnemen. Democratie is meer dan eens in de vier jaar stemmen voor volksvertegenwoordigers. Mondige burgers willen vaker mee beslissen. Onverschrokken politici moeten die uitdaging aangaan. Bij belangrijke punten die onder burgers leven moeten zij aan de bel kunnen trekken. Daar hebben wij ons altijd voor ingezet, bijvoorbeeld met de correctieve referendumwet waar we aan werken.

295 **Ligtingen c.s., GL De Liemers** **Categorie 2**

De opkomsthempel voor het raadgevend referendum wordt geschrapt. **Schrappen**

[Dit is een regelrechte capitulatie voor de Geen Stijl-democratie. Elke "meerderheid" - 51% bij een opkomst van 12%, van 10%, van 5%? - zal worden uitgelegd als een uiting van "de volkswil". Bovendien wordt de maatschappelijke onvrede - waarop het referendum een antwoord zou moeten zijn - niet gevoed door de spelregels van de politiek maar de inhoud van het politieke spel.]

PB: Niet overnemen. Het is een raadgevend referendum. Een opkomsthempel bij een raadgevend referendum levert absurde situaties op, waarbij het voor burgers beter kan zijn om niet deel te nemen aan het democratisch proces, omdat het advies dan niet geldig is. Dat kan nooit wenselijk zijn.

Indien amendement 294 en/of amendement 295 worden aangenomen, verder met amendement nummer 298

296 **van Hooijdonk c.s., GroenLinks Zeeuws Vlaanderen, Klumpes c.s., Leden van GroenLinks Doetinchem** **Categorie 3**

Burgers krijgen meer zeggenschap met een correctief referendum. De opkomsthempel voor het raadgevend referendum wordt geschrapt. **Vervangen door** GroenLinks is voorstander van nieuwe vormen van deliberatieve democratie. Hierbij staan inwinnen van informatie, uitwisseling van argumenten, tijd voor overleg en een gezamenlijke zoektocht naar oplossingen en posities centraal. Deze benadering doet meer recht aan de complexiteit van maatschappelijke vraagstukken dan de ja-nee vraag in referenda. Er wordt een procedure ontwikkeld om deliberatieve democratie in te zetten en deze komt in plaats van de referendumwet.

[Vergaande democratisering kan zo veel slimmer en wijzer dan via referenda. Deliberatieve raadpleging betekent dat burgers geïnformeerd met elkaar een kwestie bespreken en tot een overwogen en gefundeerd advies komen. Dit kan ook op landelijk niveau en op aanvraag van burgers die aan de bel willen trekken.]

PB: Niet overnemen. Zulke experimenten zijn een welkome aanvulling op het referendum, ze kunnen het echter niet vervangen. 1) het correctief referendum geeft betrokken burgers de mogelijkheid om aan de bel te trekken. 2) alle burgers hebben bij een referendum de mogelijkheid hebben om zich uit te spreken. Deliberatieve democratie legt verantwoordelijkheid bij een groep speciaal uitgekozen burgers.

Hoofdstuk 7: We zorgen voor meer zeggenschap (punt 15 t/m 19)

- 297 DWARS, GroenLinkse jongeren** **Categorie 3**
een correctief referendum. De opkomstdrempel voor het raadgevend referendum wordt geschrapt. **Vervangen door** bindende referenda bij een Grondwetswijziging of bij internationale verdragen waarbij Nederland beleidsbevoegdheden afdraagt. Het raadgevend referendum in de huidige vorm werkt willekeur en onduidelijkheid in de hand en wordt afgeschaft.
[Referenda kunnen een middel zijn om burgers meer te betrekken bij de politiek, maar dit middel moet wel met beleid worden toegepast. De huidige wet werkt willekeur, onduidelijkheid, polarisatie en onvrede in de hand. Het moet duidelijk zijn wat een ja- of nee-stem betekent en de invulling en uitvoering van de uitslag moet niet aan politici overgelaten worden.]
PB: Niet overnemen. Wij hechten sterk aan het volksinitiatief. Burgers moeten het recht hebben om al zij zich zorgen maken over besluitvorming aan de bel te kunnen trekken.
- 298 Ligteringen c.s.** **Categorie 3**
Burgers krijgen het recht om wetten door een rechter te laten toetsen aan de Grondwet. **Schrappen**
[De trias politica houdt in dat de rechterlijke macht buiten het (politieke) proces van wetgeving gehouden moet worden. De toetsing op formele gronden is voorbehouden aan het politieke orgaan de Eerste Kamer. Dat garandeert dat ook politiek-inhoudelijke overwegingen - belangentegenstellingen bijvoorbeeld of simpele rechtvaardigheid - bij het proces van wetgeving mee worden betrokken.]
PB: Niet overnemen. Nederland is een van de laatste landen in Europa dit niet kan. Zo is de Nederlandse grondwet een krachteloos document. Dit is ook geen nieuwe inbreuk op de trias politica: rechters kunnen al wetten toetsen aan verdragen. Individuen en minderheden moeten worden beschermd tegen meerderheidsbesluiten die hun grondrechten aantasten. Rechterlijke toetsing is het middel hiervoor.
Indien aangenomen verder met amendement nummer 300
- 299 Ligteringen c.s., GL De Liemers, Behoud Eerste Kamer** **Categorie 3**
Wanneer deze constitutionele toetsing is verwezenlijkt, wordt de Eerste Kamer afgeschaft. **Schrappen**
[De taak van de EK omvat meer dan alleen formele toetsing van wetsvoorstellen aan de Grondwet. De EK is altijd een volwaardig politiek orgaan geweest dat de zorgvuldigheid van wetgeving waarborgt op wetmatigheid, doelmatigheid en uitvoerbaarheid. Dit komt met name ook tot uitdrukking in het feit dat de EK vele wetstechnische fouten opvangt. Daarom moet de Eerste Kamer blijven.]
PB: Niet overnemen. De EK vormt een onnodige doublure. Als de samenstelling nauwelijks verschilt van de TK, verschilt de behandeling ook niet. Zo niet, dan komt de legitimiteit van de EK al snel onder vuur. Het enige bestaansrecht voor de EK is de toetsing op wetskwaliteit en grondwettelijkheid. Dit doet Raad van State en in ons voorstel de rechter ook. Zo levert het tweekamerstelsel Nederland weinig op.
- 300 GrienLinks Friesland (a)** **Categorie 2**
Na Programmapunt 16 hoofdstuk 7 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: De leeftijdsgrens voor het actief kiesrecht wordt verlaagd naar 16 jaar.
[Zeggenschap moet worden gedeeld met mensen die het beleid ondergaan. De regering neemt soms ingrijpende keuzes over de studiemogelijkheden of het minimumloon van jongvolwassenen. Iemand waarvan wij verwachten dat ze studiekeuzes maken of waarvoor zelfs een (opgeschorte) dienstplicht geldt, moet ook kunnen stemmen]
PB: Overnemen. Prima voorstel.

Hoofdstuk 7: We zorgen voor meer zeggenschap (punt 15 t/m 19)

17. De norm wordt dat publieke data openbaar toegankelijk en te gebruiken zijn (open data). De Wet Open Overheid verplicht overheden en semipublieke instellingen tot grotere transparantie. De overheid gaat werken met software zonder licentie (open source).

- 301 Privacygroep** **Categorie 1**
gaat werken met software zonder licentie (open source). **Vervangen door** kiest structureel voor het gebruik van open source software en werkt een strategie uit om het gebruik van gesloten software af te bouwen. Het aanbestedingsbeleid voor ICT wordt hiervoor aangescherpt.
[De huidige tekst is niet correct – open source software gebruikt andere licenties, niet geen. Er wordt momenteel 2 tot 5 miljard Euro per jaar verspild aan mislukte ICT-projecten. Dat kan omlaag, door te kiezen voor een open source strategie. Door een bijlage te maken bij de aanbestedingswet voor de inkoop van ICT, kunnen veel problemen worden voorkomen.]
PB: Overnemen. Welkome correctie.
- 302 Bellemakers c.s.** **Categorie 2**
Na Programmapunt 17 hoofdstuk 7 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Er wordt geëxperimenteerd met nieuwe vormen van (directe) democratie, zeker op lokaal niveau.
[Alleen een parlement of gemeenteraad van dat een keer in de 4 jaar wordt gekozen past niet meer in deze tijd. We zullen meer moeten doen om politiek en "normale mensen" dichter bij elkaar te brengen.]
PB: Niet overnemen in deze vorm. Sympathiek, maar overbodig. Op lokaal niveau zijn er geen beperkingen voor dergelijke experimenten. Op landelijk niveau stelt programma concrete maatregelen voor.

Hoofdstuk 7: We zorgen voor meer zeggenschap (punt 15 t/m 19)

19. Er komt een Ombudspersoon voor Toekomstige Generaties als voorvechter van hun rechten op duurzame ontwikkeling en een gezond leefmilieu. Hun belangen worden zo behartigd in huidige besluitvorming.

303 van der Laan c.s. Categorie 2

na Programmapunt 19 hoofdstuk 7 **Toevoegen** Er komt een geschillenregeling voor conflicten tussen de landen Aruba, Curaçao en Sint-Maarten en het Koninkrijk, zodat conflicten binnen het Koninkrijksverband onafhankelijk worden beoordeeld.

[Er zijn regelmatig conflicten tussen een of meerdere landen en het Koninkrijk. Deze conflicten worden meestal op een voor de landen onbevredigende manier opgelost door de NL'se Regering. De RvS heeft diverse malen aangegeven dat er een onafhankelijke geschillenregeling moet komen die ervoor zorgt dat conflicten adequaat beslecht worden. Vanuit eilanden en TK en EK is deze wens ook uitgesproken.]

PB: Overnemen. Sympathiek voorstel.

304 Privacygroep Categorie 2

Na Programmapunt 19 hoofdstuk 7 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Stemcomputers worden alleen in gebruik genomen als ze aantoonbaar betrouwbaar werken, hun werking goed kan worden geaudit, er altijd een papieren hertelling mogelijk is, en ze niet via internet toegankelijk zijn.

[Stemmen met de computer is veel moeilijker goed te organiseren dan veel mensen denken. Anonimiteit en transparantie zijn van essentieel belang in het stemproces en zitten elkaar in de weg. Het risico op massale, niet te ontdekken fraude is groot. Dat geldt nog veel sterker voor stemmen via internet, waarvan de wetenschap heeft aangetoond dat het onmogelijk effectief te beveiligen is.]

PB: Overnemen. Belangwekkend voorstel.

**Amendementen voor
zes en dertigste congres Utrecht 17 december 2016**

Hoofdstuk 8: We maken Europa groener, socialer en democratischer (punt 1 t/m 6)

1. De Europese Unie moet groener, socialer en democratischer. We pleiten voor een nieuw Europees Verdrag. Dit nieuwe verdrag zorgt voor betere controle door het Europees Parlement en een grotere betrokkenheid van nationale parlementen bij de Europese besluitvorming. Er komt meer solidariteit in de eurozone door middel van een Europees Monetair Fonds en euro-obligaties. Een gezamenlijk belastingbeleid richt zich op het tegengaan van belastingontwijking en op vergroening van belastingen. Het landbouwbeleid wordt duurzaam hervormd. Dit verdrag wordt voorgelegd aan de burgers, bij voorkeur in een Europawijd referendum.

305 Gert de Jong c.s.

Categorie 3

Dit verdrag wordt voorgelegd aan de burgers, bij voorkeur in een Europawijd referendum. **Schrappen**

[Dit bepleite Europese verdrag is de weerslag van een politieke visie. Dit door GroenLinks voorgestelde verdrag is te complex voor een referendum. Het Brexit-referendum laat zien dat niet alleen complexe problematiek lastig in simpele vragen is te vangen, maar dat uitslagen van gesimplificeerde kwesties tot problemen in uitvoering en zelfs spijt van de kiezers kan leiden.]

PB: Niet overnemen. Mondige burgers willen vaker meebeslissen. Onverschrokken politici moeten die uitdaging aangaan. Daar heeft GroenLinks zich altijd voor ingezet, bijvoorbeeld met de correctieve referendumwet waar we aan werken. De verwerping van een verdrag hoeft geen ramp te zijn. Er kan dan bv. onderhandeld worden over een beter verdrag dat aan de bezwaren tegemoetkomt.

306

Europawerkgroepleden/Vluchtelingenconferentie, Leden van GroenLinks Doetinchem

Categorie 2

We pleiten voor een nieuw Europees Verdrag. Dit nieuwe verdrag zorgt voor betere controle door het Europees Parlement en een grotere betrokkenheid van nationale parlementen bij de Europese besluitvorming. Er komt meer solidariteit in de eurozone door middel van een Europees Monetair Fonds en euro-obligaties. Een gezamenlijk belastingbeleid richt zich op het tegengaan van belastingontwijking en op vergroening van belastingen. Het landbouwbeleid wordt duurzaam hervormd. **Vervangen door** We pleiten voor betere controle door het Europees Parlement en een grotere betrokkenheid van nationale parlementen bij de Europese besluitvorming. Het Europees Parlement krijgt initiatiefrecht. De solidariteit in de eurozone wordt versterkt door middel van een Europees Monetair Fonds en euro-obligaties. Een gezamenlijk belastingbeleid richt zich op het tegengaan van belastingontwijking en op vergroening van belastingen. Het landbouwbeleid wordt duurzaam hervormd. Dit moet worden vastgelegd in een nieuw Europees verdrag.

[Een nieuw verdrag is het resultaat van inspanning op Europees niveau en geen doel op zichzelf. De zin over het verdrag in punt 1 moet worden verplaatst.]

PB: Overnemen.

307 GrienLinks Friesland (b)

Categorie 2

tussen Europese Parlement] en [en een grotere **Toevoegen** minder nationale veto's

[Als de EU democratischer moet worden zal het vetorecht van afzonderlijke landen moeten worden beperkt.]

PB: Overnemen.

Hoofdstuk 8: We maken Europa groener, socialer en democratischer (punt 1 t/m 6)

2. De Europese Unie krijgt een rechtvaardig asiel- en migratiebeleid, met een geharmoniseerde asielprocedure. Alle lidstaten doen mee aan de eerlijke verdeling en opvang van vluchtelingen. Bij niet meewerken volgen sancties. Tijdelijke arbeidsmigranten kunnen makkelijker in Europa werken en weer terugkeren met speciale visa.

308 Werkgroep Midden-Oosten, Europawerkgroepleden/Vluchtelingenconferentie

Categorie 2

tussen meewerken volgen sancties.] en [Tijdelijke arbeidsmigranten kunnen **Toevoegen** Nederland geeft het goede voorbeeld door zijn toezeggingen na te komen, ook als andere EU-landen dat niet doen.

[Nederland heeft beloftes gedaan over de hervestiging van vluchtelingen zowel uit Zuid-Europa als buiten de EU, waaraan zij zich niet houdt. Dat geldt ook voor andere lidstaten. Er moet duidelijk gesteld worden dat Nederland ook als andere lidstaten zich niet houden aan hun beloftes, dat wel doet.]

PB: Overnemen.

309 **Europawerkgroepleden/Vluchtelingenconferentie** **Categorie 2**

Na Laatste zin **Toevoegen** De Dublinverordening, die de verantwoordelijkheid eenzijdig bij grenslandstaten legt, wordt vervangen door Europese wetgeving op basis van een eerlijke verdeling van asielzoekers over alle Europese lidstaten. De bewaking van de buitengrenzen is een gezamenlijke Europese verantwoordelijkheid. Er wordt meer Europees samengewerkt aan humaan maar effectief terugkeerbeleid voor afgewezen asielzoekers.

[De Dublinverordening is, mede door de vluchtelingen crisis, bij veel mensen in beeld als oorzaak van een probleem m.b.t. de solidariteit tussen EU-lidstaten t.a.v. de opname van asielzoekers. Dit belangrijke pijnpunt kan niet onvermeld blijven of alleen in het Europese verkiezingsprogramma terugkomen. Bij de bespreking van Europese afspraken over toelating van vluchtelingen hoort ook aandacht voor het belang van gezamenlijke grensbewaking en een terugkeerbeleid voor diegenen die niet toegelaten worden.]

PB: Niet overnemen. 'Dublinverordening' is teveel jargon. Het programmapunt pleit al voor een eerlijke verdeling van vluchtelingen over de EU-landen. Daar vloeit de vervanging van de Dublinverordening uit voort. Dat staat in ons Europese verkiezingsprogramma en de Groene fractie in het Europe Parlement maakt zich er sterk voor. Het hoeft hier niet herhaald.

Hoofdstuk 8: We maken Europa groener, socialer en democratischer (punt 1 t/m 6)

6. Nederland neemt het voortouw bij samenwerking en specialisatie van de krijgsmachten van de EU-landen, om hun efficiency en inzetbaarheid te vergroten. Zo wordt, in samenhang met de versterking van het gemeenschappelijk buitenlands beleid, toegewerkt naar een Europese defensiemacht. Deze staat onder controle van het Europees Parlement. De NAVO mag geen belemmering vormen voor Europese militaire integratie. Nederland pleit voor afschaffing van de kernwapentaak van de NAVO.

310 **Duurzame Vrede 1, Groningen-stad 02** **Categorie 2**

tussen het Europees Parlement.] en [De NAVO mag **Toevoegen** Zolang die democratische controle er niet is kan er geen sprake zijn van een Europees militair hoofdkwartier.

[Half september namen Frankrijk en Duitsland het initiatief tot een Europees militair hoofdkwartier dat het begin zou kunnen zijn van een Europese legermacht die zich aan elke volledige parlementaire controle onttrekt. Voor GroenLinks is die democratische controle altijd een belangrijke voorwaarde geweest en dan moeten we in het programma ook benoemen waar de grens ligt.]

PB: Niet overnemen. De (vredes)missies van de EU worden nu ook al aangestuurd vanuit een militair hoofdkwartier - hetzij dat van de NAVO, hetzij dat van een lidstaat. Een vast militair hoofdkwartier verandert niets aan de democratische controle. Nationale regeringen en/of parlementen beslissen over deelname van hun krijgsmacht aan EU-operaties.

311 **van Broekhoven c.s.** **Categorie 3**

Na Programmapunt 6 hoofdstuk 8 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Een goede buur is beter dan een verre vriend". De snelle uitbreiding van de NAVO tot direct aan de Russische grens heeft een gevaarlijke spanning tussen de EU en Rusland veroorzaakt. De koude oorlog is hierdoor opnieuw tot leven gekomen. Nederland doet niet meer mee aan de inkapseling van Rusland door de NAVO en heroverweegt haar lidmaatschap als de NAVO hiermee doorgaat.

[Na de val van de Sovjet-Unie in 1991 had de koude oorlog beëindigd kunnen worden. De NAVO is zich echter, tegen uitdrukkelijke afspraken in, razendsnel gaan uitbreiden tot aan de grenzen van de Russische federatie, bouwt verder aan het raketschild en houdt grootschalige oefeningen pal aan de Russische grens. Daardoor is Rusland opnieuw onze vijand geworden, wat een goede buur had kunnen zijn.]

PB: Niet overnemen. De grootste verantwoordelijkheid voor de huidige spanningen ligt toch echt bij Poetin, met zijn agressieve nationalisme, landjepik in Oekraïne en tegenwerking bij het opsporen en berechten van de verantwoordelijken voor het neerhalen van de MH-17. Dat valt niet goed te praten.

Hoofdstuk 8: We delen één wereld (punt 7 t/m 14)

7. Het buitenlands beleid van Nederland is gericht op eerlijke verdeling van welvaart, duurzaamheid en het versterken van democratie en mensenrechten. Vredes-, mensenrechten- en ontwikkelingsdiplomatie krijgen voorrang boven economische diplomatie. Ontwikkelingssamenwerking gaat over het belang van mensen in ontwikkelingslanden, niet om het economisch belang van het Nederlands bedrijfsleven. Nederland steunt het maatschappelijk middenveld in ontwikkelingslanden: burgerbewegingen, mensenrechten- en milieuactivisten en vrouwenemancipatie.

Hoofdstuk 8: We delen één wereld (punt 7 t/m 14)

- 312 Heemelaar c.s. Categorie 2**
na democratie en mensenrechten] en [Vredes-, mensenrechten- en **Toevoegen** In het buitenlands beleid blijven LHBTI- en vrouwenrechten een prioriteit van het mensenrechtenbeleid en zetten we binnen het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid de steun voort aan buitenlandse LHBTI- en vrouwenorganisaties.
[*In het buitenlandbeleid ontbreekt in dit verkiezingsprogramma ten onrechte de internationale solidariteit met LHBTI's. De toevoeging repareert dit.*]
PB: Niet overnemen, ten gunste van het amendement van Femnet. Dat zegt hetzelfde met veel minder woorden.
- 313 Femnet Categorie 2**
vrouwenemancipatie **vervangen door** vrouwen- en LHBTI-emancipatie
PB: Overnemen. Goede toevoeging.
- 314 Indiërs namens werkgroep Internationale Samenwerking 1 Categorie 2**
het Nederlands bedrijfsleven.] en [Nederland steunt het **toevoegen** De Nederlandse inspanningen richten zich op de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties. Daarbij legt Nederland zich toe op de terreinen waarop ons land veel kennis en ervaring heeft, zoals water, voedselzekerheid, veiligheid en rechtsstaat, seksuele en reproductieve gezondheid en rechten.
[*Meer geld naar ontwikkelingssamenwerking vereist een heldere visie: een meetbare bijdrage aan de SDGs, met name binnen die thema's waar we als Nederland ervaring mee hebben. Het moet duidelijk zijn hoe en met wie we OS willen uitvoeren. Wat ons betreft is dat met verschillende partijen in een samenleving: burgers, overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties.*]
PB: Overnemen.

Hoofdstuk 8: We delen één wereld (punt 7 t/m 14)

8. Er gaat meer geld naar ontwikkelingssamenwerking. De bestedingen gaan omhoog naar de internationaal afgesproken norm van 0,7% van het BNP. De kosten voor opvang van asielzoekers worden niet betaald uit het ontwikkelingsbudget. Klimaatsteun voor ontwikkelingslanden komt bovenop de uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking.

- 315 Roosma c.s. Categorie 2**
0,7%. **Vervangen door** 1,0%
[*Voor GroenLinks is mondiale rechtvaardigheid altijd een uitgangspunt geweest. Laten we dan ook meer doen dan de internationale standaard en het bedrag weer in lijn brengen met waar we in het verleden ook voor stonden.*]
PB: Niet overnemen. Wij geven de voorkeur aan het amendement van de werkgroep Internationale Samenwerking. Het zal al een tour de force zijn om in de komende kabinetsperiode terug te keren naar 0,7% én de 'vervuiling' van de OS-begroting ongedaan te maken.
Indien aangenomen verder met amendement nummer 317
- 316 Indiërs namens werkgroep Internationale Samenwerking 2 Categorie 2**
De bestedingen gaan omhoog naar de internationaal afgesproken norm van 0,7% van het BNP. De kosten voor opvang van asielzoekers worden niet betaald uit het ontwikkelingsbudget. Klimaatsteun voor ontwikkelingslanden komt bovenop de uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking. **Vervangen door** De bestedingen gaan omhoog naar de internationaal afgesproken norm van tenminste 0,7% van het BNP. Op termijn streeft Nederland naar een aandeel van tenminste 1%. De kosten voor opvang van asielzoekers worden niet betaald uit het ontwikkelingsbudget. Klimaatsteun voor ontwikkelingslanden komt bovenop de uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking. Nederland besteedt minimaal een kwart van het ontwikkelingsbudget via maatschappelijke organisaties in ontwikkelingslanden.
[*Norm 1% is in lijn met het huidige Europees verkiezingsprogramma om een ambitieuze partij te blijven waar het gaat om ontwikkelingssamenwerking. Het budget ter versterking van maatschappelijke organisaties is belangrijk, zodat een komend kabinet eraan herinnerd wordt dat er een financiële inspanningsverplichting komt kijken bij de toezegging maatschappelijke organisaties te steunen.*]
PB: Overnemen. Goede toevoeging.

Hoofdstuk 8: We delen één wereld (punt 7 t/m 14)

10. Handels- en investeringsverdragen mogen niet ten koste gaan van onze democratie en milieu- en sociale standaarden. We willen af van aparte claimrechtspraak voor multinationals. Nederland verzet zich tegen de goedkeuring van handelsverdragen die milieu- en sociale standaarden verlagen en claimrechtspraak bevatten, zoals het CETA-verdrag met Canada. In Europees verband zet Nederland in op een multilaterale handelsagenda en grondige aanpassingen van de mandaten aan de Europese Commissie om handelsverdragen te sluiten zodat eerlijke handel en de bescherming van mens en milieu centraal komen te staan. Nederland pleit binnen de Europese Unie voor het stopzetten van de onderhandelingen met de Verenigde Staten over het handels- en investeringsverdraa TTIP. Als de EU en de VS toch een akkoord bereiken over TTIP, wordt het

- 317** **Gert de Jong c.s.** **Categorie 3**
Laatste zin **Schrappen**
[Wij delen de zorgen rondom dergelijke verdragen, maar een referendum is niet het geëigende middel om dergelijke verdragen te voorkomen. Zie ook motivatie bij 7.16.]
PB: Niet overnemen. Mondige burgers willen vaker meebeslissen. Daar moet GroenLinks niet bang voor zijn. TTIP roept nu al maatschappelijk debat op en is daarmee een goed onderwerp voor een referendum.
- 318** **Weijnenberg c.s.** **Categorie 1**
ten koste gaan van onze democratie **vervangen door** ten koste gaan van democratie
[Zonder "onze" wordt meer nadruk gelegd op de daarop volgende universele begrippen zelf.]
PB: Overnemen.
- 319** **Europawerkgroepleden/Vluchtelingenconferentie, Groningen-stad 02** **Categorie 2**
tussen en investeringsverdrag TTIP en [Als de EU **Toevoegen** evenals de onderhandelingen over TiSA
[TiSA staat in toenemende mate ook in de negatieve belangstelling. TiSA kan een grote aanslag betekenen op democratie in ondertekenende landen.
]
PB: Overnemen.

Hoofdstuk 8: We delen één wereld (punt 7 t/m 14)

11. De internationale gemeenschap deelt de verantwoordelijkheid om mensen te beschermen en genocide en ernstige mensenrechtenschendingen te voorkomen. Als alle niet-militaire opties zijn overwogen en onvoldoende effectief zijn gebleken, kunnen militaire interventies nodig zijn ter bescherming van mensen tegen gruwelijk en grootschalig geweld. Een militaire interventie is volkenrechtelijk gelegitimeerd en gaat altijd hand in hand met diplomatie, humanitaire hulp en wederopbouw die bijdraagt aan een stabiele, veilige situatie voor de burgers ter plekke, ook op de lange termijn. Voor dergelijke vredesmissies moet Nederland internationaal en als onderdeel van de Europese Unie ook militair verantwoordelijkheid blijven nemen.

- 320** **Wiertz c.s., Indiërs namens werkgroep Internationale Samenwerking 3, Duurzame Vrede 1** **Categorie 2**
tussen en grootschalig geweld.] en [Een militaire interventie **toevoegen** Nederland maakt zich sterk voor conflictpreventie.
[Voor vredesmissies moet Nederland internationaal en als onderdeel van de Europese Unie ook militair verantwoordelijkheid blijven nemen. De internationale gemeenschap deelt de verantwoordelijkheid om mensen te beschermen en genocide en ernstige mensenrechtenschendingen te voorkomen.]
PB: Overnemen.
- 321** **Duurzame Vrede 3** **Categorie 1**
tussen mensenrechtenschendingen te voorkomen.] en [Als alle niet-militaire **Toevoegen** Nederland zal zeer terughoudend zijn ten opzichte van militaire inzet.
[Dit een citaat uit het slotdocument bij de partijbrede discussie over militaire interventies die gehouden is in 2014. Door dit als uitgangspunt te nemen voor het standpunt dat Nederland dient in te nemen, geeft GroenLinks duidelijker weer dat we terughoudend zijn en dat er naar de brede context van effectiviteit wordt gekeken bij een eventueel besluit tot deelname. Op deze manier is het voor de lezer in een oogopslag duidelijk hoe GL er in staat, zonder dat te hoeven destilleren uit de zin erna. Die is meer verklarend voor de door ons voorgestelde voorafgaande zin.]
PB: Niet overnemen. De terughoudendheid van GroenLinks blijkt al overduidelijk uit het programmapunt: alle niet-militaire opties moeten zijn overwogen en weggestreept.
- 322** **Zwolle, Hommes c.s.** **Categorie 2**
Na Programmapunt 11 hoofdstuk 8 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Nederland zet zich in voor bestraffing van ecocide, onder meer door het Internationaal Strafhof.
[Op dit moment zijn er vier misdaden tegen de vrede die het Internationaal Strafhof kan berechten. Volgens ons mist er een vijfde, belangrijke misdaad tegen de vrede, namelijk de grootschalige beschadiging en vernietiging van ecosystemen, oftewel ecocide. Bij ecocide kan je denken aan de Deep Horizon-olieramp in de Golf van Mexico of de vervuiling van de Niger.]
PB: Overnemen.

Hoofdstuk 8: We delen één wereld (punt 7 t/m 14)

12. Er komt een verbod op kernwapens in Nederland. De uitvoer en doorvoer van wapens wordt aan banden gelegd. Nederland streeft binnen de Europese Unie naar een wapenembargo tegen landen die wapens inzetten tegen burgers, als Saoedi-Arabië. Nederland bevordert wereldwijde ondertekening en ratificatie van het wapenhandelsverdrag en de verdragen tegen landmijnen en clusterbommen. Nederland ijvert voor een wereldwijd verbod op kernwapens en munitie met verarmd uranium.

Hoofdstuk 8: We delen één wereld (punt 7 t/m 14)

323 **Duurzame Vrede 4** **Categorie 2**

tussen aan banden gelegd.] en [Nederland streeft binnen **toevoegen** Nederland ijvert voor een strikte naleving van de EU-wapenexportcode en wapenembargo's en draagt niet bij aan promotie van wapenhandel door het ondersteunen van wapenbeurzen.

[Elk land interpreteert de EU-afspraken over beoordeling van vergunningverlening wapenexport anders. In Nederland wordt achteraf gerapporteerd aan het parlement dat zo het wapenexportbeleid kan controleren. Nederlands wapenexportbeleid kan beter, maar is al beter dan in andere landen. Gevaar is dat in de EU de laagste norm gaat gelden. Overdracht van dit beleid aan Brussel dus nog maar even niet.]

PB: Overnemen.

324 **Duurzame Vrede 2** **Categorie 2**

na Laatste zin **Toevoegen** Er mag geen Europees onderzoeksgeld in de ontwikkeling van wapens gestoken worden.

[Na jarenlange lobby door de wapenindustrie en enkele lidstaten (Fr) heeft de Europese Commissie een voorstel gedaan om research van de wapenindustrie te steunen, dat vooral de exportcapaciteit van de wapenindustrie moet versterken. Geld voor veiligheidsonderzoek moet juist gaan naar projecten die bijdragen aan het voorkomen van oorlog en vluchtelingen, bijv maatregelen tegen klimaatverandering.]

PB: Overnemen.

325 **Duurzame Vrede 2** **Categorie 2**

na Programmapunt 12 hoofdstuk 8 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Het verbod op aandelenhandel in clustermunities wordt uitgebreid naar aandelenhandel in alle wapens.

[Het is cynisch dat men door aandelen in de wapenindustrie en wapenhandel te kopen, belang krijgt bij oorlog en geweld en geen belang bij vrede. De internationale wapenindustrie hebben via hun machtige lobby-mogelijkheden een vinger in de pap bij creëren van situaties waarin militair ingrijpen in zicht komt, en waardoor ze aandeelhouderswaarde creëren. Hier moet zo snel mogelijk een eind aan komen.]

PB: Niet overnemen. Voor clustermunities geldt een internationaal verbod. Dat geldt niet voor alle wapens. Om dit amendement werkbaar te maken zou je eerst alle wapens moeten verbieden.

Hoofdstuk 8: We delen één wereld (punt 7 t/m 14)

13. Nederland maakt zich sterk voor strikte Europese en internationale regels voor de inzet van bewapende drones. Nederland ijvert voor een wereldwijd verbod op de ontwikkeling en inzet van autonome bewapende robots, die geweld gebruiken zonder menselijke tussenkomst.

326 **Duurzame Vrede 1** **Categorie 2**

tussen van bewapende drones] en [Nederland ijvert voor **Toevoegen** met als uiteindelijk doel een algeheel verbod. Het Nederlandse leger zal geen gebruik maken van bewapende drones.

[GroenLinks moet zich principeel uitspreken tegen het gebruik van bewapende drones. Inzet van bewapende drones leidt tot forse verlaging van drempel tot geweld en leidt daardoor behalve tot een fors aantal (burger) doden, vanwege tamelijk lafhartige manier van doden (schieten en zelf buiten schot blijven) ook tot ongekende haat bij bevolking voor wie inzet van drones alledaagse praktijk is geworden en een extra voedingsbodemp voor (terroristisch)geweld en verdere geweldsspiraal.]

PB: Niet overnemen. De belangrijkste criteria bij de militaire inzet van drones zijn a) dat het gebruik van geweld voortdurend onder menselijke controle plaatsvindt en b) dat de inzet in overeenstemming is met het volkenrecht. (We zijn fel tegen de inzet van drones voor buitengerechtelijke executies à la de VS.)

Hoofdstuk 8: We delen één wereld (punt 7 t/m 14)

14. Nederland en de EU vergroten hun inspanningen voor een rechtvaardige oplossing van het Israëlisch-Palestijnse conflict. Beide partijen moeten zich houden aan het internationaal recht en zich onthouden van geweld en mensenrechtenschendingen. Nederland erkent Palestina als staat. Nederland pleit voor opschorting van het associatieverdrag tussen de Europese Unie en Israël, zolang Israël doorgaat met ernstige schendingen van het internationaal recht.

327 **, GrienLinks Friesland (a), Werkgroep Midden-Oosten** **Categorie 2**

Hele tekst programmapunt **vervangen door** Nederland en de EU vergroten hun inspanningen voor een rechtvaardige oplossing van het Israëlisch-Palestijnse conflict. Israël moet de bezetting van de Westelijke Jordaanoever en de blokkade van de Gazastrook beëindigen. Beide partijen moeten zich houden aan het internationaal recht en zich onthouden van geweld en mensenrechtenschendingen. Nederland erkent Palestina als staat. Nederland pleit voor opschorting van het associatieverdrag tussen de Europese Unie en Israël, zolang Israël doorgaat met ernstige schendingen van het internationaal recht. De afgesproken herkomstvermelding op geïmporteerde producten uit de Israëlische nederzettingen wordt onmiddellijk uitgevoerd.

[De bezetting van Palestina en de alsmaar voortgaande nederzettingenbouw zijn onacceptabele schendingen van het internationaal recht, waardoor een rechtvaardige vrede onmogelijk wordt. De blokkade maakt Gaza tot een openluichtgevangenis met een onleefbaar regime.]

PB: Overnemen.

- 328** **Werkgroep Midden-Oosten** **Categorie 1**
- Na** Programmapunt 14 hoofdstuk 8 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Nederland geeft niet toe aan de druk om BDS (Boycot, Desinvestering en Sancties, een vorm van geweldloos verzet die valt onder de vrijheid van meningsuiting), te verbieden
- [Het is te prijzen dat de Palestijnse beweging BDS als geweldloos verzet plaatst tegenover het Israelische militaire geweld. Israel probeert dit echter in EU-landen verboden te krijgen. Dat is zelfs gelukt in Frankrijk, geheel tegen het Europese grondrecht op vrije meningsuiting in. Ook op Nederland wordt die druk uitgeoefend, geholpen door sommige politieke partijen. Daar geven we niet aan toe.]*
- PB:** Niet overnemen. Overbodig. Zelfs de Nederlandse regering stelt dat oproepen tot BDS onder de grondwettelijke vrijheid van meningsuiting vallen.
- 329** **Duurzame Vrede 5** **Categorie 2**
- na** Programmapunt 14 hoofdstuk 8 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Nederland bijvert zich voor de rol van vrouwen bij het voorkomen en oplossen van gewapende conflicten, bij vredesonderhandelingen en wederopbouw, alsmede voor de bescherming van vrouwen tegen oorlogsgeweld
- [In resolutie 1325 spreekt de Veiligheidsraad zich duidelijk uit over de belangrijke rol van vrouwen bij het voorkomen en oplossen van gewapende conflicten, bij vredesonderhandelingen en wederopbouw, en over de noodzaak vrouwen te beschermen tegen oorlogsgeweld. M.n. in acute situaties, merken we hier maar weinig van.]*
- PB:** Overnemen.
- 330** **Indieners namens werkgroep Internationale Samenwerking 6** **Categorie 2**
- na** Programmapunt 14 hoofdstuk 8 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Nederland zoekt met gelijkgezinde landen naar mogelijkheden om de legitimiteit van de Verenigde Naties te versterken en de effectiviteit te vergroten.
- [De Verenigde Naties zijn direct na de Tweede Wereldoorlog opgericht om Vrede en Veiligheid te waarborgen, maar dan op mondiale schaal. En net als de Europese Unie voldoet ook het VN-systeem (nog) niet aan de idealen die aan de oprichting ten grondslag lagen.]*
- PB:** Overnemen.
- 331** **Indieners namens werkgroep Internationale Samenwerking 5, Groningen-stad 02** **Categorie 2**
- na** Programmapunt 14 hoofdstuk 8 **Toevoegen** Nieuw programmapunt: Nederland wordt koploper in internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen. We stellen strenge eisen voor leefbare lonen, veilige arbeidsomstandigheden en milieuzorg in productielanden. We dwingen meer transparantie af over de hele productieketen, van grondstoffenwinning tot afvalverwerking.
- [IMVO hoort belangrijk te zijn in het buitenlandbeleid. Aspecten ervan komen terug in andere programmapunten, zoals conflictmineralen en financiële transparantie van multinationals, maar een specifiek punt met een brede ambitie en de belangrijkste uitgangspunten ontbreekt nog. De punten over een groene economie in Nederland krijgen daarmee ook een sterkere internationale dimensie.]*
- PB:** Overnemen. Mooie toevoeging.

➔ LEES VERDER IN DE DAGKRANT!

De laatste updates voor het congres vind je in de dagkrant.

De volgende stukken kan je vinden in de dagkrant:

- ➔ Eventuele moties; deze kunnen worden ingediend tot 7 december. (Zie ook groenlinks.nl/moties)
- ➔ Een voorstel voor stemming m.b.t. de staartlijst voor de Tweede Kamerverkiezingen.
- ➔ Eventuele aanvullingen op en wijzigingen van de congreskrant.
- ➔ Aanvullende praktische informatie voor de dag zelf.

De dagkrant is beschikbaar op papier tijdens het Congres (wordt uitgereikt bij de ontvangstbalie) en kun je in zijn geheel online vinden vanaf 14 december via groenlinks.nl/congres. Wil je je zoveel mogelijk vooraf kunnen inlezen, houd dit dan in de gaten.

